

I.

Mustrările d-tale sunt fără utilitate, ca mânia cuiva care bate la ușa vecină închisă, în loc de aceea pe care o caută, dar, și în scrisoarea trecută, ca și acum aproape, mi-a slăbit voința de a face efortul unei explicații, gândul că și lămuririle sunt de obicei zadarnice¹⁾.

¹⁾ Aceste „mustrări”, făcute numai din prietenie, n'aveau nici un accent deosebit și erau mai mult efectul unei nedumeriri, pe care scrisorile care urmează e drept că au împrăștiat-o; dar e și mai drept că au înlocuit-o cu altele noi, descoperiri cu totul neașteptate, care au dus la alcătuirea acestui „dosar de existențe” pe care-l înfățișăm cititorilor.

De altfel pentru înțelegerea câtorva referințe din aceste scrisori, sunt negreșit necesare câteva lămuriri, fie și cu prețul unui ocol chiar dela început. Am sugerat, ba chiar am propus doamnei T. mai întâi să apară pe scenă. Am avut întotdeauna convingerea — și azi mai înrădăcinată ca oricând — că „meseria”, „meșteșugul” sunt protivnice artei. În cronicile mele de teatru, de pildă, am cerut adesea, gândind că numai astfel se va regenera arta actricească la noi, ca directorii de teatru să încerce să-și recruteze interpreții principali, nu dintre ucenicii care au făcut conservatoarele, cât mai ales atrăgând în lumina rampei, dintre personalitățile care și în alte regiuni și-au dovedit capacitatea de creație. Să aducă pe scenă complexe de experiență din viața reală așa cum au procedat câțiva mari regizori streini. Cum se gândește, cum se iubește, cum se suferă nu se poate învăța în orele de curs și nici atesta prin certificat de absolvire. Elementele modeste, educate cu îngrijire și discernământ își pot valorifica prin lecții însușirile de rând, obținând acea capacitate standard, care face

ca majoritatea elevilor intrați într-o școală, fie ea militară, liceu, de belearte sau de silvicultură să termine aproape toți, promovând an cu an, automat și cu răbdare. Dar teatrul nu poate fi decât, intens, al personalităților puternice și al dislocărilor de conștiință (restul e distracție sau „instituție culturală” de provincie). Nu are deci nici o valabilitate obiecția care mi s'a adus: că în artă e dela sine înțeles că firile excepționale n'au nevoie de conservator, însă această școală este absolut necesară, pentru temperamentele modeste. Acest răspuns înseamnă, cred, o contradicție în esență. Căci arta nu are ce face cu aceste temperaturi modeste (care sunt bune cel mult pentru rolurile secundare și ca să furnizeze scenelor periferice, còpii după actorii zilei). Arta teatrului are nevoie tocmai de firi de structură excepțională. Din păcate, e știut că tocmai acestea sunt excluse inițial prin însuși caracterul conservatorului. În definitiv după ce criterii își aleg profesorii acestor școli elevii? Mai întâiu „după fizic”. Există aberația „fizicului în teatru” înțeles ca fizic frumos. Când arta cere un fizic apropiat rolului: mare pentru Danton, Othelo, Holofern, diform pentru Richard III, Smerdiacoff și bufonii din toate piesele, tânăr și frumos pentru Romeo, potrivit și nervos pentru anantul „modern”, burtos pentru comic, când, în sfârșit, arta, cere în fizicul actorului tot atâta variație câtă a creat viața, comisia profesorilor admite cu preferință un fel de tip care „are fizic” adică nu e nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici frumos, nici urât, nici alb, nici negru, în sfârșit ceva desăvârșit mediocru, incolor și neexpresiv, un fel de domn cumsecade de 20 de ani, care nu sugerează nimic și pe care ori când l-ai lua mai curând drept funcționar comercial, de cât slujitor al artei.

Altă aberație este aceea a „vocii”. Atâți tineri fără ocupație devin actori pentru că au voce, când ar trebui tocmai pentru acest motiv să fie eliminați de la clasele de dramă și comedie. O „voce muzicală” cu o sonoritate independentă de conținutul frazei, e totdeauna patognomic, o dovadă de lipsă de inteligență, de absență a temperamentului și a virilității. Tenorii au o reputație bine stabilită de sărăcie cu duhul, iar până la începutul veacului trecut, cântăreții aleși pentru anumite mari cariere muzicale erau castrați, pentru ca vocile să le devină și mai frumoase. Autentica frumusețe a glasului e însă cu totul de ordin interior. Ea implică o corespondență (și de aci neregularitatea ei) cu înseși străfundurile emotivității. O femeie — observați în jurul d-voastră — are voce frumoasă, când vorbește cu cel pe care-l iubește, și

voce urită, albă, când poruncește servitoarei să aducă apă sau să spele vasele.

Adăogați la aceste criterii de ordin fizic, vechea prejudecată a talentului. Talentul se descoperă, conform celor știute în modul următor: în fața comisiei așezate la o masă lungă, un băetan sau o fetiță sufocată de trac, spune, fie „Latina Gintă”, fie „Duș-mancele” și după asta domnii examinatori descoperă talentul, cum medicii de pe vremea lui Molière, aflau de ce suferă un bolnav pipăind piciorul patului.

În modul acesta clasele se populează cu numeroși elevi, dintre cari unii încă ar mai avea șansa, datorită neprevăzutului dezvoltării ulterioare, să poată crea în artă dacă n'ar fi obligați de maestrii lor să-i imite, după geniala metodă didactică: „fă ca mine”.

Eu credeam însă că doamna T. ar fi putut arăta posibilități de mare artistă și aș fi fost bucuros să apară în „Act Venețian”, de pildă. Dificultatea era că pe oricare dintre scene s'ar fi găsit vreo „maestră” care s'o oblige să joace „cum îi arată ea”. Dacă omenește e de înțeles sinceritatea acestei severe cenzuri — căci e de presupus că maestra nu concepe nimic superior mijloacelor ei — riscam pe de altă parte să ajungem tocmai la o anulare a intențiilor dintâiu, pentru că de vreme ce maestra exista nu mai aveam nevoie s'o dublăm cu concursul doamnei T. Nu mai vorbim că un spirit critic, chiar mediocru exigent, ar fi găsit de prisos chiar pe maestră, originalul însuși. Găsisem și aci soluția unui teatru particular, condus de un strălucit tânăr comic, foarte înțelegător, care admitea spectacolul ca „lever de rideau” al unei comedii jucate de el, fără nici un alt amestec. Cred că acest spectacol ar fi fost un început frumos în teatrul românesc.

Nu înaltă, și înșelător slabă, palidă și cu un păr bogat de culoarea castanei (când cădea lumina pe el părea ruginiu) și mai ales extrem de emotivă, alter-nând o sprinteneală nervoasă, cu lungi tăceri melancolice (având pe deasupra, un comerț, la propriu și la figurat intens cu arta și cetitul) doamna T. ar fi dat o viață neobicinuită rolurilor de femei adevărate. Ca fizic, era poate prea personală ca să fie frumoasă în sensul obicinuit al cuvântului. Avea orbitele puțin neregulate, ușor apropiate, pronunțate, cu ochii albaștri ca platina, lucind, fremătând de viață, care când se fixau asupra unui obiect îl creau parcă. Bărbia feminină, delicată, dar prelungirea ei, întinsă frumos până sub ureche, cam aparentă căci era lipsită de orice grăsime. Gura, foarte mobilă, vie ca o floare, plină. Gâtul lung, robust, cu tendoane lămurite la orice întoarcere a capului. E știut de altfel că marile actrițe

au fost totdeauna de un soi de frumusețe incertă, am spune „pe muche de cuțit”; (cum sunt de altfel și astăzi vreo câteva dintre cele mai reputeate interprete ale ecranului, ca Elisabeta Bergner sau Ioan Crawford, de pildă). De o tulburătoare feminitate uneori, avea ades o voce scăzută, seacă, dar alte ori cu mângâieri de violoncel, care veneau nu — sonor — din cutia de rezonanță a maxilarelor, ca la primadone, ci din piept, și mai de jos încă, din tot corpul, din adâncurile fiziologie, o voce cu inflexiuni sexuale, care dau unui bărbat amețeli calde și reci.

Firul care mă duse la gândul spectacolului, era că realiza două dintre indicațiile pe care în paranteză, le impunea eroinei din „Act Venețian”, și pe eare eu le socot, în afară de inteligență și cultură, ca adevăratele criterii care ar trebui să înlocuiască examenul de admitere în școlile teatrale. Vorbea adică „repede, cu pauze inteligente între propozițiunile frazei”, nu cu acele penibile pauze între silabe, care constituie ceea ce se chiamă în lumea teatrală „dicțiunea” și care au aerul unor pronunțări respicate pentru cretinii din sală. Doamna T. vorbea foarte repede, păstrând rostirea rarită, ca o subliniere, numai pentru esențial, când vocea scădea brusc, lungind, adânc tulburător, vocalele. Atunci privirea ei, vie că a unui hipnotizator liniștit, spunea mai întâiu singură fraza, în așa mod că vorbele „nu făceau parcă de cât să repete ce au spus ochii” chiar cum ceream eu în cealaltă indicație care păruse, mi-am dat seama mai târziu, în timpul repetițiilor, cu altă interpretă, de neînțeles.

Până la capăt însă doamna T. n'a primit. Poate nu atât dintr'un sentiment de neîncredere în ea, cât dintr'un fel de oroare de exhibiția pe care o implică scena cu rampa ei, și care o făcea, după amânări, să-mi spuie cu o resfrângere cald interioară.

— Lasă-mă te rog, în magazinul meu de mobile... N'am nimic în mine de arătat de pe scenă, lumii.

Mai târziu, după lungi convorbiri, după amiaza între trei și cinci, în refugiul acela cu mobilier geometric și lăcuit de la „Arta Decorativă”, am avut de multe ori sentimentul că prin refuzul de expresie al acestei femei, care prefera în orele pe care le avea libere, numai să citească, sau „să trăiască”, de altfel liniștit, pentru ea însăși, se pierde un complex de experiență și frumusețe, inutilă în inefabilul ei/voit. Am îndemnat-o atunci să scrie, și cum, întâmplător, aveam posibilitatea, m'am oferit, gata, să înlesnesc apariția oricărei încercări pe care ar fi făcut-o.

Mă privea uimită, și cu un vâl de neîncredere în ochii cu albastrul cald.

— Dar e cu neputință ceeace-mi spui... glumești.

— De ce?

Și izbucnind într'un suris, căci nu râdea aproape niciodată, și încă, întotdeauna, oricât de vesel surisul ei avea în el un reziduu de tristețe.

— Dar eu nu știu să scriu... Mă întreb dacă n'ași face chiar greșeli de ortografie?

— Arta n'are deaface cu ortografia... Scrisul corect e pâinea profesorilor de limba română. Nu e obligatoriu decât pentru cei care nu sunt scriitori. Marii creatori sunt mai abundenți în greșeli de ortografie de cât bancherii. Eminescu a scris mai puțin ortografic decât oricare dintre poeții care l-au urmat și l-au imitat... E îndreptat, când e tipărit, de editorii lui critici. Ortografia o poate cunoaște orice elev premiat în clasa cincea de liceu.

Se juca, mângâind stofa ripsată, a fotoliului cubic.

— Ei, nu zău, cum o să scriu?

Am simțit nevoia să devin categoric.

— Luând tocul în mână, în fața unui caiet, și fiind sinceră cu d-ta însăși până la confesiune.

S'a gândit o clipă și, ca și când nu putea asimila ideea, a respins-o:

— Nu pot... Cum o să scriu?... N'am talent.

— Dacă aș vrea să fac o glumă ieftină, aș răspunde: tocmai de aceea... Dar îți spun serios: Nici unul dintre marii scriitori n'au avut talent.

— ! ?...

— E purul adevăr... Să zicem că a fost o excepție. Flaubert. Poate și Maupassant. Să adăogăm fără îndoială pe Anatole France. Dar nici nu sunt cniar dintre cei mai mari.

Parcă i-am tulburat puțin limpezimea convingerii... Acum șovăie îngândurată.

— Un scriitor fără stil frumos... fără nimic?

— Stilul frumos e oamă e opus artei... E ca dicțiunea în teatru, ca scrisul caligrafic în știință.

Acum e revoltată.

Albastrul cald al privirei a devenit de platină, fixându-mă.

— Atunci ce e un scriitor?

— Un scriitor e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate, ceeace a simțit, ceeace a gândit ceeace i s'a întâmplat în viață, lui și celor pe care i-a cunoscut, sau chiar obiectelor neînsuflețite. Fără ortografie, fără compoziție, fără stil și chiar fără caligrafie.

Suride, așezându-și puloverul bleumarin, cu porțiuni geometrice albăstrii.

— Atunci, dacă înțeleg bine, oricine e sincer, poate fi scriitor?

Veneam în ziua aceea cu brațul plin de flori... Nu mă așteptase... Nu dorisem decât să retrăesc o clipă... ceva din trecut și mă supuneam acestui demers cum primești un singur pahar de vin, știind că mai multe nu ai putea suporta... Dar servitorul mi-a remis un bilet când am sunat. Un plic odios, de un albastru pal, aproape alb. Parcă un gând otrăvit mi s'a împărsătiat în sânge și mi-a uscat pielea. Nu știam ce să răspund, nici n'am citit biletul, pentru că acum conținutul lui mi-era indiferent. Altădată mă adânceam în cercetarea motivelor, cum ai căuta izvorul apei neregulat subterane, într'o grotă. Mi-era acum numai o milă imensă de bucuria mea și de florile pe care le aveam în brațe. Am regretat pe urmă busc că am dat drumul trăsirii — din superstiție — căci eram atât de obosită că nu mai puteam merge pe jos, și par'că

Foarte grav:

— Nu, dar d-voastră da.

Ii străluceau ochii ironic și puțin cochet.

— Asta ai mai spus-o, probabil și altor femei?

— Da, la vreo câteva...

— Al căror nas sau pantof ți-au plăcut?

— Nas și pantof, ca al lor, și chiar mai frumos mai întâlnisem... Nasul și pantofii lor, de altfel acceptabili, îmi plăceau, însă consecutiv faptului că gândeam că aceste femei ar avea de exprimat o bogăție lăuntrică, o înflorire a sensibilității lor. Domnă trebuie să scrie numai acei care au ceva de spus.

I s'a îngururat privirea, i s'au imobilizat toate gesturile și pe urmă mi-a spus cu acea voce adâncă și tulburătoare, cu un soiu de închidere de iris peste tot ce e în interior. Răspicat și trist:

— Eu n'am nimic de spus.

Nici chiar brutalitatea cu care eu mai târziu, am publicat — cu mici modificări — fără știrea și învoirea ei, într'o revistă puțin răspândită, scrisorile acestea, care altfel aveau o destinație strict personală, și le primisem cu câteva luni înainte, nici huna înțelegere pe care le-au arătat-o câțiva critici, n'au înduplecat-o. Oroarea ei de exhibiționism fie și psihologic, fusese mai tare.

din senin am început să sufer în tot corpul, cum revin durerile dacă a trecut prea repede anestezicul. Mă strângeau pantofii, mi se lipeau nădușite, de-alungul piciorului, jaretierile. Nu știu de ce mi-a fost rușine să mă vadă servitoarea că aduc flori neprimite acasă și asta era fără temei, pentru că de obicei îmi cum-păr singură flori pe care le aduc și le risipesc în vasele smălțuite. Dar gândirea mi-era atât de dezorientată, și mă puteam folosi de o logică jignită tot atât de puțin cât te poți sprijini pe un picior bandajat. Incruntasem sprâncenele ca să nu-mi dea lăcră-mile și regretam stupid pe un singur ton, cum, îți a-ducei aminte când ai fost la noi la¹ vie, cânta neîn-trerupt din fluier aceeași măsură nebunul care se în-torcea cu vacile. De ce a făcut asta? Singur m'a chemat și eu am venit să fac un lucru drăguț, nere-fuzând să retrăim o oră dintr'un trecut atât de plin de bucurii neclășate încă.

Acasă l-am găsit pe D. stând pe divan și citind. Cred însă că a luat cartea în mână numai când mi-a auzit pașii în vestibul. M'a scos din sărite și cred că în privire îmi apăruse, ca un câine la poarta ogrăzii, toată indignarea de care eram capabilă. Mi-a fost însă milă de el... Era palid, mai urît ca de obi-ceiu, cu ochii tulburi și gura informă, uscată ca o smochină. Aș fi vrut să-i pun din nou în vedere că nu trebuie să intre și să rămână la mine când nu sunt acasă, dar mi s'a părut că mânia mea i-ar sfarâma nervii, că l-ar deprima ca o insultă nemeritată. De aceea am zâmbit oportun și i-am dat mâna... Mi-a să-rutat-o intimidat și a căutat să-mi definească parfumul. Intâia oară mă parfumasem din nou — tot din super-stiție — cu parfumul care făcea parte din vechea mea dragoste, ca mirosul dintr'o grădină.

Pe urmă a întrebat stângaci și penibil: „Te superi că te-am așteptat”? Întrebarea lui, care nu avea de cât un răspuns, m'a crispat din nou, m'a enervat mai mult de cât așteptarea însăși și n'am răspuns. Firește că oricare altul ar fi plecat imediat, jignit, el însă a rămas umilit și cu sufletul ghemuit. Într'o clipă mi-a părut rău de brutalitatea mea și am căutat acum, după ce mi se părea că pusesem lucrurile la punct și stabilisem o înțelegere tăcută între noi, că nu trebuie să mai vie altădată, — să repar puțin din răul pe care-l făcusem acestui trup cu nervii roși de suferință, ca un lemn de cari — și am chemat servitoarea, spunând să prepare de ceai. Din tot corpul i s'a ridicat în privire o strălucire, ca un delemnul care se înalță din fundul apei. Și-am fost mulțumită de mine.

Mă iubea de cincisprezece sau șaisprezece ani. Știam că sunt pasiunea lui rămasă din adolescență cum rămâne puțin illogică și copilăroasă mintea bolnavilor după meningită. Acum cinsprezece ani eram, mi se spune și astăzi, cea mai frumoasă fată din orașelul nostru. E foarte important acest „cea mai” în orașelele mici. Mi-e greu să-ți explic de ce. Dar pentrucă te-am văzut iubitor de curse de cai, ca și mine, dă-mi voie să fac o comparație care are să-ți dovedească definitiv, dacă mai era nevoie, că nu ași putea deveni niciodată scriitoare și te va face, sper, să renunți la insistențele d-tale. Simt însă că numai așa aș putea spune exact ceea ce gândesc. Știi că sunt, în general luate, două categorii de cai. Cei pretendenți la marile premii clasice și cei care se mulțumesc să-și încerce norocul numai în handicapuri modeste. Se întâmplă însă în unii ani, că se găsește pe hipodrom câte un cal cu sânge foarte aristocratic și cu toți mușchii neconținut gata de întrecere, care câștigă toate premiile mari, nelăsând celor care sunt abia

cu puțin inferiori lui, nici unul. Fiecare dintre acești cai nenorocoși ar putea câștiga orice handicap, rareori însă, sau din pricina regulamentelor sau a mândriei proprietarilor, aleargă în aceste curse. Așa că ei nu se aleg în unii ani cu niciun premiu. Ei bine, într'un orașel de provincie toate fetele frumoase sunt față de cea mai frumoasă — chiar când deosebirea e tot așa de mică — în situația acestor nenorocoși candidați. Cea mai frumoasă recoltează toate visurile, toate ambițiile adolescenților din oraș. Ași vrea să-ți spun că și mai târziu, și într'altă parte, am văzut că lucrurile se întâmplă tot așa, dar ar fi nevoie de oarecari precizări și simt că nu mi-ar mai ajunge respirația, că ași ocoli prea mult. Eram deci în strâmtul și proaspătul nostru orașel de munte, cea mai frumoasă fată, iubită de elevii liceului, curtată de tinerii magistrați și obiectul cavalerismului ofițerilor din garnizoană.

Fără să fim vecini, casa judecătorului D. tatăl, era în apropierea noastră, pe o stradă bolovănoasă, care urca spre coastă, în pădure, la stânga. Grădinile noastre însă comunicau una cu alta și un pârleaz scurtă drumul noaptea, vecinilor noștri, când se întorceau dela noi dela cărți, acasă. Oarecare dificultate era pentru că d-na D. era destul de durdulie și cu greutate, de aceea, ziua, prefera înconjurul, pe cele două străzi.

E de prisos să-ți mai spun că D. era mai toată ziua la noi. Știam dela o soră a lui — erau două — cât mă iubește, și poate că iubirea lor pentru mine venea din faptul că era alimentată de pasiunea importantă a fratelui lor pentru mine. Ceeace am știut mai târziu, — după ce m'am măritat am aflat dela un coleg al lui, — e că D. era invidiat de tot liceul, că avea un fel de nevăzută și emoțională aureolă,

pentru că toți colegii lui îl vedeau pe stradă, la tenis, la conferințele Cercului militaro-civil, în apropierea și tovărășia mea și a lor. Ele erau însă urâte. E adevărat că plătea destul de scump această distincție. Îl puneam să-mi scrie lecțiile, să-mi rețină bilete de teatru, să ducă scrisorile direct la gară și să ia răspunderea tuturor lucrurilor sparte prin casă, căci mama era cu mine foarte severă.

Mai târziu a venit în orașelul nostru, întors din Germania, un tânăr inginer cu care după câteva luni m'am măritat. Aveam optsprezece ani și D. nouăsprezece. Când a auzit că s'a hotărît logodna mea, a venit și mi-a spus întâia oară ceea ce știam dela sora lui, că mă iubește și că are să se omoare. Am fost mirată când am aflat câtă poezie făcusem până atunci fără să știu, m'a mișcat durerea lui, am plâns amândoi, dar m'am măritat cu celălalt care, după cum îmi explica mama, avea o frumoasă carieră. D. însă nu s'a omorât și deși mi-a trimis în ajunul zilei de nuntă o poezie tradusă din nemțește de Iosif — ah, nu mai stau acum să-mi amintesc autorul, Heine nu? — n'a venit la nuntă în giulgiu de strigoi, ci într'un smoking nou, din garderoba pe care ai lui i-o dăduseră și cadou, și pentru că îi era necesară la terminarea liceului. N'ași fi vrut să se omoare, o, de loc, dar m'am gândit uneori ce impresie ar fi făcut în orașelul nostru sinuciderea lui din cauza mea.

Eu am plecat cu soțul meu în Germania. D. s'a dus să-și facă dreptul la București. Din când în când mama îmi transmitea în postscriptumuri de scrisori, ecouri din necazurile familiei D. Fetele s'au măritat prost și vechiul meu tovarăș din vremea cozilor pe spate, nu-și dădea examenele la Universitate, își petrecea timpul prin cafenele și lucra noaptea la o gazetă. Acasă,

în timpul acesta bătrânul D. își părăsise nevasta și avea o amantă tânără, cu care își cheltuia în escapade amoroase la București, tot ce câștiga, ba chiar rupea și din mica avere pe care o agonisise până atunci, din care însă apucase să dea zestre fetelor. A urmat o afacere nelămurită, bătrânul a murit, dar să trecem peste asta.

Multe s'au întâmplat dela divorț și dela întoarcerea mea din Germania. Intr'o zi de primăvară, eșiam pe strada uscată de vântul nou și inundată alb de lumina proaspătă. Era plină de o lume bucuroasă că a părăsit paltoănele și blățile, ca niște șopârle cu piele nouă. Se purtau buchete de violete și toate privirile erau vii. Coboram pe bulevard spre Cismigiu, ușoară, cercetând interesată rochiile deschise ale femeilor, în tonuri îndrăznețe, așa cum nu eram obișnuită să văd în Germania. Moda cerea mult un galben de culoarea lămâii, care la început mă jignea, dar când îl vedeam purtat de mai toate femeile frumoase, lăudam croitoreasa care-mi impusese culoarea. În dreptul hotelului Palace văd că la doi pași înaintea mea, se oprește cineva împietrit, și atât de brusc, că m'am oprit și eu în loc, ca un răspuns reflex. Aveam dinainte un tânăr într'un palton prea mare, cu buzunarele roase și lăbărțate, cu gulerul soios și decolorat. Avea maxilare aproape dreptunghiulare, neras de multe zile, gura ștearsă și urscată dispărea în figura palidă și brăzdată, cum dispar desaturările pe o batistă murdară. Dar când i-am întâlnit ochii i-am recunescut, nu pe ei, ci privirea.

Era D. devenit bărbat și precoce îmbătrânit. Își frământa figura, își trecea limba peste buze ca să și le umezească, dar nu putea articula nici o vorbă. M'am apropiat și i-am luat mâna, atunci l-am auzit pro-

nunțând, mai mult găfăit: „Tu”! Dar mâna nu mi-a strâns-o, și a lui rămăsese inertă într'a mea, ca și când toată puterea din ea se consuma în respirația sacadată și în privire. Iși trecea mereu limba peste buzele uscate ca să poată spune: „Tu”!

La doi pași de noi se opriseră doi domni cărora primăvara le oferea prilejul să apară în sacouri tăiate după noua modă, cu talie strânsă. O doamnă care aștepta lângă trotuar o trăsură, întorsese și ea capul. Nu știu dacă ai să mă înțelegi, și poate că ai să mă certî și pentru asta, explicându-mi-o cu severitate; însă nu-mi place să fiu văzută în tovărășia unor bărbați mizeri ca înfățișare, cu ghetele scâlciate și cu mâinile neîngrijite. Dar îmi părea bine că îl văd și, poate și ca să mă pedepsească puțin, așa cum nu știu care general își pedepsea corpul fricos, i-am luat brațul, am traversat bulevardul și ne-am trezit pe cheiul Dâmboviței, și el cu pavajul uscat de vânt, cu iarba malurilor convalescentă.

Am aflat atunci, și mai târziu după asta, că m'a iubit neconținut. Că i-am zădărnicit viața.

Intr'o zi am fost până la el. Locuia pe calea Moșilor într'o curte lungă, mărginită de o parte și de alta de căsuțe mici și dărăpănate, ca o stradă. Intrarea mea acolo a fost un prilej de uimire: ovreici deformate de maternitate eșiseră în prag, fetele mă priveau de după perdele, iar copiii își întrerupseseră jocul și se luaseră după mine. D. mă aștepta în fața ușii. Asta mi-a displăcut violent. Era ceva grotesc, prin exces.

Am petrecut aproape două ceasuri într'o cămăruță mirosind a umezeală, cu o masă cu picior în mijloc, cu oglindă de perete pistruiată de rugină, cu un pat cu așternutul lăsat la mijloc și înspre margine, din

pricină că slujea și de scaun, cu cearșaful atârnat mai jos decât un soiu de cuvertură. Mi-a fost imposibil să refuz ceaiul pe care mi l-a dat, dar n'am putut să mănânc niște bomboane săpunoase, cumpărate dela o fostă cofetărie de mare lux, dela care-totuși cei care cumpără des bomboane știu că nu trebuie să mai târguiești. Mi-a arătat însă lucruri care m'au făcut să retrăiesc clipe din trecut și m'au impresionat. Caiete de ale mele din școală cu margine albă de două degete, cu scrisul ascuțit și neglijent, pentru care eram neconținut pedepșită, o fotografie luată de primul fotograf ambulant venit în orașelul nostru. Eram un grup care ne întorceam dela tenis, și în dreptul pavilionului „ne-am pozat”, făcând năzbâtii. Și mai erau într'un sertar de șifonier, jos, singurul sertar din casă, o mulțime de alte lucruri de ale mele: (batiste, bilețele trimise prin care îi ordonam să-mi reție locuri la conferințe, un volum de Lamartine cu versuri subliniate și comentate de mine, o altă carte, de germană, pe care eu scrisesem, Dumnezeu știe de ce acolo, din Sully Prudhomme:

Ici bas tous les hommes pleurent
 Leurs amitiés ou leurs amours
 Je rêve aux couples qui demeurent
 Toujours.

Mi-a vorbit mult, neîntrerupt, cu febră. Și pentru a doua oară descopeream la omul acesta ceva neobișnuit și eram înspăimântată mai mult decât măgulită, ca de o rană care ți se descopere treptat de sub bandaj.

Nu m'am mai dus niciodată în cămăruța din calea Moșilor, dar a fost nelipsit el dela mine. Neconținut intimidat, gata să se facă oricând de folos. Am fost într'un rînd rău bolnavă și el era disperat. Mă plic-

M. V. 59.622

tisea pentru că niciodată nu înțelegea ce-i spun, încurca totul din exces de zel. Imi făcea din când în când cadouri care depășeau evident resursele lui obicinuite, de corector de gazetă. Nu puteam să mai vorbesc despre nevoile mele față de el, că mă surprindea cu servicii. Intimidat ca de obicei, într'o zi mi-a rupt umbreluța și până seara disperat mi-a adus alta și cu un mâner mai scump decât cel vechi. Ii interziceam cu înverșunare aceste apucături, dar era zadarnic. De la o vreme mi-era teamă să nu fure de undeva și, nenorocindu-se, să nu mă compromită și pe mine. Aș fi preferat nesfârșit mai mult ca tot ce cheltuia așa, să cheltuiască mai bine schimbându-și înfățișarea și hainele, dar nu știu de ce, niciodată nu m'a ascultat și continua să mă facă să privesc în jurul meu, decâteori mă oprea pe stradă.

Acasă deasemeni nu-mi convenea totdeauna când venea. Eu îl primeam bucuroasă când eram singură, dar când se întâmpla să am lume la ceai, era atât de deplasat între cei câțiva bărbați eleganți, femeile îl evitau atât, că mi-era milă de el. De multe ori mă gândeam să nu-l primesc sau să-i spun să mă aștepte într'o odăiță pe care o am sus la etaj. Dar imediat mi-era rușine de mine însămi că am avut acest gând.

Am încercat să-l fac să-și schimbe viața, să-l transform așa cum spălăcita Thea transformase pe Löwborg, dar n'am isbutit. E iremediabil ratat și cred, într'adevăr mediocru. Multă vreme am socotit că numai din cauză că eu îl intimidez, e așa, dar pe urmă am citit câteva poezii dedicate inițialelor mele, într'o revistă de mâna șaptea, curente și patetice ca niște sorcove.

Ți-aduci aminte că m'ai privit surprins când te-am întrebat despre el chiar din ziua când te-am cunoscut și când de altfel, te-am întrebat atât de multe... Dar

cândva am să-ți povestesc mai multe întâmplări din vremea asta. În timpul pasiunii mele pentru * * * a trebuit, și ce greu mi-a venit, să-i interzic să mai vină la mine. * * * îmi spunea „că-l plictisește”. Mi-a trimis scrisori disperate și fără înțeles, flori puține în fiecare zi, căci era singurul lucru pe care îi mai îngăduisem să mi-l trimită, îl ghiceam la colțul străzii și mă pândeam noaptea când veneam acasă. Dela o vreme i-am permis din nou să vină, dar atrăgându-i luarea aminte să evite să întâlnească pe * * *.

N'am văzut însă niciodată pe cineva mai „malencontreux” decât el. E adevărat că și eu uitam uneori că trebuie să vie, dar de cele mai adese ori tocmai când veneam cu prietenul meu acasă, îl găseam așteptându-mă. Evident că ar fi putut spune că mi-a adus o carte sau că a venit să-mi facă un comision, dar nu spunea nimic. Avea un aer speriat, bâlbâia lucruri neînțelese, se ascundea când era inutil, compromițător și ridicol. Și el făcea asta ca să-mi evite mie nemulțumirile, căci gândul că e incomod, mai târziu am știut, îl durea.

Ca și acum când mă întreba dacă mă supără că a așteptat în salonaș.

Când am cerut de ceai toată figura lui îmbătrânită s'a iluminat de bucurie ca o mobilă veche pe care cade soarele. Se învârtea în jurul meu împiedicându-mă, îmi ajuta să prepar ceaiul, zăpăcit. Ne așezasem pe treptele divanului, care face colț, dinainte cu ceștile tăiate'n felii alb și albastru — nu scosesem pentru el cești japoneze — pe tava mare de aramă veche bătută, care e transformată'n măsușă.

Ii râdeau ochii:

— Ce bine îmi pare că nu l-ai găsit acasă.

Am încremenit cu ceașca 'n mână.

— De unde știi că am fost la el?

— Deși n'ați vorbit de aproape o jumătate de an, știu că azi ai fost la el...

Il întrebam cu ochii mari și buzele oprite.

S'a dus la biroul mic, la miniatura de birou de domn care ți-a plăcut atât de mult, și dintr'un sertar mi-a scos o scrisoare a mea neterminată. Toată dimineața mă întrebam dacă să mă duc sau nu, la * * *. In mine lupta dorința de a-mi da, numai, întârziind o oră în garsoniera care m'a văzut de atâtea ori înflorită de bucurie, prilej de amintiri mai precise, așa cum unii iau opium, știind că își procură doar o iluzie trecătoare, dar căutând ca măcar în vis să se simtă aproape de cineva dorit — și teama că are să fie o greșală, că el, lipsind cum de atâtea ori a făcut-o, ar putea transforma acest proiect într'o întâmplare dezagreabilă. Ii scrisesem deci: „Prietene, iartă-mă dacă nu voi veni. După amiază va trebui să mă duc neapărat...” Și aci ezitasem: Să-i pui un motiv serios ca să fie o adevărată justificare, sau să pun dinadins unul fără însemnătate, ca să-i dau impresia că acum, pentru mine, a mă duce să-l văd, are mai puțină importanță decât o probă la croitoreasă, un ceai la o prietenă „care nu poate fi refuzată” sau altceva în felul acesta? Nehotărîtă, m'am întrerupt și am lăsat scrisoarea pe masă. Am ocolit-o toată ziua, iar pe la patru, când m'am hotărît s'o completez, mi-am spus că acum e prea târziu ca s'o mai trimet. N'am putut măcar să respect nici o altă hotărîre pe care o luasem, aceea de a mă duce cu întârziere, ca să-l fac să mă aștepte, dovădindu-i că-i fac o concesie acceptând invitația.

In mine totul se accelera însă, mai întâi domol, dar odată coborîta în stradă, atât de violent, că mi

se părea că trăsura merge prea încet, numai la gândul că voi fi acolo.

D. mă privea înmărmurit acum, pironit de ochii mei, așteptând pentru întâia dată dela mine, vorba tăioasă de mânie.

— Ai umblat în hârțiile mele?

Mi se părea că nu mi se poate aduce o jignire mai gravă... că omul acesta abuza de delicateța mea. E adevărat că era atât de alarmat că nu mai îndrăznea nici să respire, că își trecea numai limba peste buzele uscate ca să și la umezească.

M'am sculat de jos înfuriată și m'am dus la sertar, în care am recunoscut, cu un capăt de dovadă în mâni, că umblase la toate scrisorile.

— „Să plec?” Atât a putut articula scos din tiparele lui.

Nu m'am mai putut stăpâni, căci gândul că libertatea mea, la care am ținut atât, e în joc, mă scotea din sărite.

— Da, și imediat!

Din ochii care nu puteau fixa nici un gând, s'a lăsat pe pleoapele înroșite o rouă de lacrimi, pe urmă două șiroaie s'au scurs de-alungul nasului osos, pe gura fără sânge și fără contur ca o floare veche, de cârpă decolorată.

Am simțit un val de căldură în piept, în obraji, n'am mai putut respira nici eu, și mi s'au mărit și îngreuiat ochii. Pe urmă am simțit că gura mi se strâmba într'un surâs involuntar și trist. M'am apropiat de el și i-am luat mâna, spunându-i pe nume. Din tot corpul acela îmbătrânit înainte de vreme, răsucit în el însuși ca o foaie veștedă, s'a pornit un plâns sguđuitor, de parcă toată viața din el s'ar fi rezolvat lichidă, în lacrimi. Ochii inundați nu i se mai vedeau,

doar sprâncenele îmbinate acum într'un unghiu ușor, accentuau că acolo s'a concentrat totul.

L-am luat în brațe și, plângând mereu, s'a lipit de mine ca un înecat de cel care vrea să-l salveze. Pe brațul gol simțeam acum și gura lui, și lacrimile ferbinți. L-am sărutat pe ochi, i-am spus vorbe de mângâiere, mă înlănțuia tot mai strâns și cum eram acum amândoi pe divan, el mi-a răspuns lipindu-și gura de gâtul meu, de obrajii mei.

Atâta suferință, prin simpatie, ca acele forțe recent descoperite, a înmuiat în mine tot scheletul mândriei. Și mai ales era un gând care acum mi se întindea în sânge, treptat cum se întinde culoarea vărsată în apă:

Când eu am suferit atât, când eu am fost îndurerată că * * * n'a putut face un gest de prietenie și loialitate, cum pot eu lăsa lângă mine, atâta desnădăjduită durere, din cauza mea?

M'am desmeticit târziu. Eram pe jumătate goală, dar puțin îmi păsa de asta. El aștepta alături de mine și am simțit deschizând ochii, că nu m'a acoperit pentru ca, odată revenită, să nu trec peste un fapt evident împlinit, să se creeze între noi o realitate, care să-și caute continuarea. În orice caz îi era teamă să nu regret, considerînd totul că o uitare de o clipă, care nici odată nu va reveni. I-am zâmbit însă fără să fac un gest măcar și atunci, în lumina slabă pe care o trimetea prin fereastră un bec din stradă, l-am simțit mai mult decât l-am văzut, cutremurat de bucurie. Mi-a vorbit mult, tot mai încălzit, de această realizare a visului lui, de zig-zagul cumplit al zilei acestea după cincisprezece ani. S'a întrerupt din povestire adică din această descărcare de gânduri, ca să-și muște pumnul încremenit: „Dacă n'aș fi venit astăzi?”... Și numai gândul ăsta l-a împietrit de groază, de părea în lumina slabă o coloană de lavă stinsă.

Simțeam o mulțumire potolită că am făcut o faptă bună. Mi-a fost milă de el și i-am luat obrazii în palme: O să rămânem împreună toată noaptea. S'a lipit de mine, înlănțuitor, recunoscător.

Am trecut apoi în camera de baie și apropierea unei deprinderi igienice m'a străbătut toată cu un fior, ca un pumnal înfipt în cel mai ascuns colț al trupului meu: Dacă ași rămâne mamă? Eu, mama unui copil al acestui om? Și am simțit că mă doare capul, că mi-e rău ca după desmeticirea dureroasă din visul dat de cocaină. Am întârziat mult, căutând să înlătur orice posibilitate.

Când am revenit, am reaprins lumina, pentru că în întunec omul acesta căruia mă dădusem, lua contururi de moluscă uriașă. A venit și m'a luat lângă el, sărutându-mi brațele, în timp ce eu, regretând cumplit ușurința cu care-i promisesem noaptea, mă gândeam cum să-mi reiau făgăduința.

„Știam cât ești de bună. Intotdeauna am gândit că ești bună și cred că este ceeace am iubit în tine... nesfârșita ta bunătate.”

N'am mai căutat să născocesc nimic, căci simțeam că n'aș fi avut curajul să i-o spun.

Dar toată noaptea n'am avut decât un singur gând. Să-mi feresc gura de a lui. La început n'a observat, pentrucă făceam aceasta cu oarecare abilitate. Dar mai târziu n'am mai putut ascunde nimic. Li simțeam buzele și calde și cleioase, ca un corp de melc târându-se dealungul corpului meu... pe gât în sus. Nu știu dacă mă lăsasem cu totul desbrăcată, dintr'o inconștientă cochetărie, — cei doi bărbați îmi spusese că am un corp „neasemănat” de „fausse maigre”, ca și prietenele mele care mă vedeau uneori goală, sau pentru că el mă rugase asta, lipindu-și obrazii de pul-

pele mele: „Ah, dacă ai ști cum mi-am ars timp de cincisprezece ani închipuirea, ca să mi te văd în minte, în toată intimitatea ta de femeie! Cum nimic, nimic pe lume nu mi se părea mai de neajuns!” Dar poate că era și nădejdea că se va mulțumi cu atât. Intr'un târziu, sărutările lui au devenit mai stăruitoare și gura lui lipicioasă și moale îmi căuta buzele. Am avut o crispă a întregului corp. I-am respins toată fața punându-i mâinile parapet în dreptul gâtului. Din nou am crezut că se rupe ceva în el, o arteră, un organ vital. S'a oprit uimit: „De ce? de ce asta?”

Și iar n'am avut tăria să i-o spun. Am mințit: „Am o respirație îmbibată de acid fenic. Am fost azi la dentist”. Și încă odată, la o nouă încercare, mi-a simțit brațul oprindu-i gâtul. Atunci s'a mulțumit cu corpul. Dar eu simțeam că tot ce eram „eu” mi se refugiase în ochi, în obraji; în linia strânsă a gurii, cum se refugiază cineva dintr'o cameră inundată, într'un colț oarecare, pe o mobilă mai ridicată. Il priveam, simțeam sgârîindu-mi peptul hainele lui care încă mă desgustau, și atunci nădăjduind prin absurd că poate gol îmi va stârni prin deviere un interes oarecare, i-am spus să se desbrace. Dar am făcut mai rău. Avea toată pielea palidă și neagră de-am înghețat.

Tot corpul mi-a înțepenit, refuzându-se. Dificultățile pe care le spoream cu atât desgust, îl făceau penibil de stângaci și, fără să vrea, brutal. Un cot rău plasat îmi tăia respirația, un genunchi îmi zgâria pielea. Extenuat, s'a ridicat târziu și și-a apropiat figura de a mea.

— Nu mă iubești?

Atunci, ca unui frate, cu vocea îndurerată, cu o sinceritate de început de viață, i-am răspuns: nu.

Abia când l-am văzut devenit livid și cu gura

întredeschisă, am înțeles că el mă întrebase cu nădejdea unei protestări de negație din partea mea. Dar simțeam că n'aș putea reveni, și el s'a ridicat amețit. S'a aranjat în grabă și a plecat, după ce cu privirea mi-a cerut, din ușe, un vâg da. I-am răspuns cu un suris dezolat, rigid ca de lemn.

A revenit după trei zile într'un hal de nedescris. Era dimineată, eram în pat încă și a îngenunchiat lângă căpătâiul meu. M'așteptam să se plângă, să amenințe, deși mă rugase să-l primesc, spunând că va fi cuminte. Mi-a spus cu vocea potolită, ca o lumină egală, cu o privire frumoasă cum n'a avut el niciodată, că înțelege că nu pot să-l iubesc, că niciodată n'are să uite cât am fost de bună cu el. Simțeam în mine un suflet de soră. I-am luat mâinele și i le-am mângăiat. Râdea mai pe urmă frumos, dar am simțit cum mâna lui mă căuta, sub cuvertura de lână moale și fină, ca un șarpe care-și joacă limbile. Simțeam că sunt limite peste cari n'aș putea trece. Nu mi-am putut feri decât capul, căci am înțeles că toată liniștea lui este liniștea care precede un eveniment neobicinuit, moartea sau nebunia.

Și el a frământat, exasperat, în brațe un trup a cărui inerție îi înnebunea simțurile, voluptate cumplită pe care și eu de atâtea ori am cunoscut-o.

Peste câteva zile înfrânt, umilit, mi-a eșit înainte jos, în stradă, căci spusese servitoarei să-i spună că nu sunt acasă.

— Știam că ești acasă și că trebuie să ești. Aseară am văzut lumină în cameră la tine și nu m'am mișcat dela poartă! Nu m'aș fi mișcat niciodată înainte de a te vedea, căci mă asiguraseam că ești sus și că trebuie odată și odată să cobori.

De ce nu mă primești ca mai înainte sus?... numai să stau acolo să te privesc.

M'a înfiorat o tresărire de indignare ca și când mi-ar fi trecut dealungul șirei spinărei un postav aspru. Cererea asta în rate și perfidă m'a revoltat.

— Pentru că sus n'ai să te mulțumești cu atât...

M'a privit cu ochii albi.

— Te desgust atât de mult?

Am simțit din nou că mă întreabă cu nădejdea absurdă că-i voi răspunde tăgăduind. Dar nici n'am putut să-i confirm brutal primul răspuns. Alături de noi, locuia o vecină greu bolnavă de tuberculoză care întreba pe toată lumea cum o găsește, dar toți primiseră cuvânt dela doctor să nu-i spue adevărul, căci asta ar fi omorît-o.

Dar am obosit azi, altă dată am să-ți scriu mai mult.
T¹⁾.

1) Acest T. nu este o inițială cum s'ar părea, căci a venit un adevărat nume, și nu știu dacă n'ar fi trebuit să fie scris Te. Mi-a lămurit surizând, când am întrebat-o, că în aceeași clasă a liceului de fete erau două colege cu numele de Maria Mănescu, de altfel verișoare amândouă, și atunci fetele le deosebeau numai după inițialele părintești. Dar Ve și Te au rămas domnișoarele Maria Mănescu și după ce au sfârșit liceul, ba pentru intimi chiar după ce s'au măritat.

II.

Să-ți mai scriu despre D. mi-ar fi greu, căci îți mărturisesc că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, iar efortul la care mă supui este asemeni celui care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător izolat. De altminteri nici n'a mai venit la mine decât de puține ori. Ne-am întâlnit multă vreme numai pe stradă și am făcut totdeauna așa, că deși i-am răspuns cu amabilitate la salut să nu mă poată opri să stăm de vorbă. Când mi s'a părut că sentimentele și mai ales dorințele lui și-au pierdut din acuitate, i-am făcut din nou posibilă venirea în salonașul cu divan care face colț, cu birou în miniatură și mese din tipsii de aramă bătută.

E adevărat că de când intra, chiar dela ușe, căuta să-mi surprindă privirea ca să vadă ce intenții am. Și pe urmă, punându-mi întrebări obicinuite, mă supraveghea încontinuu, ca un judecător de instrucție care fumând amabil cu cel bănuț, îl examinează atent. Vream să plec îndată, dar gestul mi se părea prea brutal și atunci exageram în întrebări binevoitoare, al căror răspuns nu-l așteptam niciodată. Până când în cele din urmă el mă întreba vrând să pară degajat: „Vrei să pleci”? și așteptând răspunsul meu pe care îl știa inevitabil și penibil prietenos: „Trebuie să mă duc să încerc o rochie, însă n'are decât să mai aștepte croitoreasa”. Dar abia acum plecarea era hotărîtă, căci

peste câteva momente, după ce îl mai întrebam ceva fără rost, îmi puneam pălăria: „Mă conduci până la o trăsură”? Conștiința mea era acum împăcată, căci aveam chiar aerul — și asta era important — că am făcut un sacrificiu pentru el, întârziind.

Intr'o zi, într'o dimineață luminoasă, cum citeam leneșe încă în pat, a venit și a intrat, profitând că era deschis. Am incremenit și, ca într'un film american din Far-West, privirile a doi dușmani care se examinează brusc din prima clipă ca să-și cunoască intențiile, iar pe urmă își dau familiar mâna, ochii noștri s'au întâlnit. M'am liniștit însă imediat. D. era trist și transfigurat. Ochii mici aveau o lumină vagă, iar gura veștedă, un suris care cobora colțul stâng al buzelor. Nu era liniștea imobilă despre care ți-am scris. A așteptat să mă liniștesc și eu, iar când a văzut că sunt dispusă să stau de vorbă cu el, și-a adus un taburet lângă căpătâiul meu, și mi-a spus că afară e o vreme de primăvară frumoasă, că toată lumea e pe stradă și că sunt o leneșe dacă sunt în pat la o asemenea oră, chiar dacă e sârbătoare.

Era simpatic și-i vorbeam cu plăcere. Invârtea în mână gânditor o foaie de hârtie, în timp ce-mi răspundea. I-am cerut să văd ce e, și mi-a arătat-o bucurios. Era o romanță din cele pe care le vând colportorii prin cafenele, prost tipărită, cu notele greșite și versurile anapoda. Dar era vorba acolo, de un bărbat care spunea unei femei — chipurile în versuri — „o, te-am iubit în totdeauna și tu n'ai prețuit cum se cuvine dragostea mea, dar vei îmbătrâni, toate farmecile se vor duce și atunci vei regăsi, părăsită de toți, pe cel care te-a iubit de când era copil și te va iubi până la moarte”.

— Am auzit-o aseară cântată într'o familie (cred

că într-o familie de funcționari dela poștă, cu fete, unde el se ducea de obicei) și azi am cumpărat-o.

Era plin de cântecul acesta și simțeam bine că venise să mi-l aducă, nu ca o pledoarie pentru cauza lui, cât ca să închee firesc o stare sufletească, stăruitoare în el, ca o lumină într'un interior confortabil. Venise la mine mai mult pentru el însuși, ca să bea tot paharul de vin al coincidenței plăcute.

Din cauză că am înțeles asta, nu i-am spus: „dar eu nu sunt o femeie iubită de toată lumea”, ci așa vag: „or fi femei iubite de toată lumea?”

El s'a uitat, surîzând mirat, în ochii mei: „Tu”. Am primit însă răspunsul acesta măgulitor cu conștiința tulbure cu care desfaci un plic care nu ți-e adresat decât din greșală. M'am întrebat dacă e exact ce spune sau dacă nu i se pare lui asta, cum ni se pare tuturor că obiectul pe care-l dorim noi, și ne e refuzat, e dorit de toată lumea. I-am spus îngândurată: „Ți se pare”. M'a privit surprins, cu colțul gurii fixat într'un suris, stabilind parcă o concluzie unei lungi discuții care n'a avut loc: „E îngrozitor câți bărbați sunt îndrăgostiți de tine”...

N'am răspuns nimic, pentru că argumentele lui nu m'ar fi convins. De unde să știe el că acei bărbați, și încă atâți, mă iubesc cu adevărat, când eu nu pot să știu măcar despre unul singur, despre *** dacă mă iubește sau nu. Am devenit tristă, căci din tot corpul mi s'a adunat un nod, ca un nucleu, în inimă. Am auzit de multe ori spunându-mi-se că sunt iubită în taină de bărbați și am fost invidiată de asta, ca și când ar fi fost o realitate pentru mine această iubire de a cărei existență nu știu, cum nu știu să deslușesc realitatea unui singur personaj în toată populația Guatemalei, unde n'am fost niciodată, dar știu că există.

Dar mai știi un lucru, că * * nu mă iubește, că am suferit din cauza lui aproape mortal. Dacă sunt într'adevăr excepțională, cum de îmi poate prefera pe alta? E numai joc al întâmplării toată iubirea? Și dacă într'adevăr el mă prețuește ca pe singura femeie al cărei suflet a stat față'n față cu al lui, atunci pentru ce acum e în brațele alteia, pentru ce mie mi se întâmplă ceea ce mi se întâmplă, pentru ce el și eu trăim în medii străine, jucând acolo o viață definitivă, când avem intens și nevăzut același suflet ca doi frați siamezi acelaș pântec? El are metresă, trăește o viață complectă fără mine, apare cu femeii care joacă rolul de soție, dela masa luată în restaurant până la camera de dormit; asta poate până la moarte, în orice caz acum când tinerețea trece. Ochii mi s'au îngreuiat din nou de tristețe, dinții au prins buza de jos și pe urmă am unit sprâncenele în unghi ridicat ca să nu-mi dea lacrimile. O, imposibilă dragoste, suflet fermentat de îndoială, descurajare de „femeie iubită de toți bărbații”.

Ași fi vrut ca D. să plece, ca să pot sări din pat și să mă plimb agitată prin casă... Dar dacă toți se înșală? Oare nu i se spune oricărei femei același lucru? Sau dacă mi se spune numai mie, nu-i poate un malentendu general? S'ar putea să nu fie vorba decât despre o simpatie anume, nu neapărat erotică, și în privința asta mi-am adus aminte cât de mult m'a neliniștit faptul că, atunci chiar când toți bărbații musafiri în aceeași casă cu mine, îmi arătau stărui-toarea și indiscreta lor preferință, până la complimentul definitiv și brutal, nevestele lor nu erau geloase. Pe urmă mi se atribue anumite „succese” pe care eu știu că nu le-am avut. Nu cumva tot ce mi se atribue e de aceeași natură? Aș vrea să fiu însă

iubită, dorită definitiv și numai eu, în toate privințele, de toți bărbații, numai ca să fiu și mai prețuită de * * și ca să fiu sigură că nu e nimic din tot ce oferă celelalte, pe care să nu-l pot oferi și eu.

Timp îndelungat am rămas pe gânduri, abătută, uitând de el, cu sufletul ciugulit din când în când de câte o întrebare ca de ciocul unei păsări cenușii. Pe urmă, ochii împăienjeniți pe care îi întorsesem cum întorci o scrisoare ca să nu-ți citească vecinul în ea, au rămas ca fixați de roșul viu al unor maci de Luchian. E tabloul despre care ți-am spus că l-am primit dar de ziua mea și pe care n'am vrut să ți-l arăt ca să fac un act de voință. Cu chenar de lemn negru, l-am fixat pe peretele din fața patului pentru că roșul fraged și catifelat al petalelor, îmi limpezește privirea somnoroasă dimineața când mă scol, de pot ceti ora la ceasornicul de alături de el. Ți-am spus, de altfel, că în odaia de dormit, văruiță alb și cu vreo două dungii aurii, nu e de cât, divanul alb, scăzut și vast, tabloul de Luchian, ceasornicul și, la căpătâi, o măsuță albă pentru becul cu abatjour de faianță ca să pot ceti seara. În colo nimic. Nici covoare pe parchetul lucios ca o oglindă de stejar, nici o mobilă, de-alungul pereților goi de se vede șipca de stejar care măsoară lungimea podelei jos, nici draperii la fereastră — nu e nici un pericol de vecini — de poate năvăli lumina prin amândouă ferestrele așa că, dimineața, înainte de a trece în camera de baie, iau mai întâi, respirînd puternic, o adevărată baie de lumină.

Când mi-a întâlnit privirea, pe care o spiona probabil, D. mi-a surîs scuzându-mă cu indulgență. I-am cerut voie să mă îmbrac și s'a grăbit să-mi dea dreptate, tresărind. Și-a luat apoi notele și s'a îndreptat

spre uşe: „Trec în salonaş pe divan şi te aştept, până te îmbraci”. Aştepta cu privirea întrebătoare.

— Dar îmi iau întâi baia!?

I s'au strîns trăsăturile feței, iar ochii și-au pierdut lumina egală pe care o aveau.

— Te aştept oricât vrei, citesc ceva, și brusc, ca și când ar fi călcat strâmb „sau poate trebuie să vie cineva?”...

Intrebarea era stupidă și-mi dovedea că D. iar s'a tulburat, că e un aparat care funcționează anormal.

— Nu, n'aştept pe nimeni, dar dimineața îmi place să fiu singură în toată casa, să trec în voie dintr'o cameră într'alta, să am astfel impresia că m'am închis ca să nu fiu tulburată.

Exact aş fi vrut să-i spun că vreau să am impresia că e o zonă în care sunt inaccesibilă celorlalți... oricui.

— „Uite, plec imediat, nu te speria că nu rămân să te văd goală” și spunând asta era din nou vulgar și în intenție și în glas. Dar în cadrul ușei albe s'a oprit, și-a frământat buzele ca și când ar fi luat o hotărîre definitivă și pe urmă a revenit lângă căpătâiul meu. Mi-a pronunțat numele cu o voce muzicală și înmuiată în lacrimi: „Nu e nimic pe lume, nu pot face nimic ca să mă poți iubi puțin? E cu adevărat imposibil?” Intrebarea lui mi s'a părut frumoasă ca un sbor de pasăre și i-am zâmbit. A zâmbit și el ca un pacient care zâmbește unui doctor. Am întors fața spre perete însă ca să evit un răspuns. Când mi-a luat mâna să mi-o sărute a lui era leșinată și călduță ca a unui bolnav de anemie.

T.

III.

„Luni de zile n'am mai știut nimic despre el. Mă întrebam uneori ce s'a făcut — mi se pare că te-am întrebat și pe d-ta despre el — cred că pe jumătate bucuroasă că nu mă mai sâcâie cu stăruințele sale, pe jumătate oarecum neliniștită că s'ar putea să fiu uitată de cineva pentru care ani de zile am fost sensul vieții lui, devenită acum indiferentă ca un astru care s'a răcit. Mi se părea că asta ar fi pentru mine însămi o dovadă că într'adevăr poate înceta cineva să mă iubească și că deci ar putea veni o zi, când pentru *** aş fi o femeie ca oricare alta, pe care o lași pe stradă, să treacă fără s'o oprești, adică fără să socoți întâlnirea cu ea un mic eveniment.

Intr'o seară, la Teatrul Național, *venisem înadins s'o văd pe Lucile jucând și-mi era ciudă pe d-ta că ai refuzat să vii s'o ascuți, pretextând că te indispun actrițele care debutează în piesele în versuri. Ea, săraca, stăruise să te fac să asiești la spectacol și cred că a considerat ca un eșec al meu, faptul că nu te-am putut convinge să vii, dar refuzul d-tale n'a fost fără un soi de epilog. Alături de mine, câteva fotolii mai la dreapta, era D. întovărășit de o fată drăguță dacă vrei, dar amândoi deplasați parcă la fotoliu de orchestră, ca doi eroi din teatru, care trebuie să ia din sală parte la acțiune. Nu părea de loc surprins când m'a văzut, și asta m'a enervat puțin, pe

urmă am observat că vorbea cu insistență și cu o falsă căldură cu prietena lui. După un timp ca și când s'ar fi topit în mine o poșghiță sufletească, m'am simțit ușor înduioșată, și m'am hotărît să fac un foarte ciudat soi de serviciu amicului meu. L'am chemat — și a încremenit când a văzut semnul mic pe care i l'am făcut — iar pentru că a trebuit să aștept puțin până să mă poată asculta, căci după privire simțiam că îi vâjâie urechile, l-am certat, cu intenție tare, ca să audă fata care îl întovărășea, că m'a uitat cu desăvârșire și că nu a venit să mă vadă. Cu coada ochiului am căutat să știu dacă ea ascultă și am văzut-o urmărindu-ne uimită. Aș fi vrut cu stăruință ca această atenție a mea să-i ridice lui acțiunile de cuceritor asupra ei, căci cu sinceritate aș fi fost mulțumită ca o femeie să-l iubească, să-i dea ceea ce nu-i pot da eu, dar asupra iubirii lor, acomodată în lumea posibilităților, să planeze, superioară ca un vis irealizabil, pasiunea lui pentru mine. D. era atât de fericit că toate sbârciturile feții îi dispăruseră, întinse de un val de sânge, gura i se umezise și ochii îi râdeau mai înviorați. În antracul următor am primit însă prin omul de serviciu un bilețel al Lucilei prin care remarca mirată lipsa d-tale, îmi închipuisem eu că ai ei erau ochii care cercetau neliniștiți prin gaura practică în cortină, și declarându-se mulțumită că D. e în sală, mă ruga stăruitor să-i cer lui, să scrie câteva rânduri despre debutul ei la gazetă, căci se vede că ea îl crede gazetar influent. Mi s'a oprit o clipă sângele sub piele; am avut pentru mine însămi un gest de dezolare. Mi-am spus, vorbind în gând ca un desen pe aceeași culoare, că pentru nimic în lume nu aș putea să cer lui D. un serviciu, acum după ce fusesem prietenoasă cu el. Un suris dăruit e un lucru prea frumos

ca să fie măsurat cu vre-un echivalent și eu îngheț uneori, chiar când constatarea e ulterioară, la gândul că ar fi bănuț cineva că un zâmbet al meu e interesat, deși, e timpul să-ți spun, mi se pare că din diferite motive lumea mă crede altfel. Cu mândria sufocată ca într'o agonie l-am chemat din nou, la sfârșit, pe D. cerându-i, cu glasul dezarticulat, să scrie câteva rânduri. Într'o gazetă fără tiraj a apărut un articol ditirambic, dar Lucilei nu i-am vorbit luni de zile.

Indispoziția acestei întâmplări, insensibilitatea mea față de D. chiar acum, când era întovărășit de o femeie, au fost apoi, după ce și-au pierdut din acuitate, pentru gândurile care m'au frământat pe drum spre casă, ca o injecție care prepară un corp pentru operație. Era în mine o durere amortită, la constatarea pe care o făceam acum că nici gelozia, că nimic nu poate stimula o dragoste inexistentă, că nici mijlocul acesta recomandat de atâți autori de maxime și de piese de teatru, nu mi-ar putea fi de nici un folos, dacă aș încerca vreodată să-mi recâștig prețul în ochii lui * * *.

Într'o zi, D. s'a achitat însă de serviciul pe care am încercat să i-l fac, și încă în mod princiar, deși fără să știe. Înainte de Paște plecam cu acceleratul la mătușa mea. Știu că ține mult să mă aibă de sărbători, pentru că venirea mea e un adevărat eveniment în orașelul lor. Casa mătuși-mi capătă o deosebită importanță, devine centrul vizitelor pascale și mai toate familiile își dau întâlnire în casa în care mergem noi. Cum mătușa-mea este o nevinovată cochetă a primirilor gospodărești, e fericită când mă duc la ei. Mă așezasem deci confortabil pe locul meu, lângă fereastră cu pardesiul încheiat și o tocă ușoară de drum trasă aproape pe ochi. Examinam curioasă pe tovarășii de compartiment, când a apărut în ușe, chemând că a

găsit loc, recenta metresă a lui **. Am încremenit cu buzele întredeschise și inima îmi palpita ca o pasăre ce se sbate ca să sboare, în mâna cuiva și nu isbuțește. Crisparea gâtului îmi împiedica respirația. M'am ghemuit mai mult ca să nu fiu recunoscută și mi-am întors cu totul privirea pe fereastră. El a apărut prîmăvăratec — l-am simțit fără să-l văd pe când așeza geamantanul în plasă, pe urmă s'au așezat alături și atunci am întors și eu capul. M'a salutat surprins și amabil, dar era o amabilitate evident voită. Am înțeles mai târziu că mergeau să facă Paștele la Sinaia, am înțeles din întrebările ei nerăbdătoare, dar și din geamantanul care dusesese cândva și sărmanele mele cămășuțe la Sighișoara, tot de Paște. Era o durere pe care nu o mai puteam stăpâni, care îmi măcina corpul ca un voltaj prea mare, un aparat. La fel mergea acum cu o altă femeie, reedita funcțional ca un conductor, un drum, care în amintirea mea era un refugiu unic de bucurie trecută, căci socoteam cele trei zile petrecute la începutul dragostei noastre, în orașelul săsesc cu aspect medieval și cu cetate, incomparabile în viața lui și a mea. După o examinare amănunțită, în care desprinsesem acest episod de tot ceea ce în București fostul meu prieten putea reedita cu alte femei, alesesem din trecut această călătorie, cum ai alege o mobilă care a mai rămas bună printre ruinele lăsate de un incendiu. Am simțit zădărnicia oricărei iluzii, dar abia târziu am putut să surîd pentru mine însămi și surîsul acesta m'a liniștit cum trebuie să-l liniștească pe oratorul care și-a pierdut penibil șirul, o întorsătură de frază fericită, bună de final. Liniștea mi-a fost însă de scurtă durată, căci peste câteva clipe s'a mai urcat în compartamentul nostru un domn care și-e prieten și d-tale și lui * * și mie, dar care are un o-

ribil aer de mizantrop, cu ochelarii care îi cad atât de des pe nas în jos, că a ajuns să aibă un adevărat tic al gurii. Ei bine, când l-am văzut, când am înțeles că studiază penibila întâlnire ca o vulgară dramă, și că face în gând ipoteze asupra sentimentelor mele, m'am simțit într'adevăr părăsită și mizerabilă. Cu puțin înainte de plecarea trenului a intrat însă în compartiment un comisioner, cărunt, înalt și cu mustața tunsă pe gura cocoloșită, pe care-l cunoșteam de când îmi aducea flori dela D. Avea acum în brațe un vas, un fel de strachină înșesată de viorele, ca o floarea soarelui albastră închisă în smalț verde. Pe un carton alb D. îmi scria că socoate că-mi va fi călătoria mai plăcută dacă voi avea dinainte grămada de flori. Un domn de vis-a-vis a și fixat orizontala mescioară a compartimentului, de am pus pe ea vasul cu minunea de fraged albastru care îți înprospăta respirația, ca și privirea, ca și gândurile. Pe urmă darul venea, aparent, din lumea tuturor posibilităților și făcea impresie. Cel puțin știam acum că nu mai sunt compătimită.

T.

INTR'O DUPĂ AMIAZĂ DE AUGUST

Luasem masa la restaurantul de pe strada Regală, în grădină, cu doi scriitori¹⁾. Am mâncat tot timpul, enervat, feluri de mâncare sălcie, am băut apă caldută și leșioasă, vin cu gust de limonadă. Toate acestea, pentru că n'am avut curajul să declar celor doi scriitori, cu care sunt

¹⁾ Dacă m'am convins că într'adevăr D. „nu forma nici pe departe centrul preocupărilor” corespondentei mele, n'aș putea tăgădui că acel enigmatic * * nu îmi atâta curiozitatea într'un mod aproape de netăgăduit. Cu scuza vagă a unui interes scriitoricesc, nu m'am lăsat până când, nu numai că l-am identificat, dar l-am cunoscut chiar personal, ba încă, după cum se va vedea, curând am devenit și prieteni. Era fiul acelu mare industriaș pe care l-am numit convențional în romanul meu „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de războiu” Tănase Vasilescu. Avea acel timbru deosebit, acea vibrație melodioasă calmă, pe care o au toți oamenii, frunțași adevărați în activitatea lor, ori

care ar fi ea: artă, politică, militară, acrobație, dans modern, destin de don Juan sau box.

De multe ori am stăruit pe lângă el să scrie, fiindcă nu numai că da în convorbire, acea impresie unică de trăire adevărată, dar din ceace știam despre viața lui, despre legăturile lui, despre ceace făcea din el un adevărat exponent al societății românești de azi, mi se părea că ar da la iveală lucruri de un interes documentar puțin obicinuit.. I s'a părut atât de absurdă propunerea mea, făcută cu aceleași argumente ca și cea adresată doamnei T. că nici n'a vrut să stea măcar de vorbă. „Eu, și scriitor? De ce glumești în modul acesta?”

Intr'o zi însă, pe când eram amândoi prin fața Cercului Militar, a trecut pe lângă noi o fostă artistă a Teatrului Național, o stagiară angajată aproape în fiecare an, căci exaspera pe directori prin tot soiul de intervenții, și tot în fiecare an, sistematic, eliminată căci într'adevăr n'avea aproape nimic comun cu arta, și nu îndeplinea măcar nici acel minimum social, care îngăduie menținerea în cadrele acestei instituții, chiar fără talent.

A devenit livid.

— O vezi pe asta, pe femeea aceasta cu rochia roșcată? Și s'a întors făcându-mă și pe mine să mă întorc.

Am ridicat din umeri a nedumerire, dar n'am spus că o cunosc, ca să aflu vreo taină, care altfel nu mi-ar fi fost poate mărturisită.

— Nu, dar ce e cu ea?

A rămas îngândurat, tulburat, și nu mi-a răspuns nici când am repetat întrebarea, mereu frământat de amintirea lui.. A reluat abia când trecusem de Teatrul Național, ca să ocolească orice lămurire.

— E prea lung și prea complicat.

Am crezut că mi se oferă prilejul căutat de multă vreme.

— E ceva așa de extraordinar, într'adevăr?

— Poate că nu, poate că da, nu știu... Sunt ca și bolnav, din asta, de o lună de zile. Un adevărat subiect de român... S'a întors brusc spre mine: ai iubit vreodată? Și fără să mai aștepte răspunsul, frângând ceva în el: Patru generații dintr'ai mei n'au gândit cât mă frământ eu de o lună.

Am căutat să exercit asupra lui presiunea care mai nici odată nu dă greș în lumea profană.

— Poate că m'ar'ispiti să-l scriu eu — romanul ăsta — dacă-l socoți atât de interesant.

— Haide, atunci, la Șosea, (era prin Septembrie) să luăm masa și să-ți povestesc toată întâmplarea.

Am refuzat molatec.

— Nu, dacă mi-o povestești, nu mi-e de nici un folos. Subiecte mi se oferă toată ziua. Nu e scriitor căruia să nu i se ofere aproape cotidian subiecte: „Extraordinar. Am să-ți povestesc cazul meu!... să vezi!... Ai putea să scoți un roman!...” Dacă vrei să-mi fii cu adevărat de folos, povestește-mi totul în scris. Mai mult de cât întâmplarea însăși, care nu poate fi mai extraordinară, orice ai spune, decât un războiu, m'ar interesa amănuntele, mai ales cadrul, atmosfera și materialul întâmplării... Firește că nu-ți cer de cât o redare, însă e nevoie să fie cât mai amănunțită... Pe urmă eu voi preface totul într'un roman. (Și spunând asta mințeam, căci nu mă gândeam chiar, să scriu un roman).

Era mereu frământat de vederea lui dinăuntru.

— Ai să fii foarte surprins...

— Nu știu; să vedem... Vrei să-mi faci acest mare serviciu? Povestește net, la întâmplare, totul ca într'un proces-verbal. (Căci, cu adevărat, bănuiam mai interesante decât întâmplarea însăși, alunecăturile din condei, digresiile).

A surăs pe gânduri, descurajat, dar era atât de prins de împrejurarea că pe urmă m'a luat de braț.

— Ascultă, am să fac și asta... Deși mă întreb, dacă nu ai să arunci ce scriu eu la gunoi.

— Imi vei fi de folos numai dacă imi vei de material, cât mai mult, chiar când ți-ar pare încărcat și de prisos, fii prolix, cât mai prolix. Folosește, când vrei să te explici, comparația. Incolo nimic.

— Bine, într'o săptămână am să-ți aduc un caet întreg.

Nu mi l-a adus peste o săptămână, nici peste două, ci abia peste o lună... Ceeace nădăjduiam, s'a realizat. Fred Vasilescu s'a „ambalat” și întâmplarea a luat proporții. Mărturisesc că n'am avut nevoie de prea multe modificări, abia ici colo de am simțit obligația unor deslușiri, a câtorva întăriri de imagini, de corijat unele lipsuri (căci multe altele or mai fi rămas) și mai ales am schimbat câteva nume și date, complicând puțin lucrurile nude, pe care bănuiesc că el însuși le mai complicase de asemeni, ca să evit indiscrețiile.

Abia când l-am cunoscut mai de aproape, am înțeles de ce doamna T. l-a iubit atât, de ce a suferit așa de mult din cauza lui. Nu numai datorită frumuseții lui bărbătești, sportive, cât mai ales pentru un soi de loialitate și delicatețe, un mod de sinceritate a vieții, care nu seducea numai femeile, ci câștiga și prietenia bărbaților lor, căci puteau să sufere din pricina lui, ca și ele, dar nu-l urau. Nu jignea niciodată, nici

prieten de altfel, că eu nu pot sta la altă masă decât la cea la care sunt obicinuit, că nu mă pot înțelege cu alt chelner decât cu cel care mă slujește de obicei. / Unii cred că asta e un început de manie (cum mi se spune), oricum mi-a fost frică să le spun celor doi că nu-mi place să schimb masa la restaurant, căci ar fi zâmbit indulgent și zâmbetul acesta indulgent mi-ar fi tăiat toată pofta de mâncare. Ei sunt doi scriitori cunoscuți tuturor celor care călătoresc cu trenul și profesorilor de limba română, au un fel de certitudine în calmul și în politețea lor indiferentă și comodă, care contrastează cu graba și excesul de zel pe care-l vădesc eu în fiecare gest când vorbesc cu ei. Imi spun cu un ton îndepărtat și deferent: „Diplomatule”, „Aviatorule”. Știu că și ei sunt măguliți să stea la masă cu mine, din cauza numelui și a situației mele în ministerul de externe, dar e în asta ceva gratuit, așa cum cei care îmbracă un frac de închiriat, îl disprețuesc și îl afișează totuși. La rândul meu, am pentru ei stima pe care o ai pentru lucrurile pe care n'ai să le poți face. Admiram pe cei care joacă tenis și cu destulă trudă am devenit campion regional de tenis, am ținut să se vorbească, să se amestece în convorbire, fraze despre modul în

măcar pe cel căruia îi lua nevasta. Cam prea echilibrat, vorbind rar, dar nu fără o privire stăpână pe sine și adesea ironică.

care dansez, iar azi fetele mă anunță la telefon să vii negreșit la bal „și să dansez numai cu ele”. Fac box, am trei cai de curse dintre care unul a luat premiul Solon, premiu fără însemnătate bănească prea mare desigur, dar pe care îl ambiționează toți proprietarii, din cauză că a fost cucerit de cai iluștri în trecut. Cu atât mai mare e meritul meu că l-am putut cuceri cu un grajd de trei cai numai. Am avut două accidente de automobil despre care a vorbit toată presa și în deosebi „Le Progrès” la cronică mondenă. Am încercat trei recorduri cu avionul, numai după doi ani de pilotaj, căci abia de atunci încoace m'am decis, cu toate că aș fi avut prilejul încă din timpul războiului, când am fost cerut la un centru de aviație, dar era tocmai în timpul unor lupte grele de cavalerie la Sticlărie și când colonelul mi-a arătat, zâmbind cu dispreț perfect ascuns, ordinul Marelui cartier, parcă ar fi plouat cenușe pe mine, așa mă simteam de prost:

— Du-te, te mai odihnești la popota Cartierului, că de sburat nu prea se sboară acolo. Aci e greu... mâine divizionul d-tale trebuie să atace Coșna.

Am rămas la escadron spre marele necaz al ordonanței care se vedea restabilit la oraș, dar și spre bucuria roșiorilor mei care mă iubeau ca pe un frate. Toate le-am făcut în viață, și tot ce mi-a stârnit amorul propriu e trecut în activitatea mea ca într'un memoriu de carieră. Numai scriitor știu că oricât aș vrea, orice aș face și oricât m'aș storce, n'aș putea deveni niciodată, și deaceea stau cu sfială alături de cei doi

prieteni, căci zâmbetele lor mă umilesc puțin, nu mult, așa cât s'ar apleca o trestie sub apăsarea vântului.

Au bunăvoința să se întrerupă din când în când, într'o convorbire ale cărei date elementare nu le cunosc și care tocmai de aceea îmi pare nesfârșit de interesantă, cum erau convorbirile din biroul tatălui meu, când se rosteau familiar și ca în continuare, nume care mi se părea tot așa frumoase ca Trebizonda sau Valdemar, sau Casablanca, numele misterioase ale copilăriei mele. Tovarășii mei de masă pronunțau când cu indignare, când cu „nu e rău” sau „îmi pare că are culoare” nume de scriitori și reviste, toate împrumutate dela flori și în genere dela țară, care mă fascinau ca toate lucrurile inabordabile. Aș fi vrut detalii dar nu îndrăzneam să le cer, căci nu mi le-ar fi dat, zâmbind cu indulgență, și mă mulțumeam cu sonorități muzicale care mă limitau și mă sileau să-mi recunosc o reală, netăgăduibilă inferioritate.

Eram strâmtorat, eu atât de sigur de mine deobicei, eram ne la locul meu, nu izbuteam să fiu eu, cum nu izbutești să ai mersul și silueta ta, dacă ți-a intrat o petricică în pantof. Am mâncat în silă o farfurie de salată de vinete cu gust de dovleci tocați și cu untdelemn unsuros, pentrucă tovarășii mei de masă mâncau cu prea multă poftă, și mi s'ar fi părut inconvenabil ca eu să declar că un fel atât de apreciat de ei, nu e comestibil. Au cerut apoi varză cu carne, dar prudent am așteptat să le-o aducă întâi lor ca să văd despre ce e vorba. N'am regretat această prudență, când am văzut

farfuria cu marginile pătate de sos gălbui (poate din pricina că, grăbit, chelnerul aduce mai multe farfurii odată, puindu-le unele într'altele ca la pension, și de aceea uneori, fundul farfuriei intră în sosul celei de desubt, când nu și degetele celui grăbit). De altfel am făcut rău că am acceptat să mănânc în grădină. Întâi că umbra era călduță și iradia, dar mai ales, fiindcă la amiază e totdeauna mai cald afară, chelnerul străbate astfel o porțiune de grădină prin soarele dogoritor, — iar din pricina asta nădușește de-i curg mici șiroaie pe tâmpile și la rădăcina nasului. În deosebi sosurile, sub proectorul arzător al nămiezii, devin fierii și calde, capătă un fel de materialitate fiartă care te desgustă. Caut un refugiu de proaspăt și răcoritor în ape minerale. Dar mai ales varza cu carne de acum mi se pare o monstruozitate culinară; de obicei se face cu carne de purcel mai grasă ca să fie fragedă sau cu piept de yăcuță în cazul cel mai rău. Ori cum, sosul trebuie să fie scăzut, nu ca în cazul de acum, apos și revărsat, de pare mai curând o ciorbă leșioasă de yarză, în care au căzut la întâmplare bucăți de mușchi cu fibre lungi, ca niște sfori roșcate, roșii numai într'o parte și vinete spre negru, cu poșghiță albă pe cealaltă parte. Prietenii mei mâncau însă cu poftă, îmi adresau întrebări binevoitoare, cu surâsuri protecțioare și mă îndemnau să beau din vinul cald, pe care chelnerul, neobicinuit cu preferințele mele, nu-l adusese în baterie cu ghiață, iar eu acum nu mai aveam curajul să poruncesc îndreptarea lucrurilor. Eram sincer necăjit că nu pot să beau, când eram îndemnat cu atâta cor-

dialitate, mai ales că aveam pentru unul dintre comeseni nu numai o admirație extraordinară, dar și amintiri frumoase din vremea războiului. După ce luptasem călare în tot timpul retragerii, regimentul nostru, în a doua parte a campaniei, a fost băgat în foc descălecat, la Sticlărie pe valea Oituzului unde am luptat o bucată de vreme. Rănit, am fost evacuat într'un spital dinapoia frontului, într'un târg moldovenesc. Ofițer intendent al spitalului era tocmai cel care acum era în dreapta mea la masă. Băiat de petrecere, harnic la treabă, după câte se spunea, luptând voinicește cu damigeana cu vin, dar și isbutind să obție totul dela centrele de aprovizionare, așa încât spitalul nostru nu ducea lipsă de nimic. Toată lumea era încântată de el, și mai ales noi, ofițerii răniți care puteam părăsi patul. Intr'un pavilion din fund, unde ocupa două încăperi ofițerul intendent, se încingeau niște grandioase partide de pocker, care țineau uneori, dela trei după amiază până a doua zi dimineața. Era un bun camarad cu un limbaj anume al lui, poetic, care de atunci mă umplea de admirație și pe care, umilit de mărginirea mea, l-am regăsit pe urmă în volumele lui de proză. Dar iată că acum începe o adevărată dramă pentru mine. În sosul, sau mai bine zeama din farfuria celuilalt scriitor, puțin ascunsă de tăiței de varză, doarme cu aripele strânse, înecată în grăsime, o muscă. Niciodată, nici chiar în război, când am comandat patrule tari de cavalerie, nici când am fost însărcinat, ca de atâtea ori, cu misiunea de a conduce prin țară diferiți oaspeți de marcă, nu mi s'a pus o problemă atât de alarmant imediată

și atât de insolubilă parcă. Să atrag luarea aminte a domnului, tot atât de reputat scriitor, dar pe care eu îl cunoșteam mai de puțin timp, și care tocmai explica un manifest literar, era oarecum prea târziu, căci și mâncase jumătate din farfurie. Și pe urmă din acelaș fel de mâncare îmbuca (acesta e cuvântul) și vechiul meu prieten. Ar fi trebuit deci să renunțe amândoi la resturile din farfurie și să caute să-și împace în stomac cum vor putea: mâncarea consumată cu structura și imaginea muștei. De altfel aveam impresia că, deși mi-ar mulțumi, ar fi totuși enervați și, așa ca în nu știu care filosofie unde realitatea se crează prin însuși faptul cunoașterii, m'ar fi făcut pe mine — care prea văd toate — răspunzător de existența micii vietăți, decedate în grăsimea din farfurie. Mă simțeam intimidat ca un elev de școală care n'ar îndrăzni să atragă luarea aminte profesorului că i se vede rupt ciorapul, deasupra pantofului la călcâi. M'am hotărît să aștept cu nădejdea că ei nu vor mânca totul din farfuria, și că o întâmplare fericită va face să rămâe, în restul din zeama picolului, tocmai porțiunea cu cadavrul muștei. Așa așteptam să se apropie ziua de examen când eram mic, sau inspecția însărcinatului de afaceri când eram detașat. Nervos, nehotărît, obsedat de imagine. Iar când am înțeles că voi asista la clipa inevitabilă, când tovarășul meu va înghiți musca, am devenit palid, cred că mi s'au albit buzele. Intrerupându-se atunci din pasionata lor discuție despre programul grupării lor, scriitorul bălăiu, voinic și plin de voie bună m'a întrebat dacă nu cumva mi-e rău. Abia am putut

să șoptesc arătând extenuat, cu un vârful de cuțit spre muscă. A surâs și cu un gest secundar, de paranteză, a scos cu furculița musca, a aruncat-o jos și i-a spus prietenului meu, așa în treacăt, cu binevoitoare ironie: „E gingaș domnul”, pe urmă a propus ca manifestul să fie tipărit pe hârtie mai luxoasă, cu desene moderne. Mai târziu a trebuit să ne retragem, cu masă cu tot, mai înspre salonul cel mare, căci cortul întins deasupra se incinsese de tot. Mărturisesc că am recurs la un procedeu destul de inelegant, dar am toate scuzele. Când am propus, prevăzător, schimbarea mesei, eram sigur că prietenii scriitori vor accepta bucuros propunerea mea. Și iată de ce: cam pe la sfârșit, când se goliseră cea mai mare parte din mese, veneau să dejuneze președintele Camerii cu fata lui, una dintre cele mai frumoase fete din societatea bucureșteană. Dar când m'au văzut salutând, cei doi scriitori m'au și întrebat în grabă și cu o mimică extrem de indiscretă, ca și când ar fi fost vorba de o pensionară a localului, cine e domnișoara. Nu puteam nici să nu răspund, și nici să răspund, pentru că fata observase întrebarea simultană a celor doi și ar fi ghicit după mișcarea buzelor răspunsul meu. Deabia am așteptat plecarea.

Ne-am despărțit foarte cordial în fața restaurantului, rugându-i să-mi trimită și mie revista pe care voiau s'o scoată. Cred că am făcut și o supremă impoliteță, întrebând cum pot plăti abonamentul, ba încă ducând și mâna la portvizit. A fost numai o precipitare mintală. Eu, care sunt dat în cercurile noastre drept model de atitudine degajată și liniște de spirit (pentru că

totdeauna mă consider cel puțin egalul celor cu care vorbesc, dacă nu în orice caz din aceeași lume cu ei) sunt timid și îmbrăcat în haine prea strâmte, în fața celor pe care-i admir. Acum de pildă, dacă aș fi început așa: Vă rog să mă considerați și pe mine abonat la revistă, nu m'aș mai fi simțit obligat să schițez un gest precis, ducând vag mâna la portvizit. Dar pentru că începusem numai așa: „Vă rog să-mi trimiteți și mie revista” mi-era teamă ca ei să nu înțeleagă cumva că doresc să mi se trimită revista gratuit, mai ales că, deși mai puțin prieten cu unul dintre ei, îmi permiseseam totuși să achit eu toată socoteala. A trebuit să fac un gest care să arate cum vreau și am ținut să mă explic, repede. Dar e ceva atât de încurcat, că toate virtualitățile astea mă enervau tot mai mult, tocmai pentru că nu puteam exprima nimic, erau fără coadă și cap, înghesuite în câteva clipe, cum ai vâri cu sila și ai înghemui pe cineva, care s'ar sbate, într'un sac. Nu știi dacă nu-i apeși genunchiul pe gât, nu știi unde-i e capul, nu știi să dai formă unitară sacului în sfârșit. Și eu, când sunt nelalocul meu, stau în clipă (aruncat în grabă), ca vârit în sac. Nu găsesc nici explicația pe care o caut disperat și nici echilibrul după care mă chinuesc cu îndârjire. Am fost aproape recunosător scriitorului voinic și bălan, care m'a bătut pe umăr și mi-a explicat că voi plăti mai târziu. Mi-a însemnat apoi adresa în carnet.

Am luat-o în jos, spre dreapta, cu toată căldura, să văd cum se dărâmă casele pentru deschiderea bulevardului Brătianu. Eram nerăbdător, căci nu fusesem pe acolo din ajun. Casei din

dreptul străzii Regale, îi ridicaseră acoperişul și rămăsese acum, așa, cu pereții tapetați între care fusese viața de familie, de s'ar fi putut uita cineva dela etajul casei Visante să vadă înăuntru, ca într'un corp omenesc, deschis pe masa de operație. Negreșit, mobilier nu mai era, dar albastrul tapetului închisese scene de viață: iubire, necazuri, nașteri, vizite; era întregă soba la gura căreia stătuse desigur, vre-o femeie gânditoare, alătura era soneria mică în perete. Și acum era un gol de nămiează până în adâncurile luminoase, arzătoare ale cerului.

O casă fără acoperiș, vara, nu e o casă din care chiriașii se mută ca să vie alți chiriași. E ca o violare. Nu ar trebui să se permită oricui să vadă o casă căreia i se ridică acoperişul, cum metresa care iubește nu lasă slugilor să facă patul în care au fost îmbrățișările ei, ci îl strânge și-l aranjează singură, în clipa plecării.

Făcuseră un scoc și coborau pe el cărămizile roase și uruitoare ca buștenii pe șghiabul de munte. Din cauza prafului și molozului toți trecătorii se lipeau cât mai mult de gardul de fier al caselor de Vis-à-vis (strada veche nu avea mai mult de șapte metri lățime) și își țineau cât puteau respirația. Dărâmăturile acestea de case au fost calamitatea Bucureștilor după război, ca și construcțiile, neîngrădite de scânduri protectoare măcar. În dreptul unei clădiri, descompusă în zidărie veche, bârne și fier, trotuarul era desfăcut, trăsurile și automobilele intrau unele într'altele, de nu mai conteneau clacsoanele și înjurăturile șoferilor. Eu veneam însă în fiecare zi. Mă duc oriunde se deschide o stra-

dă nouă. Aștept perspectiva/ viitoare cu pasiunea cu care jucătorul filează cartea. Întâi nu se vede nimic și deaceea în fiecare zi nu întârzi prea mult. E mai mult o enervare că lucrurile merg prea încet. Dacă urmează o Duminică sau o zi de sărbătoare, mi se pare că un proces de naștere s'a suspendat. Mă opresc și fac tot soiul de ipoteze asupra aspectului pe care îl va avea noua stradă după reconstituirea pāvajului. Știu bine că un moment nou se va crea. Dar (va dispărea unul/ vechi, iar această tranziție n'am putut s'o prind niciodată, cum, când eram mic nu pricepeam cum din hârtie și boabe negre pe ea, ieșea când un cântec sprinten, când un oftat lung, când o grindină de sunete. Mă ascundeam după ușe și ascultam cum cânta mama la pian. Toată casa era plină de sunete ca un clopot și eu știam că ea cântă privind, dar cum din boabe negre ca piperul poate să iasă sunet n'am priceput niciodată. În viața mea am rămas cu pasiunea și neliniștea schimbărilor, a trecerilor. Știam deci că acum va fi o stradă nouă, desigur ca orice altă stradă nouă, dar atunci nu va mai fi și cea veche, ca să le poți compara, pentru că ar trebui să fie chiar în locul acesteia; iar imaginile, ca obiectele, sunt impenetrabile. Și noutatea, momentul inedit, ar fi tocmai în examinarea comparativă a celor două imagini simultane. Mai bate un/ vâg, vânt de mijloc de August, liniștit și fiert parcă, asemeni „porumbelului fierbinte” pe care o țigancă îl oferă oamenilor care dărâmă casa, înfr'o copae, în care desigur au fost culcați copiii (după ce a fost fiert, neîndoios în cazanul cu rufe). Mă acoperă praful, când mă îndrept spre

strada Batiște. Incet, trebuie să ocolesc, căci într'ocurte e un depozit improvizat de benzină: „Forduri”/vechi de tinichea, jerpelite ca niște haine de salahori, modele aproape comice, revândute șoferilor, vin să se aprovizioneze, căci parcă ele singure (cele de lux fac siestă) mai lucrează în nămiaza asta de August, împreună cu acei paria care asfaltează, între dogoarea cazanului cu smoală și a cerului arzător albastru. Strada e pustie și înaintea mea e, singur drumet, o foaie albă de hârtie, care luată de vânt, se târăște cu pași mărunți de șoarece, încercând întâiu parcă să traverseze, dar se lovește de muchea trotuarului, cu care aleargă apoi paralel departe, pe urmă spre capăt, unde strada ocolește puțin, saltă ca o găscă, încercând să sboare. Dintr'acolo vine cu grabă întinsă un automobil cu geamantane așezate ca niște turnuri oblice alături de șofer, altele turtind genunchii domnului și doamnei, care mai vor, cine știe, să prindă trenul de Sinaia sau de Constanța, unde e prospețime și răcoare.

Și nici prietenii mei nu sunt acasă. Ferestrele au hârtie albastră și pe ușa este scris cu creionul, un bilet. Urc trei trepte ca să-l descifrez: „omul care vine din partea d-lui Vasiliu să intrebe, la ușa din dos la bucătărie că are un pachet și o scrisoare”. Nu țineam prea mult să-i văd, deși femeea e agreabilă când e familiară, după masă, veneam numai, așa, ca să am ce face, dar faptul că găsesc acum ușa închisă, mă scade sufleteste ca o părăsire, ca o neșansă disproporționată. Prezența lor deabia acum îmi devine necesară. La întoarcere, puțin amărît, descoper și

rețin toate casele care au geamurile astupate cu hârtie albastră. Casa din colț are obloane moderne cu lame paralele, care se ridică și se lasă ca la birourile americane. Ca să apuc pe strada Enei, căci viu spre Capșa, ocolesc un hotel, în etajele căruia sexualitatea e condensată și toropită în după amiaza asta de vară, ca gazele care se târăsc în fundul unei mine. Iată, după un croitor sărac o legătorie de cărți. Vitrina e prea sus, ca pe un podium, dar tot disting neverosimilele adunături de poze. Un portret al archiducelui Rudolf, rupt din vreo revistă ilustrată, veche, din vremea când se încerca la illustrate, desenul imitând fotografia, trei caricaturi colorate de Jiquidi: un cap mare de general cu mustăți enorme pe un trup cât un deget, alta cu un cap cât un măr pe un trup tot cât arătătorul: Eugen Stătescu și nu mai știu cine. Cărți poștale gălbejite, înșirate pe sfoară ca mânătărcile, cu muzicieni celebri: Chopin, Schumann, Bizet, Wagner. Câteva femei goale. Una — din ce vreme? cu fusta ridicată în față, dansează cancanul îndoind picioarele cu pulpele excitante între jartiere, asvârlite din maldărul de dantelărie albă a „dessous-urilor”. E blondă, grasuță, cu sânii prezentați pe dantelă, ca perele mari de lux în cutii cu vată. Trebuie să fie faimoasa „La Goulue” sau yreuna din școala ei. E cald și după amiaza asta de August e calmă și îmbâcsită ca în orele de siestă un harem adormit. Incep să-mi simt corpul, aș mânca piersici și aș vrea să văd o coapsă de femeie frumos arcuită, cu pielița albă ca să ți se lipească de podul palmei. Opresc o trăsură cu cai deșirați și osoși.

Pe lângă strada Plevnei și Bulevard e o curte lungă cât o stradelă și acoperită, cu etaje adăogate, cârpit fiecare cu scărițe de lemn strâmbe. Sunt locuințe studențești și menajuri boeme. La cișmeaua din curte e noroiu pentru că toată ziua trebuie să vie lumea să ia apă. Cutia cu gunoae, enormă, e în față și alături de ea câteva căruțe de lemn,, așa că toată casa pare un tren de marfă cu tenderul înainte.

Mă gândeam cu enervare că s'ar putea ca ușa de lemn toată, a Emiliei, către care mă duceam, să fie închisă cu cheea, iar la repetatele mele bătăi, întărite, ușa aceasta să rămâe definitiv calmă, egală ca o barieră între mine, cel de afară, și interiorul baricadat.

Totul în trupul meu era pregătit încă de pe drum și se accentua intens, pentru ce avea să vie. Mâna desfăcută ca să-și mărească suprafața de pipăit, se încolăcise de pe acum în jurul brațului alb, plinuț al fetei, ochiul juca încă de pe drum comedia enervantă a sânilor, care pe jumătate văzuți, nu rămân așa etern, ca într'un tablou, căci cămașa, prinsă încă la mijlocul trupului, cade de pe ei, desvelindu-l pe unul complet iar pe altul de jumătate, sâni a căror vagă moliciune e parcă provocată de greutatea sensua-lității, dizolvante, leneșe și lenevitoare ca aerul cald. Cutelè pe care le face cămășuța, oc-lindu-le rotunjimile de fructe, sunt tot atât de molatice și încolăcite ca și linia lor sinuoasă. Genunchiul încă de pe drum se simte potrivit prin rochie deasupra genunchiului ei, în primitoarea adâncitură cu care începe coapsa. Mâinile-mi coboară apoi îmbrățișând femeca cu coatele în-

doite și sprijinite în șoldurile ei, cu fața de dinăuntru a brațelor și avantbrațelor, cuprinzându-i și simțindu-i talia, ca niște sepale vii.

Am bătut în ușe, și sunt surprins de sunetul bătăii auzit înăuntru, de parcă am trimis un sol. Nu va răspunde nimeni; sunetul acesta trimis de mine va fi singurul semn de viață. Se aud pași înăbușiți însă, cineva topindu-se cu restul lumii a mișcat nevăzut clanța, în fața mea la un pas. Sora Emiliei, fără să aștepte să-i dau bună ziua, s'a întors câțiva pași și, din pragul micului vestibul întunecat ca o magazie, de unde o scară duce sus, a strigat-o, fără să-mi spună numele, cum se anunță fetele la bordel: Emilia.

Jucau se pare cărți, căci văd pe masă un pachet mic, unsuros, care ar putea să fie și pentru ghicit însă, și acum totul e întrerupt, iar tânărul care e cu ele e nedumerit. E ca o catastrofă liniștit convenită, care în loc să mă măgulească, mă stânjenește, căci deschide ca un hiatus, între ceea ce se întâmpla până acum în această sufragerie cu mobile vechi și între cele ce se vor întâmpla, în și prin prezența mea... Trebuie să găsesc o introducere, oricum. Dar tânărul, după ce a ezitat câteva clipe, neștiind ce să facă, sau poate la un semn, neobservat de mine, alvrueneia dintre femei, se decide și după ce bălăbănește puțin mâinile, se strecoară prin ușa deschisă în vestibul fără să salute, ca o vietate domestică. E ca de douăzeci și cinci de ani, cu o figură de lăutar, oacheș de tot, ras, îmbrăcat în haine negre.

Toată mișcarea asta produsă de venirea mea mă stingherește și mă întristează, căci știu bine

că prestigiul meu de om n'a câștigat nimic, dar mi-a descoperit, jignind ceva în mine, că există straturi de viață normală, mult mai jos decât mine. De ce a plecat tânărul acesta? ce inferioritate își simte și acceptă față de mine chiar, care sunt așa cum sunt, care de atâtea ori mă simt mărunț, inferior, îmbrăcat ca în haine streine, de căpătat, cu toată aparența mea de monden. El e poate cel care o conduce pe Emilia în oraș, îi sărută respectuos mâna în stradă, așteaptă îngrijorat să fie invitat, consideră că a fi primit de ea e un semn de importanță în viață, ori ca o Duminică. Fac desigur revelionul împreună iar când își lasă genunchiul prea descoperit, ea se acoperă, sau îl pofteste afară, când se îmbracă cu rochia. Emilia aceasta, pe care am avut-o din noaptea când m'a dus un prieten la Luzana, pe care am chemat-o la mine când am vrut, și pe care totuși în trei ani, am venit cel mult de trei ori s'o am, care de câte ori a fost singură cu mine, n'a întârziat, ca să rămâie în cămașe, cu coapsele goale, un sfert de oră, fata asta blondă sau mai mult spălăcită, grasuță și vulgară, pe care au avut-o toți prietenii mei, ca și mine (căpitanul Ștefănescu, în tren, fără ca ea să-și scoată chiloții).

Căci e într'adevăr gravă, impozantă în atitudine, nu știu cum să spun, are ceva de profesoară, un fel de aer sărac cu duhul și sigur de el. Privește serios, aprobător sau desaprobător, se plictisește, are velleități să conducă discuția, crede în sfârșit că discută. De aci e poate toată drama ei, căci dela înălțimea asta, trebuie să

treacă la atitudinea femeii pe care o așezi pe pat, dar, fără resurse sufletești, ea nu poate găsi tranziția necesară... Poate că acei din jurul ei nu pot s'o aibă numai din cauza asta (dar nici nu e obligată față de ei) când însă e nevoită de interes, sau din dorință pur și simplu, să se dea, atunci între femeia îmbrăcată și cea goală e o succesiune de momente neangrenate, precipitate, indiscrete pentru deficiența raportului sufleteșc dintre cei care vor fi împreună în pat. Totul apare ca un șir de concesii și abandonări al căror mobil adevărat se ivește indiscret, jignitor și urât. De aci și disprețul cu care vorbesc cele ca ea de *act*.

— N'ați mai fost de mult pe la noi? întrebă sora Emiliei, o femeie ca de patruzeci de ani, căci poate nici nu știe numele celui pentru care s'a revoluționat toată casa.

— Valeria, fă niște cafele, domnului îi place cafeaua dulce și bine fiartă. Ține minte din seara restaurantului în grădină. Dacă o femeie care m'ar iubi ar ține minte un amănunt ca acesta, aș fi cald măgulit, dar la Emilia n'are nici o semnificație, ca un accident de memorie, sau ca o bună organizație practică. Ii explic că am impresia că „am deranjat-o”, că am provocat prin venirea mea neașteptată o reală perturbare.

— O, nu deloc. Imi face plăcere.

Spune asta rece și plat din lipsă de vocabular analitic. Eu știu bine că e încântată (aș spune, dar Emilia nu poate fi chiar „încântată”, căci asta presupune o anumită fluiditate interioară). E satisfăcută, cu un foarte înainte, ar fi mai exactă expresia. E satisfăcută întâiu pentru

știe că mâine mă va conduce abil, atât cât poate ea să fie abilă, să-i achit o pereche de pantofi sau cine știe, se va găsi o formulă să-i las, ca rândul trecut, două mii de lei pe mescioară. De altfel, și în afară de asta, Emilia caută contactul — e un cuvânt din vocabularul ei — cu băieți din lumea bună. Căci ei „lansează” femeile, adică le duc la petreceri unde au șansa să dea peste bancherul bătrân și decrepit care le va subvenționa apoi lunar. Am un coleg care face, oarecum cu metodă, astfel de aranjamente, și e plătit în natură, de fetele recunoscătoare.

— Nu știi, mi s'a părut că tânărul fusese cam stingherit puțin? Emilia mă lămuri cu oarecare grabă, atât cât poate ea să se grăbească, dar mai ales cu importanță, ca să înlătore un moment mai degrabă posibilitatea de a fi bănuită, că ar putea fi a celui plecat...

— A, nu, e un coleg...

...și spunea asta ca și cum coleg ar fi însemnat un eunuc sau un servitor, la care o femeie ca ea nu se poate coborî.

— ...mi-a adus o piesă de cetit. L-am rugat pe el să-mi caute ceva, că anul acesta nu mai merge. Dacă nu mi-o da un rol îi las și plec. Cu șase mii de lei ai lor pe lună deabia îmi plătesc pantofii pe care-i stric ducându-mă la repetiție. Băiatul ăsta citește cărți, că e și pe la o gazetă, nu știu care...

Nu cunosc, nu pricep prea mult teatrul, deși e una din pasiunile mele, prin culisele lui, dar Emilia spunea firesc și detașat de obiect „l-am rugat pe el să-mi caute ceva” cum ne spunea odată un suplinitor rătăcit la liceu: „Napoleon

este foarte important fiindcă a avut mai multe războaie", sau plutonierul major, când era escadronul în marș: „Cântați cântecul ăla, cum îi spune, cu soldatul, sau ăla cum îi zice, cu doamna învățătoare. Hai cântați!” Teatrul e pentru ea ceva necunoscut, întâmplător, de unde îți vin aplauze, flori și automobil, în care „dacă ai noroc” ai și succes, că piesele ți le aduc, așa, prietenii, cum ți-aduc ciorapi dela Paris. „N'ai auzit de-o piesă... așa, pentru mine?” Ea spunea, că „așa nu mai merge” pentru că se socotea mereu nedreptățită, că directorii teatrului și regizorii o persecutau, nerecunoscându-i meritele. Ea aștepta să i se dea un rol, în realitate prin rol ea înțelegea un succes, căci roluri i se dăduseră câteva, dar fusese dezastruoasă ca o bucatăreasă patetică. Nimic în lume n'ar fi făcut-o să convie că ea n'a priceput cumva rolul, că era vulgară în el, ci dimpotrivă că „ce ăla era rol?” Acum așteaptă întâmplarea dela „băiatul” de adineaori. Cred că în realitate Emilia nu citea nici gazeta cu anunțuri.

— Toate rolurile mele le dă Marioarei S....

Marioara S... era o actriță destul de tânără, care trecea drept foarte frumoasă când privea languros, căci își „făcea” bine capul. N'avea nici un fel de feminitate, oricum însă era și mai vioae și mai subțire decât Emilia. Nu era lipsită iarăși (când nu vorbea) de o grație reală. Numai faptul că femeia din fața mea nu-și dădea seama ce deosebire e între ea și Marioara S. și tot devenea concludent pentru lipsa ei de bun simț, pentru incapacitatea ei de a avea impresii cât de puțin întemeiate, de a descoperi nuanțe.

— Crezi că ți-ar fi convenit rolurile Marioarei S?... am întrebat-o înmuiat și din cauza căldurii, deși ferestrele erau în umbră căci soarele trecuse în spre dreapta, dar moleșit mai ales din cauza descurajării de a găsi vreodată vreun punct de înțelegere cu femeea asta.

Sora Emiliei tocmai intrase cu o tavă pirogravată pe care erau două cești de cafea, una verde și alta albă, cu dungii aurite, iar alături de ele două dulcețuri, pe farfurioare în formă de frunză de vie.

— Cum, n'ați auzit-o pe Emilia niciodată?... Aaa!.. Te face să plângi. N'ați fost la teatru? Ia spune Emilio scena din „Modelul”.

Era totuși cald, iar sufrageria asta săracă veche, cu fața de masă cu patrate albe roșii, cu un bufet de stejar cu florile sculptate, desghiocate, cu ușile fixate, ca să nu se deschidă singure, prin bucăți de hârtie vârâte sub ele, cu pomiere cu mere noduroase, oricum nu te predis-pune să ascuți scene declamate. În colț, un patefon de lemn, model vechi, lângă un divan deșelat, acoperit cu velințe românești, mă îndemna să mă trântesc pe el, deși perinele, una pictată avea culoarea cojită acum, iar alta diformată și cu conținutul grămădit într'un colț, arătau că gazdele nu sunt relativ neatente cu nimicurile materiale ale existenței, dar și că destulă lume se mai trântise pe acest divan. Am rămas deci pe scaun, și-am îngânat vag în contrast cu preciziunea invitației...

— A nu! Nu am auzit-o niciodată în „Modelul”. Era să adaog „deși mă duc des la teatru”, numai așa dintr'o nevoie de reacțiune ironică la întrebarea

Valeriei care bănuia că nu merg la teatru, dacă n'am văzut-o pe soră-sa în „Modelul”.

— A eşit acum cinci ani, la producția cu ea... Emilia, haide, fă scena cu prițesa.

După ezitări și surplus de invitații, dealtfel destul de reci, Emilia s'a ridicat în picioare, a dat scaunul la o parte, a lipit coatele de corp strângând pumnii, a făcut o grimasă de durere și dispreț, și aruncând energic capul în profil, pe când corpul era cu fața la noi, a început:

„Nu, doamnă, este amantul meu... — amantul meu, — o, cât am suferit pentru el... Aa! Ce știi d-ta? In timp ce d-voastră, femeile de lume, trăiți în vâртеж (Emilia ezită), vâртежul luxului amețitor, eu petreceam nopți întregi deasupra mașinei de cusut, ca să poată cumpăra el a doua zi pânză și vopsele pentru tablouri... (Și din gât, sec). Ce știi d-ta, doamnă, ce e amorul? S'a oprit subit și s'a așezat scurt și liniștit la masă.

— Nu sunt în nervi azi.

Am început să mint gratuit și neconvins.

— Dar nu, dar nu, era foarte bine...

Valeria, corpolentă și cu sâni aproape turțiți unul de altul în strânsoarea brasierii, s'a grăbit, luând notă de aprobarea mea oarecum.

— A, păcat că n'ai auzit-o... a fost aplaudată mai mult decât celelalte și i-au aruncat flori pe scenă.

Acest „i-au” care ar corespunde anonimului „on”, etc. nu era totuși chiar atât de anonim, căci am fost și eu odată la o producție, cu prietenul R., șef de cabinet al Teatrului, și știu că fetele și prietenele lor își aruncau flori din sală una alta, dar nu e mai puțin adevărat că și aci era

un soi de ierarhie: cantitatea era în raport, oarecum și cu meritul celei omagiate, căci chiar manifestările acestea au limite. Cinematografiștii, de pildă, știu că nu pot face reclamă mare oricărui film. Dealtfel, cred că multă lume socoate că Emilia are talent. Ba mulți o cred și frumoasă. Are capul rotund de tot, ceea ce e încă mai subliniat fiindcă poartă părul pieptănat lipit și despărțit în două printr'o cărare din creștet până în mijlocul frunții. La spate e răsucit puternic într'un coc mare, ceea ce înseamnă că e deci o coafură grecească. Fruntea ei, fragment de sferă, e așa de limpede, de parcă nici unul dintre milioanele ei de strămoși n'a încrețit-o vreodată din cauza vreunui gând.

Jos e mărginită de arcade ingineresti de geometrie, mai ales că sprâncenile smulse cu trudă sunt trase ca de un penel sigur. Orbitale nete, desăvârșite și ele, ca niște scheme de peștișori cărora li s'au retezat capetele, și sunt puse frumos față 'n față, nu s'au adâncit nici odată de suferință. Ochiul verzui, mare, le umple perfect. Pleoapa de jos, cu genele făcute cu rimel, se pierde aproape imediat în obrazul plin, iar cea de sus e foarte apropiată de sprâncene, ceea ce dă impresia că Emilia e mereu încruntată (fără nici o dungă totuși). Nasul e oarecare, dar buza de sus subțire, cu tot șanțulețul ei, pare că e într'o piele prea scurtă; din pricina asta, se vede, Emilia nu poate surâde. De altfel toată fața îi e parcă îmbrăcată într'o piele albă, frumoasă, dar mult prea scurtă și numai de aceea stă întinsă. Îmi aduc aminte că se spunea despre o fostă „demimondenă” că și-a injectat în obraji, pa-

rafină, ca să-i dispară cutele. Așa parcă a făcut și Emilia. În orice caz seamănă mult în privința aceasta cu acele capete cu pielea întinsă, cu roșu în obraji, din cărțile poștale ilustrate pe care scrie într'un colț „Souvenir”.

— Dar cum se face că n'ați plecat nicăeri? mă întrebă „ca să întreție conversația”, Valeria,

Ii explic că n'am avut concediu (deși dela minister, decând cu sborurile, sunt într'un soi de disponibilitate) încă și nu-l voiu avea decât așa, cum l-am cerut, între 1 și 30 Septembrie.

— N'ați fost nici la moșie? Cu căldurile astea...

Valeria asta simte nevoia să mă scuze cu orice preț, față de concepția ei de eleganță și „lume bună” că n'am plecat. În sufletul ei, e probabil, o luptă între noțiunea de om elegant pe care o are ea, și aceea pe care i-o ofer eu. Toată „lumea bună”, așa cum o concepe ea, își face un punct de demnitate din a părăsi Bucureștii/vara; dar pe de altă parte știe, oricât de/vag, că „eu sunt primit în cele mai bune familii”. Știe că „am și parale”. E aci una din acele tranziții care mă pasionează. Pe/viitor, Valeria care are acum patruzeci de ani, sau va renunța să mai judece eleganța lumii după criteriul de până acum — unul dintre atâtea multele câte o fi avut — sau nu mă va socoti pe mine elegant. Pentru moment e într'un soi de expectativă indulgentă.

Dar Emilia care se așezase la masă și părea că ia parte la convorbirea începută, se ridică precis, dând din nou scaunul la o parte și, tot cu capul în profil, cu coatele lipite de corp și cu pumnii strânși, începe dintr'odată, ca și când i-ar fi venit din senin, din nou sguđuitor:

...Doamnă, sunteți o mizerabilă...

O... cât l-am iubit.

E viața... viața mea, doamnă”.

Din ochii mari, verzui, prinși molatec cu pleoapele lor grăsuțe în orbitele geometrice, tot timpul îi curgeau două mici fire de lacrimi, nu atât de puternice ca să ajungă la rădăcina nasului, dar destul de adevărate ca să trezească același fenomen și în ochii Valeriei.

Prietenii mei cred sincer că n'am inimă... Și citează cazuri de autentică insensibilitate pe care ași fi dovedit-o adeseori, refuzând de a crede celor în nenorocire. Partea de adevăr e însă că plânsul provoacă în mine o reacțiune de mânie și desgust... De atâtea ori am fost în pragul morții (de două ori rănit, două accidente de automobil, unul de avion), am fost îngrozitor nedreptățit, totuși știu bine că nimic nu justifică plânsul demonstrativ. Nu corespunde — și m'am gândit mult la asta — nici unui sentiment, nu dovedește nimic. Nu e nici o legătură între el și sinceritatea emoției, sau mai bine între el și valoarea simțirii. Emoțiile mortale sunt intense, palide și egale. Cei cu adevărat în stare să sufere sufletește au și orgoliul de a refula totul, au și durerea inferiorității lor de oclipă — și poate că tocmai această comprimare mistue și doare mai mult, deci e de presupus că tocmai cei mândri, care își ascund simțirea, sunt cei care, și mai ales prin asta, suferă cu adevărat.

Plânsul demonstrativ mie îmi reamintește de o femeie care și-ar schimba bandajul igienic în public.

Și, în genere, plânsul după „fericire”, orice

s'ar spune, nu mă impresionează, pentru că cei care-și clamează aprig și humos „dreptul lor la fericire”, și-l doresc mai totdeauna, lovind necruțator în alții.

Emilia pretinde însă dela mine un cuvânt, un semn de admirație. S'a așezat din nou la masă, se sprijină în coate și privește aiurea, așteptând. Valeria e deasemeni surprinsă de tăcerea mea prelungită, dar când observă că gândesc, deduce, pare-se, că sunt tulburat. Eu simt una dinire acele impulsii irezistibile de a face ceva inconvenabil și absurd, ca de pildă de a mângâia barba mare și mătăsoasă a unui domn grav; sau de a turti cu o palmă scurtă și apăsată, cilindrul mătăsos al unui personaj mărginit și important, în sfârșit ceva analog aceluia procedeu de cinematograf de a trânti un castron de cremă în obrazul unei profesoare urite și solemne. Acum când am văzut sentimentul Emiliei, când, potolită și pătrunsă de importanța talentului ei, așteaptă un cuvânt dela mine, eu să-i spun de pildă, calm și firesc, că ar fi bine să se lase de teatru și să se apuce de croitorie, însă nu de croitorie fină, sau, și mai bine, să se facă vânzătoare de cămăși gata și gulere de cauciuc. Dar e prea cald și la urma urmelor nici nu merită sforțarea unei articulări. Fără }voia mea, cu aceeași gratuitate cu care mă pregăteam de țâsnire, mă trezesc zâmbind admirativ: „Foarte emoționant!”

Valeria are ochii cei mai dulci din lume:

— N'ai cumva pe cineva la Teatrul Național?

Dar soră-sa protestează, desamăgită desigur de nenumăratele încercări infructuoase.

— Valeria, domnul... nu se ocupă cu teatru.

Mă conving tot mai mult că Valeria, datorită și corpolenței și vârstei, s'a confirmat în funcțiunea de manager artistic al surorii ei.

— Taci din gură că știu ce spun... și întorcându-se spre mine mai direct: Poți să ai talent cu carul, că dacă n'ai un pic de protecție e tot degeaba. Când te uiți la alea dela Național... că toate au ajuns. Vezi, una trăește cu directorul, alta cu regisorul... Valeria se întrerupe, căci surprinde strecurarea unui gând pe figura mea... Rechemat, îmi opresc privirea pe rochia ei albastră cu boabe negre, sub care apar bretelele subțiri, ca niște șireturi, ale brașierei. Cum stă puțin aplecată deasupra mea îi văd sânii. În loc să fie între ei o vâlcelușe de carne albă și fragedă, nu e decât o cută întunecată, care e singurul hotar între burdufioarele lor molatece, lăptoși cum sunt, și lipiți unul de altul ca două emisfere cerebrale. Totuși îmi vine să întreb: Dar în definitiv, Emilia de ce nu se culcă și ea cu directorul sau cu regisorul, dacă n'o fi făcut-o încă? Imi dau seama că, chiar în după amiaza asta îmbâcsită de August, întrebarea e oarecum nepotrivită într'o casă care îți oferă cafea și dulceață și spun deci, senin și degajat, privind umărul Valeriei:

— Frumoasă rochie...

Mint serios și indiferent, căci am pierdut toate punctele de contact logic cu aceste două femei... Într'o convorbire, replicile se angrenează, au corespondențe îndepărtate, și desigur un convenționalism care presupune că anumite adevăruri și precizii sunt câștigate pentru discuție, din însuși faptul că trăim în aceleași orașe, în ace-

leăși zile, că ne îmbrăcăm nemțește. Ceeace numesc eu dreptate, sinceritate, adevăr, frumos, e însă atât de departe de ceea ce corespunde la ele acestor noțiuni, încât niciodată nu vom isbuti să ne înțelegem. O convorbire e așa, ca jocul acela al figurii de pe dosul oglinjoarei: când nu isbutești să potrivești cele cinci mărgelușe albe în gura turcului, dacă ești înțelept începi să-i admiri mustățile... sau faci din oglinjoară sfârlează. Deci, ca să accentuez admirația, pipăi puțin rochia Valeriei:

— Este eponj, nu?

Femeea o clipă nu știe ce să creadă, pe urmă are aerul să gândească „eu totdeauna am știut că mă îmbrac bine, dar iată numai el, că e băiat subțire își dă seama de asta”. Desigur o gândește. Toate femeile cred totdeauna chiar cel mai absurd și mai gratuit dintre gesturile de admirație, dacă vine serios, dela cineva care nu e din cercul lor obicinuit. Vai, dacă eu însu-mi, atunci când nu văd intenția de glumă, sunt înclinat să cred tot binele care se spune despre mine! E ca un omagiu, o recunoaștere necunoscutului. Nimic nu garantează valorile curente, deci noi toți, chiar atunci când gustul și educația noastră, ne spun altfel, ne putem permite să credem complimentul care ni se face serios (ceea ce desigur nu exclude minciuna totuși) ca hotărîrea unei improvizate Casații, pe care profităm de ocazie ca s'o admitem infailibilă.

Cu toate că e măgulită că-i admir rochia, Valeria nu uită însă că n'am fost în stare să-i ascult tirada începută despre stelele care trăesc cu directorul.. În aerul închis al sufrageriei se mai

adaogă și golul unei tăceri. Aș vrea să spun ceva, dar gândurile s'au depărtat de mine că trebuie să le trag înapoi ca pe niște balonașe captive, cărora dându-le liberă sfoară s'au ridicat și s'au lipit de tavan. Sunt aci lipite de tavan, politeța și gândurile mele, dar ca să le pun în frază trebuie să le scurtez sfoara și să le mânuesc cu interes. Și n'am nici un mobil să fac asta. E acum o tăcere nemișcată, de care Valeria profită ca să aducă, întreaga atmosferă la punctul inițial, la ceea ce mă adusese aci, ca revenirea la desbaterile unei comisii după o frivolă digresie... Prin urmare se scoală ridicând tot trunchiul în brasieră și centură, lat, întărit ca un sac plin:

— Mă duc la bucătărie să-mi văd de dulceață... că am luat niște caise, o frumusețe... Tot ce am găsit mai bun în piață...

Nu mă costă nimic să întreb...

— Dar vă pricepeți să faceți dulceață? Nai-vitatea întrebării mele amuză sincer pe Valeria.

— Țai de mine... dulceață?... păi asta, pe care ați luat-o, nu-i făcută de mine?... și ducându-se la bufet, scoase foaia de hârtie îndoită de sub micile uși care, amândouă, se desfac brusc ca niște aripi de lemn, lăsând să se vadă înăuntru, aliniată ca la cofetărie, o serie de borcane, roșii, galbene, roze, toate etichetate. „Să-ți fac eu dulceață... Ia uite ici”... și Valeria le prezintă, ca un căpitan al dulceturilor pe fiecare mușchetar în parte, după ce mai întâi le citește etichetele. Desigur că ea le cunoaște și pe dinafară, dar mai mult ca să-mi arate mie că e vorba de ceva sistematic și destul de prețios. „Uite aici dul-

ceață de cireși amare... și iar citește, asta-i de vișini... borcanele astea sunt de caise crude.

— Dar astea care le faceți acum?

Valeria e și mai amuzată de naivitatea mea, iar Emilia intervine doctoral:

— Or fi de caise coapte... Astea-s de caise crude... E foarte pricepută Valeria la gospodărie... și fără să ia notă de aprecierea mea elogiaasă: A, să fi văzut la Bârlad ce cămară, ce casă aveam.

Acum sunt sincer surprins, și cum Emilia a trecut alătura, unde știu că e camera de dormit:

— Sunteți din Bârlad?

Valeria îmi explică așezat și cu oarecare dichis în frază.

— Dela Bârlad chiar nu... De pe lângă Tecuci... dar bărbatul meu era la prefectură la Bârlad.

Sunt bucuros, căci delo Bârlad e prietenul meu, scriitorul.

— Atunci îl cunoașteți pe G...?

— Cum să nu?... Cum să nu? Doar eram prieteni, buni vecini... Și cu conu Nicolăiță și cu coana Verona... A, parcă-l aud pe conu Nicolăiță...: Duducă Valeria, mă rog matali, să ne trimiți și nouă din cozonacii matali... că madam G... așa-i zicea ei nevastă-si, madam G... niciodată nu mi-i rumenește așa. Că așa cum îi potriveam eu din făină și aluat, cum presăram stafidele grase și aurii... nu orice stafide... Pe urmă cozonacii trebuie să știi...

Și uitând că se întorsese la punctul inițial al vizitei, răpită de timp și de amintiri, duduca Valeria, tot în picioare, a devenit foarte mobilă.

— A, odată la Sfântul Grigore... ziua lui bărbatu-meu... Ce-a fost la noi... Dascăli, ofițeri... judecătorul... că toată lumea venea bucuroasă... că ni se dusesse vestea. Mă rog matală.... să mă-nânci ghiveci făcut de mine... că îl făceam scăzut în oală de pământ. Numai așa merge ghiveciul. Și trebuie să pui de toate... Unele fac ghiveciul numai cu piept de vacă, dar nu iese bun. Nu-nu-nu. Trebuie să adaogi și o jumătate de carne de berbec, vreun chilogram de momițe, daa!... altfel iese fără grăsime... Nu mai spun că nu trebuie să lipsească nici un fel de legumă și zarzavat!... firește., Și dacă crezi matală că ajunge! Ași... Trebuie să știi să-l potrivești din foc... Dacă-l pui pe un foc prea iute s'a isprăvit, iese fiertură... Trebuie un foc domol ca să pătrundă bine și lași patru-cinci ceasuri, ca să scadă de tot, că ghiveciul care are zeamă, nu mai e ghiveciu.

Competința cu care Valeria vorbește de arta culinară nu e de disprețuit, și dacă nu izbutește să mă convingă de personalitatea ei (mai e și divanul acesta deșelat), bănuiesc aci în ecuație o necunoscută pe care nu o găsesc și las totul nerezolvat, cum facem desigur de atâtea ori în viață

Când Emilia s'a întors, Valeria care (numai mi se păruse mie), nu uitase să plece, nu iese totuși până nu mă invită din prag, să vin la ea la masă odată.

Am rămas singur cu Emilia și simt că, în trei capete, în casa asta, e, neprecisă, cam aceeași preocupare. Afară trebuie să fie mereu, tare cald, căci soarele e încă foarte sus, trotuarele sunt încinse de dogoare, iar zidurile fierte încă în

aer toropitor... Ar trebui să deschidă puțin ferestrele, căci mobila și aerul au ceva de apă încropită... Dar Emilia se gândește la altceva...

E un fel de impresie evidentă că toată conversația de până acum a fost doar un epifenomen, iar acum venim la obiect. Gravă, actrița mai încercă un capăt de convorbire. Acum înțeleg cât de lipsită de resurse e... Nimic n'ar fi mai ușor decât o introducere... O glumă, o amenințare șagabnică, un surâs, ar fi ca un fir, după care luându-ne, am ajunge până la pat. Nimic nu mi-ar fi mai ușor decât să fac eu această tranziție, dar nu vreau... ca un examinator rău, care nu vrea să ajute pe candidatul încurcat... Emilia nu știe să glumească sau, ceeace e și mai deplorabil, trebuie să aibă gluma atât de vulgară încât intimidată de așa zisa mea situație mondenă nici nu îndrăznește să fie ea însăși... De surâs, Emilia nu surâde căci e prea gravă. Frumusețea ei caligrafică e, hotărît, injectată să rămâie tare. Intr'un anumit sens, e dezarmată, căci nu are nici una dintre acele arme ale feminității, menite să mascheze intenții materiale și să coloreze situații delicate. Sau, nu, desigur că le are, însă brutalitatea cu care eu îi îngreuez situația, cruzimea cu care m'am agățat, în gând, de masca ei gravă și de sentimentul ei de adineaori, mă fac să rămân amorf, silind-o pe ea, să fie ea, adevărata ea, aceea care se dă fără nici o justificare sufletească.. din mobile cu totul streine iubirii.

Mai încearcă vreo două întrebări, care nu duc la nimic.

— L-ai mai văzut pe Vasiliu?

Mă joc cu cărțile de joc (și ea ar putea porni de aci) răspunzând calm:

— Nu.

— Nici eu... și acum mă fixează. Nu numai capul, ci toată e alcătuită din rotunjimi ca o pisică mare, plină și bălană, dar fără grația pisicii, căci e prea gravă. Umerii îi sunt și ei frumos arcuiți în jos. Poartă o rochie cafenie decoltată la gât în formă de elipsă, mare, croială chimono. Însă pe spinarea umerilor și a brațelor lipsește din mâneci o fâșie longitudinală, iar marginile sunt prinse numai prin câteva șuvițe transversale. Așa că rotunjimi și piele albă, umăr și braț încadrate lung, sunt oferite ca mostre din trupul ei îmbelșugat. Hai s'o ajut.

— Când începeți repetițiile?

Ar putea răspunde cu frază răsturnată și provocatoare, cum răstorni o femeie cu poalele în sus, dar Emilia e normală ca un scris de dictando.

— La 15...

Mai tace puțin... eu mai privesc capacul dela sobă, „covorul” de pe divan...

S'a sculat de pe scaun, a rânjit puțin, căci vrând să zâmbească, pielea scurtă de deasupra buzei nu i-a permis, nu mai găsește nimic, și mi s'a trântit pe genunchi, îndesat ca să-i simt toată greutatea feselor, în cupa coapselor... Vrea să fie șagalnică se pare, și simțindu-mă excitat, după ce se convinge, cuprinzând cu mâna, se întoarce, atingându-mi cu bărbia obrazul, și îmi dă o palmă de profesor, care glumește cu elevul lui, prins în flagrant delict. Mereu cu schema ei de surâs.

Asta e Emilia.

E în mine o lămurire mare și egală ca într'o sală vastă de muzeu. Imi arată spre camera de dormit de alături, îi răspund cu un gest din aceeași gamă, arătând cam înspre bucătărie... (oricum e acolo soră-sa, probabil atentă), ridică din umeri și mi se scoală de pe genunchi, întâi cu un picior și, întârziat, apoi cu celălalt.

Situația e atât de brutală, atât de desbrăcată de orice convenție, că mă jignește. Sunt mai întâi stingherit ca om, căci nu vreau să mi se știe momentul exact când sunt cu o femeie, când sunt în exercițiul virilității mele. Și nu se poate ca femeia dela bucătăria vecină să nu știe, să nu bănuiască, ce se petrece în acelaș interior cu ea. E penibil să fii închipuit în exercițiul funcțiilor fiziologice, oricare ar fi. Totuși trecem în dormitor.

Emilia se desbracă tăcută. A ridicat deasupra capului cu brațele întinse rochia cafenie, apoi combinezonul și a rămas goală, cu mijlocul plin, cu o carne molatecă și puțin mai fumurie, care nu așteaptă decât o înclinare a corpului ca să se îndoae în dungi groase. Sâniii îi sunt prinși, ca la dansatoare în carapace, în cupele de plasă negre ale brasierii (plase care amintesc de acelea pe care bărbații le pun ca să-și fixeze părul). O centură albastră îi presează puțin pânțelece, și de ea spânzură lateral jartierele care întind ciorapii. Incadrată între centură și cele două jartiere care coboară în interiorul coapselor, o floare mică bălaie, pe o perniță de carne, echi-lateral triumphiulară din cauza lățimei pânțecului tânăr, e centrul magiei ei de femeie. Desbrăcarea asta mi se pare neverosimil de pre-

cisă, e pentru mine un fel de prag trecut, căci știu cât de lung e uneori drumul până aici, cât de incert. N'am fost însurat, n'am fost nici măcar „colat” și orice femeie care s'a desbrăcat simplu, pentru mine, mi-a fixat, uimit, totul în mine, cum ți se fixează respirația în pragul unei așteptări. Femeea aceasta, voinică, albă, care a simțit că-mi place să văd o femeie goală, își desface dela spate centura, care se desprinde cu tot aparatul de panglici late și elastice, lăsând trupul gol, ca spatele unui cal tânăr, după ce i se ridică hamurile. S'au desprins acum și scufele de plasă de pe sâni. Vede că mă uit la ea și mă întreabă mirată, așa cum ai întreba pe cineva dacă nu stă pe scaun, cu ochi mari și fără strălucire, ca niște ape verzi stătute: „nu te desbraci”? Așteaptă trântită pe patul larg, conjugal, de pe care a dat un colț al cuverturii verzi la o parte, și după ce a pus prevăzătoare sub perină un prosop mic. În îmbrățișare o simt streină, corp aparte, poate pentru că sunt puțin obsedat de gândul ca sora ei din bucătărie să nu descopere evoluția acestei vizite (deși e cert că tocmai de aceea nu va veni, că e o înțelegere între ele) dar și pentru că Emilia dă ceva programatic acestui fapt care în această împrejurare își merită termenul de dicționar, act.

Rămân uscat și simte această neparticipare a mea. Ca să mă antreneze face, rece, exces de zel. Se mișcă sacadat, svârcolit și își dilată nările, își îngreunează respirația până la gâfâială. E inutil dramatică, de-mi amintește de întâia dată când am văzut-o. Dădea concurs la o reprezentație în beneficiu, a unor colegi, la un teatru popular, într'un sfârșit călduros de primăvară...

I se dăduse rolul principal dintr'o dramă și cred că numai din această cauză primise să joace. Și atunci, ca și acum, era pasionată, excesivă, inutil sbuciumată. Ea n'a făcut să înțeleg mai bine expresia „lyrisme à froid”, pe care mi-o reamintesc și acum, când simt ca o pernă grea, amorfă, pânțelece acestei femei agitate lipit de al meu. E o voluptate „à froid”, cum sunt acele fripturi de cauciuc pe care le cumpere, ca să faci farse musafirilor. Imbrățișarea cu Emilia nu mai înseamnă un dialog sensual, în care fiecare gest și mișcare sunt ca niște replici ale corpurilor, răspunzându-și într'o piesă bine scrisă, și în care sbuciumarea e uneori o îndoială, o apropiere, un surâs al voluptății, un moment de încordare, o descurajare care primește o dojană surâzătoare, o luptă unde fiecare mișcare are precizia unui schimb de lovituri de floretă, o senzație de înfrângere căreia imediat îi răspunde un val de duioșie. O îmbrățișare adevărată a corpurilor e frumoasă ca o convorbire între două inteligențe, în care nici un moment una nu pierde înțelegerea cu cealaltă, sau ca o carte citită cu pasiune, în care fiecare amănunt e priceput și justificat. Imbrățișarea Emiliei e însă aproximativă, în contra timp, pierzând contactul, ca în gestul când punând agitat mânușile, le-ar pune greșit, pe cea din dreapta în stânga și invers, apoi ar reveni, ar insista, și fără să-și dea seama le-ar schimba din nou tocmai când era să le pună bine, din pricină că nu mai are nici un mijloc de control; în sfârșit i s'ar părea că tot mai bine erau întâiu, și ar pierde totul și mai agitată încă. În acest „teatru”, Emilia e tot atât de bine in-

tenționată, tot atât de excesivă și de falsă, ca și pe scenă când joacă furios și prea drastic, cu nădejdea că totuși „talentul” ei e apreciat. Aceeași lipsă de gradatie, aceeaș extenuare inutilă și aceeaș impresie de platitudine. Cred că e preferabilă pasivitatea absolută a unei prostituate clasate, acestui joc dezordonat care trădează nu numai sărăcia sufletească, dar și intenția ei de a fi altfel decât ceeace este în realitate (iubirea Emiliei jignește cum jignește conversația ei atunci când vorbește cu importanță și cu „radicale”). Mă cuprinde o silă imensă de mine, o deprimare (care drept să spun, mă cam îngrijorează căci mi-e teamă că e și un semn de bătrânețe) mă copleșește un fel de seacă tristețe pentru virilitatea zadarnic și vulgar risipită. Nu vorbesc. Neshiind ce să mai facă după ce și-a sfârșit rolul, Emilia caută să introducă acum un soi de familiaritate apropiată împrejurării. Are aerul să-mi spună cu un surâs scurt și cu o șăgălnicie rigidă, rezumată: ștregarule, ce-ai făcut? și asta mă desmeticește. Scăderea -care m'a doborât, e socotită, după cât îmi pare, de Emilia, ca o nivelare și ea, care nu îndrăsnise să mă sărute, mă sărută acum neconvins, puțin profesoral... Dar a ales rău momentul, căci dacă înainte de îmbrățișare evit să o sărut — cum ași evita să beau dintr'un pahar strein — acum mi-e și mai simțită impresia lipicioasă, că sunt într'un local josnic, din Vițiu. Nu e acea tristeță „post coitum”, e mai mult un moment, e o constatare de coborîre, ca o piatră chilometrică pe un drum.

Emilia după câteva încercări inutile de a obține comunicație cu gândurile mele, se scoală de

lângă mine, ca să revie peste câteva clipe, după ce a întârziat după un paravan.

— La ce te gândești?... Și parcă dându-mi cu mâna în dreptul ochilor, ea după o albină, ar vrea să-mi sfâșie material pânza gândurilor. Ii zâmbesc gratuit și glacial. Se apropie de mine înșelată de surâs și o simt caldă ca o mâncare, respirația îi e prea încărcată, fața, din pricina transpirației îi e prea lucioasă, iar când se apasă pe mine, pielea i se lipește de a mea, încât mișcarea devine parcă jupuire. Mă sustrag cu silă încercării ei de a mă săruta.

Emilia simte că nu o apreciez iar gravitatea ei caligrafică e jignită, pasionată cum e în vanitate, (căci asta-i e, socot, caracteristica, pentru că numai asta explică: și aerul ei important, și faptul că prețuește prea mult lumea bună, ba, mai ales dovedește asta chiar faptul anume că s'a făcut actriță). Caută deci să mă intereseze cu orice preț. Mă apostrofează, ca un picior dat mingiei, la football, greoi, șăgalnic.

— Te-am văzut la Chateaubriand cu Miți Mărculeanu? Îți place?

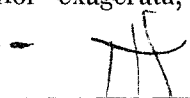
Intorc puțin capul spre ea, mirat, căci Miți Mărculeanu nu-mi place deloc, iar dacă eram cu ea la restaurant e pentru că, din motive pe care am să le spui altă dată, simt de vreo doi ani nevoia să fiu văzut totdeauna cu câte o femeie.

Emilia nu vrea să mă creadă însă și-mi spune rece:

— „Excrocule, nu te-am văzut eu cum făceai pe cocoșul în jurul ei”. Emilia a spus asta cu un glas fals, dezacordat... Nu e de loc adevărat că „făceam pe cocoșul în jurul” acelei femei. A-

bia dacă aveam atențiile impuse de o elementară politeță față de ea. Iar interpelarea „ex-crocule”, ca să poată fi spusă unui bărbat trebuie să presupue oarecare familiaritate, un fel de numitor comun al conversației. Sună însă în gura Emiliei ca o insultă între doi streini, și mai ales adresată mie acum, dovedește o lipsă de angrenare a convorbirei, stupefiantă.

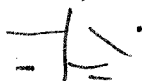
Emilia a pronunțat de altfel întreaga frază: „Exercocule, nu te-am văzut eu făcând pe cocosul în jurul ei” cu o nesiguranță, care nu numai că-i da materialitate (și-i agrava astfel înțelesul; aceeași nesiguranță care face ca unii actori să sporească fără să vrea trivialitatea unor expresii pe scenă) dar dovedea și că ea, acum, doar o „experimenta” în lipsă de altceva. Era o asociație nouă de idei la ea, vrea să imite pe Miți Mărculeanu, al cărui stil bănuia că-mi place. Miți Mărculeanu, o mahalagioaică frumoasă și voinică, gen florăreasă, care se specializase în rolurile de cocotă și nu isbutea decât în ele, afecta trivialitatea, convinsă că asta îi dă un farmec irezistibil în ochii bărbaților. Injura ca soldații, spunea anecdote pornografice și scatalogice, și tranșa multe situații, la cel mai animat supeu, cu o apostrofă pe care un ministru o lansase cu succes vieții politice de pe însăși banca ministerială. Nu pot să-mi dau seama ce efect are asupra altor bărbați vulgaritatea voită (doar voită și din cauza ușurării pe care i-o aduce femeii ce o speculează, permițându-i să fie ea însăși, cum un suflet de spion se simte bine agent de siguranță) pe care de altfel o sublinia și printr-o eleganță a rochiilor exagerată, dar mie

îmi înfățișa și mai mult prostia deacasă a acestei actrițe. De altfel, nu făcea de cât să imite și ea, searbăd (cum imita în toate) pe o mare și frumoasă comediană, după cum, aceasta însăși, adoptase o modă — dându-i strălucire și savoare ca și toaletelor pe care le adopta — modă recentă, adusă în teatru, după câte știu, de un celebru actor român, dela Comedia Franceză. În acești trei ani, în care am căutat consolare și pretexte, înversunându-mă să pătrund în viața actrițelor, și deci să cunosc și teatrul, am înțeles însă că libertatea de a folosi un limbaj verde era proporționată oarecum cu importanța fiecăruia. În plină scenă de pildă, aveau dreptul acesta — știu dela repetiție — numai regisorii și vedetele. Așa cum elevii din școala militară își fac un ideal din locotenentul instructor, și-l imită în oraș cu orice prilej, cu convingerea că în modul acesta dovedesc o reală superioritate, toate actrițele și mai toți actorii necunoscuți, căutau să-și dovedească în cercul cunoscuților lor „cachet-ul profesional” printr'un limbaj degajat. E adevărat, trebuie să spui, că libertatea cuvântului și a gestului nu erau mai niciodată jignitoare la marea comediană. Dar asta are nevoie de o explicație. Un cuvânt sau un gest pot să jignească sau nu, după felul sufletesc al celui care-l face.

Gest trivial, propriu zis, nu există, există numai feluri de a fi triviale. O întâmplare mi-a limpezit cu totul această presupunere... Pe la sfârșitul lui April într'o seară călduroasă ca de vară, m'am dus cu prietenul R. (șeful de cabinet al Naționalului) în cabină să luăm la masă, căci vream

să mergem cu mașina, la o grădină afară, la Șosea, pe Miți Mărculeanu și pe o camaradă a ei. Jucau amândouă în ultimile zile ale stagiunii, la un teatru particular. N'aveam subiect de vorbă, sosisem prea devreme, și în timp ce se îmbrăcau pentru ultimul act, cele două actrițe, care aveau aceeaș cabină, „ne dădeau o șuetă de bârfeală” după cum declarau ele înseși. În timp ce colega făcea glume cu o invidie vulgară (glume care întâlnind acelaș fond de invidie vulgară la auditor, aveau totdeauna succes), pe socoteala unei colege, Miți Mărculeanu a scos de sub masă un soi de cutie de tinichea (ca aceea de care se dă de băut la rațe) și ne-a invitat net: Ești afară că vreau să mă... Și spuse cuvântul pe nume, așa cum eu nici între prieteni la vespașiană nu-l pot spune. E adevărat că și marea comediană, într'altă împrejurare, tot la acest teatru, ba când, afară de noi mai era în cabina ei directorială, și Miți Mărculeanu — venită aici, dela ea, ca în salonul de musafiri al cabinelor — ne invitase afară pe toți, îmi amintesc că aproape cu aceeași frază. Dar gestul ei se integra unui alt fel, decât aceluia al unei actrițe imitatoare... Pe ea o știam, e drept, familiară și amatoare de expresii neocolite, dar mai știam și cât de mult suferise din cauza unei iubiri desinteresate, în care jucase totul, carieră și mijloace materiale; știam că de multe ori punea în situații disperate pe directorul teatrului, amunțând că nu joacă din motive ridicule (ca să facă o escapadă sentimentală, într'un rând, invocase o indispoziție strict femeiască) dar mai știam că, fără urmă de rivalitate, își sprijinea camaradele, le obți-

nea roluri, că un mic roi de fete se foloseau de garderoba ei, dela ciorapii de mătase, până la mantoul de blană, că într'un rând, ca acei comandanți de vas care se salvează la urmă, deși nu era obligată, nici măcar moralmente, acceptase să nu fie plătită ea, ca să-și primească salariul actoriei din trupă — deși circula pe seama ei anecdota că în ziua când un extrem de înalt personagiu nu i-a trimis cadoul, bizuindu-se pe extrem de înalta lui situație, care ar fi trebuit s'o măgulească pe strălucita comediană, ea îl silise cu ajutorul unei fotografii dedicate, să se execute numaidecât. Ceeace n'a împiedecat-o odată să-și vândă casa aproape pe nimic, dacă nu chiar pe nimic, unei rude sărace. Pe când felul Miți Mărculeanu era altul; știam că acasă își controlează servitoarea, acru, până la centimă, ca în vremea dela începutul crizei monetare, își alegea amantii după capacitatea lor de a-i da indicații la Bursă. (Drept e că după ce făcuse vreo două milioane din joc, dar mai ales din afaceri soluționate în dormitorul ei, pierduse tot, absolut tot, ca și Emilia, am aflat mai târziu, în falimentul unei bănci mici, ale cărei dobânzi mari le tentaseră lăcomia), că luase amantul unei prietene prin intrigi și lămuriri de amănunte fizice, care îl despărțiseră de iubita lui. Cât despre condițiile de plată, atât de incerte la micile trupe neconsolidate, se spunea despre ea că e plătită întotdeauna, înaintea servitorilor și a mașiniștilor chiar, că e singura pe care „n'o păcălește nimeni” din cauza îndârjirei plate cu care obține tot ce i se cuvine. Toate astea n'o împiedicau să fie pentru Emi-

lia un fel de ideal, căci și idealurile sunt ierarhizate pe o adevărată scară a valorilor. Fără îndoială însă că Emilia ar fi putut să nu aleagă indicele abia superior ei, ci un altul mai înalt — sărind în modul acesta câteva trepte; dar inteligența ei era prea mărginită, nu vedea nimic mai departe decât vecinătatea și pe Miți.

Dar lungă mea absență, deși sub pretextul fumatului, o neliniștește. Nu mai are curajul, după insuccesul frazei de adineaori, să mai spue ceva și simt, așa cum stau cu fața în sus, cu mâinile sub cap, că mă spionează... Că urmărește în fixitatea privirii mele, în jocul imperceptibil al mimicii să ghicească la ce gândesc. Intorc privirea și-i surîd binevoitor, dezolat parcă de caracterul definitiv și aproape involuntar al disprețului meu, cum medicul zâmbește în treacăt unui bolnav incurabil. Apoi revin la marea comediană, și prin asociație de idei, la alte întâmplări în apa gândurilor mele..:

Emilia încearcă din nou seducția fizică. Se lipește de mine, dar fără să vreau, fac o bruscă mișcare într'o parte; nu s'a șters bine după paravan și cămașa pe care a pus-o îi e udă de apă, la mijlocul corpului...

Se apropie de urechea mea, e caldă și hotărâtă, dar tot fără simțul realității, fără ocol, ca în teatru când joacă.

— Nu mai vrei?

Nu pot spune: nu; ar fi o brutalitate, nu prea dureroasă pentru ea, dar pentru felul meu de a fi obicinuit... A început să se dea unui calcul vulgar de excitare metodică, îmi gădilă sfârcul cât o boabă de linte al pieptului, și nu simte că

ori dela cine ar veni — și mai ales dela ea — mi-e dezagreabilă această mângâiere. Nu i-o spun însă, ea deasemeni nu simte, nu pricepe, și repetarea acestei neplăceri, mă face să-mi simt toată pielea corpului, din picioare până la rădăcina părului, streină de această femeie greoaie de lângă mine.

Ca să creeze un fel de alibi, sau mai curând ca să devieze într'o justificare ce-l puțin tăcerea mea. Emilia ia de pe meschioara de lângă căpătâiu două țigări, din care una mi-o potrivește mie între buze, deși abea arunca țigarea, iar alta o aprinde pentru ea... Acum cel puțin tac pentrucă fumez, deci demnitatea Emiliei e relativ împăcată.

Țigarea e plăcută, în căldura după amiezii mă simt încă bine, gol și lungit în patul ăsta foarte comod, care se bucură de atenția deosebită a stăpânei casei, ca o sculă profesională, deși cearșafurile streine mă enervează. E larg, conjugal, cu tăblii gălbui, imitație de palisandru. Trebuie să-i spun ceva plăcut femeii de lângă mine... Examinez puțin odaia... În dreptul patului e un șifonier mare, tot gălbui, cu oglindă. Dealungul marginii din stânga între cadru, și oglindă, câteva fotografii: o actriță prietenă, deasupra un actor de cinematograf, a treia e un domn cu mustăți gen sergent major, scrie pe ea câteva rânduri, de dedicație, greu de descifrat de aci. Ultima, sepia, e o femeie, pe care nu o pot recunoaște din cauză că nu-i văd decât jumătatea de sus a capului, restul e acoperit ca și jumătatea oglinzii, de tabla galbuie a patului... Imi ridic ochii spre abajurul din colț, suspendat pe un picior, mare, aproape cât o umbrelă de soare. E de mătase gal-

benă, pictată, și seara când e aprinsă, lumina trebuie să cadă într'o difuziune conică, pe o parte din cameră și pe covor, dând musafirilor culcați ai Emiliei, impresia unui interior poetic. Mint dintr'o inexplicabilă perversitate (nu cumva e aceea eșire din personalitate pusă în contul vițiului meu, care zăpăcește totul, și nu cumva sunt și eu tot atât de incapabil ca și Emilia în felul ei, de a găsi unitatea de simțire salvatoare?).

— Foarte elegant abajour... Trebuie să fie o frumusețe, seara, când se aprinde becul și se văd picturile de pe el.

Deși era un paravan în genul unei mode perimate, Emilia fu foarte mulțumită că am găsit ceva care să-mi placă în casa ei.

O privesc cu indiferența degajată cu care privești de sus, o omidă mișcându-se pe potecă. Un reflex, numai din simpla constatare a situației, mă îndeamnă să-i mai spun ceva agreabil și gratuit de stupid:

— Ia uite câte cărți ai... Le-ai citit pe toate?

Și mă întind peste largul patului până la nopțiera gălbuie dela căpătâi, care formează garnitură cu patul: „Jertfa” de Rădulescu-Niger în ediția „Biblioteca pentru toți”. Emilia e mereu satisfăcută că mă interesează lucruri din dormitorul ei, și mă lămurește cu o importanță neglijentă: „Jertfa” — o citește Valeria, eu am citit-o... Cobor până la etajera cu cărți, și uitând că sunt gol din pricină că femeia de lângă mine mi se pare atât de puțin femeie, căut să descifrez broșurile care stau strâmb, într'o rână, din cauză că nu sunt destule ca să umple rafturile.

Două feerii, desigur dela clasă: Trandafirii roșii

și Inșirte Mărgărite, două volume din Anna Karenin în traducere de d. Brateș... Un roman moldovenesc, din biblioteca Minerva, „Farmecul iubirii”, versuri de Orthansa Constantinescu. Ce este monismul de dr. Leon, „Producția Petroliferă în anii 1922—23”. Români la Mărășești de Gh. Ștefănescu... și încă altele la fel.

Anna Karenin ajunsă până în dormitorul Emiliei... Privesc din nou din pat, acum cu o melancolie uscată, neangajată cu nimic, volumul fără copertă, numai cu pagina de față, îndoită la colțuri, de parcă ar fi uscată de singurătate.

— Ți-a plăcut?

Emilia stă rezemată într'un cot cu sâni înclinându-i cămașa ca niște punguțe albe în care ai turnat apă, are, grav, o grimasă:

— Are sfârșitul trist, nu-mi plac cărțile care se sfârșesc rău...

Când luasem cărțile, smulsesem și fotografia tipului brun cu mustăți războinice din marginea oglinzii, ca să citesc dedicația... Cu cerneală violetă, pe partea mai albă, dedicația are patru rânduri cursive, aproape caligrafice, dar repede scris, și relativ mare: „drăgălașei domnișoare Emilia Răchitaru în semn de simpatie din partea mea, V. Constantinescu”. Toate majusculele sunt bogate în curbe și ochiuri ca la dictando, iar parafa e atât de abil întortochiată, încât îți face impresia că autorului i-a fost frică să nu i se imite iscălitura, chiar pe o fotografie dedicată.

Privesc fotografia, o fixează și pe ea.

Stă alături într'o rână, voinică și cu piciorul dedesubt îndoit în așa fel, încât nu-l mai încapă cămașa care s'a ridicat întinsă deasupra lui, cam

până în dreptul unde vine de obicei prins cio-
rapul de jartiere. Impins spre mine, genunchiul
apare gol, formând cu piciorul de deasupra lui,
lungit, descoperit și el de sub cămașe, dar mai
puțin, un culcuș triunghiular de carne bogată,
albă și molatecă. Solicitată de privirea mea, Emi-
lia îmi dă lămuriri cu grija cu care ar face o
prezentare: „E logodnicul meu”.

Sunt într'o clipă năpădit de un sentiment uitat,
care mă pătrunde tot, ca o erupție pe întreaga
piele... Imi amintesc de când cu confrății mei
liceani, frecventam bordelurile cele mai mizere,
așa cum numai într'o capitală orientală pot fi
murdare și mizere, niște bordele.

Căsuțe mici cu porți de lemn întredeschise,
prin fața cărora treceam de câte cinci șase ori
până când mă decideam să intru, ca să nu fiu
văzut, nu de vreun cunoscut, dar nici măcar de
trecătorii necunoscuți și indiferenți... In casele as-
tea nu atingeam niciun obiect, căci toate îmi dă-
deau aceeași impresie pe care de copil o aveam,
când mi se spunea despre carnea de cal că e
spurcată. Imbrăcat, și femeia deasemenea îmbră-
cată în capot, ritualul amorului venal se reducea
la gesturile și vorbele strict necesare. Ei bine,
adeseori întâlneam în aceste odăi, cărți postale
ilustrate și fotografii, pe care multă vreme le-
am crezut așa, adunate de pe stradă, răpite des-
tinatarilor, numai ca să împodobească odaia fe-
meii dându-i iluzia vieții de familie. Dar într'o
zi am descoperit că aceste ilustrate erau adre-
sate chiar femeilor la care veneam, cuprinzând
date autentice de familie; „Să trăești și să-ți dea
Dumnezeu sănătate și ție și lui Costică”, sau a-

gramat și insistent; „salutări dela Galați, ceai făcut cu ceam vorbit...; despre haine nu spune nimic... eu cum iau concediu viu acolo, vezi trimite vorbă Marii”. Era o lume care nu numai că nu intra stânjenită pe poartă, ci și scria, avea legături de viață normală, cu aceste femei și aceste camere; atâția, nu numai că nu căutau să distrugă orice urmă că au trecut pe acolo, dar se recunoșteau prieteni sau rude în scris. Aveam impresia că descopăr un tărâm nou al simțirii. Fotografia cu dedicație a logodnicului îmi amintea de toată această lume, cu femei care, dacă, extrem de rar ziua, treceau în trăsură și le cunoșteai, nu numai că nu le salutai, firește, dar le priveai strein, de parcă ar fi fost deținute plimbate sub escortă la tribunal.

— Și unde e acum logodnicul tău? Ați rupt cumva?...

Emilia e extrem de sigură de ea, încât uitând că e în cămașe udă, are o privire orgolioasă: „E acum detașat în Ardeal la o administrație financiară... dar ne scriem foarte des”. Tresar, căci aud că a intrat cineva alături în sufragerie, însă numai mi s'a părut. O privesc pe femeia de lângă mine și mă întreb, ce fel de cap și simțire ar putea avea un om care o iubește... cum ar putea fi construit... dacă atunci când scrie pe o carte poștală, stă la masă, palid, dacă zâmbește, ce sens are la el „bună ziua”, sau „la revedere”? Gândirea îmi relaxează trăsăturile și femeia mă crede mai abordabil. Incepe să-mi sărute adâncitura molatecă dintre umăr și mușchii pieptului.

Întreb cu o nuanță de uimire, căci îmi e peste putință să cred că Emilia poate fi iubită, con-

vins de altfel că are să-mi dea, chiar ea, un răspuns abil, ocolit.

— Logodnicul tău te iubește?

— Te cred... Imi scrie mereu de acolo... Și e de o gelozie teribilă. Când ies cu el pe stradă, se uită bănuitor la toată lumea... e mereu pornit pe ceartă.

Ascult cu interes de poveste americană și Emilia e foarte sigură că mă interesează în ipostaza de femeie iubită... Se încălzește puțin, descoperă că mă impresionează mai mult succesele ei de femeie cu alții, decât săruturile de bumbac, pe umeri.

— Și te iubește cu adevărat?

— Parcă e singurul... Pe mine m'a iubit foarte mulți. Spune asta fără nici o emfază... Și cred că e sinceră din cauza greșelii de gramatică...

Observă cineva că evreii au accent numai când se înfurie... Emilia, care de obicei vorbește corect, greșește se vede, când e mai cu plinitudine ea însăși.

— Și cum te-au iubit?

Nu înțelege și mă privește mirată, fără să încrunte sprâncenile desenate, cu ochii mari, verzi... Dar e bucuroasă că mă interesează ceva.

— Așa cum se iubește, cum să mă iubească?...

Incearcă acum, când vede că a găsit ceva care să mă intereseze, să mă sărute din nou... Sunt mai răbdător, căci vreau să știu cu adevărat cum poate fi iubită Emilia... Ii mângâi culcușul frământat ca o gutuie, de carne, pe care-l face genunchiul mare al piciorului ei stâng îndoit sub ea.

Are ca o lucire bucuroasă de explorator... A găsit ce poate trezi în mine dorința. Căci e ceva

care depășește bunăvoința mea. Oricât de mult aş fi ațâțat și tulburat când viu pe drum, a doua oară, parcă trezit, desmelicit, simt că n'ași putea-o avea. Fără îndoială că ea speră însă că un fel de gelozie bărbătească m'ar putea face s'o doresc din nou... Cu destul dispreț, dealtfel, căci socot că Emilia, nu prețuește pe nimeni, însă, fiindcă are nevoie se pretează la ce e necesar, îmi spune că logodnicul ei „nici n'a atins-o” fără să-și dea seama că expresia asta circulă înzestrată cu anume sens, căci ea îi dă înțelesul nefigurat: că o adoră ca pe o icoană. Asta mă uimește și mai mult...” I-am spus într'o seară când mă conducea acasă... dela cinematograful lămurit:

...Mai întâi pe la biserică... O sărutare, două acolo, treacă meargă...

Parcă aş descoperi o lume nouă... Această delimitare... această măsurare în pasiune... mă uimește... Cum o acceptă el? Ce crede? O socoate pe Emilia fată?... Mi-e cu neputință să cred... Toată sensibilitatea mea se cabrează.

Până la capăt o asemenea presupunere mi se pare de necrezut... Trebuie s'o întreb...

— Ascultă, Emilia, el crede, și aici șovăi în glas puțin, că ești fată?

— Treaba lui... Puțin îmi pasă... I-a lăsat Valeria să înțeleagă că directorul Teatrului m'a necinstit... Dacă-i place... Dacă nu...

Ea păstrează gravă, academică, un desăvârșit echilibru, și nu-l ține, inutil, la curent cu înțâmplările ei sentimentale.

— Nu e bine să spui tot bărbaților... Treba lor dacă află... Eu tăgăduesc totdeauna... Nu mă

costă nimic... Dacă se supără, pleacă... și cu o metodică filosofie: Ce vrei să le fac?...

Incep să am un fel de sensibilizare a propriei mele puteri... Femeea aceasta care minte pe toți bărbații... e sinceră cu mine, vreau să zic indiscretă, palavrăgește numai din cauză că nepăsarea mea a scos-o din făgașul ei... Altfel disprețul ei pentru ceilalți oameni trebuie să fie nemărginit, căci e așa de convenabil, voinică și grea, că pare nutrită cu dispreț pentru lume... Pe mesicioara-toaletă, din fața oglinzii mari (tot gălbue, garnitură cu patul, alături de periuța de rimel, de pensă, de mașina de ras, de cutioara cu roș de obraz, o sticlă de origan Coti, și apa de colonia, toate aliniate, e și purgativul „Grain de Vals” ținut acolo căci Emilia nu concepe că poate fi ceva de disprețuit la ea... De altfel e convinsă că numai „intrigile” o împiedică să fie cea mai mare artistă a României.

E adevărat că instinctul ei nu se înșală... E în mine un început de dorință, o vagă sensibilizare.

Din cauza căldurii suntem nădușiți amândoi... Când a vrut să mă îmbrățișeze, grea și udă, s'a frecat de piciorul meu de am crezut că-mi julește pielea... Asta m'a potolit iară... căci senzațiile nu erau de același fel.

Dar acum știe care e coarda sensibilă.

— E unul care m'a iubit îngrozitor săracul... Am zâmbit mirat și ea a crezut că zâmbesc numai neîncredător... Pe urmă s'a ridicat în genunchii, plini și cărnoși când erau îndoșiți, și care împreună cu pânțelele plat, elastic, cu încă un pântec turtit de grăsime tânără, suprapus în mijlocul

celuilalt, de parcă ar avea un mic început de sarcină, erau tot ce-mi plăcea la Emilia. Stând pe brânci, fără să se dea jos din pat, s'a întins cât mai mult, și a tras sertaiul de sus al toaletei, arătându-și șoldurile pline și sănătoase, pe care nu le mai ajungea cămășuța moale, care spânzura de el, la întâmplare. Cutia pe care a scos-o era plină de scrisori și amintiri de tot soiul... tăeturi din ziare și alte mărunțișuri.

— Valeria are grije să le strângă toate... Spune că trebuie păstrate...

Emilia are insensibilitatea leneșe, puțin lălăe, pe când Valeria e foarte pedantă și atentă la anumite, dar numai la anumite detalii.

Cronicile, mi-am aruncat ochii peste ele, erau din diferite ziare. Unele cu litere și hârtia cunoscută a marilor cotidiene... altele cu o hârtie mai scortșoasă și litere mai mari... foile mici, probabil necunoscute... In cele mari, totdeauna numele Emiliei era subliniat cu roșu, într'o listă de alte nume, din interpretarea pomenită în treacăt... In celelalte, care păreau în întregime dedicate Emiliei, se vorbea de o mare artistă care în „*Legea Iertării*” a sguduit sala, și a emoționat-o, impresionând-o profund”. „E una din nădejdile teatrului românesc prin vocea ei clară și puternică, prin gesturile ei elegante”...

Imi amintesc că am fost și eu la teatru odată când Emilia dubla un rol într'o piesă originală, căci interpreta se îmbolnăvisese... Ea voia să dea „celor dela Național” pe semne „o lecție de ce înseamnă teatru adevărat”... Articula fiecare silabă, făcând-o să vibreze ca un bob de fier într'o nucă de tablă... Ținea umerii drept... și nu ri-

dica brațul decât până la înălțimea lor... Se mișca foarte încet și majestos... Rolul era însă al unei sărmene croitorese, care părăsită de iubitul ei cu un copil, căuta sfioasă de lucru... Din tot rolul Emiliei nu se mai pricepea astfel nici un cuvânt, și aproape nimic din tot actul acela... căci nimeni nu înțelegea de ce doamna solicitată, nu dădea afară pe scară, o solicitatoare atât de bătoasă și arțăgoasă... și cu o durere atât de cruntă.

Mai era un program dela spectacolele Ema Gramatica și, în regulă, diploma de absolvire a Conservatorului, împreună cu certificatul claselor primare... o pipă... Intr'un loc erau cărți de vizită, trimise probabil cu flori...

După ce m'a lăsat câțva timp să admir cutia... Emilia a scos ea singură un pachet de scrisori, cam gros, legat în cruce cu o panglică roză... Deasupra avea pusă sistematic o fotografie, ca un indiciu despre conținut, cum se pune la pachetele de pesmeți pe deasupra, imprimatul reclamă...

— Sunt tot dela logodnicul tău? (și deabia mă rețineam să nu pun logodnicul între ghilemele).

— Dar nu e logodnicul meu...

Am privit mai cu luare-aminte și am înghețat, căci deși semăna în mod surprinzător cu logodnicul ei, chipul din fotografie îmi părea acum cunoscut... Dar cum nu-mi venea a crede, întrebai cu jumătate de glas:

— Cine e?

Și-a așezat puțin o perină subt ea... Intoarsă spre mine, cu mijlocul sucit, accentua o dungă de carne plină, oblică peste coaste, în dreptul cca-telor, căci șiretul cămășuței îi lunecase de pe umăr, până jos, pe braț.

— Un tip, pe care nu-l cunoști... Era puțin cam haloimăs, dar era simpatic.

— Ce e aia haloimăs?...

Surâde strâmt.

— Nu știi... serios?

— Spune-mi!...

— Nu știu cum să-ți spun... Dar se zice de cineva care e așa... Și gândindu-se, cu buza scurtă:

Cum să-ți spun? și hotărît: haloimăs!... așa cu figuri...

— Parcă l-am văzut undeva, am spus înmuiaș, cu nădejdea contractată, că lotuși mă înșel.

Ridicând sprâncenile subțiate, prea puțin arcuite, pe orbita desăvârșit geometrică.

— E unul Ladima... a murit.

Priveam fotografia cu uimirea și groaza cu care se examinează foaia venită dela un examen — pozitiv — al sângelui.

— Semăna cu logodnicul meu, dar era blond și foarte înalt... Pe urmă nu avea mustățile așa în sus, decât rare ori... Sărațul era mereu necăjit, și atunci mustața îi cădea pe gură... Nu cred că l-ai văzut vreodată... Când s'a întors, șiretul cămășii, întins de braț s'a rupt și cămașa i-a căzut toată într'o parte pe coapse de a rămas goală.

Are pântecul prins sus într'un corset de grăsime robustă, ca Venus a lui Rubens, și care numai când e culcată se lărgeste puțin.

Ladima să o fi iubit pe femeea cu respirația groasă de lângă mine, de care mă încălzesc acum, ca de o pernă prea îndesată? Era el în fotografie, așa cum îl întâlnisem la Movilă... Înalt, slab, cu ochi rotunzi și orbitele mari, adâncite... cu o mustață de sergent major și cărare de frizer,

cu haina lui neagră, de âlpaca, iar cămașa albă, și cu gulerul totdeauna prea larg, scrobită, cu manșetele mari rotunde ca niște burlane, prinse cu butoni roz de cămașă, pe când ceilalți butoni erau mici befigașe, desigur de aur, — cine știe ce amintire... Ar fi fost un cap frumos, de n'ar fi fost atât de demodat... Nu cred că avea mai mult de 35—40 de ani... dar la vârsta asta câțiva negustori mari știu să fie aproape la modă, cu fața complect rașă, cu cămașe de mătase, cu manșetele moi strănse pe încheetură, cu cravate tinerești, strict înodate, sus subt gușe, iar părul pieptănat lipit, pe spate și totdeauna tuns cu grije ca să le dea un aer sprinten.

Acum îl vedeam în fotografia veche, deși murise numai acum trei luni, ca pe o cruce de marmoră, încadrată în ramă de sârmă galbenă. Dar tot nu-mi vine să cred că dedesubt în pachet e cu adevărat îngropat misterul lui, căci a fi iubit pe femeea de lângă mine, e a fi îngropat sufletește. Poate că Emilia exagerează, cine știe.

Ea desface funda roză cu oarecare grije.

— Valeriei nu-i place neregula... Le-a aranjat cu grije, în ordine, după date... Spune că o femeie trebuie să păstreze totul...

E cu adevărat scrisul știut... Mare, aplecat spre dreapta, cu literele subțiate puțin ca să încapă mai multe. Literele mari sunt făcute din linii trase lung, dar fără colaci. Cozile termină mereu spre dreapta apăsate, de parcă fiecare rând ar sfârși într'o parafă. Imi dă o impresie de halucinant acest scris subțire, aplecat mult spre dreapta, aproape foarte mare și în același timp

cu literile foarte îngheșuite... E cele mai adesea scris cu cerneală/violetă.

Mă țiiu peste tot teancul mare, gânditor. Emilia vrea acum să le dea la o parte.

— Pierdem timpul... Lasă-le...

A întins mâna și când s'a aplecat, sânul mic, atârnă sub braț ca o gutuie molatecă.

Imi aprind, pe gânduri, căutând să nu răsară deasupra cât sunt de abătut, o țigară și zâmbesc fals, de teamă să nu trădez un prea mare interes.

Intreb nemișcat, ironic, punând între ghilemele:

— Sunt „pasionante?”

— Te cred, numai citește una dintre ele. Da' spuneai că ești grăbit?

Sunt gol, lungit pe spate... Ea e lângă mine, aproape de tot, întreagă, mai sus, ca să-și poată petrece mâna în jurul gâtului meu... Sâni i se apropie acum/voinici, fără să se diformeze prea mult... Banul cel mare, cafeniu, ușor bulbucată din jurul sfârcului drept e pe dindouă tăiat de marginea de sus a cămășii pe care a ridicat-o, din nou, doar într'o parte. E în jurul cafeniului, ca o aureolă alburie, vizibilă numai când privești atent, irizată mai în alb încă decât restul pielii.

Scot teancul de scrisori surâzând.

Le mășor cu privirea, le resfir ca pe un pachet de cărți de joc, jucând teatru.

— Multe sunt dragă... n'ai pierdut din ele?

Emilia e flatată.

— Era cam aiurea, scria mereu...

Am desfăcut panglica, gânditor, cu teama că

voiu face o greșeală, dar cu dorința abia stăpânită de a ceti.

— Dă-mi să-ți dau eu dacă vrei să citești, una... de pe la mijloc.

Tresar în mine, și îi fac semn gânditor.

— Lasă că citesc vreo două... dela început. Una... două?... Le voiu ceti absolut pe toate, cu pasiunea cu care surprinzi prin fereastra de vis-à-vis, o discuție mută firește, între vecina aproape goală și amantul ei. Nu vrei să pierzi nimic. Dar acum, când o lume nebănuită mi se va desvălui?...

Domnișoară,

Știam că primăvara asta o să-mi aducă numai bucurii... M'ați căutat eri și alaltăeri la redacție... Inșelat acum o săptămână de soarele prea timpuriu al acestui început de Martie, ieșisem din casă fără palton (nu pot să-l sufer mai ales că e cam vechiu). M'a surprins însă zăpada moale de alaltăeri și am răcit, a trebuit să stau în casă... Am fost destul de pedepsit, pentru că nu v'am putut admira la noi în redacție... și nu m'am putut ameți de parfumul...

Fumează dintr'un porțigaret lung de două palme de бага, roșiatic și mă lămurește grav:

— Era un Coty... îl promisem cadou dela Zăgănescu.

...atât de rar al mânilor d-voastră... Tot zâmbetul de azi nu mă poate consola de surâsul d-voastră pierdut...

Imi scrieți că v'ar fi de folos, la clasă, piesa

Între *Amor și Prietenie*... Că ați vrea să dați producția cu ea... Nu-mi spuneți însă autorul... Și, cum probabil e tradusă... titlul exact în franțuzește...

Dacă s'a publicat... e posibil s'o găsim sau la Fundație, deși acum cu greva studenților mi-e teamă că Fundația e închisă, sau la Academie... Măine voi fi de pe la 10 la redacție... Nu îndrănesc să vă deranjez acasă. Dacă veți trece pe la ora 1 să mă luați... am putea lua aperitivul împreună la vreuna dintre boțegi".

Să sper? cu respectuoase sărutări de mâni

G. D. Ladima.

— Când era asta?

A întors spre mine ochii mari verzoși, care au spus, din pricina gurii de manechin, nimic.

— Acum doi ani, când am dat producția.

Așez scrisoarea pe noptieră și parcă-mi rămâne pe degete o pulbere ca dela un cadavru de fluture. Sunt nerăbdător să iau alta, căci vreau să știu ce-i putea scrie Emiliei, dar nu trebuie să mă trădez, deci ocolind mai fac gesturi gratuite. Apoi:

Domnișoară,

A plouat întreaga săptămână și n'am ieșit din casă... Când plouă zile întregi, e ceva întunecat și humos în mine de parcă îmi umblă râme pe tot corpul... Firește că v'am tradus actul pe care mi l-ați cerut... Emile Fabre nu e un autor care să-mi placă, dar gândul că textul acesta va fi interpretat de d-voastră, a mai luminat pentru mine pustiul ceasurilor de ploaie. (Din păcate stau cu camera și prea sus, subt streșină, de/văd cum se scurge apa). La redacție n'am fost decât câte o jumătate de oră pe zi să-mi scriu articolul, deși

mi-e silă să scriu cu picioarele în ghetele pline de noroi, ca în bandage ude.

V'am văzut eri trecând cu o mașină mare, albastră pe Calea Victoriei. Ați ocolit-o pe stradă Regală... Era o mașină de casă, albastră și v'am făcut semne disperate ca să vă atrag luare aminte, dar nu m'ați văzut.

Cu oarecare dispreț domestic:

— Il văzusem, dar am întors capul, că eram grăbită... Era mașina lui Berdiceanu, trimisese să mă ia și el mă aștepta.

...Mi-a părut grozav de rău că nu m'ați văzut. Era o bucurie care a trecut pe lângă mine, cât să întind mâna, dar fără s'o pot opri în loc.

Mâine viu să vă aduc piesa... În Calea Plevnei nu? Sunt atât de curios să vă văd locuința... Am emoție... Vreau să mergem pe urmă la cinematograful. Un coleg entuziast îmi spune de o actriță tânără în Gösta Berling, la Lipsani. Zice că tot filmul e admirabil. Am oprit biletele.

G. D. Ladima.

Intorc capul spre ea, care e rezemată în cot, într'o rână, aproape cu fața'n jos. Acum burta cea mică i se lasă ușor spre cearșaf. Nu trage din țigare. Pun și foaia asta pe noptieră... frunzăresc scrisorile din cutia pitită între trupurile noastre, așa de formă, căci le iau tot la rând.

E un bilet scurt, cu creionul.

Mi-a părut rău că nu v'am găsit acasă. Mi-a spus doamna Valeria, sora d-voastră ca ați fost chemată de profesor acasă, în vederea producției... Am făcut însă

o cunoștință prețioasă, în persoana Doamnei Valeria, care e o admirabilă gazdă și o încântătoare moldoveancă. Am gustat cel mai bun șerbet din viața mea... Am râs... am glumit... Ce bine ar fi fost să fiți și d-voastră.

— Șerbet făcut de Valeria... gândesc eu.

Scrisoarea care vine, pe hârtie gălbue are rândurile mai neregulate pe patru pagini.

Scumpă domnișoară și prietenă,

Cât de greșită ești... Dar n'am fost de loc supărat... Sau în sfârșit... dacă vrei... am fost puțin îndurerat... A fost atât de minunată masa noastră în doi la grădina aceea de pe Ștefan cel Mare pe care numai gustul d-tale ales a putut-o descoperi... Toată seara am avut impresia că sunt amețit de atâta frumos. După filmul cu Iannings, care mie mi-a plăcut foarte mult, și el și Lya de Puti... boschetele acelea de trandafiri mici sunt o invenție de poet... Să trăiască... Ura... Nășicu... De vreme ce așa îl chiamă...

— Mergeam câteodată, acolo, cu un avocat... E foarte frumoasă... E așa cu boschete și cu lăutari... Nu e lume multă niciodată.

...Nu mai văd de aseară, în toată viața mea, decât seara asta de Mai, cu boschet de trandafiri de primăvară, cu pui fripți, cu brânză nouă, cu vin și lăutari...

Poate că ar fi fost mai bine să rămânem acolo... Cu toate că plimbarea la șosea, singuri, pe sub teii înfloriți, a fost încă una din puținele bucurii ale vieții mele îngrozitoare... De altfel totul a pornit de la mine...

Eu am avut ideea nefericită să propun să luăm înghetată la Flora. Acesta mi-a fost totdeauna norocul. Excesul de fericire mă face nerod...

Ridică din umerii arcuiți în jos, care după ceafă sunt legați ocolit, în grumazul lucios.

— Recunoștea singur că spunea prostii câte odată...

D-ta ai refuzat recunosc... și politeța d-tale m'a impresionat și m'a îndârjit... Dar, de ce n'ași spune? mi s'a părut penibil că prin lumea aceea de snobi ai cunoștințe de care te ferești... Un copil ca d-ta... în localul acela!

Ciudat era că totuși el stăruise să meargă acolo... crezând probabil că o inițiază... Bietul Ladima.

Am văzut că asta te-a indispus... Dar n'am fost supărat... Sau, Doamne, poate că mai bine a fost așa... Prețul împăcării a fost un dar dumnezeesc care răscumpără totul, chiar și necazurile unui biet scrib urgisit.

Devotatul

G. D. L.

— L-am sărutat, nu-i așa, ce era să fac? — când veneam pe jos, pe alee, la întoarcere... Mi s'a părut că e supărat din cauza tipilor dela masă... Căci nici nu-i cunoșteam măcar... Dar mi s'a părut unul foarte bine și mă uitam la el... Ladima era cam amețit, însă a simțit ceva... A cerut să plătească și am plecat repede.

Totuși parcă Emilia exagerează... Chiar așa de

pasionat nu e... Scrisorile sunt, așa cu întorsături de scriitor... Are un aer degajat de om care nu prea pune la inimă. M'ași fi mirat. Sunt probabil scrisori obicinuite, pe care ea și Valeria, din politică, le-au transformat în amor mare... Pe o hârtie de un mov aproape alb, tot cu cerneală violetă:

Prietenă scumpă,

Te-am așteptat să vii până la 1^{1/2}. Înțeleg cât de preocupată ești și cât de agitată din cauza producției... Doamna Valeria spunea că de două zile nu mai mănânci de îngrijorare... Ne-am închipuit că din cauza ploii ăștia, care n'a încetat o clipă de azi dimineață, n'ai mai venit... Noi numai despre producție am vorbit. Dacă ți-aș spune că numai când am dat bacalaureatul am mai fost atât de emoționat, n'ai crede... Sâmbătă la ora 6^{1/2} se joacă nu numai cariera d-tale ci și norocul meu... Am dat eri în gazetă o notă despre d-ta... M'a tulburat dragostea cu care a tăiat-o d-na Valeria ca s'o păstreze. Sunt atât de fericit să-ți văd numele *tipărit*... Tot atât, crede-mă, ca atunci, când mi-a apărut întâia poezie semnată... Aș vrea să fac totul pentru d-ta. Am o încredere nemărginită în talentul d-tale și o teamă vagă că nu vei fi înțeleasă... E așa de greu să faci artă adevărată la noi în țară... Stai mâine liniștită în casă până după amiază... Voiu veni și eu, dar te vom lăsa să te odihnești singură în dormitor... Voiu juca tablinet cu d-na Valeria... Și vom străjui lângă d-ta... Ași vrea să fii aclamată, să fii acoperită de flori...

G. D. L.

P. S. Domnul acela mărunț și bătrâior cu care ți-am făcut cunoștință eri la Salonul Oficial...

— Incepuse să mă poarte pe la expoziții... Spunea că „e neapărată nevoie pentru un artist”. Și Emilia are pentru pictură, ea care seamănă cu modelele, voinice ale moderniștilor fără să știe, disprețul unui bucătar pentru prăjituri. Cred chiar, că am venit la ea și mai vin, nu știu cum, și dintr'un soi de curiozitate provocată de faptul excitant că seamănă, cu nudurile pline, făloase, ale unor pictori pe care un coleg dela Quai d'Orsey mi le arăta la expozițiile de scandal* ale pictorilor noi. Mă gândesc la Picasso și mai ales la Favory.

... m'a întâlnit eri la cafenea și mi-a spus surîzând cu prietenie afectuoasă... Foarte drăguță prietena d-tale... Mi-au dat lacrimile de bucurie Emy (Uite, e stupid să spun, dar sunt fericit Emy). Prietena mea... Prietena mea... L-am rugat să dea o notă și la ei în gazetă... Mi-a spus s'o scriu singur că o dă el... Inchipue-ți cu ce grabă am scris-o.

Diseară (ah, dacă ai ști cum aștept să se facă nouă seara, ca să viu la d-ta).

G. D. L.

Emilia mă lămurește cu oarecare pedanterie, căci a observat că o ascult cu interes.

— Incepusem pe vremea aceea cu „unchiul”. Nu venea decât între 5—7 așa că aveam serile libere și stăteam cu Ladima, care venea în fiecare seară după masă... Lua de multe ori bilete de cinematograf dela gazetă. Sau ieșiam să ne plimbăm în trei cu Valeria pe Bulevard, prin dreptul Pompierilor. Asta îi făcea mare plăcere...

Vineri ora 6.

Azi... (mai sunt din „azi” șase ore grele, astăseară... Pe urmă, de la 2—8, alte șase mai ușoare căci vor fi de somn, dacă voi putea dormi) și pe urmă toată ziua de mâine, paralizantă de emoție...

Pe diseară.... G. D. L.

P. S. Cu I. N. am vorbit eri la Capșa... A suris cu mutra lui de tătar cumsecade și mi-a promis că va fi foarte atent... Ce admirabil pricten este acest N. Pe Ștefănescu nu-l cunosc... dar va vorbi cu el un coleg de redacție... Imi spui că ești îngrijată de cronica Scenei?... Voiu căuta chiar mâine să reiau cunoștința cu criticul ei... De altfel voi vorbi și cu directorul ei, care mi-a cerut colaborarea... Am făcut toate acestea pentru că mi le-ai cerut tu... Dar crede mai bine în steaua și talentul tău...

G.

Intind mâna obosit, îmi trag piciorul de sub genunchiul greu al Emiliei așezat pe coapsa mea și spun așa în glumă:

— Dar ăsta a luat-o în tragic! căci într'adevăr Ladima se autosugestionează, într'un mod întristător.

Ea are aerul să-mi spue: Nu-ți spuneam?

— Stai să-ți arăt eu una... și încercă să caute în cutie.

Tot indiferent, întinzându-mă.

— Lasă că o s'o citească... că am timp... tot e cald afară... E plăcut aci la tine... Imi place și fonierul mult, de unde ai luat mobila?

E mulțumită de asta și mă lămurește cu importanță.

Din scrisori lipsește ceva... Nu e clar... I-a fost

sau nu amantă? Imi vine s'o întreb, dar știu că întrebările acestea n'au sens, pentru că adevărul nu se spune, iar dacă provoci o minciună, se falsifică una dintr'alta tot ce urmează, ca un calcul în care s'a greșit, la început, o cifră. Poate să aflu mai jos, poate să surprind lenea Emiliei cu vreo mărturisire.

Dragă, scumpă Emilia,

Bine că s'a terminat... Eram intoxicat... eram paralizat eri în întunericul sălii... Când a bătut gongul pentru „Casa de lut”, când s'a făcut întuneric în sală de a rămas numai cortina tivită pe jos cu lumină... mi se uscase gâtul... Mi-era frică să nu se întâmple ceva... să nu ia foc teatru... Nu știu de ce ai întârziat intrarea în scenă... În clipa aceea mi s'a dilatat tot sufletul de emoție...

Toți recunosc că ai fost admirabilă... Pe mine m'ai emoționat până la lacrimi... Păcat că n'ai avut parteneri demni de tine... Tânărul acela... Demetriu... cum D-zeu îl chiamă... parcă are bragă în vine... Ai fost tot atât de aplaudată ca și băiețașul acela Rosen, care a jucat pe Smerdiacoff din Frații Karamazov.

E așa de frumos azi, s'a înseninat după atâtea zile de ploaie, că te implor să mergem diseară la o grădină să mâncăm... Am impresia că toată lumea te va privi, biruitoare. Și dacă vrei, biruitor și eu... Să săruți seara, pe alea întunecată a unui parc o gură, care a înfiorat o sală de spectatori...

Abia aștept cronicile, care însă nu vor apărea decât mâine luni, fiindcă se publică numai a treia zi... Azi a apărut numai a noastră, căci m'am dus în cursul nopții

la tipografie și am scos un articol economic, ca să-i dau drumul...

Trec azi pe la voi.

G. D. L.

Trecerea asta dela d-voastră, d-ta, la tu, înseamnă că au devenit amanți? Emilia se dă atât de ușor, că mi se pare ciudat atâta literatură, ca să stea cineva cu ea în pat.

E aproape insuportabil ca un om atât de serios, un profesor ca înfățișare, care făcea oricui, chiar așa demodat, o impresie de reală distincție, cu care nu se putea glumi, niciodată, să se ducă la tipografie, ca un funcționar mărunț amorezat, numai ca să facă un serviciu unei eleve de conservator.

Deabia mă rețin să întreb pe Emilia, dacă i s'a dat... Știu că e de prisos.

Scumpă, neasemănată prietenă,

E o copilărie... să plângi pentru asta... Căci aproape era să plângi... Dacă îți spun că nici o cronică n'are cea mai mică importanță... Ascultă-mă, e o copilărie... De altfel nici eu nu pricep nimic... Toți mi-au promis... În sfârșit, n'are nici o importanță... Totul e însă angajamentul... Am aproape certitudinea că vei fi angajată... Directorul s'a uitat în program, când ai terminat tirada... Sunt sigur că a vrut să-ți reție numele... Dacă te-ași fi găsit acasă... Mi-e dor... trebuie neapărat să te văd... Azi... până mâine e o imensitate.

Dezolat

G. D. L.

Omul acesta așa de grav, pedant de bine crescut și atât de lipsit de orice familiaritate, că se ridica în picioare la masă, de teamă ca musafirul venit să-i vorbească, să nu ceară loc să stea jos, a putut să fie atât de copilăros? Parcă nu mai e el.

Iau din teancul dintre noi doi.

Scumpa mea,

Cum s'au schimbat toate... Trebuie să te văd... Imi lipsești ca lumina unui neurastenic... De o săptămână nu putem sta ca lumea de vorbă... În fiecare zi te-am așteptat... Noroc că sora ta e atât de bună... Ii sunt neșfârșit recunoscător... Lămurește-mă ce e cu plecarea asta la Bârlad... Simt că înebunesc... Nu, nu... Vom face tot posibilul să mergem la Tekirghiol... Eu am nevoie de băi calde pentru reumatismele mele... Sper că voi aranja ceva. Și în sat e bine... Am auzit că la Movila sunt curenți... Pe urmă poți merge cu bacul de la sat la mare oricând vrei... Gândul despărțirii mi-e absolut imposibil de realizat, cum nu pot gândi un cerc pătrat... Vom avea atâtea de lămurit... Nu ca femeie, nu de corpul tău duc lipsă, Emilia. Prezența ta sufletească îmi e necesară... Trebuie să fim împreună... E foarte frumos acolo... Un prieten care a fost la sat, mi-a spus că vine acolo foarte multă lume bună... Trebuie să vii Emy. De la 1 la 30 Iulie... e cel mai frumos sezon.

Eri m'am întâlnit cu amicul, știi care, cel cu cronica din Dimineața și aștepta să-l salut... M'am făcut că nu-l văd... La gazetă am o mulțime de plictiseli... Aș vrea să plec... Totul mă desgustă... Ași vrea să fim amândoi într'un oraș strein, mare, curat... Eri când am fost la voi te căuta și Gina... Nu știu ce vrea să-ți spună... E foarte drăguță și cred că te iubește

mult. Ea ți-a aruncat flori pe scenă... E drept că și tu i-ai svârlit un braț de garoafe... Prietenia asta mă înduioșează... E așa de rar lucru...

Scrie-mi două rânduri

G. D. L.

Trebue s'o iau prin surprindere pe Emilia, mai ales că mi se pare că afirmația din scrisoare mă ajută. Spun deci o enormitate:

— În definitiv, tot i te-ai dat, de ce nu te-ai fi măritat cu el?

Imi răspunde cu mimică, apăsând în jos buza de sus, depărtând-o de nas, ca un cioc de rață, a mirare și dispreț.

— Așa odată... treacă meargă... S'a înfruptat el... Pe urmă mă plictisea... Nu era om de înțeles, cum era să mi-l iau pe cap?

Înghet de nedumerire. Parcă pipăi stofe proaste. „S'a înfruptat el odată”. Mă uit lung la ea. Emilia are conștiința, deci, că reprezintă un ospaț de carne? Are conștiința valorii animalității ei... exploatează totul rece, cu rânduială și socoteală; gândește vulgar și grijuliu despre sexul ei, ca un țaran despre marfă și hambar.

Chiar dacă n'a iubit-o, ceea ce e penibil e că un om ca Ladima poate să scrie unei astfel de femei, fără să se gândească, nici o clipă, că faptul acesta, dacă s'ar afla, l-ar compromite... Aci vii, dar după ce termini, pui o monedă sub scrumieră, pe noptieră, și pleci, cu grija să nu lași nimic compromițător la fața locului.

— Nu mai citești?

— M'am plictisit, „mint și mă întind”... Mai sunt țigări? Fumez, mult îngândurat. Se deșteaptă în

mine, chemată de asta, cum se chiamă stafiile, viața mea proprie pe care o comprim greu, îndurerat. Când Emilia, încearcă să mă sărute pe gură, deși nu i-am îngăduit asta niciodată, reiau lectura.

Scumpo,

Sunt mulțumit că te simți atât de bine acolo la Bârlad... Trebuie să luăm bucuriile așa cum sunt... Mi-e totuși atât de greu să-mi închipui că te poți simți bine într'un oraș în care nu sunt eu. Pentru că mie mi-e totul fără nici un Dumnezeu, când știu că nu ești în același oraș cu mine... Nu știu... ai să zâmbești poate... dar mi se pare îngrozitoare fraza ta... „Aici petrecem admirabil... Ziua, într'o familie unde e mult tineret... Dansăm, jucăm tot felul de gajuri. Seara ne plimbăm prin grădina publică și mergem des la Cinematograf...” Dar eu... eu Emy... unde sunt în toate astea?

Sunt obosit, sunt disperat... N'am putut să plec la întâi... am avut neplăceri la ziar... Nu s'au plătit chen-zinele, dar până acum eu nu eram lăsat printre întârziatăii care pot să aștepte, pentru că eventuala lor plecare nu ar însemna 'o pagubă... Directorul, sau mai bine zis proprietarul politic al gazetei, s'a supărat zilele trecute de un articol al meu prin care ceream să se mute Capitala în Ardeal... Inșă articolul a avut ecou și un inginer mi-a trimis o broșură a lui, prin care arăta posibilitățile tehnice ale strămutării. A fost un succes personal mare. Ți-l trimit, articolul pe care l-au reprodus vreo două gazete să-l citești... Țin foarte mult la părerea ta... Arată-l și Valeriei. Am fost încă de joi la adresa dată de tine dar n'am găsit pe nimeni... Am fost din nou, după ce am primit cartea poș-

tală... Pachetul era pe numele meu (?) mi l-a dat un fecior... L-am dus și-am avut plictiseli mari la poștă... Mi-a spus că nu e bine împachetat că trebuie desfăcut... În carton, nu e admis împachetajul decât dacă e flexibil și bine legat în sfori ca într'o plasă... Că e preferabil în pânză... mi l-a făcut însă, pentru un bacșiș, fără să-l mai desfacă, un om de serviciu de acolo. Am rămas surprins de acest exces de precauții.

G. D. L.

— Zău, a fost o adevărată nebunie din partea mea... În pachet erau jartierele și combinezonul. Ii venise lui Zăgănescu, dama dela cinema. N'am avut timp decât să pun ciorapii, pantofii și rochia; combinezonul și jartierele le-am lăsat acolo, în grabă, că nu le găseam... Dacă desfăcea! Mai ales că era și o scrisoare, și ce scrisoare, a lui Zăgănescu.¹⁾

Acum patru pagini, fără titlu.

¹⁾ Pentru cetitorii care au mai mult timp liber, urmează aci în notă, și articolul lui Ladima, care i-a produs neplăceri cu direcția. Are ceva de om înăcrit și privește Capitala de atunci, evident. Poate fi citit și după lectura întregii cărți.

„La suflet nou ne trebuie casă nouă... E neapărat nevoie să mutăm Capitala... Trebuie să nu mai fie nimic tot cum a fost. Cine vrea să înțeleagă, să înțeleagă.

Argumentele factice sunt și ele nenumerate.

Din motive de igienă: Bucureștii sunt un oraș cu ierni cumplite și veri care descompun, de căldură. Canalizarea e primitivă și complicată, pentru că urmează străzi sucite. Vecinic, reparații vor împiedeca prin tranșee, circulația. Imprejurimile sunt mocirle și praf. Nu e loc de recreație și înviorare. În afară de frumusețea cerului, înalt, totul terfelește imaginația... Dâmbovița e meschină ca un șanț cu lături... Din Iunie până în Septembrie orașul acesta miroase ca o ladă

de gunoiu. Apa de băut, îi vine de departe iar uzinele electrice vor trebui să întindă cabluri de sute de kilometri, peste munți și dealuri. În treizeci de ani circulația va deveni atât de complicată, încât străzile actuale vor mai putea sluji numai pietonilor. Cincizeci de ani de aci încolo, cetățenii vor fi robii expropriierilor comercializate și scandaloase... Panamalele acestor în-deletniciri vor desonora orașul neîntrerupt, vreme de o jumătate de veac. Călea Victoriei ale cărei case sunt în interior ruine mucigăite, igrasioase, întunecoase, puuroase și pline de șobolani cât căței (i-am văzut de atâtea ori eu cu ochii mei) va costa budgetul unui stat întreg. Fiecare metru se va plăti cu sute de mii de lei.

Visez o capitală ca o inimă nouă... Pe undeva pe Olt, în Ardeal, să zicem la o poștă de Brașov, la Feldioara... Adăpostită de viscole, cu verile plăcute ca într'o stație climaterică... Totul se poate începe din nou acolo. Restaurantele nu vor avea bucătăriile în grajduri cu rânđași bolnavi de rîe, ci laboratorii de faianță și nichel... Iar sălile de mâncare, aerisite, căci nu vor fi cu ferestrele spre canal... Se vor lăsa locuri pentru grădini, parcuri și piețe mari. Imprejurimile vor fi dealuri cu vile, sau înspre Brașov, câmpii cu arene și stadioane, un hipodrom al frumuseții... Toată zona apropiată la 30—40 de kilometri, brăul verde și cărunt sus, a Bucegilor... Se va lucra tot anul în cântec și bucurie în această cetate a sănătății...

Și poate că... nu poate... sigur... arhitecții și edilii de acolo vor găsi posibilitatea să facă bulevardele străzile și piețele așa de frumoase, ca oamenii săraci să aibă și ei momente când să uite de urâtenia vieții. (Aci în București este prea mare deosebirea între plăcerea pe care și-o pot procura cei bogăți și înăbușitoarea atmosferă în care trăesc săracii, fără nimic oferit ochilor lor).

În zece ani, până în 1936, e de presupus că se vor tripla prin construcții moderne și mari, numărul și volumul caselor din București... Să le construim aceste vile și palate, deadreptul acolo, și în zece ani vom avea un oraș de trei sute de mii de locuitori, asemănător oricăror orașe din Elveția și Germania, care ar îmbogăți frumusețea acestui mare regat... Mussolini vrea să facă nu numai un suflet nou ci și alt fizic italienilor lui... Nu mai îngăduie nici să se vorbească de măreția Romei vechi... Vrea o Italie și italieni noi... Ce avem noi de păstrat din acest București, cerut de Turci la îndemâna lor? Mormintele noastre sunt la Argeș, la Târgoviște, la Suceava... De ce să ne învinuiască mereu cei desrobiți, că sunt robii balcanicilor de la București?

Aici e cald și urit Emy... Singura bucurie sunt scrisorile tale. Sunt destrămat sufletește... Dement din cauza lor... De câte ori vin spre casă am obsesia lor... Mă întreb: Mi-o fi pus-o coana Marița pe masă? Sau poate o găsesc pe noptieră? Săptămâna trecută a fost ceva nemai pomenit... Deschiseseam ușa gâfâind... Nu m'am uitat direct la masă, de frică să n'o văd goală... Am întors capul încet și totuși pe jurulul care acopere fața de masă nimic... Mai aveam o șansă... pe mesicioara de la căpătâi... Mi se strângea pieptul de parcă nu mai făcea parte de mine... Era un animal viu deosebit... Nimic... A fost pe urmă o stare de prostație. Totul era pustiu și cu miros de leșie... Am încercat să citesc și tocmai când îmi trecuse durerea, și-mi erau gândurile într'o amorțeală împăcată, am văzut jos pe dușumea... la două palme de ușă, așezat pieziș acolo pe linoleum, plicul dreptunghiular alb, atât de așteptat... Am sărit nebun de bucurie... Întâmplarea m'a amuzat enorm... Parcă era o glumă... Un joc de-a surpriza... Era așa de plăcută această farsă de nesfârșită grație. Întâmplarea n'o poate realiza singură... E o mână mai înaltă care angrenează toate... Știu, postașul negăsind pe nimeni, a vârit scrisoarea pe subt ușe... Totuși scrie-mi mai des... Scrie-mi mult Emy... Scrie-mi ce-ți trece prin cap...

E trist fără tine

G. D. L.

Și din punct de vedere ostășesc această mutare se impune... Acolo la Feldioara ar sta între Capitală și oricare eventual dușman, zidul înalt al munților... Administrativ? Nu mai încapе îndoială că da... Capitala s'ar găsi chiar în mijlocul țării... Tunelul început la Vama Buzăului, ar pune Brăila și Galații mai aproape de cât sunt azi de Capitală cu câteva poște.

Dar nimic nu se va face, cu oameni care nu văd dincolo de botul ghetei lor.

P. S. Am citit scrisoarea pe care i-ai trimis-o Ginei... Mi se pare atât de straniu că o întrebi dacă se mai află în București și ce fac, dacă-i vede, atâția domni pe care eu nu i-am cunoscut... Cum să-ți explic? Am avut impresia dureroasă, pe care o ai, când cineva vorbește prin semne din spatele tău...

Iar trebuie să mă întrerup. Mă trag gândurile ca o apă. E ceva care răspunde din mine. Propria mea viață, și toate întâmplările pe care le știu trecute, se desfac din nou ca un strigoi care ar ridica o lespede pusă deasupra lui. O lacrimă adevărată provoacă totdeauna alta, în alți ochi, pe deasupra rațiunii instinctele se cheamă și înțeleg acum că și amintirile altora și ale tale își răspund din inconștient, cum își răspund paznicii sau câinii din noapte. În camera asta ca o insulă în căldura zilei, gol, ași vrea să fumez mereu și să gândesc, cu o voluptate de neîntre-rup. În 1926... în 1926... Dar nu, trebuie să citesc mai departe.

Îți scriu dragă, scumpă Emy de la Tekerghiol... N'am putut pleca decât la 5 Iulie... Aveam neapărat nevoie... Mi-au dat chenzinele amândouă și pe cea trecută... dar am plecat... Timp de trei zile mi-au amânat un articol... Am crezut că e o întâmplare... Am cerut lămuriri secretarului de redacție... care mi-a spus că are ordinul direcției să nu-l pue deloc... Mi-am dat în aceeaș clipă, demisia de la gazetă... am pus o singură condiție... Să mi se dea și pe trecut tot ce am de luat... Am încasat deci trei chenzine... Una am dat-o la chirie... Cu alte două fac băi de puțină la Tekerghiol... N'ași spune că spectacolul bolnavi-

lor în putini sau pe lacul, abia adânc la mal ca o mocirlă, e încântător. Ține de scalda bivolilor și de baia morților. Este ciudat că m'am obișnuit și cu mirosul de ou clocit, care crește în timpul căldurii, scăzând spre seară, puțin... E un miros nefățarnic, ca un miros de grajd... Perfect acceptabil în felul lui... Infame sunt mirosurile de trezit, de canal acru, de closet, pe care le degajează străzile Capitalei.

Mi-am găsit aci prieteni: un profesor, invalid din război, care face băi calde, ca să-și întindă piciorul și un inginer bătrân, care a căpătat reumatism pe șantier. Și el și nevastă-sa fac băi calde... După ce facem câte două ore sudație, ne întâlnim la plimbare pe cheiul lacului ca să zic așa, care e promenada locală. Are galantare instalate în dughene, cu toate mărfurile sezonului, fotograf, frizer etc. Mâncăm într'o baracă mare verde, asortată ca orice restaurant mare din București. Un lăutar și un un țambalagiu ne cântă și la prânz și seara.

Pe la șase, cei care n'am plecat la mare cu bacul, jucăm table în fața cafenelei, sau șah...

De ce nu ești, aicea Emilia? Singura mângâiere a absenței tale e că lucrez puțin... Am scris o poezie, la care ași vrea să mai cizelez încă. Ți-o trimit totuși. Ași fi bucuros să știu părerea ta... Dacă ai fi aci, îți jur că aș lucra de două ori mai mult¹⁾.

Cu oboseala mistuitoare de a nu te avea aci.

G. D. L.

¹⁾ O trecem jos în notă pentru cetitorii care, vor s'o cunoască.

PATUL LUI PROCUST.

*Felie de noroi e ciclul meu,
Spre capătul carent arăt cu greu,*

*Fuiorul tors al cretei mi-e povară,
Și de mă apără, mă și măsoară.*

*Triunghiul Tău înscrie albatroșii,
Și doare mlaștina cu viermii roșii,
Mirajul frumuseței nevalente,
Când ochiul meu spre cruguri, sus, atent e.*

*Hrăniți cu putrezime, de asemeni,
Se'ngrașe nuferii suavi și gemeni,
Eu, plin de bale și vâscos, greu lupt
Alătura, din soare să mă 'nfrupt.*

*Cu burtă flască, la urechi rubin,
Cu clopoței de slavă și venin,
Vecin cu mine se târăște, totuși
Impărătește balla, albiu lotuși.*

*Dar ochii mei în mine se întorc,
Să mă cuprind, alt fir încep să torc.
Mai mare sunt, decât cei mari, și mai
Frumos, de cât un crin în miez de Mai.*

*Spre Tine, Doamne, gândul îmi înalț...
Nici flori, nici aur, nu mi-ai pus în smalț,
Nici ghiare, Tu mi-ai dat în loc de ele
Doar conștiința mișeliei mele..*

Am rămas iar pe gânduri, cu ochii ficși, cu brațul încordat, uitând în mână scrisoarea... Emilia îmi flutură mâna grăsuță în fața frunții, ca să-mi readucă privirea acasă... În după amiaza asta caldă, se adună în mine durerea ca un cheag strein în inimă... Zâmbesc Emiliei, ca să-mi dea voie să gândesc... Am intrat acum în propria mea viață.

— La ce te gândești?

Aprind o țigare ca să pot spune, când mă întrebă iarăși:

— La nimic; fumez. E plăcut la tine aici.

Nu mint când spun că e plăcut. Sunt bătăi

care aduc cu masagiile și sunt desgusturi care atrag irezistibil ca vederea unui șarpe mare, te apasă tristeți la care n'ai renunța. Nu mă mai obosește nici Emilia care e încântată când îi spun că-mi place la ea...

— Vrei să mai luăm câte o cafea cu apă rece?

Ideia cade la timp ca un minutar, mă voiu putea părăsi în voia gândurilor, dar nu văd cum o să avem cafeaua.

— Ai tu aici... mașină și spirt?

Imi spune firesc și masiv:

— Nu... O face Valeria...

— Atunci trebuie să ne îmbrăcăm?

— De ce? Nu e prea cald? E mai bine așa...

Mă duc eu să-i spun.

Mărturisesc, bănuiam că Valeria nu e într'adevăr plecată... dar cel puțin se convenea că ignorează că suntem goi în dormitor... E un minimum pe care-l puteam închipui pentru a salva pudorea ei de soră. Deci... Spun așa, fără rost, nu știu de unde, rărit, ca un actor abătut: Bietul Ladima.

Ea s'a dat jos, a îmbrăcat peste șoldurile dolda care se prelungesc cu coapsele, voinicește într'un spate rotund ca o pâine dublă, care tremură în întregime, când calcă apăsător, pătrunzător, un chimono de satin lucios roșu, imprimat cu flori galbene; și chiar înainte de a-și petrece în față, o pulpană peste alta, ca să-l înoade în șold, a ieșit în sufragerie.

În anul acesta 1926, în luna aceasta, l-am cunoscut, ca să zic așa, pe Ladima, într'o seară, către miezul nopții, la hotelul Popovici, dela Movilă... Aci se aduna seara tot tineretul, care

se prăjea ziua pe plaja îngustă și sinuoasă. Femeile aproape anonime în lumină când dormitau lungite lănced pe cearșafuri albe, în costume de bae, oarecum toate la fel ca niște oi într'un obor sau, dacă/vreți, unele ca niște flăcăi la recrutare, altele, ca niște „girls” de operetă, deveneau seara „doamne”. Imbrăcate, căpătau siluete proprii, o biografie și un nume de obicei foarte cunoscut, căci pe vremea aceea veneau la Movilă mai toți cei care alcătuiau buna stare și mondenitatea bucureșteană... Ograda selectă, mărginită spre maidanul șoselei de un gard viu, cam sălbătecit, avea, la marginea bătăturei, dela intrarea hotelului cu aspect de han de munte, alt gard de maci rari și șezlonguri de nuia, dincolo de care era spre stânga, grădina oarecum țărănesc de neîngrijită, cu mesele restaurantului. Un fel de umbrar pavilion, și mai spre stânga încă, adăpostind într'un colț jazz-ul, slujea seara pentru dans. Situat ceva mai sus decât mesele din grădină, era ca o scenă de vară; iar în vreme de ploaie, era la rândul său transformat în restaurant... Erarhia socială, după anarhia și comunismul sensual de pe nisip, se restabilea aci...

Numele cu patină aristocratică, și uneori princiară, se adunau la o parte. Domnii și doamnele care după siestă, jucaseră întreaga după amiază bridge în costume albe sau pullover colorate, după ce terminau masa începută de vreme, se retrăgeau, unii în șezlonguri, alții plecau să facă plimbări cu mașina, iar câteva cucoane apăreau la ferestrele deschise ale hanului-vilă, căci toți erau pensionarii lui, cu camerele reținute cu un an înainte, și priveau ca la teatru. Consideram

toți cu aceeași curiozitate în fiecare seară, pe cei care veneau după masă, să ia desert, cafele sau vin; să danseze sau să privească, și ei, pe dansatori... Intre nouă și jumătate, și zece și jumătate, toate celelalte restaurante se goleau, dar grădina „Popovici” era tixită, căci se adăogau mese pretutindeni, iar când nu se mai putea nici așa, cunoscuții își cereau îngăduința să se așeze de nevoie la mesele celor sosiți mai din vreme. Ba unii priveau și de afară, peste gardul viu. Mai ales că în vara asta venea uneori seara, dela Constanța să ia masa, aci, și uneori dansa, principele Nicolae.

Sâmbăta, ca și Duminica de altfel, se mai făcea o nouă schimbare... Toți cei care aveau mașini, plecau în diverse excursii, pentru o zi două, și apăreau democratic cei dela sat, încât o actriță — căci erau aci vreo cinci șase — vorbea cu dispreț de „publicul de Sâmbătă și Duminică”, asemănător pare-se celui dela teatru... Noi plecasem în Sâmbăta asta, un grup întreg, încărcat în Austro-Daimlerul meu... rabla, cum era poreclită, de băieți și fete din spirit de antiteză, căci altminteri, cu cei opt cilindri ai lui, era o torpilă mare, botoasă, de nichel alb, albastru și piele cafenie la fotolii. Aveam în față, alături de mine o fetiță a unui petrolist american, foarte dulce, foarte descreerată, care bea mai mult cointreau și whisky într'o seară decât toți membrii unui echipaj la un loc. (Noi am crezut multă vreme că e o femeiușcă neastâmpărată de 21—22 de ani, înnotătoare și „nudistă” pasionată, căci atât ne spunea ea că are, dar târziu am aflat dela un servitor că nu a împlinit decât 15 ani). Tot în față, lângă

Mouthy, era actrița șateână — grecoaică — pe care nu putea s'o suferă Emilia în ruptul capului... În spate erau înghesuiți trei inși din cei cinci, care alcătuiau „banda noastră”, „băieții teribili” ai Movelii... Un fel de gasconi, dansatorii cei mai buni, cu corpuri elastice de atleți ușori, băutori strajnici și destul de scandalagii. (Dar /văd că iau lucrurile în serios... Știi că a început să-mi placă să scriu?... Voi fi păcătuind cumva împotriva gramaticii, probabil că folosesc mereu unele cuvinte, cum mi se spune că fac și când /vorbesc, dar altfel nu e greu. /Vreau acum să știi totul. Povestind în scris retrăești din nou aceleași întâmplări și bucurii, întocmai, dar parcă le simți altfel, apar acum luminate de alt înțeles, care le face și mai /vii, pentru că știi și ce s'a întâmplat în urmă). Plecaserăm pe la șase după amiază, după ce făcusem de dimineață plaje, iar după masă flirt, toți șase grămadă. Mouthy vrea să vadă cămile, pentru că auzise că într'un sat, în jos, țărani ară în loc de cai și vite, cu cămile... Luasem și două sticle de whisky, căci sifoane găsisem pe drum la cârciumi, câteva pachete de țigări „caporal”, fiindcă nu fumam toți, decât din astea și o pornisem rasna, nebunește, dând drumul eşapamentului de înfioram /văile moi și largi, și mai ales, asta vrea Mouthy, stricam siesta burghezilor... N'am găsit satul cu cămile, de altminteri dela o /vreme nici nu mai știam pe unde mergem. Luam până la 100 pe oră, treceam /vâjâind, urlând, înjurați de cei cu căruțe care abia aveau timp să tragă în șanț... Opream numai la umbrare de cârciumi de ceream sifoane... Înghesuiala ne încălzea plăcut, căci eram toți în haine

ușoare. Ași fi preferat să am lângă mine pe actrița șatenă care era foarte frumoasă deși nici Mouthy nu era mai urâtă, dar prea o cunoșteam bine, chiar dormisem de câteva ori împreună... Gândesc că așa fi iubit-o poate, dacă nu era atât de nebună, dacă n'ar fi plictisit-o cred, să fie iubită și dacă nu ar fi fost în viața mea, întâmplarea care a fost. Poate din politeță față de Mouthy, poate din timiditate, poate fiindcă vrea să evite familiaritatea înghesuelii căci ne cunoșteam abia de câteva zile, Lena Coremati întârziase să se sue în mașină, iar americana pentru că ținea să fie lângă volan, se grăbise să se urce lângă mine, făcând loc, lângă ea, pentru actriță.

Pe drum, mai ales după ce mai băuserăm puțin, se deda unui fel de ațâțare nebunesc... Avea un trup durduliu de mică bacantă, cu picioarele puțin cam grosicioare, sus, căci glezna jos era foarte fină, dar tocmai din cauza asta parcă mai pline de poftă, cu talia lungă și sânul mic... Șe-dea sprijinită de cotul meu și potrivită așa, că de câte ori întorceam volanul, să-i isbesc de sus în jos sânul, care, elastic scăpa totuși svâcnind deasupra și păstra un fel de mișcare vibratorie... Când întorceam la loc volanul, isbeam iar sânul tare și gol subt cămășuța și rochița de pânză liliachie, acum de jos în sus, și iar vibra... Corpul și-l ținea puțin arcuit și îndepărtat cu socoteală pentru ca toată senzația să aibă un punct de centrare... Mergeam nebunește și așteptam cu un fel de panică, prilejurile să întorc volanul... Când a simțit că mă tulbură nebuneasca ei ispravă, mi-a aruncat după gât, brațul gol, și ars de soare până devenise din înegreală, auriu, de părea de

bronz ca o cariatidă de lampă aurie, așa cum era toată din cap până în picioare. Incercam diferențe de căldură, căci brațul ei îmi acoperea ceafa, și simțeam de unde, sfârșind rochia, începe pielea fierbinte. Eram parcă îmbătat de viteză, de trepidațiile ritmice, nervoase, ale mașinei, și mai ales de fluidul acela care se strângea în sânul stâng al femeii, după ce parcurgea ca într'un circuit amândouă corpurile... Deși amețiți, băeții alarmați, au început să protesteze... Didi Ghenovicescu, foarte îndrăzneț la vorbă, dar uluitor de prudent la fapt, a început să strige în ton mârșit și să întindă de jacheta de jersey pe care o luase cu ea și o purta pe umăr, ținând-o cu un deget de agățătoare.

— A nu se vorbi cu conducătorul... Strict interzis pipăitul în timpul mersului, în persoana șoferului...

Pe urmă era un adevărat haiu:

— Mouthy ai înebunit?... Lasă băiatul în pace...

Și o trăgea de moțul bascei albe, care la trupul ei de bacantă mică îi dădea un cap de gheișă de 6 ani. L. C. era palidă și surîdea nervos ca să arate că nu-i e teamă, dar buzele îi deveniseră subțiri... Părea un cățeluș sprinten, într'o rochie de olandă albă, tunsă absolut băețește, cu ochii castanii, obrajii albi, tari. Avea jumătatea feții înguste, ieșită puțin în afară, odată cu nasul acvilin, ca un botișor aristocratic. Era o frumusețe proaspătă și sfioasă, care contrasta cu tunsul ei de licean, mai ales când surâdea dulce, și făcea gropițe în obrajii frumos arcuiți, căci avea gura mare. Acum nu privea decât înainte. Aprinsă, învăpăiată Mouthy se a-

găta mai puternic de gâtul meu... deși Ghenovicescu căuta să-i desprindă brațul.

— Din când în când șoseaua șerpuia ca să urce spre-o coastă, dulce de altfel, dar oricât, mai ales din cauza grămezilor de petriș, menite reparatului, era cu adevărat pericol să ne răsturnăm sau să derapăm... La întoarcere, pe dreapta și pe stânga mea, nu mai vedeam dela o vreme decât linii de întuneric. Deschiseseam iar eșapamentul pentru ca bubuiturile lui de mitralieră să ne facă drumul liber. Farurile foarte puternice, de mașină cu pretenții, luminau trei sute de metri înaintea noastră... Dar dacă în stânga și în dreapta, dacă înaintea mea chiar, la zece metri nu mai vedeam nimic, îndelunga obicinuință cu mașina ținea treze reflexele și deprinderile strict necesare... Putea Mouthy să se atârne greușoară de gâtul meu, să-și apese sânii de mine, privirea îmi era fixată la două sute de metri înainte... piciorul pe frână, chiar dacă era strâns între genunchii rotunzi, plinuți ai ei... Mâna urmărea strâns volanul, chiar dacă ea îl isbea din când în când.

Eram parcă o rachetă lansată, trepidând în noapte.

Ghenovicescu se trezise de groază... se ridicase spre spătarul fotoliului nostru și căuta să ție pe Mouthy care întăritată și îndrăcită, se întindea ca un șarpe încolăcitor, să-mi ajungă la gură...

Pietrele de pe șosea trosneau în jerbe, de subt roate, de parcă ar fi fost simpli noroi. Mărginoiu care era mult mai curajos decât Ghenovicescu îl consola:

— Lasă dragă, că-ți plătește petroliferul picioarele, dacă ți le rupi, în dolari.

Malatu, care moțăia în fundul mașinii, cu par-desiul pus și gulerul ridicat până la urechi, Dumnezeu știe de ce, a întărit părerea.

— Dacă-ți rupi picioarele, dai lovitura.. te ia Mouthy de bărbat. Unsprezece milioane și un fotoliu, cu motor, ca să te plimbi singur prin grădină.

Dar Mouthy cu capul rotund și obrajii bu-călați sub ochii oblici puțin, cu breton până la sprâncene ceeace o făcea să semene uimitor a păpușe, a întors capul, placidă și cu accent:

— Dragă, din partea mea nu căuta să faci pe interesantul... că nu te iau, nici cu picioare, nici fără picioare... Ghenovicescu, exasperat și în-furiat, căutând să-și păstreze rolul de conducă-tor și umorist, cu tot caraghioslâcul fricei lui, schiță gestul s'o strângă de gât.

— Lighioană erotică, și întorcându-se revoltat:

Jur că în viața mea nu mai merg cu proștii la drum... Ii luase basca și o trăgea de păr: De gâtul unuia inteligent nu te-ai agăța, așa.

Știu că lumea și prietenii chiar, mă cred prost... Bine înțeles că nimeni nu mi-o spune în față... Singur Ghenovicescu, care, pentrucă e spiritual, își permite orice, mă apostrofează așa, uneori, dar firește că nimeni nu-l ia în serios, și nu am de ce să mă supăr.

Acum e furios.

— Dacă n'ai fi atât de prost, aș suferi gro-zav când văd femeile murind după tine... Dar așa nu contează... E ca și când m'ar înșela ne-vastă-mea cu lacheul dansator.

Iar Mouthy îmi șuera cald atingându-mi lo-bul urechii. „Săraca dama ta... Să poată sta, așa,

ce fericită ar fi"... M'am supărat și i-am spus că e o glumă de prost gust să mi se vorbească de femeia aceea care mă plictisește îngrozitor.

Ghenovicescu făcea de obicei pe socoteala acestei doamne, dimineața pe plaje, glume răutăcioase: „Mă Fred, ca să scapi de asta trebuia să-ți aduci aeroplanul. Nu-i chip să te slăbească așa cu una cu două... Uite-o că vine iar”.

Crispat însă încearcă, acum, s'o reție din când în când pe Mouthy, dar prudent, își dă seama că orice mișcare a lui, ar putea tulbura reflexele mele.

Descreeerata mi se atârnase, dela un timp de gât, înșinuantă, cu ceafa ușor sprijinită pe dosul mânei cu care țineam volanul și, cu fața în sus, îmi sorbea buzele... Trebuia să ții gâtul înțepenit, ca să-i susții greutatea; și ca să-mi păstrez privirea în conul de lumină la două sute de metri, pe șosea.

— Ascultă Fred, sar jos... să știi m'arunc jos...

În sfârșit Mouthy s'a potolit puțin... Ghenovicescu o supraveghia însă, iar când a văzut că are de gând să reia, a apucat-o de gât și paralizându-i astfel mișcările, a tras-o, cu genunchii ei goi și rotunzi, cu șoldurile plinuțe, peste grămada din dos... Nu i-au mai dat drumul, deși se sbătea, dar cred că ea exagera mișcările tocmai pentru că-i plăcea lupta asta. Eu am fost mai mulțumit deoarece L. C. a venit aproape de mine... Vorbea foarte așezat, fără gesturi, privea mereu înainte și-mi arăta astfel profilul ei cu botșor aristocratic. Am demolit mersul și am discutat tot drumul despre teatru.

Din când în când întorcându-se suridea pe gânduri; obrajii înalți se arcuiau frumos schi-

țând doi/vagi S de o parte și de alta a gurii, făceau gropițe și i se vedeau dinții albi din față. Mi-a spus că m'a/văzut uneori chiar la repetiții și i-am explicat că sunt prieten cu șeful de cabinet al Teatrului Național. Rochița de olandă albă, cu țesutul ei de minuscule pătrățele, îi închidea, cum era moda, într'o elipsă mică, tăiată de roșul șiragului de coral gâtul lung și/vânjos de față. Aș fi/vrur s'o sărut acolo unde ceafa se topește în umăr, așa era de cuminte și de serioasă...

Cu toate astea, când am început să intrăm în jocul prăfuit al luminilor, din fața prăvăliilor de fructe și mărunțișuri balneare, în hărmălaia de lângă Hotelul băilor, mi-a spus:

— Știu că toată lumea o găsește ridiculă pe doamna aceea care caută mereu să fie lângă d-ta, mie mi se pare însă foarte interesantă și aș vrea s'o cunosc.

— Dacă aș vorbi cu ea, aș fi bucuros d-ră să vă fac această plăcere... Și întunecat: Dar mă agasează...

— E așa de singură și tăcută... E numai între cucoane bătrâne.

Ghenovicescu, suit deasupra ca să facă loc pentru Mouthy, acum potolită, a devenit rău.

— E logodnica lui fără speranță... A/visat la cinci ani, de Bobotează un cap de/vițel distins, iar acum are impresia că și-a descoperit destinul.

Era atât praf și larmă, pe șosea, mai ales că mașini treceau neconținut, încât nu auzeam și nu vedeam nimic, ca într'o ceață deasă străbătută de fășii de lumină opace... Aproape să

dau din pricina asta într'o căruță cu pepeni, pe care n'o văzusem... Am virat brusc și am intrat în șanț... Noroc că mergeam la pas... Mașina nu s'a răsturnat, dar oprindu-se prea brusc înclinată, dintre cei care erau îngrămădiți la spate, Ghenovicescu și Mouthy s'au rostogolit în șanț, aproape unul în brațele altuia. Mouthy a început să-l pălmuiască orbește, pe amicul nostru, care, revenit din spaimă, a spus rar, ca un doctor, care știe ce spune:

— Te-am supra-evaluat Mouthy. Tu răsturnată pe volan n'ai putut să-l zăpăcești atât, cât a făcut-o d-ra Coremati, stând ca o fetiță cu mâinile pe genunchi. Și cu un dispreț nemărginit: N'am să-mi iert niciodată că te-am crezut periculoasă...

Am intrat în stațiune pe la primărie, ocolind după Hotel Movilă, la stânga, făcând nebunii. Luminam brusc, cu farurile, aleele în sus și în jos, ca să denunțăm pe îndrăgostiții care profituau de economia de lumină, a primăriei, sau pe rechile ascuse în automobile.

La Popovici, plecase lumea streină și rămăseseră, umplând pentru a treia oară grădina, mai mult obicinuiții... încât veneam acum, ca în familie și toți ne priveau ca pe întârziați. Era la o masă o frumoasă doamnă, soția unui avocat bătrîn și tare cum se cade din București... La început fusese mereu singură, dar cum aci singurătatea era socotită ca un semn de lipsă de aptitudini de seducție (încât o femeie singură era totdeauna socotită ca bolnavă sau ca ocolită de ceilalți), sfârșise prin aș face un menaj de băi, cu trei engleji dela o societate

petroliferă de pe la Moreni, bărbați tineri, colțuroși și plini de manii, dintre care cea mai surprinzătoare pentru cei care umblau toată ziua în halate, iar seara dansau în cămăși albe, cu mânecile îndoite la jumătatea brațului, era că, oricât ar fi fost căldura de mare, cei trei apăreau seara în smokinguri negre cu rever lucios, ceea ce făcea ca d-na R. să apară și ea în toaletă de seară...

La o altă masă mare erau vreo două familii cu fete frumoase, îmbrăcate înadins fără pretenții, numai în jerseuri sau fulare colorate, una din ele aproape băețește, și care totuși din cauza tineretii lor nu erau anonime nici pe plaje, nici aci... Chiar printre celelalte erau câteva care găseau mijlocul să fie deopotrivă de cochete și pe plaje și la restaurant... Aceste câteva erau probabil singurele care știau, că un costum de baie nu se ia la întâmplare din întâiul magazin, ci se studiază din vreme, ca o rochie, după revistele de modă... Halatul de asemeni nu-l luau „de-a gata”, aproape bărbătesc, ci își alegeau cu o lună două înainte și culoarea și croiala... De altfel le cunoșteai pe cele câteva femei care făceau un fel de francmasonerie a eleganței, pentru că în anul acela erau singure, care aveau în loc de halat, un fel de pelerine de culori vii (de pildă Mouthy, L. C. chiar d-na care mă urmăria) cu gulere mari ca în picturile flamande, și care le țineau capetele ca în vase smălțuite, pelerine pe care le lăsau să fâlfâie libere de tot în jurul corpului, pentruca astfel să iasă în mai mult relief plinul subțire și robust al trupurilor tinere. Și acum chiar, de îndată ce am sosit, fetele noastre

s'au dus sus în camerele lor, să-și schimbe rochiile... Eu de asemeni, cu toate protestările băeților, m'am dus și am pus un sacou de flanelă cenușie, la care purtam cravaia roșie, sau neagră, pieptănându-mă cu grije, pentru că mai ales aveam oroare să-mi fie părul în dezordine...

Când am coborât, băeții aleseseră o masă de nuele spre colțul dela intrare, instalaseră pe ea o sticlă mare de wiskey și câteva sifoane... Pe urmă porniseră la dans, căci intrarea lor fusese salutată cu priviri strălucitoare de toate fetele și urmată de invitații prin semne... Intr'o gheretă-fotoliu de nuele, cam cât o cabină telefonică, căci erau vreo cinci-șase pe de margine, Mouthy, care se scoborîse cea dintâi, fuma ascunsă de nu i se vedeau decât picioarele grăsuțe foarte tulburătoare, fără ciorapi, și mai ales genunchii goi și molateci ca o îndoitură de trup de șarpe gros, auriu, și ca și șarpele, erau mai negri pe spinare deasupra și mai aurii, mai moi dedesubt.

Mă făcuse să-i promit că nu voi dansa decât cu ea, toată seara și acum mă aștepta... E adevărat că ne și potriveau foarte bine... Se spunea de altfel și aci că dansez deosebit de frumos... Dansam foarte liniștit, puțin absent, dar aplecat ușor deasupra femeii, fără nici o mișcare inutilă și fără nici o strâmbătură de gigolo. Ea privea atentă de tot, înălțată în vârful picioarelor, spre fața mea; îi împingeam puțin brațul drept, ca să-i vie cotul mult înapoi și în felul acesta umărul gol venea, căutându-mă, spre mine, plin de o viață nemișcată... Femeilor le stă bine să aibă un aer puțin afectat în timpul dan-

sului, căci asta face parcă să circule în ele un fluid de sensibilitate dirijat. Alunecam așa amândoi, fără mișcări, dar ritmic, pentrucă Mouthy deși delicios ismenită, cu capul ei de gheșă, era de o pasiune concentrată și plină de liniște.

Nu vorbeam niciodată bine înțeles în timpul dansului, și nici chiar Mouthy, oricât de vorbăreată, uneori numai, că alteori sta, tăcută ca un șarpe, ore întregi pe plaje, fără să privească pe nimeni, dospindu-se în soarele fierbinte de amiază, nu vorbea. De data asta însă mi-a șoptit, glumind cu un ton fals, teatral diabolic:

— Platonica „d-tale” te înșală... Uite-o dansează cu un tip.

Doamna aceasta T. despre care toți spuneau că a venit după mine la Tekirghiol, fusese până acum foarte retrasă. Până la amiază sta de obicei jos în nisip s'o ardă soarele ca pe o plantă, singură aproape, dindos de Popovici, unde plaja e mai mare, dar mai puțin căutată, căci e cam pustie. Seara cu o eșarfă triunghiulară de batic asortat pe umeri, în rochie de-cacha-verzue, jad degradat în pătrate întretăiate, spre alb (sau dimpotrivă de culoarea fragilor degradată) lua masa împreună cu o doamnă bătrână, vecină de cameră, prietenă de aci dela Popovici, și pe urmă, stau amândouă în șezlonguri ca să privească dansul și lumea care venea. Astăseară dansa însă, iar americanca mi-a strâns mâna cu unghiile tari.

— Ce e? Ți-a venit rău...? Te țevaiți că se ține după tine și acum cazi din aeroplan pentru că

o vezi dansând cu altul? și Mouthy făcea un cap de copil cu breton, mirat.

N'am spus nimic... Când a încetat muzica, iar perechile s'au desfăcut brusc, așa ca niște jucării demontate, Mouthy, întorcându-se dela jumătatea drumului spre gheretele noastre de plaje, și văzând că nu sunt în spatele ei, a început să mă strige... Credea că am greșit drumul... Simțeam însă nevoia să știu la ce masă se duce d-na T. O perdusem din privire în înghesuiala în care coborau perechile și acum o căutam cu ochii la toate mesele, mereu recunoscând cunoscuți, pe care fără să vreau trebuia să-i salut... Nu știu de ce, parcă mi se înfipsese o ghiară în inimă și îmi simțeam gura strâmbată de un surâs.

N'am putut-o descoperi, iar pentru că Mouthy mă striga prea tare m'am întors. E iritant de indiscret și inelegant să-ți auzi numele strigat într'un restaurant.

Triumfând în mod comic, ismenită, s'a instalat în ghereta ca un tron de nuia, și-a vestit pe ceilalți:

— A văzut-o pe damă dansând... și și-a pierdut globulele roșii din obraz.

Au început să facă toți glume de prost gust, care îmi erau penibile, dar nu erau nici atât de precise, sau triviale, ca să justifice o izbucnire de sportiv, prea violentă. Simțeam însă acum că dacă nu mă stăpânesc cu totul, provoc un scandal, care mă îngrozea dinainte, căci nu sunt în stare de un simplu duel de spirite și înțepături ca Ghenovicescu de pildă.

Puseseră mese în toate părțile grădinii, adică

până în fundul ei, spre căsuțele cu pridvor, printre duzi și liliaci... Unele din ele nu le puteam vedea, și m'am sculat, dând o raită să văd dacă nu cumva d-na T. este la vreo masă după colț, în spatele orchestrei.

Totul era răsturnat și voia bună din mașină, era acum ca o intoxicare a sufletului. Abia când m'am întors am văzut-o. Era la o masă aproape vecină cu noi, tot în marginea dinspre fațada de châlet a hotelului.

Era, în afară de doamna bătrână cu care lua masa de obicei, împreună cu trei domni pe care îi cunoșteam de altfel. Unul, un deputat oltean, cu o mutră rotundă de amarez de mahala, blond, cu o mustăcioară mică tunsă și cu ochi puțin cam copilăroși, altul, un economist și dansator monden, cam în vârstă, cu cioc mic și mustață arcuită, mătăsoasă, de dandy demodat, iar cel de al treilea, un avocat voluminos și amabil din București, care poate era soțul doamnei bătrâne.

Stătea cu spatele la noi și nu avea scaunul cel mai bun, împotriva obiceiului deci, căci politețea bărbaților la masă nu se arată față de doamna în vârstă, ci față de cea frumoasă, care dacă ar pleca, reuniunea n'ar mai avea rost pentru ei... E de mirat că femeile în vârstă acceptă această capitulare... sau cine știe, le e teamă că, altfel, nu ar mai fi scoase în lume. Dacă d-na T. era cu spatele la noi, așa încât era cu profilul spre grădină și nu putea să privească în toate părțile, și mai ales, ceeace voiau frumoasele, să fie privită din toate părțile, însemna că ori refuzase cu delicatețe locul, ori vrusese anume să

stea cu spatele la noi...

M'am întors la masă și mi-am turnat din sticla de whisky cât să fac două pahare... Lipsea sifonul și asta m'a înfuriat arzător. Simțeam că dacă nu fac gestul de a turna sifon, orice alt gest ași face, m'ași trăda...

— Dragă, e ridicul să fii atât de enervat din pricina unei femei pe care nu o cunoști măcar... și despre care recunoști că te plictisește cu insistențele ei.

Tânăra actriță care se gălise cu multă grijă — și asta mi-a făcut o mare plăcere — îmbrăcase o rochie de mătase albă înflorată/verde pal, cu mânecufe, care-i măsurau rotunjimea fragedă a brațului ceva mai jos de umăr. S'a interesat atentă, dar pudrându-se, despre ce e vorba?

Mouthy a lămurit-o, lăsând paiul din gură, încovoiată însă asupra mesei...

— „Suferă” din pricină că l-a trădat Platonica.

L. C. m'a întrebat uimită:

— Poți fi atât de vanitos încât să suferi fiindcă o femeie care te adoră și se ține după d-la ca o umbră, își permite să danseze și să stea la masă cu altul?... și sincer, profund uimită: Sunt îngrozitori bărbații. Mouthy era desgustată, însă și din alte motive.

— Măine îți fac cunoștință cu ea... Să se termine comedia asta.

Am protestat aproape speriat.

— Nu... nu... Nici nu mă gândesc... Mă plictisește cu insistențele ei... înțelegi?

L. C. frământându-și buzele puțin, mă privește ironic și drăguț ca un băețas, dar făcând numai pentru alăta, gropițe în obrajii înalți:

— Înțeleg deocamdată că te plictisește că... nu mai insistă...

Mărginoiu, lungan, cu fața rasă, brăzdată de cute ca un actor, venise dela o altă masă, aducând paharul, ca să-și toarne din sticla de whisky. Deobicei băeții, își stabileau un soi de domiciliu teoretic la masa noastră, și pe urmă colindau mesele burgheze, familiale, venind numai să-și umple paharul, dar unii veneau pentru asta, chiar când erau ei înșiși cu familia, știind că pe masa noastră e totdeauna o sticlă de whisky, sau crușoane. Asculta, și în timp ce-și turna, lung, negricios și îngâmfat:

— Mă duc s'o invit la dans.

După războiu, până anul acesta, „moda” permitea să inviți la dans o femeie, fără s'o cunoști, chiar atunci, când era cu bărbatul ei, pe care, nici pe el, nu-l cunoșteai.

Mouthy, mirată și sincer binevoitoare cu gura cât un bănuț:

— Știi că a mai refuzat pe alții în alte seri, să nu te întorci cu steagul plecat?...

— Se păstrează pentru vițelul de aur... a întrerupt acru Ghenovicescu care nu uita spaima și enervarea de pe drum.

Am devenit mai palid, dar nu pentru că insulta lui... m'ar fi atins... Asta era genul lui și nimeni nu-l lua în serios. Uneori era în insultele lui chiar un ton de admirație ca în înjurăturile dintre prieteni. „Vițelul de aur” era firește aluzie la bogăția mea și dacă vrei și la pretinsa mea frumusețe; în realitate mi-a fulgerat prin minte o bănuială, răspândită apoi în sânge ca un lichid

de injecție. Am închis ochii căci mi s'au crispat mâinile.

Mărginoiu se aplecase ceremonios în fața doamnei T. încât Mouthy a încremenit, sorbind din pahar, așa, cu coatele pe masă, acum, și cu pumnii grăsuți sprijinind căpșorul cu fața încadrată de breton până la sprâncene și bucelele negre care-i cădeau în jos arcuite peste urechi, acoperindu-le.

— „...tâmpit mai e... Vrea să-l turtească mai în plin refuzul. Putea să încerce mai discret”...

Dar d-na T. a răspuns surâzând cu toată figura, puțin grăbită și absentă, încât toți am rămas mirați... E o femeie frumoasă deși poate, fără stilul modei, dar când e serioasă are trăsăturile cam tari puțin, încât uneori pare urâtă... Când suride însă — vag îndurerat totdeauna — trece, parcă la o altă extremitate și devine de o feminitate fără pereche. Ochii albaștri aproape violeți, când e veselă, de culoarea prunei brumate, alteori, și apropiați puțin, strălucesc dintr'odată, împreună cu albul dinților de sus, căci gura îi e mult mai mare. Toată fața i se colorează brusc încât până și părul puțin cam uscat și des, ca de negresă, devine dintr'odată parcă, mătăsos și viu. Are un surâs care se vede departe în mulțime și individualizează.

Când dansa cu deputatul blond și cu mustăcioară, făceau o pereche puțin cam provincială... Mărginoiu e însă un dansator desăvârșit, înalt, se apleacă ușor deasupra femeii, parcă s'o protejeze în timpul dansului. D-na T. nu avea aerul acela afectat, și nu era îmbrăcată și nici pieptănată ca femeile mondene — părul lins, căr-

lionți mici răsuciți ascuțit pe obraz, în dreptul urechii, ca dansatoarele spaniole, așa cum cerea moda, sau „bubikopf” ca Mouthy, sau băește ca L. C. Nu avea aerul acela nervos, că e strânsă prea de aproape și vrea să se depărteze dând umerii înapoi, creind o linie oblică dela umăr la strâmtura taliei, atunci când dansa cu deputatul. Mărginoiu, ținând însă brațul stâng îndoit dela cot, și de acolo perfect paralel cu pământul, împins și puțin în față ca să ducă mult înapoi cotul ei, îi punea în relief frumos, bustul și talia lungă. Desigur era bine dispusă, ochii îi străluceau, avea un aer binevoitor și feminin de tot acum, care îi ședea de minune, mai ales că îi venea bine tulpanul alb cu care își făcuse un fel de turban în loc de pălărie. Ii îndulcea mult fața, i-o împlinea, feminizându-i-o. Toată lumea îi căuta cu privirea.

Orchestra cânta un tango argentinian, la modă, de o pasiune molatecă, de tenorino vag sentimental, al cărui farmec era tocmai în această destindere voită, care dădea legănării muzicale ceva din grația aeriană a mișcărilor de pisică și un mister, cam ieftin, de lampă scăzută.

Gâlcojanu, altul din bandă, care urmărea perechea împreună cu toți cei dela masa noastră, și-a aprins țigara, și a privit-o lung ca un cunoscător.

— Ești un dobitoc, dacă eviți să cunoști o femeie ca asta... și observând că-mi caut o țigare nervos, s'a grăbit să-mi dea tabachera din dreptul lui.

Mouthy și-a țuguiat buzele, privind spre ea, și pe urmă s'a întors concludent și disprețuitor:

— Are un suris absent și binevoitor de regină care vrea să se facă populară...

Și-a turnat whisky și mi-a turnat și mie din nou...

Am dansat pe urmă cu ea, numai pentrucă la întoarcere să-mi schimb locul, și să iau un scaun de unde să văd mai bine pe d-na T... Americanca a înțeles, și m'a privit mirat și compătimitor cu mimică, făcând ochii îrumoși și oblici, mici, lipind buzele intenționat și ermetic... aducând umerii arcuiți în față. Intorsesem scaunul și încălecasem pe el, cu coatele pe spătar și obrazul culcat pe brațe. D-nă T. era mereu cu spatele la mine.

De multă vreme curioșii de pe la gard pleaseră să se culce, unele mese erau acum goale.

Mouthy m'a întrebat, ismenindu-și căpșorul, sprijinit în mâna de madonă grăsuță, peste bucele căzătoare în pătrat:

— De ce nu te duci dragă s'o inviți la dans?

L. C. care se instalase mai de mult în ghereta jilt, însă, m'a sfătuit să nu fac asta, dacă n'o cunosc, căci pentru mine ar fi mai grav să fiu refuzat.

Mouthy uimită.

— Să-l refuze scumpo? dar ea moare după el... De asta a venit să-l caute la Movilă... Ar fi o fericire pentru ea s'o lanseze.

Peste câțva timp, bănuesc că deputatul a propus o plimbare pe malul mării, căci au plecat escortați și de economistul brun...

Gâlcojanu, grav, a făcut propunerea să mergem și noi pe malul mării.

— Pe cuvântul meu, ai neapărat nevoie de o bae rece...

Mouthy a sărit în sus bătând din palme:

— Hai cu barca! Hai la turc.

Spre indignarea lui Ghenovicescu.

— Ați înnebunit? în halul ăsta? Nu vedeți că sunteți toți beți ca niște cismari Sâmbătă seara? Nu merg nici dacă știu că stai goală la prora, subt lună.

Mouthy, tot mai excitată s'a arătat încântată s'o facă și pe asta... Câteva clipe Ghenovicescu m'a examinat cu intenție și milă și m'a amenințat apoi că dacă mă mai frământ atât mă domolește, stropindu-mă cu sifon.

Lumea dela mesele vecine ne privea amuzată și indulgentă, bucuroasă probabil că mâine poate povesti pe plajă, „alta” cu banda beată a lui Fred Vasilescu (sau dacă vreți „Lumânăraru”), convinsă desigur că asemenea petreceri nu sunt lipsite de eleganță. Dar eu sufeream.

Peste câțva timp au reintrat pe poarta de lemn cu zăbrele vechi a grădinii, cei trei. Când s'au așezat din nou la masă, foarte mulțumiți și bine dispuși, d-na T. s'a așezat cu fața la mine... Am privit-o furios în ochi și atunci a băut ostentativ, ciocnind paharul cu toți... Nu-mi scăpa nici o mișcare. Ei, în orice caz, erau mai beți decât noi... Cum muzica era în pauză, deputatul după obiceiul cârciumarilor a cerut să vie un lăutar să cânte la masa lor... A fost refuzat politicos de către maître d'hotel.

Toată lumea observase acum modul sfidător în care, călare pe scaun, cu coatele pe spătar priveam pe cei dela masă. Ași fi vrut să

fie cât de puțin obraznic / vreunul dintre bărbați ca să-l pălmuesc... Dela un timp deputatul aproape se lipise de d-na T... și când lua obiecte de pe masă, brațele lor se împleteau parcă în treacăt. Surâdea mereu, cu buzele umede, cu ochii vioi, mari strălucitori, cu toată fața înmuțată / viu, minunat încadrată de acel turban alb.

M'am uitat furios la ea, m'a privit disprețuitoare, în timp ce el îi așeza eșarfa de batic pe umeri, pretext ca să-i cuprindă ușor în podul palmelor. Am băut, iar, până când n'a mai fost nimic în sticle și am cerut altele. Urmăream așa de hotărât ce se petrece la masa aceea că toți dela noi văzuseră că nu mai e glumă și mă priveau tăcuți cu destulă nedumerire și așteptare.

Doamna T. era / viu amețită, când însă deputatul a / voit să-i dea să bea din paharul lui, nu m'am mai putut stăpâni, și cam împleticindu-mă, m'am dus acolo, am bătut cu pumnul în masă, strigând indignat:

— Doamnă, ești o nerușinată.

S'a ridicat în picioare cu fața puțin lungită de uimire, cu ochii mai mari... deabia mai respira... își frământa degetele lungi parcă puțin uscate, /vii.

— Cine ești d-ta? Ce vrei?

Parcă m'ar fi pălmuit.

— Cine sunt? ce vreau?... Ai uitat când frământam cu d-ta droturile divanului meu? (și stam gata să lovesc în oricine).

Toată grădina încremenise... Multă lume se sculase în picioare... Cei trei însă nu mișcau nici unul, reputația mea de boxer și bun scrimieur îi înghețase pe scaune... D-na T. a închis ochii

și toate trăsăturile feții i s'au frânt, doar dunga ușoară dintre sprâncene s'a înălțat... Avea gura îndurerată întredeschisă... de i se vedeau puțin dinții frumoși de deasupra. Pe urmă a deschis ochii, plini de lumină, lichizi, înlăcrimați.

Atunci s'a sculat dela o masă un tip de lăutar sau doctor, așa ceva, cu mustața de plotonier, cu manșete scrobite ca două burlane pe care nu-l mai văzusem niciodată, s'a oprit în fața mea, m'a privit în ochi, aprig, și mi-a spus șuerat, tare, amenințându-mă cu arătătorul:

— Domnule, ești un gujat... Și dacă n'ai fi beat, te-ași pălmui.

Am vrut să ridic mâna... Mi-era moale... am vrut să înjur, dar i-am întâlnit ochii, am început să-mi plimb limba uscată peste buzele arse, nu puteam articula o vorbă...

Se așezase iar jos, când m'am desmeticit puțin, și am făcut doi pași până la masa lui, bâlbâindu-mă.

— Te rog... să-mi dai adresa d-tale.

M'a privit cu același aer de matador.

— Vila Victoria... Tekirghiol-Sat.

D-na T. s'a sculat dela masă și fără să privească pe nimeni, cu ochii duși, a dat bună seara și, împreună cu d-na bătrână, s'au urcat în hotel.

A doua zi, Duminică, Mărginoiu și Costescu s'au dus cu mașina mea și i-au cerut să constituie cartelul... Au luat apoi contact cu un căpitan de infanterie și un profesor de liceu. Au căzut de acord asupra pistolului, și toată după amiaza Mărginoiu a cutreerat Constanța ca să găsească arme. S'au întâlnit, din nou și au con-

venit să se amâne o zi eșirea pe teren, iar Mărginoiu s'au dus seara la București de unde a adus pistoale. Miercuri, după ce am încercat vreo două terenuri fiindcă întâlneam mereu oameni, la muncă, pe ogoare, urmându-ne în două mașini, am luat-o pe după Hotelul băilor, în sus, ocolind în fața bisericii la dreapta, apoi pe un drum de care, în marginea unei tarlale de porumb... am ieșit într'o câmpie dela capătul lacului.

Am schimbat trei focuri, eu trăgând în sus și cred că la fel a făcut și Ladima.

Mărginoiu mi-a mărturisit mai târziu că a doua zi d-na T. i-a cerut stăruitor o întrevvedere și i-a spus că acest duel nu trebuie să aibă loc... Pe urmă când el i-a explicat că e inevitabil, l-a implorat să facă așa ca să nu existe victime... A stăruit atât, a plâns aproape — mi-a spus el uimit — încât și-a dat cuvântul de onoare, că armele vor avea încărcătură insuficientă... N'a fost greu, mi-a spus, să-i convingă și pe ceilalți trei, nici unul dintre ei nedorind să-și provoace complicații în caz când unul dintre noi ar fi fost ucis.

Așa l-am cunoscut pe George Demetru Ladima, despre care am aflat tot atunci că e ziarist în București, și acum, sub fotografia asta legată cu panglică deasupra unui leanc de scrisori, îl descoper parcă într'un mormânt. Să gândească că a iubit-o pe Emilia, să-i gândească alături mi-e așa de greu cât îmi venea în școală să adun caii cu găștele.

Când am venit în București, îl vedeam adesea pe stradă... Intr'o zi, îmi aduc aminte, că în

față la Capșa, ne-am salutată, am vrut să-l opresc.

Emilia s'a întors, își scoate chimonoul, căci e cald. O așteptam, căci îmi dam seama că scrisorile își capătă înțelesul, numai când ea le comentează, și opune și punctul ei de vedere.

— Vine Valeria cu cafelele, numaidecât... Ai dormit?... De ce nu te odihnești puțin?

— Nu... mă simt bine și așa... Mai bine mai cetim scrisori.

Se sue lângă mine, de trosnește patul când pune pe el, întâi genunchiul voinic... Pe urmă se ridică mult spre căpătâiu.

Iau o nouă scrisoare, cu cerneală violetă (probabil o luase cu el la Tekirghiol, scriitor cu tot felul de manii).

„Nu mai înțeleg nimic pentru D-zeu... Aștept de două săptămâni o scrisoare dela tine... Eu plec de aci la sfârșitul lunii... Trebuie să vii și tu neapărat la 15 August. Căci atunci încep repetițiile la Național... A fost pe aci un poet, cunoscut al meu și bun prieten cu directorul... Am vorbit în treacăt cu el... Are o piesă în versuri, frumoasă, și l-am rugat, în cazul când vei fi angajată, ceeace crede și el, că vom obține dela V. care e foarte simpatic, să-ți dea un rol în piesa lui... Eu poate să plec și mai de vreme, căci am cheltuit mai repede de cât credeam banii... Tot H. crede că va obține pentru mine o traducere în versuri de la Teatru. Aștept toamna asta... Îți spun drept ca pe o primăvară a vieții mele... Vino Emy dragă în str. Plevnei mai curând să învingem amândoi. Îți trimit și vreo două poezii

pe care le-am scris aci... M'ar bucura mult să le găsești pe gustul tău...

G. D. L.

Foarte târziu am aflat că Demetru Ladima a fost poet... Pot spune că abia când s'a sinucis; de am cetit vreo două necroloage, pe care le-am înregistrat cu o adevărată uimire (mai ales că vorbeau despre el, ca despre un geniu neînțeleș).

E puțin probabil însă că poeziile au fost pe gustul Emiliei, căci văd că nu le-a păstrat.

Acum fumează privind fix, dar nu-mi vine să cred că gândește, nici că se plictisește, pentru că știu că planurile ei sunt satisfăcute de vreme ce găsesc măcar aceste scrisori interesante, în casa ei. Stă așa, cum ar sta un pește în borcanul cu apă, fără nici o nevoie de gândire sau mișcare, cu fața în sus... Sâni i s'au revărsat ușor în spre coaste cu banii arămii, moi, lățiți.

Dragă Emy,

Speram să te mai găsesc acasă... Vin direct de la Teatru. Am stat până la 2^{1/2}. Valeria îmi spune că ești invitată la masă la Țenescu de către un unchiu al tău, și că ea n'a vrut să meargă... N'am putut face nimic, căci aștepta o lume imensă, iar directorul a venit de la minister abia pe la 12^{1/2}. Și biroul șefului de cabinet și biroul de așteptare erau înșesate... Cei mai mulți erau nervoși parcă erau la un doctor de boale nervoase... Am întâlnit vreo doi scriitori, multe actrițe tinere, care povesteau fel de fel de lucruri, cum au petrecut la băi... Era și directorul unui

teatru particular, căruia vream chiar să-i vorbesc despre tine, dar m'am răsgândit căci cred că e mai bine pentru tine la Național... Emy am cunoscut un bătrân admirabil, cu care am petrecut o oră aproape, plină de farmec... După ce ne-am cunoscut în mod foarte simplu de altminteri, căci m'a văzut că privesc atent, în biroul șefului de cabinet, un tablou alcătuit de el din fotografii de ale actrițelor celor mai mari care au ilustrat Teatrul Național, Eufrosina Popescu, Aristizza Romanescu, Maria Ciucurescu, Tina Barbu, Lucia Sturza și altele. Un tablou foarte interesant, pentru că e neașteptat de variat și bogat, dar puțin cam comic pentru că unele din actualele stele sunt acolo îmbrăcate după moda de la 1906 cu mâneci cu bufanți, cu părul clae, peste care e pusă, cam spre creștet, pieziș o pălărie de fetru bărbătească, prinsă cu un ac, în cât cred că — vorbesc de cele care trăesc — bucuroase ar renunța la cinstea unui astfel de tablou istoric. M'a invitat când a văzut că mă interesează sus la bibliotecă să-mi arate alte lucruri colecționate de dânsul... Afișe de la premiera Fântâna Blanduziei, fotografii de ale lui Pascaly, Grigore Manolescu în Hamlet, Matei Millo în Lipitorile Satului... Un adevărat muzeu adunat de acest domn mărunț, cocoșat puțin, și cu fața sbârcită ca a lui Voltaire... La plecare, după ce mi-a povestit o mulțime de întâmplări, d-l Basarabeanu — așa se numește — mi-a cerut și fotografia ta, căci, încântat de cordialitatea lui, i-am mărturisit ce caut la teatru, ca s'o pue în tabloul istoric. Emy... Emy sunt sigur că va fi bine...

G. D. L.

Emilia ridică din umeri cu o nedumerire disprețuitoare.

-- Acum înțelegi? Se dusesese la Național, și

în loc să caute să vorbească cu directorul și-a găsit tocmai pe Basarabeanu ca să discute... Seara i-am spus-o... și mi-a promis că a doua zi vorbește neapărat cu directorul. Eram necăjită căci tocmai atunci venise în București un fost deputat dela Bârlad, care nu-mi lăsa un minut liber. Vreo trei zile a trebuit să iau masa și la prânz și seara, cu el.

Haide, încă una, pe hârtie luată dela tutungerie.

Scumpa mea,

Scumpa mea... scumpa mea.../Veste bună... vei fi angajată sigur... Când ți-am spus că mă duc... Am fost... Azi era lume tot atât de multă, ca eri. Directorul a venit tocmai pe la 1 și un sfert... A primit întâiu pe directorul teatrului particular, în urmă a intrat regizorul la el și a stat până pe la 2. După asta a primit pe d-na M. R. pe care șeful de cabinet a chemat-o la telefon de acasă... Incepusem să deviu nervos... Toată lumea se înăcrise de așteptare... Unele doamne rugau stăruitor pe șeful de cabinet, un tânăr blond și foarte amabil. Cu toate că se făcuse ora două și ceva... a renunțat și la masă și la tot, a dat ordin să fie introdusă toată lumea... Ne-am aliniat în cabinetul lui ca soldații la raport. Chiar ca la raport a început cu cel din dreapta. Mărturisesc că ași fi vrut să-i vorbesc între patru ochi. Așteptam destul de stânjenit să-mi vie rândul... Era cât pe aci să-i vorbesc despre altceva, mai ales că vreo două fete înaintea mea, absolvente,

ceruseră să fie și ele angajate și abia după multă răzgândire le spuse să/vie mâine¹⁾.

...M'a recunoscut, mi-a zâmbit foarte amabil cu figura lui de mandarin chinez, dar când i-am spus ce/vreau s'a cam întunecat. I-am explicat că e vorba de sigur de unul dintre cele mai mari talente ale teatrului nostru. S'a întors zâmbind către Horia Dumbravă care era și el de față, dar se/vede intrase pe altă ușe, că eu nu l-am/văzut când a/venit... A trecut pe urmă la cei din stânga mea. Horia mi-a făcut semn să aștept... Tot timpul directorul era gânditor și parcă mă uitase cu totul... Și-a luat pălăria și-a pus-o pe/vârful capului, iar fără să scoată nici o/vorbă... Dumbravă mi-a făcut semn să/viu după el... Când m'au văzut plecând cu directorul, servitorii m'au salutat respectuos și parcă mirați. În stradă aștepta automobilul și înainte de a se urca V., care stătuse mereu pe gânduri, de era să plec fără să dau bună ziua, ca să nu-l mai trezesc din reveria lui, m'a întreat, dintr'odată: Domnule Ladima, nu vrei să faci o traducere pentru Teatrul Național? Am rămas uimit... I-am explicat că ași face-o bucuros, că ași avea chiar nevoie... Atunci mi-a întins mâna și mi-a spus să trec mâine pe la teatru... L-am întreat însă ce face cu tine... M'a privit mirat, pe urmă a clătinat din cap și mi-a spus: „Spune-i domnișoarei să/vie la Teatru la mine”.

O întreb surâzând:

— Te-a angajat?

— Până la angajament a mai trecut însă o lună... Mergeam în fiecare zi amândoi ca la școală,

¹⁾ V. ca director al Teatrului Național practica anume sistemul audiențelor colective pentru ca solicitanții să se jenezze unii de alții și să poată el scăpa astfel, mai ușor.

la director acasă — unde aştepta şi mai multă lume, că era şi avocat. Era însă un tip foarte bine şi până la capăt tot m'a angajat.

Cât de neaşteptată e toată străduinţa omului acesta, cu manşete rotunde ca nişte burlane şi mustaţa de notar, — dacă n'aşi şti că s'a sinucis, toate necazurile acestea ale lui mi s'ar părea comice.

— Tot mai citeşti? mă întreabă Emilia.

— Cât e ceasul?

Intinde mâna să ia brăţara. Cum s'a întors cu faţa în jos talia i s'a sucit pe şolduri. Sânul mic e ca un fruct mare, molatec între subsoara braţului întins şi pântec...

— E patru şi jumătate.

Iau un aer plictisit, ca şi când m'aşi întreba pe mine însumi, pe urmă aşa, fără interes.

— Mai am timp, mai stau... Până la opt n'am ce face.

— Dece nu dormi puţin?

Insistă atât să dorm şi nu ştiu de ce... Ar fi o acceptare din partea mea, o găzduire care ar creea o situaţie de egalitate, sau are ceva de făcut?

Pe un petec de hârtie cu creionul.

Dacă vii înainte de cinci acasă, treci pe la teatru... Am vorbit cu regizorul să-ţi dea să dublezi pe Porţia din Shylock. E, pe la şase, la teatru.

— M'am dus în fugă şi am căutat pretutindeni până l'am găsit pe Soare. Mi-a spus că habar n'are... că şi-a bătut cineva joc de mine. Ce-am pătit până să mi se dea un debut. Imi venea să-mi dau demisia... M'am dus la director şi am vrut să-i arăt gazetele de producţie...

Nu le-a cetit și mi-a spus că are în cap o piesă de mare succes cu un rol pentru mine... Haloi-măsuri!

— Venise Sf. Dumitru și eu nici nu apărusem pe scenă la repetiție măcar.

„Sf. Dumitru”... Din nou se adună ca o figură de nori în mintea mea. Dacă ași gândi m'aș simți poate bine, ca după o lăsare de sânge.

Dar nu... alt bilet.

Dragă Emy, eri am întâlnit la teatru pe autorul „Sufletelor tari” care mi-a spus că nu te cunoaște, dar că în principiu nu are nimic de obiectat, dacă vrei să dublezi pe d-na Filotti... I-am cerut să-mi scrie două rânduri către regisor, să spună că el crede că ești indicată pentru rol. Știu că autorii au dreptul să-și aleagă interpretii... Prin urmare de Sf. Dumitru vei juca sigur¹⁾.

— A trecut și Sf. Dumitru și tot nu mi s'a dat rol, îmi explică Emilia care, sprijinită într-o rîmă, citește cu mine.

Se aud bălăi în ușe și rămân încremenit, când aud glas îndreptat spre noi: „Emilia!”

Mă lămurește în mod firesc... făcându-mi semn să stau liniștit.

— E Valeria care ne aduce cafeaua.

Ași vrea să mă acoper. Mi se pare nemaipomenit... Ce gândește, exact, femeea aceea, despre ce e înăuntru? I se pare firească această si-

¹⁾ În realitate nici nu ne întâlnisem la Teatru, ci la Capșa, și mă rugase foarte stăruiitor aproape umilitor, să accept dublura... De altfel nu mă interesează decât creatorii rolurilor, căci ei fixează momentul piesei... Restul interesează numai teatrul... Știu că direcția n'a aprobat însă această dublură.

tuatie? Ce crede ea despre gândurile mele? S'o fi întrebând asta?

Emilia și-a pus baboșii, a strâns în jurul șoldurilor doldora chimonoul roșu și a întredeschis ușa. Mă acoperisem până la gât. A primit tava cu ceștile frunză și pahare cu apă, pe urmă a eșit din nou. Am aprins țigarea și m'am gândit așa în mod stupid, întrebându-mă dacă Ladima o fi bănuit/vreodată scenele acestea.

„Sfântul Dumitru”... L-am întâlnit iar, dar fără să știu nimic din ceea ce știu azi. Ce ciudat mi se pare să leg, deodată, de viața mea trecută o altă/viață, la întretăere, la o dată anumită. Știi ce făceai acum un an la data cutare, pentru că/viața ta trece, așa ca un fir, și prin data asta. Dar să descoperi că prin aceeași dată, altă/viață trece cu firul ei, și se pare ceva din altă lume... Ai impresia asta, când citești în ziar despre o dramă recentă... „Se cunoscuseră anul trecut la curse... la Derby”... Și numai decât... „Dar la curse la Derby anul trecut eram și eu... Stai, ce făceam în ziua aceea?... „Au venit și au luat masa la un restaurant de pe 11 Iunie”... Nu, eu am fost la masă într'o familie... Iată ce făcea deci Ladima, care-mi apărea din neant parcă, la 26 Octombrie, când firele noastre s'au întretăiat iar: Alerga după regisorii Teatrului Național.

Eram cu „rabla” într'un șanț, în dreptul unui loc/viran dinspre capătul parcului Filipescu, spre Calea Dorobanților, târziu de tot după miezul nopții... Fusesse o zi călduroasă de toamnă, ca de/vară... Pe la unele cafenele mai erau mese afară... Mâncasem la un restaurant de la șosea, unde stătusem până pe la patru, cu prieteni.

Plângeam — cu cotul pe/volan — cu capul întors pe spătarul fotoliului. Cineva s'a apropiat de mine și atunci m'am oprit din plâns, fără să ridic însă capul.

— Domnule, ce naiba ți s'a întâmplat?... Ești rănit?... Sergent, ei sergent... Vino încoace.

Sergentul i-a strigat de departe... .

— Lasă-l, domnule, că e beat...

Streinul, a cărui voce îmi era totuși cunoscută, dar n'o puteam identifica, a stăruit:

— Beat, beat... dar s'o fi rănit.

Sergentul a răspuns din nou:

— Lasă-l domnule... Asta e obiceiul lui... Nu e întâia oară... Lasă-l în pace...

Abia când mi-am dat seama cine e, în lumina lunei târzii, la ora aceea, m'am înfiorat. Era domnul dela Movilă cu care mă bătusese în duel... Parcă era un strigoi, desprins de cele pământeste.

Am ridicat încet privirea.

— Bună seara, domnule... și deschizând porțița mașinei... nu/vrei să stai puțin lângă mine?

S'a urcat cu oarecare dificultate, căci mașina băgată în șanț, era destul de înclinată... N'ași putea să spun ce bucurie m'a cuprins, ca o înșeninare stelară, odată cu venirea omului acesta, care încă dela Movilă îmi dăduse o impresie de loialitate și bravură... Il simțeam ca pe un frate bun.

L-am întrebat însă abia după un timp:

— De unde vii?...

— Umblu așa năuc... uneori noaptea... cutreer mahalalele, ca o stafie, când toți dorm... Stau tocmai pe Rahovei... D-ta?

— Am umblat și eu cu mașina înspre Ploești...
/Veneam spre casă...

Mi-era teamă să nu mă întrebe de ce plângeam... dar mi se părea straniu, din punctul lui de vedere, că nu mă întreabă totuși... Calea Dobrobantilor la ora aceea era de obicei neumblată... însă de când se stricase șoseaua Jianu... multe mașini treceau pe acolo, spre oraș, clăcșonând din pricina căruțelor care veneau cu alimente spre piață, și luminând cu farurile. Noi eram însă cam la cincizeci de pași din drum.

M'a întrebat tăcut:

— Ai țigări?

I-am întins tabachera și mi-am scos și eu una... Bricheta însă nu lua foc...

— Ai chibrituri?

— Nu.

A venit sergentul care ne-a dat să aprindem, și, după ce și-a aprins și el țigarea oferită:

— Văd că sunteți cunoștințe?...

— Da, ne cunoaștem.

— Bună seara... și s'a depăriat, călcând cu tocuri grele...

Ladima a fumat țigarea toată în tăcere, întors cu fața când înainte, când răsturnat, spre cer... Când trăgea îi vedeam figura palidă cu orbita adânci, cu mustața ridicată. Lumina lunii pline făcea ca formele să aibă oarecare limpezime, dar totul era scaldat ca într'o umbră cromo... A svârilit mucul de țigare.

— Mai stai mult aici?

— Nu știu...

A urmat apoi iarăși o lungă tăcere. Cum dincolo de șosea erau case mici de mahala, se auzeau

din când în când lătrături de câine. De altfel e probabil că și puținele/vile care se clădiseră aci, în plin câmp, după un plan de parcelare, pe care pentru moment nu-l puteai ghici, erau păzite de câini. Prea erau departe de oraș.

— Cum îți convine... să plec? sau să mai stau?

— Dacă/vrei, mai stai, până se sfînge lumina dela fereastra aceea mare de colo.

— Aștepti/vreo femeie?...

— E acolo o femeie... dar n'o aștept... E d-na dela Movilă pentru care ne-am bătut în duel".

N'am putut să-i/văd fața, dar am simțit că a tresărit, după cum și-a încleștat mâna în spătarul gros al fotoliului.

— Cum? o cunoști?

Am zâmbit și am simțit ca o/voluptate-grea, cu gust de pelin și doctorie, să-i spun omului acesta pe care-l ghiceam un suflet deosebit de al mulțimei, înțelegător ca un duhovnic lumesc, să-i afirm răspicat și greu, cu ostentație.

— O iubesc de patru ani.

De când/vreau să ajung odată aci, la această spovedanie, de aproape doi ani...

A rămas iarăși îndelungă/vreme pe gânduri... Atunci încercam să ghicesc, cam ce gândește, cum ași fi așteptat, fără răsuflare, o sentință, dar azi, după aceste scrisori știu mai bine.

— De ce i-ai spus/vorbe atât de grele la Movilă?...

— Pentru că îmi era cu neputință să/văd alți bărbați ciocnind paharele cu ea, cu înțeles...

Ași fi/vrut din tot sufletul ca omul acesta să mă întrebe mai mult... Era singurul pe lume căruia i-ași fi încredințat taina, pe care n'o știu

nici părinții mei, faptul cumplit care e cancerul vieții mele, care mă face să fug de o femeie iubită. Posibilitatea de a povesti cuiva cât sufer m'ar fi ușurat poate ca filtrarea sângelui. Aș fi vrut să-i spun că de un an și jumătate viața mea e o viață de spion și condamnat... Ași fi vrut să-l rog eu să-mi ceară să-i povestesc, căci deși era atât de tăcut și îndepărtat, îl ghiceam în stare de o mare prietenie...

Mi-a spus rar, nedumerit:

— Mi s'a părut la Movilă, că nu vă cunoașteți.

— Ne cunoșteam, dar nu ne vorbeam... Pentru ea venisem acolo... Ca s'o supraveghez...

Imi venea să-i spun: Dar că să înțelegi, ar trebui să-ți povestesc multe... Ar trebui să știi cutare și cutare, lucru. Azi îmi dau seama că putea oarecum să mă înțeleagă și fără să-i spun nimic...

Acum luna apusese și era răcoare... Fereastra foarte mare, mai mult decât dublă, era mereu luminată. Vila, modernă de tot, se distingea albă, umbroasă, cu linii geometrice și balcoane dreptunghiulare. Fereastra, era ca un „far” în noapte, spre câmpul dinspre Floreasca înspăimântător de deplin de viață, la etajul al doilea, ultimul, căci nu erau decât două.

— Crezi că e cineva înăuntru?

— Nu știu, dar câtă vreme e lumina aprinsă nu-mi vine să plec... Poate că e un bărbat, poate că, singură, citește...

— Poate să fi uitat lampa aprinsă?

— Poate și asta...

— De când ești aici?

— De vreo două ceasuri.

— Și ai văzut mișcare în cameră? Cred că s'ar vedea umbre mișcându-se pe perdea.

— Nu... n'am văzut nimic.

— Atunci nu e nici un bărbat... Dacă ar fi un bărbat înăuntru ar fi oarecare mișcare în cameră...

— Așa mi-am zis și eu... De dormit, chiar în doi — și mai ales — se doarme mai bine cu lumina stinsă...

Mărturisesc că și eu, singur, raționasem așa... dar nu-i spuseseam lui Ladima, îmi era teamă că, dacă totuși ar fi altfel, dacă totuși ar fi fost un bărbat înăuntru, aș fi fost ridicol, așa în fața ni-mănuși, a golului, dar aș fi fost.

— Are obiceiul să citească seara în pat... Așteptând aci îmi pare că sunt cu ea... Nu vorbim „din cauză că ea citește”... Vrei să mai stai cu mine?...

— Mai ai țigări?

În clipa aceea, s'a mișcat o umbră la fereastră... S'au ridicat storurile și a apărut ea... S'a rezemat în coate pe chenar, și-a aprins o țigare... Am tremurat de coincidența țigărilor, căci parcă ar fi știut ce vorbim noi, parcă ar fi continuat, apărând dintre culise, scena noastră... Era îmbrăcată într'un chimono alb, de mătase care lucea în lumină și care-i înfășa bustul oblic. Apusese luna... era în spre zori un întunec pufos acum, cețos... Era cu neputință ca ea să ne vadă în șanț... Imi venea totuși să urlu, exasperat, de acolo de jos: „te iubesc” și să fug apoi în noapte... După ce a sfârșit țigarea, a plecat

dela fereastră, și fără să lase storurile, a stins lampa.

Emilia, care se întorsese, mă întreabă uimită de ce nu beau cafeaua, că s'a răcit.

— O beau rece, îmi place să fumez aci la tine.

În realitate am așteptat-o, căci doream să citesc scrisorile neapărat împreună cu ea, ca s'o fac să-mi dea mereu amănunte fără să și dea seama, deși altfel e de o șiretenie frustră.

Am întrebat pe Ladima dacă vrea să mergem până la Sinaia. Știam că a doua zi e Sf. Dumitru și că nu are probabil, gazetă...

Mi-a spus că îi e indiferent... merge ori unde... Nădăjduiam, gândul meu intim era, că pe drum /vom avea mai mult de /vorbit... că are să mă întrebe, că va exista un om căruia să-i spun tot ce adunat, dospit în mine, îmi arde sufletul fără legătură cu nimeni, fără drept de /vorbă... Dar nu m'a întrebat nimic. Toamna era bogată iar Sinaia l-a impresionat mult, căci despre ea devenise /vorbăreț.

— Ai avut o bună idee... E o melancolie limpede, regală, în aceste /vile splendide și goale, în soarele acesta care luminează /viu, dar slab bulevardele. O mai fi /vreo pereche întârziată pe aci, neîndurându-se să sfârșească o poveste frumoasă? La București melancolia are ceva mizer. E cu ploaie, cu lemne în stradă și canale desfundate, cu ziduri leproase, cu trotuarul spart, care te stropește, cu străzile sucite.

Aș fi /vrut să-l socotesc invitatul meu, cum era, dar mi-a fost cu neputință să plătesc pentru amândoi nota la masă... A plătit singur, trebuind să se deducă după listă... Avea ceva de „Monsieur”.

De atunci am mai fost de câteva ori în parcul Filipescu, și pe urmă aiurea, cu mașina.

Tresar, căci Emilia strânge pachetul de scrisori.

— Ce faci, de ce iei scrisorile?

— Mai vrei să citești? întrebă mirată și mulțumită, îți plac chestiile astea? Parcă te gândea la altceva.

— Ce vrei să facem? afară e prea cald...

Soarele deși a trecut spre apusul cardinal și deci a ajuns pieziș, spre ferestrele dormitorului, cum suntem în vară e încă sus și pătrunde prin storurile de pânză gălbue.

Aleg o nouă scrisoare și întreb, ca să-mi creez o introducere.

— Asta când ți-a scris-o?

— Nu știu, să vedem ce e. Se apleacă pe mine, cu vârful sânelui drept îmi atinge umărul... Și rămâne nedumerită căutând.

Scumpa mea, scumpa mea,

Am trecut pe la 11^{1/2} pe la voi și Valeria îmi spune că dormi încă... Am rugat-o să nu te deștepte, căci e un somn bine meritat. În stalul meu am fost fericit Emy, mai ales după emoțiile ultimelor zile. De două ori era să scoată piesa... Când am mai văzut aseară că din senin, după o zi de toamnă așa de frumoasă începe să ningă eram desnădăjduit... Mă întrebam ce vei face... ce enervată trebuie să fii și tu... La început am crezut că fulgii mari și rari, au să se oprească... Pe urmă a început lapovița, pe la 7 a înghețat și lapovița, iar pe la 8 nu mai umblau nici tramvaiele nici automobilele... N'avem noroc Emy... Mă mir că au venit și cele cincizeci și zece de persoane care au

fost în sală. Dacă însă cu astfel de sală iei aplauze la scenă deschisă, însemnează că ești o artistă excepțională... Toți ochii erau înlăcrămați când ai strigat cu fața contursionată de durere, cu pumnii strânși... cu pieptul scos afară...

Plină de importanță, dar potolită (și tocmai asta dă impresia de plin de sine), Emilia mă lămurăște:

— Când am debutat la Național în „Secretul mamei”.

— Daa? și surîd prostește, cum cauți să fii la nivelul copiilor, pronunțând peltic când vorbești cu ei... Ei... nu, zău... ai avut succes? mă îndoesc, așa, admirativ.

— N'a fost lume multă, dar am avut aplauze la scenă deschisă.

Goală, cu piciorul stâng adus subt cel drept, de-i îndoiaie plinătatea coapsei, nu cred că minte.

...După teatru te-am așteptat, în berărie la Elveția, să te /văd ieșind, așa cum ne fusese /vorba... Un ceas am stat — până pe la 1^{1/2} — aproape lipit de geam.

/Viscolul încetase și se /vedea foarte bine... Ți-aș fi recunoscut imediat mantoul...

Aveam un mantou de /vizon... îl știa.

Emilia numește așa probabil vre-o imitație de câine, lucrat.

...Pe A. L. am /văzut-o când a plecat, și pe Ciprian și pe ceilalți. Ași fi fost atât de fericit Emy să bem împreună un pahar de /vin, ca să sărbătorim seara

asta atât de așteptată... Atât de greu pregătită... Surâdeam singur, în gând, la nădejdea asta... Valeria îmi spune că erai obosită, și că te-ai culcat fără să mănânci chiar. Emy dragă, îți las aci un mic dar... E o cruciuliță pe care o am de la mama. Ași vrea să însemn cu ceva seara asta de succes din/viața ta... Nici odată nu m'ași fi despărțit de ea... dar de gâtul tău își păstrează toată frumusețea gândului care mi-a dăruit-o. Mama ar fi bucuroasă s'o știe la tine.

Îți sărut de zeci de ori mânilor

G. D. Ladima.

Mi s'au umezit ochii... Sunt tot cutremurat. Dar ca în cazurile din război, când doi conaționali din misiune se întâlnesc, neașteptat, în teritoriu strein, însă ca să nu se trădeze, trebuie să păstreze tăcere și anonima, ignorându-se, caut să surâd indiferent, ca să nu trezesc bănuiala Emi-
liei. Am atâtea de aflat... Intreb căscând:

— Ce cruciuliță?... o mai ai?

— O cruciuliță de aur așa... E la Valeria în
scrin. Mi-a părut cam rău atunci că nu ne-am
văzut... Dar eram invitată de către un cunoscut
la un supeu... la Iordache, într'o cameră sepa-
rată... Erau/vreo trei fete, două dela alt teatru, cu
prieteni lor... Când am ieșit dela Royal a doua
zi, era 9 dimineața, și mi-era o teamă grozavă să
nu mă întâlnesc cu el, căci pe acolo pe Sărin-
dar sunt numai gazete și mereu întâlnești ga-
zetari. Dar era prea mare zăpada.

Am văzut-o și eu peste câteva zile în „Secretul
Mamei”. Mi-a făcut rău... Avea un fel de sufe-
rință fără frunte, aproape fizică, pe care Emilia
o crede totul pe lume, cum boxerul cu ceafa

hypertrofiată de rezistență, crede că mușchii lui sunt deasupra, sunt idealul civilizației întregi.

Trage încet din porțigaretul de бага roșie.

— Am avut și atunci o bătae de cap și o grije... Nae Gheorghidiu mă anunțase că o să/vie la mine între 6 și 8 după ce iese dela Cameră... Rămân uimit, am o tresărire, când aud numele ăsta, dar mă opresc numai decăt, căci altfel nu mai aflu nimic. Emilia poate fi sinceră, numai când e nevoită să palavrăgească pentru ca să poată reține, din interes,/vreun om care altfel n'o apreciază... „De obicei Ladima (ea spunea pe nume tuturor și familiaritatea ei cu numele lor social părea și mai penibilă) nu/venea pe înserate... Așa... uneori dimineața, alteori imediat după masă... De cele mai multe ori/venea seara și apoi ieșeam la cinematograf sau stam acasă... Drept să-ți spun, mie nu-mi prea place când mi se/vără cineva, așa, în suflet. I-o tai scurt. Dar mi-era milă de el. Acum picase și nu era chip să-l urnim din loc... Se făcuse șase și eram disperată. Pentru că ne așteptam din clipă în clipă să vie Gheorghidiu. Am luat-o înainte și i-am spus că așteptăm pe un domn din Bârlad, care e arendașul moșioarei noastre... și, mai scăzut, ca într'o paranteză șmecheră: i-am spus că avem o moșioară lângă Bârlad... Că trebuie să discutăm contractul... Când a venit Gheorghidiu, era foarte necăjit că îl găsește aci... dar l-am trecut numai decăt în dormitor iar el a rămas cu Valeria. Ușa /vezi, e de lemn și nu se prea aude prin ea... Parcă aveam și ce/vorbi. Că deobicei când/venea la mine Gheorghidiu era grăbit și nu se desbrăca pentru că poartă brăul lui Iov, și-i /venea greu să-l pue la loc... Rămânea așa îmbră-

cat, în/vestă, și punea un șervet pe genunchi, ca să nu-și păteze pantalonii.

La început îl necăjise că întâlnește pe altcineva, dar i-am explicat eu că e o rudă a noastră, pe urmă a început chiar să-i placă... Il auzea vorbind încet cu Valeria, nu se înțelegea ce spune, dar/vocile tot se auzeau... Gheorghidiu se oprea câteodată să asculte că era nebun și scârbos... La plecare mi-a dat 2000 lei: „Dă-i și omului care e în sufragerie 500 de lei”... I-am luat... dar cum era să-i dau lui Ladima?...

De când povestește s'a ridicat drept. Capul rotund cu liniile caligrafiate e însă tot absent. Stă așezată. Piciorul dinspre mine e îndoit de la genunchi, proplind pieptul și sânul, iar celălalt, dreptul e lungit pe cearșaful alb. Belșugul coapselor e îndoit, a căzut puțin arcuit, spre așezarea de carne care-i susține trunchiul, acoperind astfel ca un/val cald, însăși feminitatea femeii, din care depășesc ușor/vreo doi cârlionți aurii. Acolo, în spre această parte de „înfruptare”, pielea pulpei struguroase, cu ochiuri alburii, se afumă parcă în partea dinăuntru a coapselor și fiindcă explicația spontană, a spălăturilor e absolut absurdă, mă gândesc deci la motivele atavice. Naiba mai știe! Sânul, de o greutate mică rotundă e turtit ca o minge caldă de genunchiul acesta stâng de care se sprijină. Genunchiul însuși, nețed și lucios ca sideful deasupra, a căpătat într'o parte și alta, deasupra subțioarei lui, două îndoituri de carne, grasă, ca două toarte de/vas. Celălalt picior e întins ca și când ar măsura așternutul. Piciorarele înseși nu le-ar avea Emilia urâte, dar degetele mari la fiecare, sunt puțin întoarse în sus,

ca și când ar ridica plictisite capul. Nu știu cum să spun, așa anapoda, uite am impresia că Emilia n'a privit niciodată un răsărit de soare (și poate că ar trebui să fac cu ea un sbor în zorii zilei) și n'a privit cu ochii aceștia mari de tot, liniștiți, niciodată, singură fiind, așa fără motiv, o floare (mă întreb însă dacă eu însu-mi făcusem aceasta, înainte de a cunoaște pe d-na T.).

O privesc și o ascult.

— Tocmai când mi-era mai mare teamă să nu se întâlnească prea des cu Gheorghidiu, am avut noroc că s'a supărat.

— Pe Nae?

Mă privește solid.

— Nu... nici prin cap nu-i trecea. Nu bănuia nimic. Să vezi...

Venise să mă ia delă teatru și tocmai atunci trecea pe acolo ajutorul de regisor, ăla care ne punea pe lista de figurație... Toate fetele sunt drăguțe cu el... Mimi Stoenescu s'a și culcat cu el... Am rămas uimit... „Mimi Stoenescu?” Da dragă. Ce vrei să faci fata? Mie îmi promisese... și se ținuse de cuvânt... dar înțelegi pentru viitor. Trebuia să fiu drăguță cu el... Când a trecut pe lângă noi l-am oprit: „Ce mai face băiatul dulce?... Să-ți dea maica o pupică...” Și l-am pupat. Lădima s'a făcut/vânăt... N'a scos o/vorbă tot timpul pe drum, iar la plecare nu mi-a sărutat mâna... mi-a strâns-o... așa... plictisit... N'a mai dat pe la noi vreo două săptămâni... Vrea să mă pedepsească, să mă facă să sufăr... Cum îmi convenea grozav... de parcă eu comandasem asta, l-am lăsat bineînțeles în pace... Dar când Gheorghidiu a plecat, nu știu unde, la o chestie de-ale lui,

i-am trimis un biletel: „Tot mai ești supărat? De ce nu vrei, să înțelegi? Mi-e dor să te /vād”.

Mi-a răspuns cu biletul ăsta... Și când a /venit să mă ia la teatru, parcă fierbea de bucurie... atât suferise în două săptămâni. Avea în mână, mâna ei grăsuță, un bilet cu litere mai culcate ca de obicei, pe care-l luase din cutie pe când povestea.

Numai d-tale crezi că-ți este dor? Nouă, crezi că nu ne e dor de d-ta?... Și ce dor...

— De ce i-ai scris?... De ce ai căutat să-l faci să se întoarcă?...

— Ne eră uneori de folos... Și puțin plictisită, ca pentru un lucru pe care în definitiv nu-l prea pricepea bine: Valeria spunea că să nu rup... că e o greșeală... Că e mai bine, să-l duc așa cu zăhărelul...

La întoarcerea lui Gheorghidiu... a fost însă un carambolaj ceva teribil. Intr'o seară deputatul a spus că vrea să /vie la minc, după nouă seara. Mi-a dat și un bilet de cinematograf pentru Valeria, așa că ea după ce a pregătit câteva sticle de /vin și o gustare cu de toate, pe care le-a pus în dormitor, pe mescioara aia joasă, a plecat... Din greșeală, când a venit Gheorghidiu, am uitat să închid ușa dela intrare... Noroc că el nu scoate nimic de pe el până în dormitor. Că, să vezi... Tocmai aproape de zece, aud sunând... /Vorba aia, m'am mirat... Gheorghidiu a tresărit, dar i-am făcut semn să tacă... Am tăcut și eu. A sunat așa... poate zece minute, că se vedea lumina din antreu,

pe urmă mi-am dat seama, pe subt uşe... Poate că a apăsat clanţa şi a găsit deschis... A intrat... mirat, se vede, că e deschisă... ce-o fi/vrut nu ştiu... că odată i-am auzit paşii în sufragerie. Am sărit ca arsă... goală cum eram şi am tras zăvorul... A simţit. A bătut furios în uşe... a sgâlţânat-o... Lui Nae Gheorghidiu de groază îi curgea balele... După câţva timp s'a potolit, dar n'a plecat... Parcă s'a culcat dincolo pe divan şi asculta. Drept să-ţi spun, m'am speriat şi eu. Il ştiam nervos, în stare de orice nebunie. Bătrânul îmi spunea mereu bâlbâind de spaimă: Poate că vrea parale...? Asta mă plictiseşte. Ți-am spus... Cine e? Ce vrea? Mereu se scula şi se îmbrăca, punea brâul lui Iov — că acum seara, îl desbrăcase — şi iar îl scotea... Parcă nu ştia cum să se înfăţişeze, când celălalt o sparge uşa... După vreun ceas Ladima a plecat... A spart nişte ceşti cari erau aci... o fi înjurat şi a trântit uşa... Tot mi-a fost frică şi am ieşit cu băgare de seamă să/văd... Plecase... Slavă domnului... M'am dus acum să închid uşa... Ce să vezi? Scosese cheia, încuiase uşa pe dinafară şi luase cheia la el... Uimită: o luase la el! Eram acum închişi în casă... Nae spunea că în orice caz n'ar pleca, pentru că nu/vrea să se întâlnească cu derbedeul, care zicea el, sigur, îl pândeşte în stradă... Da' pe urmă... zău... ce să-ţi spun, chestia vedeam că-l excită... Mă întreba, când îi venea mai bine, gâfâind... așa în șoaptă... a-jurit... Te iubește?... Spune... te iubește?..

Ascult automat... S'a răsucit în mine, rănit ceva ca o foaie aprinsă, dar Emilia continuă senină.

...Mai greu a fost când s'a întors Valeria... Un ceas ne-am căsnit până să stricăm broasca... Azi

imi/vine să râd, ce căraghioși eram făcând anân-
doi pe lăcătușii, cu securea de tăiat lemne, dar
atunci i-ași fi tocat capul, nebunului ăla. Și Va-
leria care înghețase la ușa... Tocmai la prânz
mi-a trimis cheia, și cu o scrisoare batjocoritoare,
care n'o am aci, că am făcut-o bucațele... Mă
făcea ca pe o femeie de stradă... Spunea că nici-
odată nu m'a socotit altceva... că nu m'a iu-
bit... că-i e silă de mine... Că ar vrea să nu mă
mai întâlnească niciodată. Vreo două luni de zile,
așa... până la începutul lui Februarie, n'am vor-
bit. Ne-am întâlnit de câteva ori, dar a întors
furios capul... Odată la cinematograful, din întâm-
plare am fost alături... Când m'a recunoscut în
pauză, s'a sculat și a plecat... Nu pot să spun
că asta nu-mi cădea în vremea aia foarte bine...
dar oricum, vorba Valeriei, era bine când venea
că tot aveam nevoie de el... Tocmai, peste vre-o
două luni, când ne-am împăcat i-am explicat,
așa pe larg, că din cauză că am fost singură
în casă, m'am speriat, că eram goală, că nu am
știut cine e... că am crezut că e vreun hoț. M'a
crezut. Și tot el și-a cerut iertare... Mi-a spus
atunci cât a suferit... Pe divan a stat un ceas
hotărât, că dacă se deschidea ușa și apărea un
bărbat să mă strângă de gât... Lui, spunea că nu
i-ar fi făcut nimic... I-ar fi strigat numai să iasă...
Și dacă n'ar fi ieșit, numai, atunci l-ar fi su-
grumat. Zicea că a suferit ca un câine sângerat,
că i-a fost teamă că o să înnebunească și a pornit,
așa cu ochii în foc, și cu tâmplele pocnind... pe
străzi, prin zăpadă... fără să știe unde... Zicea că
nu putea să respire, și mai mult alerga... Pe
urmă, după ce a obosit... s'a dus la femei în

Crucea de Piatră unde a stat până aproape de prânz... când mi-a scris scrisoarea și mi-a trimis cheia.

...Eu știam că el mai bine moare, dar nu face primul pas să ne împăcăm și deaceia îi scrisesem eu: Domnule, deși știu că ți-e capul plin de toate aiurelile, găsesc că de două luni e prea de tot. Vino să-ți explic ce a fost în seara aceea... Și-a venit... Era săracu' așa de emoționat... Ii străluceau ochii, ba a și plâns... Era cât pe aci să mă dau lui, dar Valeria mi-a spus să nu fac greșeala asta, că pe urmă se încurcă iar lucrurile și se duce, de nu mai vine... dar l-am lăsat să mă sărute toată seara... căci Valeria ne-a lăsat singuri în dormitor... Toată noaptea mi-a vorbit... A plecat tocmai când se lumina de ziuă... Mi-a spus — zău — că e una dintre cele mai frumoase nopți din viața lui... Din oraș mi-a trimis un buchet cu flori și câteva rânduri... Trebuie să fie acolo.

Da... Cu scrisul mai aplecat și mai halucinat ca oricând:

Emy,

...Îți repet și acum: Iartă-mă! Când mă gândesc ce drăguță ești tu — când nimeni nu te obligă la asta, nu-i așa? — și ce grosolan, ce desgustător am fost eu... mi-e silă de mine... Ași vrea ca florile acestea să aducă o lumină și o bucurie care să acopere totul. Toate uriciunile vieții... și ale oamenilor... Dacă altfel suferința mea atroce a fost un cancer în aste două luni, când te căutam de dimineața până seara, dar dacă te vedeam, mă ascundeam ca să te las să treci, nebănuit de tine... Te pândeam seara când ieșai de

la teatru, numai ca să te văd ducându-te cine știe unde... Emy, în clipa când am aflat că totul nu fusese de cât un rod bolnav al grabei și imaginației mele — căci trebuia să-mi treacă prin cap, că te-ai speriat... mi s'a părut că am reînviat. Eu când auzisem în seara aceea de demență pocnetul zăvorului, când am înțeles că în pustiul mut, în care nu era un semn de viață, era totuși cineva, dincolo de ușe, cineva fără chip... și mai erai încă tu, mi-am pierdut capul. Dacă nu ar fi fost sunetul sec al zăvorului, care m'a speriat Emilia... ăsta e cuvântul... m'a speriat... n'ar fi fost nimic. Am avut impresia unei catastrofe... Am încremenit câteva clipe înaintea ușei încuiate. M'am purtat atât de trivial cu tine. Emilia, singura femeie din orașul acesta, care găsește din când în când câteva clipe și pentru un nefericit ca mine, — fără nici un interes... Cu ce nerozii îți răspund? Buna mea, draga mea Emilia, iartă-l pe

George

— O ducea rău săracu pentrucă n'avea nici slujbă. Imi spunea — că față de noi n'avea secrete — cum era amânat mereu pe la gazete... de azi pe mâine. (Ce lipsă de experiență, ce naivitate, gândesc eu, să-ți iei confidentă a necazurilor materiale o femeie ca Emilia. Nu era un mijloc mai sigur să piardă totul, decât solicitând compătimirea ei. In afară de cazuri rare, e tristă imprudență să inspire — chiar și fără să vrei — milă femeii pe care o iubești. Cum a putut fi atât de puțin înarmat, pentru asemenea luptă, un om atât de inteligent? E drept că și credea prea mult în ele).

Prin Februarie găsisse de făcut niște traduceri,

la o librărie. Traducea un roman cu trei lei pagina... Uneori făcea până la patruzeci de pagini pe zi, dar mă rugase să nu afle nimeni. De Paște s'a terminat însă și cu romanul. Era foarte trist și-i plăcea să stea de' vorbă cu noi, să-și spuie necazurile. Nouă ne părea rău.

Cred asta, căci răutatea Emiliei nu e agresivă, ci probabil, crâncen defensivă. Dacă nu-i sunt interesele în joc, e desigur miloasă.

Emy dragă,

N'am putut ieși din casă azi... Sunt răcit și ploaia asta rece care nu mai sfârșește mă descompune... Scara casei e udă și murdară... trotuarele sunt sparte... unde lipsesc lespezile sunt ochiuri de apă... unde e puțin loc, trebuie să fie răsturnată o roabă de lemne, butoae goale sau cărămizi... E cu neputință să mergi pe jos în/voia ta... lăsându-te gândurilor... Ghetele îți devin de două ori mai grele... Desgustător început de primăvară... Cât îți sunt de recunoscător Emy că dai un rost vieții mele, deși eu o merit atât de puțin... Când Capitala asta a tuturor vânzărilor, a tuturor compromisurilor, a tuturor transacțiilor oferă atâta femeilor frumoase, tu renunți la tot, ca să stai să ascuți la bietele mele prostii. Ași vrea să fiu bogat Emy... Mă încălzește ca un/vin fierbinte gândul, că așa putea veni să te iau de la teatru în automobil, că așa putea să te chem la mine într'un interior uscat, uscat Emy înțelegi tu, cu covoare groase pe jos, cu bae... cu baie Emy, cu fotolii adânci și lămpi regale, așa cum (văd în interioarele luminate când trec seara pe bulevard. Aș vrea să fiu bogat Emy azi când îndur mai multă mizerie ca oricând.

— Valeria bănuia, dar mie nu-mi venea să cred, că erau zile când nu mânca, mai ales acum când nu mai avea slujbă la gazetă... Totdeauna oprea câte ceva dulce la masă pentru el. La început nu lua, mai făcea nazuri, dar ea stăruia, câteodată îl amenința și îl făcea să mănânce.

...Să fiu, nu chiar bogat, Emy, așa vrea numai puținul luminos pe care l-am găsit la un confrate la Râmnicul Sărat; astă iarnă când m'a invitat pentru două zile la el. O casă mică, numai cu vreo patru odăi, luminoase toate, Emy, cu dușumele uscate, cu perdele albe la ferestre, cu un dormitor cu sofa mare, călduros, cu o cameră de musafiri — ba nu, pe asta așa desființa-o, dacă ești tu cu mine nu mai vreau pe nimeni — al cărei așternut seara era olandă și dantelă, cu o mescioară, și pe ea o lampă portativă să citești culcat... Biuroul lui simplu de tot, dar așa așa vrea unul pentru toată viața: o masă mare de stejar... Rafaturi negre, până la jumătatea peretelui alb pentru cărți, un fotoliu adânc pentru fumat țigarea. Ah, și-o nevastă, o nevastă plinuță, albă ca tine, cu ochii mari verzi numai viață, strălucitoare de curățenie și sănătate... ca un model de Tițian, așa ca Lavinia, ca Emilia, ca să prepare ceaiul... Să ai papuci calzi... Asta... asta... visez.

Și știu că e imposibil, Emy... Numai dacă nu cumva voi fi numit suplinitor într'un orașel din provincie... vream să nu-ți spun... dar gândul mă roade... Trebuie să-l spun cu un ceas mai de vreme... Am vorbit cu Pillat, nepotul Brătienilor, și mi-a promis că mă va recomanda d-rului Angelescu.

Tristul tău George.

P. S. Și o cameră de musafiri, Emi... Acolo va

sta Valeria... scumpa Valeria pe care nici nu mă gândesc s'o las aci...

— Era atât de copilăros încât își închipuia că o să mă las de teatru ca să merg la... Râmnicul Sărat. S'a aplecat să examineze o cicatrice ca o aripioară albă pe care o am deasupra genunchiului.

— Când ai căzut cu aeroplanul?

— Nu, automobilul; m'am răsturnat lângă Paris.

Emy dragă,

E o copilărie... Iată-te acum și geloasă... Dragă dar n'a fost nimic, absolut nimic... În antract stăteam de/vorbă cu autorul, și când a trecut Lena Cozemati pe lângă noi el a oprit-o și-a întrebat-o ce impresie are... Pe urmă m'a prezentat... Spre marea mea mirare mi-a spus că mă cunoaște din cetit... Și chiar mi-a spus titlul unei bucăți a mea, apărută acum /vre-o trei săptămâni... Îți spun drept asta m'a impresionat foarte mult și, om în toată fire, am început să mă bâlbâi... Pe urmă foarte drăguță ne-a invitat în loje pentru actul următor, căci se ridicase cortina... O găseam îți spun drept încântătoare dar cum se zice nu e genul meu... Genul meu e alcătuit dintr'un singur exemplar în lumea aceasta și acela ești tu Emy... Dacă /vrei tu renunț și la ceaiul la care ne-a invitat pe mine și pe Horia Dumbravă.

— Dar ce-a fost asta? erai geloasă? (căci numai asta nu mi-o închipuiam).

Emilia a ridicat din umeri ca la o glumă nesărată... A întors capul spre mine cu exces de mimică, pentrucă fizionomia ei caligrafică nu

funcționa decât în mare, scoborînd gura brusc în jos, cu buzele ca un cioc de rață, disprețuitor și făcînd oarecum cu ochiul... ceeace însemna: Crezi asta? făceam așa pe nebuna... Nu, dar mă plictisea pramata... de cațaoancă, că-l invitase în loje. Așa face cu toți. Nu aveam eu chef ca el să stea în loje cu ea... Și pe urmă, lui, eu îi spuseseam mai mult în glumă, așa haloimăs... ca să am ce spune, dar el o luase în serios, și sfârșind iar cu mimică, batjocoritor: Săracu... îi era frică să nu sufer...

— Ascultă Emilia, tu știai că suferă din cauza ta?

— Așa sunt bărbații, își fac idei... Desigur că suferea... Dar era mîndru, nu arăta totdeauna... Și pe urmă îi plăcea să/vie la noi... De multe ori cînd nu eram acasă, venea și mă aștepta. Sta de vorbă cu Valeria... ceasuri întregi... discutau... făceau planuri. Era pentru el foarte bine... Dar ce puteam face? Aveam atâtea pe cap. Uneori mă mai supăram. Și, cu o mîndrie groasă: Știi... pe mine să nu mă plictisească cineva prea mult...

Acum o nouă scrisoare pe hîrtie de caiet.

— Asta e scrisă la noi, cînd mă aștepta, e hîrtie delatol.

Emy,

Te-am așteptat pînă la 12^{1/2}... Imi tot ziceam că vii și așa a trecut de miezul nopții... Valeria spune că ai fost să repeși la o camaradă acasă, și bănuiește că întărziind și prinsă de ploaie ai rămas să dormi acolo... Am jucat amîndoi tablinet. I-am luat două partide deși am prins-o trișînd... ne-am certat. Era

să ne luăm la bătae... Pe urmă ne-am împăcat... în jurul unor lingurițe de șerbet și cafele... Ce bine era să fii și tu acasă Emy... Serile în care te/văd sunt singurele în care nu mă simt un ocaș al/vieții. Mă odihnește un calm, o senzație de împăcare ca o morfină, în interiorul acesta al tău. Privesc în dormitor. Ușa e deschisă și lasă să treacă din sufragerie, o fâșie lată de lumină care cade transversal pe patul atât de alb, larg, curat, neatins; în fund luna bate prin fereastră luminând pe dinafară abajurul galben.

Patul Emiliei într'adevăr e foarte curat, așternutul extrem de fin și alb, pentru că așa cer interesele ei. E poate obiectul cel mai îngrijit și mai luxos din casă, așa cum/vânătorii serioși dau cea mai mare grijă și fac mari sacrificii pentru obiectele de/vânat... Știu de asemeni că actorii când vorbesc de garderoba lor, nu o consideră ca pe un lux, ci ca pe un utilaj profesional.

...In orașul acesta putred în care totul e de/vânzare... interiorul acesta e un refugiu de frumusețe și curățenie... Mă ridic să plec, Emilia, nu fără să sărut cald mâinile Valeriei, duhul îngrijitor, protector, organizator al acestui locaș de/vis. Te văd în patul acesta alb ca zăpada, cu brațele goale, cetind la lampă. Cu imaginea aceasta în minte, cu sufletul plutitor, cobor în strada cu trotuarul spart, cu ceața ploioasă... ca să străbat Bucureștii în lat, cu norocul meu.

George

P. S. Mă duc să-ți aduc mâine biletele... cred că le-a oprit Găiceanu.

— Nimeni nu putea să-l mai înțeleagă... Uneori se supăra din nimic, era bănuitor, îl vedeam nu știu cum pripit, amărit, plecând îmbufnat. Și tocmai atunci n'avea dreptate. Alte ori era așa de blând și de cumsecade. Uite, timp de o săptămână n'am dormit, acasă, eram cu unul... Valeriei, îi era urât singură acasă, sta cu el de vorbă, și-i spunea că repet pentru un turneu... După aceea am plecat cu tipul la Brașov, iar Valeria i-a spus că am plecat în turneul Teatrului Național...

— N'a bănuیت nimic?

— Pe urmă, după ce m'am întors, a mirosit el ceva.

Emy,

Imi e peste putință să pricep ceva... Cum poți să faci asemenea copilării?... Eram ieri seară la Giordache, într'o cameră separată de sus, când ieșind pe culoar, la plecare spre miezul nopții, te-am văzut prin ușa deschisă de chelner, pe tine într'un grup de cheflii... Am crezut că-mi vine rău... Credeam că sunt beat, era să vii înăuntru... Am stat multă vreme în loc ascultând... Vorbeai, închinai, făceai propuneri, ce enormități n'ai spus. Erai desigur beată... N'am stat până la ziuă la ușa de rușine, dar eram în stare să te aștept în stradă... Emy, tu ești un copil, nu-ți dai seama, ce groaznic lucru e să primești o invitație într'o cameră separată cu divanuri murdare și oglinzi zgâriate cu pornografii... Dacă se află ceva ești compromisă pentru totdeauna... Dragă, nu te lua după colegile tale... pentru că ele sunt niște desmățate... Dar tu, Emy, gândește-te la Valeria, gândește-te la toți cei care văd în tine o artistă mare... Sunt sigur

că n'ai știut despre ce e vorba... Mi-e gura coclită...
Mă simt bolnav, Emy.

G.

Am rămas cu hârtia înțepenită în mână... Ea se sprijinise cu umărul de mine și sânul ei se instalase ca într'un culcuș, în îndoitura brațului meu, îl simțeam cu coastele. Întorc apoi capul într'o lungă mirare.

— La Giordache?

— Ah! ce a mai fost și atunci... Ce motiv de ceartă, două săptămâni. De obicei n'aveam nici o grijă seara când mergeam în vreun local, că eram aproape sigură că nu-l întâlnesc... Totdeauna el mânca în birturi și prin bodegi. În seara aceea se înființa un club, nu știu ce spunea el, al scriitorilor. Și aveau o masă a lor într'un salon. Noi eram un grup de șase-șapte inși mi se pare că era și Gina, Lența și pe urmă șeful de cabinet cu doi prieteni ai lui... Parcă trebuia să vii și tu în seara asta? Da, da... Parcă așa spunea Mărginoiu? Noi fetele ne cam trecusem și spuneam tot felul de prostii... Ne stropeam cu sifon, ne păcăleam unii pe alții. Și el era la ușe dragă... închipuie-ți!...

În chipul acesta am înțeles oarecum cauza tragediei lui Ladima... Din pricina sărăciei nu putea să meargă în aceeași lume cu femeea pe care (oribil cuvânt) o iubea, și atunci era cu neputință să exercite vreun control... Toate datele îi scăpau... Ea, care era totul pentru el, pleca gătită și venea din oraș, cum ar fi mers într'o cetate nepermisă lui, de unde s'ar fi întors spunând ce vrea și cât vrea să spue... El era nevoit

să creadă și imaginația lui, necontrazisă de nici un incident al realității, putea să vadă o Emilie ideală, bună, suavă. Și mai ales o Emilie plină de mister. Dacă nu vezi cotidianul unui om, ci numai așa cum apare pe catedră, nu poți nici-odată să-l cunoști. Construești numai o figură de profesor... Cotidianul Emiliei, nu era cum, s'ar părea, sufrageria cu Valeria, unde ea cobora oarecum ca o prințesă, ci patul ei plin de atâtea mistere, după amiezile și serile cu supeuri, o lume cu care el nu avea mai mult contact, decât are călătorul de pe scara/vagonului de clasa treia, cu/vagonul restaurant, sclipitor de lumină și tacâmuri, în cuprinsul de lemn lăcuit al căruia evoluiază (deși doar la al șaptelea/vagon) o lume absolut inaccesibilă, mai distanțată decât toate distanțele de parcurs în clasa treia, în cuprinsul întregii țări.

— A venit să se plângă Valeriei... I-a bătut și ei capul ca să-i explice ce „imprudență” am făcut:

Dacă e posibil, copilăria asta Valeria?... în cameră separată la Giordache?...

I-am spus cu jurămintă, bine înțeles, că n'am știut de ce e/vorba... că am crezut că mergem în restaurant... că era ziua de naștere a Ginei... mai știu eu ce?... Două săptămâni a suferit îngrozitor... Nu mă mai săruta..., ca să mă pedepsească, „să mă facă să sufer...” era mereu gânditor, devenise mai bănuitor ca oricând. Mă plictisea nu-i/vorbă puțin, căci firește știa tot teatrul că e amorezat de mine, dar nimeni nu credea că trăesc cu el, căci toți știau că sunt cu Traian...

— Care Traian?... e vreun actor?..

— Ești nebun?... Și a făcut o strâmbătură de silă, dar la ea nu cred că era o silă fizică, ci una morală, însă mimica ei era nediferențiată. Nu m'am culcat niciodată cu vreunul din teatru... E o prostie... Intâiu că se află și pe urmă încep învidiile, de nu te mai descurci: Așa?... te-ai culcat cu ăla și cu mine nu?... Sun foarte draguță cu ei și atâta tot... Ce rost ar avea să mă culc cu Băltățeanu, să zic așa?... Colegi...

— Dar Traian cine era?

— Un inginer dela Căile Ferate... Venea cu mașina să mă ia... Tot teatrul știa că suntem împreună...

— Și Ladima n'a știut nimic?

— La început n'a știut... pe urmă a aflat ceva... Dar am tăgăduit... spunând că așa vorbeste lumea... că Traian nu vine pentru mine... ci pentru Gina... A mers cam greu, dar până la urmă tot a crezut.

Stai că-ți arăt acum, că sunt câteva scrisori din vremea aia...

Intervin grăbit, speriat.

— Lasă-le la rând... și surîd... Dar /văd că ții minte?

Bună, indulgentă.

— Cum o să uit câte încurcături îmi făcea? Eu mă întreb însă dacă nu le-or mai fi cetit și alții, așa cum am făcut eu acum... dacă nu cumva ea le-a făcut accesorii ale patului ei profesional.

— Ce te uiți așa la mine? mă întreabă senin, surprinsă.

O scrisoare pe toate fețele, cu litere mai lungi parcă...

Scumpă Emy,

Trebue să-ți scriu căci am impresia că e singurul mijloc în care mai pot comunica, de o săptămână încoace, cu tine. Nu mai pricep nimic. M'am întâlnit eri prin fața teatrului cu Gina și n'a fost chip să scot o vorbă dela ea... Ce sunt ascunzișurile astea?... Până și Valeria a început să aibă de câte ori o/văd un aer încurcat... Repetiții și iar repetiții, deși am impresia că totuși nu joci de cât prea rar pentru atâtea repetiții. Emilia, mai fii puțin și-a mea... E așa de puțin ce-ți cer. Imaginea ta n'o mai pot deslipi de viitorul meu... De altfel e posibil să intervie o mare schimbare în viața noastră. Sunt în preajma unui mare eveniment... S'ar putea, Emy, ca în scurtă vreme să avem bani... bani... să ai ce-ți trebue, oferit de mine... Asta ar fi cea mai mare bucurie a mea, azi... Nu pot spune pentru moment... Ai să vezi... Ba da... trebue să-ți spun... Îți reproșez că tu îmi ascunzi lucruri, și chiar în aceeași scrisoare, eu însumi mă fac/vinovat de asta... Emy, un prieten mai tânăr, foarte, foarte bogat, mi-a telefonat acum două seri la gazetă, căci se vede că nu știa că am demisionat... Noroc că Negrea secretarul, îmi știa adresa și mi-a trimis/vorbă... A doua zi de dimineață m'am întâlnit cu el... In biuroul lui am stat de/vorbă un ceas întreg. Nu stă acasă, are locuință în oraș pe Cometa. Foarte frumoasă, cu mobilă modernistă, care mi-a plăcut foarte mult. Uite, despre ce e vorba... Un frate mai mic al lor a murit... și/vor să facă o Fundație culturală... Bătrânul vrea să dea toată partea eventuală de moștenire a celui mort — sau o bună parte, pentru această fundație... E vorba de vreo 7—8 milioane. N'au vorbit până acum cu nimeni și prietenul meu a ținut să mă consulte întâiu pe mine. Din/venitul cam de un

milion pe an se vor face 100 de burse pentru școalele primare, căci bătrânul n'ar vrea să mai rămână nici un neștiutor de carte, 10 burse pentru școalele secundare, 4 burse pentru universitate... Din restul venitului, cam 5—600 mii de lei se vor da anual premii pentru literatură, muzică, pictură și teatru. Astea le-am fixat eu... A vorbit și cu bătrânul și cred că au căzut de acord cu mine. Va fi și un fond de ajutorare... Faptul că mi s'au adresat mie, mi-a făcut o nesfârșită bucurie... E posibil să fiu numit secretarul acestei Fundații... Ar părea lumea altfel construită Emy.

Ca să discutăm mai mult am luat eri masa cu prietenul meu la Modern... a plătit el. Măine ne întâlnim deadreptul la masă, ca să continuăm. M'a invitat tot el, dar acum trebuie să găsesc parale undeva, că n'are nici un Dumnezeu să-l las tot pe el să plătească.

G. D. L.

Emilia vede că nu mai dau nici un semn de viață, ca un bolnav în criză.

— Ce-ai rămas așa?... Ia uite cum a rămas!... Iși încruntă puțin privirea, ca să înțeleagă mai bine, cu ochii aceia mari, care nu văd decât simplu... Ți s'au umezit ochii? Ce e?

Noroc că pot minți așa, reflex aproape.

— Mi-am adus aminte de fratele meu care a murit și el.

Din cauza fratelui mi s'au umezit ochii, dar trebuie să mărturisesc, oricât ar fi de monstruos, că nu din cauza lui Sorin, ci din pricina acestui biet frate, frate adevărat, din acelaș altoi de suferință, care era grav ca un profesor universitar, de o politeță de ambasador pensionar, surizând

puțin îndepărtat, cu ochii calzi în orbitele prea mari... al cărui destin eu ași fi putut să-l schimb în această lună Aprilie, și n'am știut.

— Ai avut un frate mai mic?

— Da...

E înduioșată...

Aproape că a turtit cutia cu scrisori, trebuie să se ridice în cot, ca să luăm alta.

Emy,

Ce-a mai fost eri? Știam că nu ai de cât în actul trei și am venit să te iau... M'am jenant să intru în cabina/voastră... îmi închipuiam că se îmbracă fetele, și ți-am trimis vorbă... Mi-ai spus să te aștept și pe urmă n'ai venit... Fetele mi-au spus că te-a chemat directorul... M'am interesat însă și am aflat că nici n'a fost directorul în seara aceea la teatru și nici nu vine de obicei la spectacol. Te-am căutat apoi pretutindeni... Nimeni nu mi-a spus... Nu te văd aproape două săptămâni și atunci ne pierdem unul de altul?... M'am întâlnit cu Gina care/vrea să-ți/vorbească... Spune că nici ea nu te/vede...

Intoarce spre mine capul rotund de pisică de lemn, cu orbitele geometrice.

— Ce-a fost și atunci... Traian mă aștepta la Elysée și nici prin cap nu-mi trecea că Ladima/vine să mă ia... A trebuit să rog fetele să-l ție de/vorbă până plec, căci dacă s'ar fi luat după minte, îl știam, nu mai scăpam de el. Pe ele le amuza foarte mult așa... Vivi l-a luat în cabina cealaltă, și el a marșat... Ele râdeau să se prăpădească... Nu pricepea nimic și era mirat de atâta prietenie și dragoste din partea lor.

Acum ține ea, în mâna grăsuță scrisorile și eu citesc peste umărul ei rotund. Am făcut-o înadins pentru ca să mi le comenteze, fără să-i cer a-nume asta, căci desigur că, numai așa din reacțiune animală, ar refuza... Subt pretext că stau mai bine, m'am rezemat de ea, cu un soi de familiaritate complice și tandră... Crește în mine o durere mărăcinoasă și sunt actor într'un teatru care, ca teatrul în teatru din Hamlet, corespunde unei drame adevărate.

Scumpa mea,

Măine vreau să te văd neapărat Emy, am vești bune de tot... Nici nu știi ce înfrigerat sunt... Eri am luat din nou masa cu prietenul meu, afară din oraș... Nici nu mi-am închipuit că s'au deschis grădinile și mai ales că se poate mânca și ziua acolo... La Flora, la prânz, parcă ești într'o stație climaterică în străinătate... Grădina mare cât un parc cu parmalac verde, cu mese afară, așa în plin soare... Galantarul bogat cu mâncăruri, chelnerii îngrijiți, îți dau impresia de odihnă, de curat, ca de sanatoriu. M'am simțit așa de bine... Pe urmă după ce am luat cafele și cognac, un cognac tare și ușor ca o flacăra galbenă, am făcut un tur cu mașina până la Otopeni... Cu toate că șoseaua era stricată, mi se părea că nici în leagăn când eram, mic, nu m'am simțit așa de bine, la ora două, după o masă bună, ca în fotoliul adânc și elastic al mașinei (puțin amețit de vin e drept). Ei bine, Emy, Fundația e pe cale să se realizeze... S'ar putea să mergem încă din vara aceasta la Râmnicul Sărat... Căci acolo vreau să mergem, Emy. Obligațiile mele de secretar nu mi-ar impune să stau în Bucu-

rești... Așa încât în loc să trăim prost aci, am putea trăi curat și frumos acolo.

Când îți spuneam: Emilia, dă-mi un an de așteptare și încredere, și totul se /va schimba...

Fii mâine acasă... Trebuie să stăm de /vorbă.

G. D. L.

— Mi-era imposibil... Traian nu mă lăsa nici un minut liberă... Dormeam și mâncam la el, dar Valeria nu-i spunea lui Ladima... /Veneam numai să mă schimb acasă... El /venea însă în fiecare seară și juca tablinet, așteptându-mă, cu Valeria.

— Și cum s'a terminat cu Traian?

Trăsăturile caligrafice adică fruntea senină cilindrică, sprâncenele aduse din condeii, ochii mari neadânciți în pleoapele grăsuțe, catifelate, se strâmbă într'o denunțare:

— Intrigile dragă... Că în teatru e ca un /viespar... I-au scris scrisori...

Ași vrea s'o mai întreb, dar e în mine o drojdie de oboseală și nemulțumire, când îmi amintesc...

Fundația s'a făcut. Nu are /venituri de un milion, dar are, e adevărat, un secretar. Nici o clipă, nici ca o bănuială măcar, nu mi-ar fi trecut prin cap că am putea oferi unui domn atât de bine, postul acesta... În îmbrăcămintea lui serioasă de profesor, în tonul, academic, cum să-ți spun? cu care vorbea, superioritatea intelectuală, și de om de lume, pe care o manifesta, nu ți-ar fi permis nici o clipă să crezi că unui asemenea om îi poți face ofensa să-i oferi un post de secretar al unei fundații particulare pe care noi l-am încredințat unui tânăr student recomandat de un profesor.

S'au dat premii, e drept, între altele și unul de poezie. Tata a cerut Academiei și unor scriitori cunoscuți să deacearnă „premiul Sorin Vasilescu” de 30 mii de lei. Trebuie să spun cu sinceritate că auzisem că e un excelent gazetar, dar n'am știut, până la sinuciderea lui, că Ladima e și poet, și mai puțin, cum au scris unii atunci, că e un foarte mare poet. Premiul a fost dat deci altcuiva.

— Vrei să trimit să mai aducă țigări? La ce te gândești?

— Da... mai pe urmă...

— Chestia cu ce credea el nu s'a făcut, dar pe urmă a găsit ceva la o revistă, nu știu unde... Lucra... era așa... secretar... dar nu câștiga mai nimic.

Emy scumpă,

Țin foarte mult să te rog un lucru... Am invitat la masă... mergem într'un loc unde se mănâncă admirabil, e o cârciumă pe Buzești la Nepotu — trei buni prieteni ai mei... Le-am spus — numai lor Emy — pentru că suntem foarte buni prieteni, căci ne vedem în fiecare zi la cafenea, că va veni și logodnica mea... Emy, nu-ți închipui ce cald mi se pare cuvântul acesta și înflorit, numai când îl pronunț: logodnica mea... Ași fi fericit să fiu într'o seară în mijlocul prietenilor mei buni, cu logodnica mea... (N'am mai spus la altcineva la nimeni că suntem logodiți, nu te supăra...). Dar cuviința cere să ți-i prezint dinainte.

...Iată-i de pe acum, în scris. Unul, Bulgăran este un mare savant, Emilia... Firește, nu e profesor universitar... pentru că numai diplomele contează în țara

asta... Are o teorie extraordinară asupra atomilor... pe care o va scrie și o va traduce în franțuzește. A făcut descoperiri literare care au revoluționat istoria literaturii noastre... Cibănoiu a fost cancelar la externe... n'a înaintat pentru că știi ce înseamnă să înaintezi la externe; să fii din lumea lor și să perii toată/viața... Acum vreo cincisprezece ani Cibănoiu a pus semnul mirării într'un ordin al secretarului general, care credea că St. Louis e un oraș din Franța și numise un consul acolo... E un mare teosof, Emy ai să-l cunoști... Colaborează la o mulțime de reviste teosofice franceze și germane... Are o bibliotecă imensă... Penciulescu cel care întregește trinitatea, e fără îndoială cel mai deștept om din țara românească... Ripostele lui sunt celebre... Ras, negricios, cu o față de consul roman, blazat, e de o cultură care sperie și pe profesorii universitari. N'a primit nici odată o catedră, a socotit nedemn de el asta... A preferat să fie suplinitor la un liceu particular, de cât să se preteze la compromisuri. Un profesor universitar care își pusese ochii pe el, de când era student, și-a dat catedra și fata după altul, când a văzut că Penciulescu face... mofturi. Ai să-i cunoști, Emy, și ai să vezi ce tipii interesanți sunt.

Prin urmare, dragă, trec mâine să te iau pe la 8^{1/2}, nu?

G. D. L.

Se întoarce, și acum încă deziluzionată, schimbă picioarele... se întinde/voinică a plictiseală.

— Am fost... Vai ce seară... Erau niște rable, de parcă eram în spital... Unu n'avea dinți și făcea spirite... altul făcea pe curtezanu. Ce prieteni și-a găsit el!... Am stat numai până la 11 că

mi s'a părut o prostie să pierd noaptea cu o adunătura ca asta.

Biletul ăsta (de la mine din mână) l-am găsit de dimineață, /vârît pe sub uşe, e iscălit de ei trei.

Păcat, Emy că n'ai stat... Pretenii mei te găsesc foarte bine... Le-ai plăcut enorm... Noi acum am încheiat... dimineața... Ei mi-au spus să trec să-ți las pe subt uşe biletul acesta pe care iscălesc cu toții. Cu cele mai dulci sărutări de mâini, G.

Gedem nu știe ce comoară are. Bulgăran... Nici ducele de Sagan n'a prezentat o așa frumusețe la un supeu prietenilor lui... Cibănoiu.

Dacă aveai de gând să pleci așa de repede de ce ai mai venit? Penciulescu.

— Cam în vremea asta, plecam pe câte două trei zile din București cu Traian... că încă nu rupsesem cu el. Avea inspecții și mergeam și eu... Stăteam la hotel, până /venea el, pe urmă ieșeam împreună la masă la restaurant. La Giurgiu... La Buzău... Odată am fost și la Roman... Ladima era foarte enervat și devenise bănuitor¹⁾. Caută țigări și nu găsește.

— Nu mai sunt țigări?

¹⁾ Cam în vremea aceasta Ladima m'a rugat să-l aștept la plecare de la o ședință a comitetului S. S. R., ca să mergem împreună. Abia după ce ne-am despărțit de Perpersicius, cu care plecam de obicei, în dreptul hotelului Athénée Palace — era în anul când se adăogau trei etaje hotelului Splendid și circulam numai pe partea cealaltă — Ladima, care mă conducea pe nesimțite spre oraș, m'a întrebat, întâiu cu un aier indiferent, detașat, cum am petrecut la un „ceai” dat de

Acum o scrisoare fără titlu, dezordonată, fără scrisul acela culcat și mare, ci aproape drept și mai mic.

Aseară treceam, pe lângă un grup, în fața teatrului. Unul dintre actorii tineri povestea ceva și toți râdeau... Când m'am apropiat toți au tăcut și păreau jenați... L-am luat pe Ion Sârbul deoparte și după câtva timp, necăjit, enervat, săcâit, mi-a spus, îndurerat: Gede-m ești un dobitoc fără pereche... Nițescu povestea ce i-a făcut Traian, Emiliei, prentu că a prins-o în cabină la un teatru particular cu un coasociat director... A văzut-o mergând cu el la teatru, la o oră când nu putea fi nici măcar repetiții... A urmărit-o, a intrat în teatru și de la ușa cabinei a ascultat și a înțeles

una dintre tinerele angajate ale Teatrului Național, dacă m'am amuzat bine, ce lume a mai fost și, târziu apoi și cu ocoluri, dacă s'a flirtat, cum mergeau simpatiile, până la ce oră din noapte am stat (căci am înțeles că, după câte știe el, s'a stat până la 9 seara). Bănuiam unde vrea să ajungă, și-a ajuns foarte târziu, cu un surâs galben și exagerat de vioiu.

— E adevărat că a fost acolo și un tânăr inginer... Traian Justinu? un bun prieten al meu...

Imi dădeam seama cât de mult ține să afle, și înțelegeam în aceeași clipă, că nu pot să nu fac parte din acea cumplită coaliție care se formează de la sine împotriva unui bărbat înșelat... Lașitate, simplă dorință de a-ți simplifica existența, teama să nu pari poltron, un sentiment de vulgar orgoliu că ești în clipa aceea deasupra, nu știu ce, m'a împiedecat să-i spun ceea ce știam, lui Ladina. Poate și gândul că l-ași face să sufere — și toți disprețuim, la alții, suferința din dragoste, o credem nesperioasă și găsim că ni se cere prea mult ca să ne „amestecăm în asta” — m'a făcut cred să nu-i spun, că Justinu a stat tot timpul cu Emilia, care i-a făcut și scene de gelozie, că toată lumea îi consideră împreună, că acest ceai s'a sfârșit, la nouă, dar a continuat cu o masă la Roata Lumii, prelungită și ea, că în zorii zilei Justinu ne-a condus pe toți acasă cu mașina, rămânând cu Emilia, care probabil a dormit la el.

totul. Pe urmă?... Gedom ești un dobitoc fără pereche... cu tot geniul tău... La revedere... Nu te mai apropia de trupurile care rîd cu hohote... Nu uita să depui cărți de vizită la anul nou și la ziua onomastică lui Traian Justinu. La revedere"... și a plecat bătînd mătîni.

Nu sunt Emy nici furios, nici nu sufer. Mi-e numai o imensă, o nesfârșită milă de mine... Fiecare suntem urșiți de la facerea lumii, să fim așa cum suntem, așa cum e ursit sâmburele să dea bostan și bobul de grâu, spic... S'a făcut în mine ca o lumină de moarte și înțeleg acum, neașteptat, toate întâmplările și toate faptele omenești ale acestui an de delir, de cînd te cunosc... Cu bine, Emy, fii fericită, căci există soiuri de fericire pe lumea asta pentru tot ce a creat Dumnezeu.

G. D. Ladima.

— Am crezut că acum s'a sfârșit... A fost în Mai asta, într'o ghină mizerabilă... Știam că pe 1 Iunie sunt concediată dela Național. Speram să intru la alt teatru, particular... L-am pierdut și pe Traian... Și acum se mai supără și Ladima. O lună, n'am mai știut de el nimic... Pe urmă am aflat că e bolnav.

În anul acela în Iunie am avut și eu un conflict cu el... Era în comitetul unei expoziții de câini... Pentru că se știa că e unul dintre cei mai buni cunoscători ai raselor de câini din țara noastră. Pe maidanul fostei Primării se făcuse o curticică prăfuroasă, mărginită de cuști și coțete, cu tot soiul de câini și căței. L-am rugat să dea, în loc de premiul doi, premiul întâi, pen-

tru un pekinois mălășos al unei prietene care nu-mi mai da pace.

— Nu te supăra domnule Vasilescu, dar premiul întâi a fost dat de vre-o zece ori până acum. Asta mă plictisește... Scuză-mă. Plec acasă. M'am săturat.

Emilia a luat un bilet, care de altfel venea la rând.

— Ce bilet este ăsta? și îl cercetez mirat.

— Dela un prieten al lui... dela Cibănoiu.

Domnișoară,

Iertați-mă dacă intervenția mea este inoportună și deplasată. Dar știu ce inimă bună aveți și sunt sigur că dacă sunteți cauza unei atât de mari suferințe, e că nici nu bănuși răul pe care-l faceți... De vreo săptămână, domnișoară, prietenul nostru merge spre moarte... Pe căldurile acestea grozave, e singur, fără nimeni lângă el, și sunt sigur că prezența d-voastră câteva minute lângă patul lui... ar fi ca un balsam... Doctorul i-a interzis să coboare și noi facem cu rândul pe paznicii lui, dar avem foarte puțin timp liber.

Cibănoiu.

— Eu tocmai plecam într'o excursie cu automobilul prin Ardeal... Dar s'a dus Valeria numai decât... Ce a găsit acolo, zice că nu poate spune. El sta tocmai sus, la al treilea, pe Rahovei... Nu era măturat de zile întregi, o gândăcime să te sperii, haine și ghetete murdare, resturi de mâncare. Pe cărți sta praful de un deget. El avea nevoie de pungi cu gheață pe frunte și seara comprese calde la ficat... Era slăbit, neras, cu rufăria patului murdară, căci era o singură servitoare la toate trei etajele. Venea numai să mă-

ture și să aducă apă dimineța. Valeria a venit înapoi acasă.. A luat un ciocan, cue, cearșafuri de pat și o pernă cu fețele ei, a luat un reșod, că eu am vreo două, trei, că mereu se strică și nu vreau să rămîn fără nici unul.

Casa lui era/veche, ca o cazarmă, dar avea electricitate și priză pentru reșod, așa că tocmai bine putea să încălzească apa.

Impreună cu Cibănoiu l-au coborît jos din pat.. L-au așezat pe saltele în fundul culoarului. A deschis ferestrele, a curățat puțin de păianjeni, a măturat bine, a pus praf pentru ploșnițe și pâine muiată în acid boric pentru gândaci. A dres ea singură patul, că Ciobănoiu nu se pricepea la nimic.. A potrivit rafturile de cărți. Pe urmă a primenit așternutul, a spălat/vasele și paharele.. Cibănoiu se minuna, nici nu mai recunoștea odaia.. În fiecare zi, că eu eram plecată, se ducea la el; de câteva ori, când avea dureri, a stat și noaptea lângă patul lui. Că era bolnav de ficat, nu știu ce avea, că nu avea/voie să bea decât lapte. Spune Valeria că avea niște dureri îngrozitoare, uneori își mușca mâinile ca să nu strige.. Când, îi treceau crizele stăteau de/vorbă.. Și ei și lui le plăcea să stea la discuție.. Spunea Valeria că despre mine n'a spus o/vorbă tot timpul.. Ea adusese un borcan de dulceață de acasă și pregătea la reșod, cafele, de trata prietenii când veneau.. Seara se adunau toate rablele acolo și zice Valeria că petreceau foarte bine.

De văzut nu ne-am/văzut toată /vara.. Eu fuseseam la Bârlad tot timpul.. El mi se pare că a fost la un cămin de scriitori prin Transilvania.. S'a angajat pe urmă la o gazetă dela Chi-

șinău, dar nu știu de ce n'a stat decât două luni. Pe la sfârșitul verii mi-a venit un angajament dela Teatrul Național de acolo. Am bănuț eu că trebuie să fie ceva cu el acolo... Dar n'am primit... Trebuia să transportăm casa și ne era greu.

Valeria dragă,

Nu înțeleg de ce te-ai grăbit atât să-mi trimiți cărțile împrumutate... Imi făcea plăcere să le știu la d-ta... Dacă vrei altele, oricând, toată mica mea bibliotecă îți stă la dispoziție... Știu că nici odată cărțile pe care le iubesc atât, nu/vor fi în mâini mai bune, mai îngrijitoare, și atât de iubitoare ca ale d-tale. Mereu îndatoratul

George Demetru Ladima.

— In Septembrie, când ne-am întors, Valeria, care împrumutase niște cărți dela el — nu le-a cetit, că nu i-a plăcut nici una — i le-a trimis înapoi... Despre mine nu spunea nici un rând, nici n'o întreba niciodată... Aflase și el poate, că în toamnă era să mă mărit cu Arghiropol. Eram ca și logodită...

— Arghiropol era un societar al teatrului? Nu l-au scos la pensie? Așa auzisem parcă...

— Da, și a stat la noi în casă vreo două săptămâni... De cât să fiu metresă pe degeaba a unui tenor, mai bine nevasta unui societar, că amanți găsesc eu câți vreau... (Ea nu spune limpede că vrea un bărbat „complezent”) Arghiropol a și stat aci, vreo trei săptămâni... Ladima știa... când ne întâlneam pe stradă, mă saluta foarte rece și așa... foarte demn... Că nu mai ve-

nea nici la noi... Ii spusese Valeria că m'am logodit și că de Sf. Dumitru ne mutăm într'o altă casă, mai mare... La Național însă tot n'am mai putut să intru... Nici Nae Gheorghidiu nu putea face nimic, că acum fusese scos dela minister și îl atacau mai toate gazetele.

Domnișoară,

Am publicat astăvară în cea mai de seamă revistă literară „Cugetul” în care public de obicei versurile mele, trei articole despre decadența teatrului românesc, care au avut oarecare răsunet, în deosebi în generația tânără, dornică de o spiritualitate nouă. S'a hotărât să facem o grupare pentru teatru, i-am spus: Proscenium. Un tânăr regizor Doriadi, care a studiat la Berlin cu Carl Heintz Martin va pune în scenă. Înainte de spectacol vom ține conferințe arătând ce vrem. Sunt nădejdi mari că vom revoluționa în întregime teatrul românesc învechit, rămas la formule vulgare, bulevardiere. Cea dintâiu piesă pe care o vom juca va fi Invierea lui Tolstoi, într'un singur decor, cu proiectoare și recuzită modernistă... Te-am propus pe d-ta pentru rolul Maslovei și după oarecare discuții, deoarece se pare că Doriadi vrea pe altcineva, s'a căzut de acord. Pe bărbat îl va juca un tânăr abselvent al Conservatorului, Priboescu, pe care probabil îl cunoști, pentru că se spun despre el lucruri extraordinare. V. I. Stefanovici, unul dintre cei mai reputați esteți de la noi, va vorbi despre „Tolstoi și regia lui Gordon Graig”. Spectacolele vor avea loc la „Teatrul Popular”. Sala va fi decorată în perdele cenușii, iar scena transformată.

G. D. Ladima.

— Deși nu plăteau nimic și știam eu cât timp se pierde cu repetițiile, am primit... Venea și el, în fiecare zi, la repetiții, sta într'un stal în întinericul sălii, și-mi vorbea foarte politicoasă. Imi plăcea mult mai mult, așa cum se întorseseră lucrurile. Miroseam eu câte odată, că trece anume pentru mine pe la ușa regisorului.

— Și s'a jucat spectacolul?

— De vreo trei ori... Am aci și critica... A coborât și a scotocit într'altă cutie unde erau făeturi din diverse ziare... Afară de Universul care nu găsea satisfăcătoare asemenea încercări și spunea că singura care a înțeles rolul a fost d-ra Răchitaru, și de Dimineața, care lăuda mai ales pe Doriadi, pe Priboescu și remarcă în deosebi pe d-ra Răchitaru „care a fost sguuitoare”, toate celelalte critici vorbeau așa, înseilat, despre spectacol, și rând pe rând arătau că mai ales în scenele de beție, Maslova, a d-rei Răchitaru, a cutremurat sala... „Are un temperament copleșitor, scria unul dintre critici „și Teatrul Național a făcut o greșală de neiertat concediind-o”. Mai erau câteva reviste, mici probabil, pe hârtie/velină, care cereau ca neapărat să se încredințeze un teatru permanent lui Doriadi.

— Eu eram bucuroasă, că asta îmi slujea ca să cer să fiu reangajată la Național, mai ales că nu mai puteam conta pe Arghiropol... care după ce stătuse trei săptămâni în casă la noi, rupsese logodna... Și încruntând, prea puțin, centrul de întâlnire deasupra nasului, a atâtor linii caligrafice: Iar intrigi și anonime... că știi cum e acolo!... A aflat și de falimentul băncii...

— Ce faliment? întreb uimit.

Emilia se învinețește, se agită toată.

— Să nu mai vorbim. Pungașii dela Banca Gompos... Mi-au mâncat un milion... Că tocmai vream să iau o casă în parcul Principesa Maria. Că mereu ziceam să ne mutăm... Acum...! și își freacă vertical, palmele desfăcute, ca două talgere de fanfară, în semn de „adio”.

Altă scrisoare, acum cu un scris mai nervos, mai grăbit și mult mai oblic, fără titlu.

E peste puterile mele... Trebuie să-ți scriu... Trebuie să-ți vorbesc... Până mâine seară trebuie să se întâmple ceva pentru că mi se rup zăvoarele minții... De trei luni îndur o suferință care întrece puterea de rezistență a nervilor mei, depășește tot ce e capacitate de îndurare și răbdare... Orice Emy... dar vreau să fiu iar lângă tine... Să te aștept jucând tablinet cu Valeria... Mă cuprinde nebunia, mi se pare dintr'altă lume posibilitatea pe care o aveam, de a-ți auzi pașii pe scară — oricât de târziu — de a te vedea intrând pe ușe, scoțând pălăria cu mâna stângă și așezând-o peste mănuși.

Să privesc, sprijinit în coate pe fața de masă cu pătrate albe și roșii, obrazul tău rotund și rumen, cu ochii mari verzi. Să ne certăm... să spui ce vrei... Sunt cel mai nenorocit dintre oameni, Emy, când sunt departe de tine... Prezența ta, alături de mine pe stradă de cealaltă parte a mesei, în sufragerie, în aceeași încăpere, fie și într'o sală de spectacol, mi-e mai necesară ca unui morfinoman, doza lui zilnică.

Cel puțin înainte te puteam aștepta... Sufeream atâta... Azi până și așteptarea aceea, acum când de trei luni nu mai am dreptul acesta, mi se pare un paradis

pierdut. Re-dă-mi-l... Pe lumea aceasta e tot ce mi s'a dăruit într'o viață de umilință, mizerie și suferință.

George Ladima.

Nu pot să întreb, decât după o lungă tăcere, în care mă apasă un soi de desnădejde, cu toate că surâd.

— Ce i-ai răspuns?

— M'am sfătuit cu Valeria și ea a fost de părere să-l chemăm... Mai ales că acum mă certasem cu Arghiropol și eram liberă de tot. Am întrebat-o pe Valeria, dacă să mai spun vre-o minciună ca rândul trecut, să mă desvinovățesc... Ea a spus să tac din gură... Că e mai bine pentru mine, ca el să știe adevărul.

I-am scris o scrisoare că îl aștept a doua zi seara, cu mare plăcere... Și uite ce nebunește mi-a răspuns.

Era într'adevăr o scrisoare de înnebunit. Pe patru pagini nu era scris decât cuvântul „mâine”, în coloană, pe fiecare pagină și de câte 10—15 ori.

Mâine.

Mâine.

Mâine.

Mâine.

Mâine.

Mâine.

Și așa toate fețele. La urmă doar atât: „Va mai fi mâine?”

— După aceea ne-am văzut cam în fiecare seară... Avea bilete de cinematograf și teatru luate dela ziare și am ieșit împreună. De câteva ori

am stat amândoi acasă de /vorbă, și se ducea Valeria la teatru.

— Ascultă, ai fost din nou a lui?

— Nu... că nici n'a fost vorba de asta... Stăteam numai așa de /vorbă, că altminteri era idealist.

Mă uit la ea, e tot senină, mare și goală.

Draga mea,

Toamna târzie e de aur, părul tău bălaiu e de aur, ochii tăi au licăriri de aur... Săptămâna asta e aurul /vieții mele... Sunt un nerod... Un nebun, că trei luni am suferit atât... Trimit două locuri din vreme pentru Valeria s'o invite pe prietena ei. Cibănoiu îmi spunea azi dimineață, că ar merge și el bucuros cu Valeria la cinematograf. Noi cari am văzut și „Carnea Diabolică” și „Lord Satan” vom rămâne acasă...

George.

Să rămâi acasă, cu Emilia, fără s'o ai!

În definitiv ce-o fi fost intimitatea cu femeea aceasta, mai ales când nu e desbrăcată?

— Ce /vorbeați seara?

— Până noaptea târziu... Despre teatru, despre actori, știa o mulțime de lucruri. Uneori jucam și noi tablinet... Îi plăcea, așa, să stea aci.

Emy scumpă,

Ceiace-ți spuneam aseară e pe cale să se împlinească. Azi m'a chemat prietenul de care-ți vorbeam și m'a prezentat unui deputat, n'ai de unde să-l cunoști, Nae Gheorghidiu... A rămas să ne întâlnim diseară din nou

acasă la el... Prin urmare nu pot veni... N'am vorbit încă despre condiții... Știu că va fi un buget foarte scăzut și lefuri foarte mici. Sper să iau cronica dramatică... Gândește-te puțin la mine diseară.

George Ladima.

— Când am primit scrisoarea am rămas trăs-nită... Nici azi, jur, nu mai înțeleg cum el nu a văzut că Gheorghidiu este, știi? arendașul pe care l-a văzut la noi.

Urmează apoi o seamă de bilețele scurte... fie că Ladima nu mai avea timp să scrie, căci acum scria aproape singur jumătate din gazetă, și încă articolele cele mai de seamă, fie că nu mai avea nevoie să scrie, căci pe Emilia o vedea în vremea aceasta probabil când vrea. Era o activitate înfrigurată, politică, războinică... Poate o fi fost și o diversiune sufletească... Nu sunt decât mici bilete:

Treci cu Valeria diseară pe la mine pe la redacție... Mă luați și mergem să mâncăm la Mircea.

Sau altul, pe hârtie cu antetul „Veacului”.

Nu te pot aștepta.../Vino direct la teatru... Eu iau un ceaiu la redacție.../Vezi să nu pierzi actul I căci e o scenă foarte importantă... Observă că locul gazetei s'a schimbat, căci din cauză că am apărut târziu, ni-l dăduse la fund, și l-am trimis înapoi.

G.

Rămân din nou îndelung pe gânduri... Toată vremea aceasta de/vreo câțiva ani încoace e a vieții mele, și trebuie să precizez că orice dată,

chiar străină, trece prin existența mea ca un amestec de /vis și realitate... Ceasul care a bătut orele regulate până am împlinit 28 de ani, e de atunci puțin strâmb. Trăesc o /viață, în care nimic din ceea ce se întâmplă nu mai e cu semnificație simplă... Totul trebuie să corespundă, ca în /vis, la altă situație, faptele capătă înțelesuri noi, unele printr'alte. Cuvintele nu mai sunt semne, pentru ce e dincolo de ele. Mai înainte /viața mea avea zilele săptămânii: luni, marți, miercuri, etc., care corespundeau cu zilele cifrate în calendar... când era ora 12, era ora 12... Dacă era cald, mi-era cald. Dacă aveam guturai, strănutam... Aveam un program, sau o lipsă de program, care se suprapuneau exact faptelor... Când cunoșteam un domn, era un domn, când cunoșteam „alt domn” era „alt domn”, când mă culcam cu o femeie însemna că am avut-o, când un cunoscut spunea că-i plac țigările Lucky Strike însemna că-i plăceau Lucky Strike. Dar de câțiva ani, printr'o acumulare de împrejurări deosebite, care ele înseși or fi având vreun tâlc, semnele nu mai corespund conținutului lor stabilit, faptele au alte cauze de cum le știu eu; dacă o femeie, care e zodia mea, râde, nu mai înseamnă că e /veselă; când un domn e grav, corect și important, nu înseamnă că nu depinde în toată soarta lui de un cuvânt al meu, când fug de un surâs, poate însemna că îl doresc, iar un domn cu mustați războinice, pe care-l, prelungeam într'un raion universitar, aflu azi că ducea pantofii Emiliei la cismar... Știu că asemenea devenire e normală pentru nenumărați alți oameni,

dar ceea ce nu e normal e transformarea mea, automobilistul și atașatul de legăție Fred Vasilescu. Iar acum când eu nu mai sunt cum am fost, ochii mei, prin care văd lumea, sunt, mai mult ca ori când, cum n'au fost niciodată, numai ai mei, și înapoia lor sunt eu, numai eu... Nu pot să fiu înapoia altor ochi... Noțiunea de normal eu nu o am decât comparând existența mea de dinainte de a întâlni pe d-na T. cu existența mea de acum/ Vedeam mai puține culori, doar câteva nuanțe, mult mai puține fapte, alte bucurii... nici nu bănuiam atâtea înțeleșuri câte îmi sar în ochi de atunci încoace. Erau chiar mult mai puține întâmplări pe lume și semănau, groase, oarecum toate. Mi s'au ascuțit simțurile? Nu/ vedeam mai înainte nimic, ca atunci când treci pe lângă un copac, plimbându-te fără să-l vezi măcar, deși nu ești distrat, numai pentru că nici nu-ți închipui ce ai putea/vedea la un copac. Și nici nu-ți pui problema asta. Dar când tovarășul s'a oprit privind, și te oprești și tu, descoperi nenumărate forme și fapte. Coaja copacului e crăpată într'un anumit fel, care te sperie cu diversitatea lui, sunt flori la rădăcina lui, de soiuri foarte diferite, e și un mușuroiu de furnici, pe care dacă-l privești atent descoperi alte întâmplări mici, dar neasemeni una alteia. Femeea aceasta e tovarășul care m'a oprit din drum, numai ca să privească el ceva, și de atunci am început să văd și eu o mulțime de lucruri. Mă gândesc că fără doamna T. n'ar fi existat în nici un fel Ladima în viața mea; iar întâmplarea de acum, care mă îngheață, și mi se pare în amurgul acesta călduros, în camera aceasta, dospită de su-

ferințe și semnificații, nu m'ar fi oprit în locnici cât să fumez o țigare. Fără să-mi descopere ea anumite resfrângeri de orgoliu și anumite gingășii, fără să-mi fi arătat savoarea umilinței, nu m'ași fi întovărășit niciodată cu un om, care m'a făcut „gujat” în plină lume; fără ea n'aș fi știut că a te întâlni noaptea cu un astfel de om, și a porni cu el apoi la Sinaia, poate însemna o bucurie scăzută, grea, mai adâncă decât o călătorie la Londra, pe care o așteptam atât când eram student.

Și dacă toate aceste există, și mai ales există așa, e pentru că în toate, în orice lucru, în orice întâmplare și neîntâmplare de când am cunoscut-o, dăinue ceva din existența ei, imaterial, cum vibrează în orice organ, cât de neînsemnat, energia întregului. Și nimic nu mai poate să fie altfel, cum râul nu mai poate curge în sus. Mai ales de când a venit și lovitura cumplită (care m'a făcut să citească atât și să caut explicații) lumea e azi pentru mine ca privită printr'o lupă și impregnată de gândul existenței acestei femei, cum e orice obiect înmuiat / vag / verzui, când privești lumea prin ochelari / verzui.

A bătut cineva în ușe.

— Emilia!... și, mai sec, Emilia!... Vino puțin afară...

Iși aruncă una peste alta pulpanele chimonoului roșu, lucitor ca atlasul, și după ce a vorbit ceva dincolo, închizând ușa cu grije, se întoarce înodând fâșiile pe șoldul plin, cu o mutră mie-roasă.

— Ascultă, nu te superi... dacă te las singur puțin... A venit croitoreasa. Se scuză și nu știe

că asta mă împacă, mă domolește de parcă a sunat de recreație... Ii spun cu un accent de sinceritate, pe care nu l-am avut niciodată în casa asta:

— Dar Emilio, crede-mă... mă simt foarte bine... singur... Sunt obicinuît... îmi place.

Mi-a fost destul greu să-l conving pe Nae Gheorghidiu să-l ia director la Veacul pe Ladima... El se gândea mai mult la un fost gazetar pamfletar, care schimbase câteva partide și trecuse cu dezinvoltură pe la vreo cinci gazete de toate nuanțele... I-am spus însă, pentru că mă consultă foarte adesea, de se miră și tata, mai ales decând la Londra, l-am pus în legătură, foarte solid, cu fabrica de arme și muniții cu care ne-am asociat, că trebuie să punem în fruntea gazetei un om nou, cu un trecut fără toartă de care să se poată agăța învinuirile, ca să dăm autoritate campaniilor noastre... Nae Gheorghidiu socotea că fusese „lucrat” de către colegii de partid, și că numai din pricina aceasta fusese remaniat... Se duseseră împotriva lui, câteva campanii foarte susținute, pe chestia fabricii de muniții din Ardeal și mai ales pe chestia recepției avioanelor... O gazetă scrisă cu multă vervă pamfletară vorbea în fiecare număr, despre „cosciugurile sburătoare” și de „fleoarta dela Comunicații”. Gheorghidiu, deși în oraș răspundea foarte cinic, și uneori spiritual, în birou, acasă, era foarte abătut... De multe ori dela Cameră, după ședințele de noapte, venea la noi împreună cu tata și — îmi spunea mama — discutau în biroul cu foteluri negre, cu abajur verde, până târziu, spre ziuă... Aci tata era cel mai curajos și mai cu poftă de luptă: —

Coane Nae ascultă-mă pe mine... n'au nici o importanță toate atacurile lor. Cine citește prostiile dela gazetă?... Ascultă-mă pe mine...

Totuși Nae, neștiind ce crede Ionel Brătianu despre el, părea foarte enervat. De două ori a încercat să răspundă prin Viitorul, dar a fost cu neputință, deși personal era unul dintre favoriții lui Vintilă Brătianu... A bănuit aci un ordin al lui Ionel. Când s'a dus să întrebe cum de i s'a putut refuza un articol, lui, fost de două ori ministru, Ionel Brătianu l-a primit prietenos și absent, avea aerul că nu-i/vine să creadă. Pe urmă l-a întrebat cum merge fabrica de muniții, dacă speră să înceapă curând producția... Când Gheorghidiu a adus vorba despre Viitorul, a spus că nu citește nici o gazetă, că toate sunt proaste și „fără îndoială Viitorul mai proastă decât toate”.

După/vreo câțva timp ,mai ales că foaia pamfletară, îl batjocorea îngrozitor, a hotărît să scoată și el o gazetă... Ca de obicei, mai toți banii i-a dat tata, căci Gheorghidiu socotea că în afacerile comune, el aduce destul, inteligența și influența lui, urmând ca tata — asociatul fidel de zece ani — să aducă materialul.

George Ladima, om în toată fire, cu reală presanță ca să zic așa, a făcut o foarte bună impresie... Mustața blondă, întoarsă în sus, bărbăția lui bătaioasă, un fel de încredere în sine l-au impresionat pe tata. Eu îl sfătuisem să aducă și un proiect de buget lunar, pe care să mi-l arate mie mai întâi... Am luat masa împreună în garsoniera mea... Bietul om era foarte mirat când a văzut la masă pahare de Murano și, timp îndelungat, a privit ca un copil cupele joase de forma ghindei, cu mu-

chiile poligoanelor albastre și cristalul pereților albăstrui, în locul paharelor albe, drepte sau cu un picior. Abia în anul acela începuse moda, și primisem cadou un serviciu pentru douăsprezece persoane, garnitura întreagă, dela o doamnă prietenă, care niciodată nu vrea să vie în garsoniera mea, dar spunea răsând că: „veghiază asupra ei”. Bilanțul lunar adus, arăta 280 mii de lei tipografia, 22 de mii localul, 100 de mii cheltueli de administrație, 300 de mii lefuri redacția și administrația. În total 700 mii de lei pe lună. În afară de 200 de mii cheltueli de început (mobilier, instalație, reclamă)... Ladima îl scrisese pe o coală de hârtie cu foarte multă grijă, caligrafic aproape.

Mi s'a părut foarte rezonabil. Tata a întrebat însă câte exemplare vom trage. I-am spus că Ladima socoate că vom putea scoate 10 mii de foi zilnic. Gânditor, și-a aprins țigarea și pe urmă m'a întrebat, cu privirea puțin obosită, fixă, fără ochelarii negri, cu un aier somnoros: „Câte se vor vinde din ele?” I-am spus că toate, el a fost însă de părere că nu vor merge mai mult de șapte mii... „Cât face șapte mii înmulțit cu doi?” — !? — „N'o s'o vinzi cu doi lei bucata?” — „Cât face paisprezece mii înmulțit cu douăzeci și șase?” — !? — „Păi nu ai douăzeci și șase de numere pe lună? Am înmulțit, am adunat... „364 de mii”. — „Atâta e bugetul”. Eu acopăr o eventuală pierdere de 100 de mii de lei pe lună”.

Tresar... dincolo a căzut ceva, un obiect... nu-mi dau seama ce, dar e profund neplăcut, să ți simți gol cum sunt eu, prizonier într'o casă necunoscută. Nu știu cine e acolo... Nu știu ce se vor-

bește, ce fac cei din camera/vecină... Bubuitura asta îmi dă o enervare acută. Ași vrea să trec dincolo să/văd ce e, dar ar trebui să mă îmbrac, iar îmbrăcat nu știu cum aș mai ceti scrisorile. Aș deștepta atenția Emiliei asupra interesului pătimăș cu care le descifrez. Aș pierde și comentariile și amănuntele ei. Rămân așa... Aprind o nouă țigare și simt că a gândi, a rememora azi, îmi face bine, că e o circulație în mine ca o descongestionare. A desluși, a trăi în trecut e ca o/voluptate, fie și dureroasă, pe care nu pot s'o întrerup, cum creșterea niciunei/voluptăți nu poate fi întreruptă, prin propria/voință.

A doua zi am mers cu Ladima la noi acasă. (ii spusese să/vie bine pregătit, arătându-i ce reducere avea de gând să facă tata) și a fost o discuție de trei ceasuri.

— Doamnă Vasilescu, spunea Ladima, gesticulând așezat, cu amândouă coatele pe masă, cu un zâmbet binevoitor, e cu neputință să scoatem gazeta cu suma asta. Uite aci oferta tipografiei; 60 mii de lei un număr în patru pagini, pe săptămână, socotit un sfert de pagină reclamă. 10 mii de foi tiraj. Și, ca în paranteză: 5 mii e zațul și tiparul, 5 mii hârtia. Aci nu încapă nici o reducere. (Totuși tata a obținut cu 50 de mii de lei pe săptămână, la tipografia unui fost ajutor de primar liberal). Local, în centru, mai ieftin de 200 de mii de lei pe an nu se poate găsi... Nu-i așa?... Deci 16 mii pe lună. Lumină, apă, încălzit 3000 pe lună, servitorul 3000... adică 22 de mii pe lună...

Și a rămas, ca la un sfârșit de demonstrație

cu umerii aduși în față, cu palmele desfăcute înlături, cu buza de jos resfrântă. Convins.

— Dece un local de 200 de mii pe an?

Ladima, încurcat, dar cu superioritate, a ridicat brațele:

— Un birou pentru d-voastră...

— Nici eu, nici Fred, nimeni nu va călca pe la ziar... Nici nu se va ști că am vreun amestec în această chestiune... una directorul, una redactorii, alta administrația... Mai departe... și înfundat în fotoliu, fără să privească, sprijinind cu mâna, de prisos, ochelarii negri, tata aștepta, oarecum agresiv.

Ladima și-a răsucit mustața, a consultat notele.

— 3 mii cheltueli de administrație și expediție, de număr.

Bătrânul, a ridicat capul, cu ochii pe jumătate închiși a nedumerire.

— Asta?

Ladima a înșirat profesoral.

— Timbre, sfoară, transport, telefon, hârtie de împachetat...

— Pune 1500... de număr... 26 de numere... Și se îngâna după obiceiul lui ca să aibă timp de gândit: ă-ă-ă... da 15.000... ă-ă-ă., zi 40.000,

Ladima ridica din umeri exasperat, cu mustața blondă bătaioasă...

Și pe urmă sec:

— 6000 Rador... Telegramele din străinătate...

— N'avem nevoie... apărem la două după masă, le tăiem din gazetele de dimineață.

Spun drept că mă enerva spiritul de speculă al tatei.

— 300 de mii lefurile în administrație și redacție.

— Adică? Și tata și-a ridicat ochelarii care-i căzuseră pe nas, cu o mână, ca să privească mai drept, mai pătrunzător¹⁾.

— Un administrator 20 de mii...

Tata a sărit din fotoliu, a trântit brațul în cămașe, cu manșeta burlan pe masă (că era cald de tot).

— 20 de mii pe lună?

Ladima a scăzut tonul, și a luat o manieră doamnă de tratative diplomatice.

— Domnule Vasilescu, administratorul e tot atât de important la o gazetă cât și directorul. El răspândește gazeta.

— Iți dau eu un om priceput cu 12 mii pe lună...

Cred că tata vrea să „dea omul” ca să aibă și pe cineva de încredere la administrație.

— O dactilografă 6000.

— Ca să scrie articolele?

— Nu, adresele abonaților, corespondența administrației.

Intors așa, cum sta, a întrebat mirat:

— Adresele abonaților nu se tipăresc?

¹⁾ Când îl cunoscusem personal, pe Tănase Vasilescu, mă surprinsese că poartă ochelarii fumurii și seara chiar. Mi-a explicat un prieten, că acești ochelari erau la el o mască. În afară de faptul că îl ajutau să escamoteze drama neștiinței lui de carte, împiedicau pe cel cu care discuta, să-i citească intențiile în privire, în schimb el putea examina în voe pe cel din față. Îi punea deaceea, când trata afaceri, chiar seara. În ceea ce privește socoteala, e de reținut că de atunci până acum cifrele au scăzut într-o proporție de 20-25⁰/o.

— La început, până se fixează, se scriu numai la mașină.

Tata a mârâit, și-a ciupit mustața tunsă...

— Hm! Hm!

— Cinci mii de lei un expeditor.

— Asta ce e?

— Expediază prin poștă gazeta, o dă în București, /vânzătorilor.

— Asta nu poate s'o facă administratorul?... sau servitorul?...

— Nu, ăceia au altceva de făcut.

— In redacție: trei redactori a câte 20.000 pe lună... 60 de mii... doi a câte...

— Mă rog, întâi, pune un director cu 20 de mii pe lună... Doi redactori, unul cu 10 mii și altul cu 8 mii pe lună.

Lui Ladima nu-i venea să creadă: „Domnule Vasilescu, dar e peste putință să găsești redactori cu 8 mii de lei pe lună”.

— Cum nu? Lasă... Cunosc eu gazetari care pentru 8000 de lei pe lună, îți scriu o gazetă întreagă... că mor săracii de foame...

Ladima s'a sculat din fotelul negru dela birou, unde semăna cu Marcel Prevost, luminat de lampa cu abajur /verde...

— Domnule Vasilescu, așa nu se poate face gazeta.

Și tata a simțit că a mers prea departe.

— Domnule, de ce-ți trebuie atâtia redactori?

— Imi trebuie în fiecare zi: un articol de fond, un articol în mijloc, un articol coloana 6—7 în margine, un foileton... Unul dintre acestea îl /voiu scrie eu, celelalte trei, alți trei redactori... /Vom face rotație la fiecare dintre categorii. Mai sunt

necesari, doi redactori, pentru cursive și pagina literară, că trebuie s'o punem, câțiva cronicari, trei reporteri, un secretar de redacție, un ajutor, doi corectori... E un minimum de personal la gazetă... Cum/vezi, în total 166 de mii pe lună...

Tata a zâmbit aproape cu duioșie, ca unui bolnav.

— Ță... ță... ță... Asta nu se poate domnule Ladima... nu se poate... Reporterii, n'ai nevoie de ei, tai din alte gazete.

Ladima a sărit în sus, cu mustața indignată, și ceea ce mă uluiește azi când știu din scrisorile Emiliei, ce lipsuri ducea, e îndârjirea și hotărîrea cu care dicta sutele de mii.

— Dar atunci /vom apărea cu material trezit cunoscut din ziarele de dimineață.

— Il mai aranjați d-voastră... In afară de d-ta, doi redactori și un secretar de redacție ajunge... Patru inși pot scrie foarte bine, o gazetă.

Amicul meu a făcut ochii verzi mari cât prunele, obrații poroși i s'au contractat:

— Dar secretarul de redacție... nu scrie la nici o gazetă din lume. El numai adună materialul, îl pune în ordine, paginează...

— De ce să nu scrie?/Va scrie...

Rezultatul a fost că Ladima a plecat acasă... declarând că în condițiile acestea el nu poate să-și „ia răspunderea”.

L-am căutat cu mașina... am trimis șoferul sus să-l cheme, căci îl luasem dinadins (și pe urmă l-am trimis acasă pe jos). Am fost la șosea, și i-am explicat ce greșală ar face să refuze.

Știu că tata e în stare să discute, cu șanse de succes, orice i se prezintă, chiar chestiuni pe

care nu le cunoaște, căci aplică principii permanente de conducere în afaceri. La fel a câștigat și acum, căci Ladima a cedat și bugetul a fost fixat la 336 de mii, (adică mai puțin chiar decât fixase tata însuși, în cea dintâiu hotărâre a lui) plus o sumă de 100 de mii pentru „lanșare”.

Localul a fost găsit pe strada Matei Millo la etajul al doilea... Nu știu cum era, că n'am fost nic odată...

Ușa se* deschide, fără nici un avertisment, și apare din nou Emilia, care se îndreaptă spre șifonier.

Tresar enervat:

— Dragă închide, te rog, ușa bine...

— Dar nu e nimeni... Dacă-ți spun... e o /ve-rișoară a noastră, croitoreasă, care a /venit să-mi probeze rochia. Trebuie să-i duc niște garnitură.

— Și-adineauri, ce a fost sgomotul acela?

— Care sgomot... N'a fost nici un sgomot.

— O bubuitură, nu știu ce-a /fost.

Cu fața mirat caligrafiată:

— A! a căzut un ghiveci cu flori, când s'a întors Cleo în jurul meu, să prindă cu ace. De ce n'ai dormit?...

— Dragă, n'am nevoie să dorm, mă simt bine și așa... Mai fumez... Dar închide repede ușa.

Caută, întoarsă, în sertarul de jos și cum stă așa cu bucle pline așezate pe călcâie, șoldurile și coapsele imperiale, care întind chimonoul lipit ca o piele, desfăcute, i s'au dilatat enorm. E un maximum de Emilia, e propria ei statuie.

— /Viu numai decât, nu te supăra... Mai avem puțin.

E o situație imposibilă. Deși m'am acoperit cu cuvertura până la gât, mă simt gol, penibil de stânjenit pentru mine, pentru ele, pentru aceea care e afară și nu se poate să nu gândească, să nu-și închipuie ce e înăuntru... Dar...

Succesul gazetei, trebuie să recunosc, a întrecut cu totul planurile dintâi. George Ladima, după ce s'a ocupat cu pasiune de organizarea ei, o scria — căci el o scria mai toată — cu atâta înfrigurare și cu un soi de curaj aspru, neașteptat, încât isbutise să surprindă atenția și interesul publicului. O botezase „Veacul” și când propusese numele acesta, Ladima avea o voce gravă și groasă, cu o drojdie de dispreț căci îl transformase în simbol. Nae Gheorghidiu, nu numai că nu apărea în nici un mod la gazetă, dar nu lua parte nici la reuniunile de seară, după masă, la noi în biroul cel mare și întunecat, cu fotele de piele neagră răbufnită, prea mari, cu lămpi cu abajur/verde, care nu luminau în jos, auriu, decât mescioarele pe care erau așezate... Tata era cel care discuta cu administratorul și cu Ladima. Dar nici tata nu apărea nicăeri ca proprietar, numai la tribunal, unde gazeta fusese înscrisă pe numele lui. Nae Gheorghidiu adusese însă în redacție un fel de prim redactor, pe care-l impusese anume, cu indicația că nu trebuie să știe nimic, Ladima... Mărturisesc că nici n'am văzut vreodată atât devotament, ca la acest gazetar, pentru Nae Gheorghidiu. Discreție, spirit de apărare, umilitate... El trecea dimineața pe la tronul lui și se ducea la redacție, cu articolele uneori scrise gata. Dela început am bănuit însă că /va fi greu de colaborat cu Ladima, căruia nu i

se putea spune clar care va fi direcția gazetei. I s'a afirmat numai, că/ va fi o reacțiune împotriva „conducerii” liberale. El, mi se pare, după cele ce au urmat, a înțeles că e/ vorba de o reacțiune împotriva doctrinei liberale, ceea ce era cu totul greșit, căci și Nae Gheorghidiu și tată-meu înțegeau să facă cel mult un soi de dezidență în partid.

Încă din primele numere Mateevici (așa se numea devotatul lui Nae Gheorghidiu) a pornit un atac împotriva foii pamfletare, în care patronul lui era tratat de „fleoartă” și „negustor de cosciuge”. Din greșeală, fără să știe cine a scris articolul, cel atacat a răspuns cu o notă/ veninoasă împotriva lui Ladima, personal. Seara la noi acasă, acesta tremura de enervare. Era uluit că a putut fi atacat personal și se | vedea hotărât pe o polemică | violentă, ceea ce convenia firește lui Gheorghidiu.

Timp de două săptămâni | Veacul a deslănțuit o campanie aproape sălbatică, împotriva celui în care toată lumea | vedea un fel de dictator al polemicei românești. Acesta nu numai că atacase pe Gheorghidiu, pentru „afaceri | veroase”, dar isbutise să-l facă să treacă drept un imbecil ridicol, deși înainte de campaniile acestea, deputatul avea reputația unui om de spirit (nu-și mai amintea nimeni de asta). Ziaristul acesta, în aparență | violent și dezordonat, nu era lipsit de o judecată rece, reținută, ca să zic așa... Cred că el și-a dat seama că opinia publică, la noi, e incapabilă de discernământ, dar în același timp și mult mai sensibilă ca orice altă opinie publică. De asta sunt sigur. Din pricina acestei lipse, ori-

ce e scris produce impresie profundă și întotdeauna cel care scrie are absolută dreptate. Știi o anecdotă, care mi se pare că s'ar aplica foarte bine opiniei publice românești. Se zice că un sultan a vrut să judece el însuși într'un proces. I s'au înfățișat deci părțile și a început să vorbească cel cu plângerea... Uluit, sultanul s'a întors către cadiul, care făcea un soi de oficiu de grefier și i-a spus, ca omul care a descoperit America: „Asta are dreptate... Să știi că are dreptate”. Dar a vorbit și pârîtul, vreme îndelungată, după cât se pare, căci sultanul s'a aplecat către cadiu, din nou: „Și ăsta are dreptate!”... Atunci nedumerit, cadiul i-a atras cu temenele, luarea aminte, că nu e cu putință ca amândoi să aibă dreptate... Și sultanul uimit de această descoperire, i-a spus mângâindu-și cu înțelepciune barba: „Și tu ai dreptate!”... Oricine „înjură” pe cineva la noi, în gazetă, „are dreptate” și tulbură. Se înțelege dela sine că această excesivă sensibilitate a opiniei publice românești, față de orice afirmație, însemnează anularea însăși, a oricărei opinii adevărate, capabile de luptă și rezistență. Pamfletarul acesta extrem de inteligent, a înțeles acest lucru și atunci a adoptat ca principiu deliberat: bestelirea crâncenă a celui pe care vrea să-l combată... Ca urmare a faptului că nu sunt în stare de o opinie reală și de discernământ, românii sunt poate și neamul din lume cel mai sensibil la ridiculul exterior. Am înțeles asta în timpul cât am fost la legația din Londra. Nicăeri nu sunt cred eu, mai puțini maniaci, adică în realitate mai puțini oameni cu viața interioară, ca la noi. Aș vrea să fiu limpede, dar când nu știi

să scrii poți s'o faci boacăna; nu/vreau să spun că toți maniacii au/viața interioară, dar țin să afirm că după părerea mea, după câte am înțeles de pe unde am fost, orice om cu/viața interioară, trebuie să-și organizeze traiul de toate zilele, să și-l simplifice pe baza câtorva deprinderi sistematice, manii, cum le numesc ceilalți, care-l scutesc de atenție exterioară, de explicații și de pierdere de timp... dacă nu e încă limpede, poate că am să mai rețin, căci faptul că englezii, francezii, germanii și nordicii dau cel mai mare număr de maniaci, mi-a dat mult de gândit când eram în streinătate. Și cred că e și ușor de constatat din istorie, că mai toți oamenii mari au avut manii, adică au avut curajul să treacă puțin drept ridiculi. Un om ridicul e însă un om pierdut într'o țară incapabilă de discernământ și aprofundare. Asta a priceput uluitor de precis, pamfletarul acesta care ridicase, ca să zic așa la rangul de principiu, beșteleala... Găsea fel de fel de calificative oamenilor politici, unele de mare succes, cum a fost de pildă acel de „bezofonul” cu care l-a pricopsit pe un șef de organizație liberală provincial, gros, cu gâtul îndesat și vocea pârâită. Pe Nae Gheorghidiu, pe care-l botezase „fleoarța”, (ras de mustăți, cu obraji căzuți de primadonă de 60 de ani, se cam potrivea ca înfățișare) „târfa”, „negustorul de cosciuge”, timp de un an în fiecare zi, îl distrusese. Cred că dacă, după demisia cabinetului Știrbey, în care Gheorghidiu alături de alți trei liberali, reprezentase partidul, Ionel Brătianu nu l-a mai luat în noul minister din August, e poate și rezultatul acestei beșteleli care uluise publicul și făcuse din cel atacat în fiecare zi în

articole și note, o figură popular ridiculă... Bietul Gheorghidiu aștepta la noi acasă, în frac, căci trecuse să iscălească niște hârtii, sigur, că o să fie chemat să depue jurământul „și nu-i venea să creadă, când a aflat din ziare, lista noului cabinet liberal, fără el. A fost bolnav o săptămână... Cum am spus, campania dusă împotriva lui nu numai că infiltrase tineretului liberal convingerea că Gheorghidiu a compromis, prin afaceri | veroase, prin contracte scandaloase partidul, denunțându-l în fiecare zi, ca miliardar din furnituri și prevariator, sau ca asasin al aviatorilor, încât toți îi cereau capul în partid, ca pe al lui Moțoc; dar îl și înfățișase, pe omul acesta, care înainte de războiu trecea drept un om „șarmant” și spiritual, drept un idiot, pur și simplu, chiar puhav, respingător... Am încercat să arăt, și uneori am isbutit, celor cu care am discutat, că nu e adevărată legenda afacerilor fabuloase a acestui om... Ceeace n'am isbutit însă nici odată, a fost să mai creadă cineva că Nae Gheorghidiu e inteligent și spiritual.

Și totuși dovadă că e inteligent, e faptul că și-a dat seama de cauza răului, și a și găsit leacul. Trei săptămâni după campania cu accent feroce a (Veacului, și numele, nici în vreo aluzie măcar, nu mai exista în gazeta care-l terfelise atât ¹⁾).

¹⁾ Cred că pot să confirm, și din propria experiență, în viața noastră gazetărească, această impresie că — împotriva tuturor așteptărilor — nimeni nu e mai speriat și nu-și pierde capul mai ușor, când e la rândul lui atacat personal, în viața lui proprie, decât un „temut pamfletar”. Oamenii aceștia sunt în situația acelor chirurși, care opresc hemoragiile organelor rupte în accident, desfac vintrele oamenilor, dar devin palizi și se zăpăcesc când întâmplător se înțepă la deget și văd sângele propriu, apărând în picături roșii.

Incălzit, clocotitor, cu un soiu de răutate în expresie, Ladima atăca acum întreaga clasă conducătoare... În gazetă, singur Mateevici publica articole de laudă, și acelea priveau întotdeauna, firește, simpatiile și aranjamentele lui Nae. De asemenea Mateevici mai ataca, tot fără semnătură, evident, căci gira Ladima, pe toți conducătorii tineretului. Erau loviți cu căinoșenie, urmăriți personal, unii cu adevărat desființați... | Veacul semăna teroare, mai ales — ceea ce m'a surprins mult — în partidul liberal... La club, la consfătuiri Nae Gheorghidiu era acum temut și ascultat... Mai ales că tata obținuse din partea lui Ladima, făgăduiala că nu va atăca personal familia Brătianu (pretexta o îndatorire sentimentală din vremea războiului) și nici partidul însuși (care făcuse Unirea, etc.). Căci aceste atacuri, se știa, erau singurele pe care nu le iertau nici odată Brătienii²⁾.

Succesul cel mai neașteptat a fost poate cel de ordin material... | „Veacul” atingea, după două luni, tirajul excepțional de 14 mii de exemplare. Presupunând că aveau să se încaseze toți banii, era limpede că foaia, nu numai că nu mai era o sarcină, dar aducea oarecare câștig, mic ce-i

²⁾ E de prisos să mai atragem luarea aminte că tot romanul acesta e ficțiune pură. Chiar dacă unele întâmplări aci anonime, sunt născute prin sugestie, dintr'altel care s'au întâmplat aveau, dimpotrivă toate numele autentice, citate negru pe alb, fie al autorului, fie dintre cele cunoscute, corespund unor momente strict imaginare. Acest „dosar de existențe”, se înțelege de la sine, este închipuit tot, și numai unele necesități de convențional, pe care le impune tiparul, ne-au făcut să-i dăm o formă care poate să înșele.

drept. De altfel era făcută și cu o cruntă economie. Faptul că Ladima era absolut invulnerabil — și se făcuseră investigații la tribunalul din orașul lui de naștere, detectivii îi urmăriseră, tot firul trecutului, îi scrutaseră/viața... — făcea posibilă orice campanie. De el nu se putea agăța nimeni... Nu i se putea riposta cu/violența personală, penibilă aproape, cu care ataca el.

Nae Gheorghidiu, Miercurea seara, când mânca la noi acasă, surîdea cu fălcile rase și căzute, de copoi bătrân: „Să știi că-l fac om pe ăsta... Imi place... Unde naiba l-ai găsit Lumânărarule? Uite, îți dau cuvântul meu că-l fac om”. Când Nae Gheorghidiu spunea: „il fac om”, punea în asta un fel de religiozitate înduioșată, sinceră, ceva care/venea dintr'un trecut îndelungat, că mă întrebam, la urma urmelor impresionat: Oare Ladima nu e într'adevăr om?¹⁾.

¹⁾ Tânărul Fred Vasilescu, fiul unui industriaș de mai bine de o sută de ori milionar, nu știe pare-se sensul perfect conturat și fără echivoc, al acestui cuvânt în românește, el care la 22 de ani era atașat la legația din Londra (probabil, că își închipuia că pe baza meritelor proprii) ca să fie apoi mutat la Geneva, în timp ce alături dintre camarazii săi, cu aceeași vechime și cu un plus de examene, făceau oficiul de coșți în Palatul lui Sturza. Prin urmare nu știe că românii se împart în două clase distincte: oameni și ceilalți. Un om e cel care are existența civilă, adică își poate valorifica, și supravvalorifica orice merit, căci i se face credit prin simpla prezență, pe când ceilalți nici nu sunt încercați. El participă din privilegiul unei foarte restrânse categorii. (Sunt vreo câteva mii de oameni în România, la 18 milioane de locuitori). Dintre oameni se recrutează miniștrii de profesie, deputații din oficiu, personalul legațiilor din străinătate, membrii ai tuturor celor câteva mii de consilii de administrație, plătiți cu tantieme care echivalează titlurile de nobleță, voiajorii speciali în streinătate, sau, sco-

borând, să zicem între alții directorul Teatrului Național, directorul institutului de Radio (cum credeți că se recrutează altfel?) și, mai jos, tot soiul de directori și intendenți de muzee și instituții publice, care acordă locuință, luminat, încălzit, etc.

Fred Vasilescu, care fusese pe front, numai pentru că întâmplător voise el anume, asta, nu s'a întrebat de loc după ce criterii s'au recrutat atât de numeroși ofițeri tineri, ai tuturor cartierelor generale? S'a ținut oare vreun concurs pentru șefii de popotă? dar pentru celelalte servicii, au fost luați din tren la întâmplare? înainte de Revoluția franceză, privilegiul, era favoarea regală: titlu, deci avere (mai totdeauna) dar acum formula e mîi simplă: avere deci titlu, adică privilegiu. În războiul pentru întregire, soldatul pur și simplu, (adică venit din locuitor) avea dreptul și mai ales datoria să meargă zi de zi, în linia întâia de tranșee și de foc, pe când soldatul om, avea dreptul și datoria (neînscrise e drept în constituție, dar fixate printr'un ordin al Ministerului de războiu), să cumpere un automobil și să rămână atașat pe lângă el, la cartier, la Iași, Bârlad, Bacău, Roman, Botoșani sau Onești etc. E adevărat că ordinul publicat în ziare, în mod cinstit, nu fixa nominal pe cei care aveau acest drept și această datorie, dar de vreme ce numai „oamenii” aveau bani, să cumpere un automobil, chiar dacă sumele proveneau prin fraudă, e dela sine înțeles că restul locuitorii era excluși. Un om are dreptul să fie unde e, chiar dacă altul aduce meritul și soluția. Recent, un ministru nu a invitat, oare, de pe banca ministerială, mărturisind că n'are soluții, pe cei care au soluții pentru remedierea crizei, să vie să i le dea, ca să le aplice el, fiindcă el nici odată n'a făcut presupunerea, că dacă n'are soluții, n'are dreptul să stea în locul acela, căci, el se știa pe sine om. Gheorghidiu avea deci perfectă dreptate, și știa bine ce spune: Ladima nu era un om. El nu putea fi numit de pildă membru în nici un consiliu de administrație, așa cum sunt numiți și încasează jetoane, oameni care n'ar putea să scrie exact, titlul mai complicat și mai nuanțat al vreunei instituții, în consiliul căreia figurează. El nu putea fi numit nici director de bibliotecă la vreun Senat, nici la vreun muzeu, nici atașat de presă, ca atâtea zeci, în cine știe în ce capitală străină. Nici Eminescu, de pildă, n'a fost om. N'a putut fi făcut mai mult de cât revizor școlar (și deși a fost om excelent revizor n'a putut rămâne nici acolo). Cu toate că a gândit, a formulat și a impus doctrina partidului conservator, el n'a fost nici odată deputat, nefiind cum am spus, om. Toată lumea îl compătășește înțe-

Pot să spun că în zilele acestea am văzut încă o trăsătură de caracter, a lui Nae Gheorghidiu. care m'a impresionat... Veacu! ducea o campanie de ecouri și guerilla mai ates împotriva unuia dintre fruntașii liberali, Anibal Dimescu, cel care trecea drept unul dintre conducătorii spirituali ai tineretului, și care obținuse remanierea lui Gheorghidiu... Erau mai mult note de ironie și compromitere politică, fără vreo accentuare morală, căci Dimescu părea inatacabil mai serios. Se vede că vreun dușman, probabil chiar din cercul familiei, în sfârșit cineva care nu avea curajul să atace pe față, dar îl ura atât de mult, încât ar fi vrut să-l vadă prăbușit, chiar fără ca măcar să fie să se știe că dela el îi vine, a trimis la redacție un dosar, a cărui publicare scotea pe acest fruntaș nu numai din viața politică, ci și din cea publică... Până în cele din urmă, am ajuns la convingerea că a fost trimis de o femeie, care n'a ținut să păstreze, pentru folos personal, un asemenea document. Pagina era gata aproape culeasă, cu clișee fotografice și fac-simile, care ar fi produs senzație. Ladima care se înverșuna ușor, când nu-și

legător. pe omul care din pricina vreunei neșanse nu poate „să trăiască după rangul lui”, dar Ladima poate să crape într-o mansardă oarecare, în luna Iulie. căci toți ceilalți oameni vor găsi asta aproape firesc. Bănuiesc că pentru început, acceptându-l în calitate de paj într-ale „omeniei” Gheorghidiu i-ar fi găsit lui Ladima două-trei sinecure, mai târziu l-ar fi ales, poate cine știe, în vreun consiliu de administrație și, dacă ar fi dovedit însușiri și suficientă domesticitate, poate chiar deputat.

P. S. Atragem luarea aminte că tot ce e tipărit cu litere mică în josul paginelor, nu e din cuprinsul caietelor lui Fred Vasilescu, astfel că aceste lungi note, care vor mai urma, pot fi eventual sărite la lectură.

/vedea /victimele în față, așezase totul cât mai expresiv. Nu știi dacă Gheorghidiu a aflat întâmplător, sau i-a spus Mateevici de acest chilipir polemic, destul că dănd un telefon acasă la noi, a cerut ca tata să se ducă neîntârziat la redacție și să scoată pagina cu frunzașul liberal. S'o aducă la noi, unde avea să/vie și el. A cerut, frământat de gânduri, cu un zor nervos, și dosarul și corectura foii... Le-a examinat îndelung... Pe urmă a împachetat-o frumos și a chemat la telefon, chiar dela noi, din birou, pe cel amenințat. Eram și eu acasă. „Allo... domnul Anibal Dimescu...? foarte bine... Aci, Nae Gheorghidiu”... Nu pot să știu ce mutră a făcut celălalt, dar cel de lângă noi avea fălcile rase, mari, căzute, iar ochii verzi stinși totdeauna, îi avea acum ficși, își absorbea buzele... M'a uimit ce palid devenise. I se vedeau, mai puține, dar clare ca o stropeală roșie, păienjenişurile/vaselor sângerii din obrazii căzuți, din spinarea nasului poros și coroiat. Ședea în fotoliul larg, de piele neagră burducată, împărțit în romburi molâi de uzură. Avea emoția unui debutant... dar, făcând o sforțare de bolnav cu/voință, a/vorbit cu un aer de familiaritate, de indiferență și bunăvoință de neașteptat. „Uite ce e, dragă, una din gazetele de după amiază pregătea pentru astăzi o pagină de necuviințe la adresa d-tale, pe baza unor documente probabil apocrife”... Și se strâmba țuguind buzele, ca un dos de găină, chiar la telefon. A tușit puțin gros hm... hm! „Întâmplător am aflat, din fericire la timp, și sunt bucuros că am avut atâta trecere ca să împiedic apariția... Îți trimit foaia, în corectură, ca să |vezi

despre ce e /vorba și eventual să iei măsuri... Pre-tinsele documente eu nu le-am /văzut". Cred că omul nevăzut dela capătul firului a leșinat, după ce a bâlbâit câteva /vorbe amărâte, la care Nae Gheorghidiu a mai adăogat: „Ți-am telefonat ca să fii acasă și să primești personal corectura, să nu cadă, cine știe, în mâinile cuiva. La revedere, la revedere”.

Pe urmă a rămas o jumătate de oră în fotoliu, emoționat, în lumina verde-gălbue a abat-jurului, fumând țigare după țigare, fără să știe că mama i-a dat bună ziua. Abia târziu a văzut-o, i-a spus cald mulțumit, cu o voce bună obosită după atâta emoție: „Ce mai faci, spălăcito?” și a primit invitația la masă, căci la el acasă erau obicinuiți să nu-l aștepte. Tata a chemat un servitor, pe care l-a trimis cu corectura. Gheorghidiu a luat apoi dosarul, l-a băgat în servietă la el. La masă a fost drăguț cu toată lumea, parcă mereu înduioșat, liniștit, radios. Au devenit, de atunci, el și Anibal Dimescu cei mai buni prieteni.. Nae Gheorghidiu a căpătat o sinceră afecțiune pentru celălalt.. I se părea acum, nu știu cum, mai uman prin greșeala lui, mai aproape de sufletul lui, și-l iubea. A început să-i laude calitățile politice cu o ostentație exagerată. Au fost mai târziu mereu alături, mai pe toate chestiunile.

Ușa se deschide larg.. și Emilia apare din nou cu o tavă pirogravată, și pe ea o linguriță de dulceață și cafea. Mi-e o silă cleioasă.

— Valeria spune că ți-o fi sete... cu căldura asta...

Intreb cu jumătate /voce:

- Croitoreasa, /vară-ta, a plecat?
 — Nu, mai avem puțin.

Sunt stânjenit de parcă sunt un caz patologic. Alături de mine, în casa asta streină, e o /viață de familie cotidiană. Mă simt, gol așa în pat, ridicul.

— Ascultă dragă, mi-ai adus cafeaua, așa prin cameră cu ea? Știe că sunt aci?

Imi răspunde cu buza de sus în piele scurtă, firesc ca și cum ar mânca:

- Și dacă știe?
 — Cum: și dacă știe?

— I-am spus că e un coleg dela teatru cu care repet... și că tu acum citești până mă întorc. Ce vrei să fie?

E stupid, dar în definitiv poate să fie și așa.

— Da... dar atunci închide ușa repede.

Intr'o Miercuri seara venisem pentru masa de seară, căci Luni, Miercuri și /Vineri, luam seara masa la părinți; când am văzut din birou, pe fereastră, în lumina felinarului, oprindu-se la poartă Steyrul, lung și înalt, ca un șlep vechiu, cu cioc, ultimul în București cred, al lui Nae Gheorghidiu, și el a urcat cele câteva trepte, greoi și cu obrajii căzuți subt fălcile strânse, cu hainele cu pulpane așa de lungi, că-l făceau pitic. Când era necăjit, și era cazul, părea mult mai bătrân. Era afară sloată și fulguia. S'a oprit obosit în /vestibul, unde i-a ieșit înainte tata, și a rămas pe gânduri, cu paltonul pe el, îndelung. Târziu, ca din senin: „Tu nu știi ce scriu gazetele?”... Și cum tata, în /vestă după /vechiul lui obicei, era nedumerit, i-a întins un ziar independent de seară, cu o notă pe

care o găsești la colecție, căutând numărul gazetei, nu mai știu care dintre cele trei, dar data da, căci era aproape de Sf. Dumitru, cred 19 sau 20 Octombrie. Țin minte da' a, pentru că alte întâmplări, mult mai personale, din lunile acestea mi-au rămas limpede în minte, și îmi servesc, ca puncte de reper¹⁾.

Își sprijinea bărbia în ambii punni, pe marginea fotoliului.

— Nu-ți miroase?

— Pe cine bănuiești?... Vreo încercare a gazetei de a stoarce bani.

— Nota e din afară... E probabil să fie dată de cineva din partid... Ascultă, Lumânărarule, dacă apar articolele astea o să transpirăm mult, cu tot frigul de afară...

— Să întrebăm la gazetă?

*) Iată după colecția ziarului, nota.

„D. Periețeanu a făcut marele act de curaj de a atrage atenția că adevăratul dezastru de la C. F. R. își are obârșia în combustibilul cu care sunt aprovizionate C. F. R.

Cu venirea d-lui Nicu Teodorescu la direcția generală a C. F. R. s'a instalat la această direcție o concepție cu totul, diametral, opusă, Căile noastre sunt furnizate de întreprinderile particulare cu o cantitate de 250 de vagoane de cărbuni anual.

Deocamdată, și din primul moment ținem să se știe, nu avem nici o obiecție de făcut în privința sprijinului, întregului sprijin, la care are drept industria minieră. De existența acestei industrii recunoaștem, fără înconjur, că sunt legate mari interese de viitor național.

Afirmăm însă pe baza datelor pe care le posedăm, și care vor fi relevate cu ocazia discuției la Budget, că foarte ușor și fără nici o atingere serioasă a intereselor industriei miniere se pot reduce cheltuelile la C. F. R. cu mai multe sute de milioane, ba prin oarecari eforturi cu miliarde.

Despre asta pe mâine”.

— De prisos... Nu e pornită din redacție, iar ei nu dau amănunte.

Au discutat îndelung și eu i-am lăsat foarte necăjiți, căci aveam treabă în camera mea, ca să caut niște cărți de mecanică vechi. El a mâncat la noi, iar a doua zi tata era tare mulțumit... Nu știu ce au făcut, dar era încântat, căci gazeta de seară, într'adevăr n'a mai publicat nici unul din articolele promise „pe mâine”.

Nu știu însă ce cap au făcut amândoi, unde se vor fi găsit, când au cetit, în după amiaza aceea, gazeta lor proprie.

Eu am trecut pe la 5 după amiază pe acasă, ca să aduc mamei niște cumpărături, și i-am găsit pe amândoi, plimbându-se prin birou de parcă aveau nevralgie. În pagina ultimă a Veacului, un articol tipărit cu litere negre și dese, denunța „scandalul nemai pomenit al furniturilor de cărbuni pentru calea ferată”. Un subtitlu pe trei coloane sporea în tărie: „Statul jefuit cu un miliard anual”.

Gheorghidiu, avea din când în când câte un surâs strepezit de parcă ar fi mâncat aguridă...

— Ce-i de făcut?... și a ridicat receptorul, căci sunase, cu gândul aiurea: Da... Tănase Vasilescu... da eu... Tata întreba cu privirea nedumerit, cine e? iar eu îl priveam surprins... Allo... Allo... Cine-i acolo?... iar după un minut de ascultare cu fălcile căzute ca la un copoi, de culoarea țărățelor, sec: „Dute'n (și așa mai departe)... înțelegi? dute'n”...

Și întorcându-se către noi.

— Unul care ne felicită pentru „admirabila

campanie din /Veacul în chestia combustibilului dela Calea Ferată”.

Tata a întrebat apoi la telefon, probabil pentru a doua oară, dacă a /venit la redacție Ladima... De data asta l-a nimerit și l-a chemat la noi... A /venit într'un palton, marron, scortșos, cu fular de cașha cu patrate galbene-roșii. Când a sunat, Nae Gheorghidiu, a trecut greoi într'o cameră mai mică, /vecină cu biroul, și a urmărit fără îndoială de acolo discuția.

Tata l-a poftit jos, a insistat, când Ladima /voia să stea în picioare: „Nu, ia te rog loc”.

Și apoi, indulgent:

— Domnule Ladima, buna d-tale credință a fost surprinsă și azi a apărut în gazetă un articol, despre care, ce să-ți spun?... Sunt uimit.

Ladima, parcă suflecat, cu buzele strânse și mustața ridicată:

— Da... care articol?

— Cel cu căile ferate... cu furnitura de carbuni”.

A precizat deadreptul, oarecum bătaios:

— Eu l-am scris.

Tata a început să se bâlbâie... Și-a ridicat ochelarii negri, i-a pus iar... Nu găsea cuvinte... Cred că dincolo Gheorghidiu fierbea...

— Să știi că n'ai dreptate... Lovești prin asta în 15.000 de muncitori și într'o industrie națională necesară apărării statului.

Ladima fierbea.

— Domnule Vasilescu, e o glumă liberală această industrie, necesară statului... Deocamdată /văd că, pentru moment, îi e mult mai necesar statul, ei, decât ea statului... Dacă s'ar arde pă-

cură, dacă s'ar importa chiar cărbuni, d-le Vasilescu, statul ar realiza o economie de un miliard anual... Am socotelile în sertar la birou... Acest miliard e băgat în buzunar de câțiva excroci, care constituie un consiliu de administrație și clientela lor. (Președinte al consiliului de administrație al uneia dintre aceste mine, era Nae Gheorghidiu). Nu există stat în lume mai jefuit decât acest stat românesc.

— Domnule Ladima... Te'nșeli... te'nșeli grozav... Acolo sunt oameni încercați... cu dragoste de țară...

— O dragoste foarte costisitoare... Cunosc oameni care și-ar iubi țara și pentru mai puțin de un miliard... Domnule Vasilescu... eu nu vă înțeleg... Ceeace am admirat la d-voastră, era despărțirea de liberali, căci vă bănuiam, desgustat fără îndoială, de spiritul lor de jaf în averea statului... „Veacul” trebuia să fie — așa am crezut că doriți — un tranșeu de protestare împotriva unor metode vechi... O tribună pentru promovată tot ce e dorință de reînnoire în moravurile noastre politice... Așa a înțeles și publicul și de aceea ne caută, și ne sprijină.

— Domnule Ladima... Domnule Ladima... poate că ne-am înțeles greșit. Dar noi nu luăm atitudine nici împotriva lui Ionel Brătianu, nici a lui Vintilă, nici chiar a partidului.

— Dar parcă e cineva care să vrea asta? Se îndoeste cineva de cinstea lui Ionel Brătianu sau a lui Vintilă? La urma urmelor nici cu partidul liberal n'am nimic, ca flamură, dar statul lui major e o adunătură de jecmănitori ai statului. De altfel, dacă nu ne înțelegem... e o soluție

foarte simplă... /Vă rog să primiți dimisia mea...
Și s'a sculat nervos în picioare, a vrut să facă un gest, pe urmă, prea schematic: Bună ziua.

Și a plecat pur și simplu. Tata a rămas în fotoliu, cu mâinile moi împreunate pe pântec... Și-a scos ochelarii și a început să-i șteargă apoi, nedumerit.

Nae Gheorghidiu a apărut de dincolo, apăsător și așa de îngândurat, încât capul îi părea și mai mare.

— E nebun... și după un răstimp... pentru el însuși: e nebun!...

— Ai văzut?... pleacă dela gazetă...

— Cum o să plece? Moare, fără el...

— Păi atunci?... după cum /văd nu e nici un mijloc...

Nae Gheorghidiu a fumat pe gânduri, a murmurat apoi, cu mimică și cu sinceră părere de rău: „Păcat de el... Ce-o să se facă? rămâne pe drumuri iar”. Și tot mai întristat: „Nu se renunță așa ușor la o leafă de douăzeci de mii de lei pe lună”; pe urmă s'a întors spre mine...

— Ascultă Fred, tu ești prieten cu el, tu ni l-ai adus. Na, două mii de lei și dă-i diseară să mănânce într'o cameră separată la Chateaubriand dacă mai e deschis.

Am respins firește banii.

— Coane Nae... lasă banii acum...

— Nu, i-ai dela mine... E adevărat că trebuia să fie o întâmplare absolut excepțională, ca să dea dela el...

Surâd, căci mă simt ca legănat, de nedumerire.

— Incerc... Numai că o să fie de prisos... E foarte încăpățânat...

— Frîd, ascultă ce-ți spun eu... Fă-i binele acesta, dacă ții la el. Că are talent. Gazeta e bine făcută. Și, ca în paranteză: E ca/vaca nărăvașe, după ce a umplut șistarul, dă cu piciorul în el și-l răstoarnă.) Vezi... Incepe cu icre negre... Dă-i și homar, fripturi în sânge și nu uita șampania... E ne dus la dame de multă/vreme se pare... Și scurt... Acolo dă tu dela tine, hai...

N'am avut încotro și i-am telefonat lui Ladima, întrebându-l dacă/vrea să luăm masa împreună... A primit bucuros...

Dar toate încercările mene de a-l înmuia au fost de prisos. Stătea pe gânduri rezemat de spătar, fuma țigare, după țigare. Mi-a spus apoi cu o tristețe, care m'a uimit și m'a acoperit ca un doliu.

— Dragă, domnule Vasilescu... Nu te supăra... Eu sunt un om care scrie... Și dacă nu scriu ceeace gândesc, de ce să mai scriu? Nu pot altfel. Totuși în zorii zilei am obținut făgăduiala că în chestia aceasta a cărbunilor va amâna campania pentru mai târziu.

În legătură cu gazeta mi s'a întâmplat în zilele acelea o neînțelegere destul de penibil pentru nervii și demnitatea mea... Era la/vernisaajul unei expoziții colective a unui grup de pictori și sculptori de avangardă... O expoziție foarte frecventată, cel puțin la/vernisaaj, din pricină că era moda de a fi ostentativ, de a fi neapărat îndreptat împotriva cuiva... Ciudat era însă că această expoziție era îndreptată chiar „împotriva artei” (Jos Arta!) mai curând însă împotriva tuturor camarazilor care n'aveau ta-

lent, niciunul, pare-se de loc. Mai/venea lume și din pricină că la/vernisaaj avea să vorbească un ziarist foarte cunoscut, combativ și revoluționar permanent... Cum luasem obiceiul de a/vizita expozițiile de pictură, am /venit încă de pe la ora 11. Am găsit-o pe d-na T. acolo, înconjurată cu grabă și oarecare emoție de grupul de expozanți care făceau și oficiul de gazde, deși ei o socoteau oarecum de-a lor. Numai faptul că era ea acolo și pentru mine sala cartonată devenise nucleul Bucureștilor în ziua aceea. Impiedecat să /vorbesc cu ea de atâta timp, simplul fapt de a o /vedea și de a fi în aceeași sală îmi dădea un soi de febră interioară. Pentru că era toamnă târzie, deși /vremea era mereu frumoasă avea un mantou de stofă de culoarea piersicei palide, cu mânecile terminate prin mici manșoane atașate, de lutru castaniu aproape negru. Din acelaș lutru, gulerul înalt, croit ca de tunică, desfăcut la gât, îi încadra obrazii ca într'o catifea neagră caldă, iar jos la poale, o bandă lată ca de două palme, de jur împrejur. Inrudirea de culoare dintre opalinul stofei și căldura garnituri de lutru, era un farmec în plus... O înconjurau toți, poate și pentru că știa să se facă ea singură înconjurată, avea un aer de doamnă ca o stăpână neoficială și erau bucuroși de un musafir, care sporea interesul sălii... Surâdea mult, dar cu un soi de rezervă de om care nu ține prea mult să se amestece cu ceilalți... Cu un aer binevoitor și absent, ca întotdeauna când era în lume... De obicei nu poza, dimpotrivă acasă între prieteni buni sta pe scaun strâmb, dar aci parcă ține cu orice preț să evite familiaritatea...

Prin cuprinsul sălii (ai cărei pereți erau îmbrăcați într'o pânză de sac de culoarea cartonului, și iluminați de sus de niște jghiaburi mici de zinc care cuprindeau lămpi albe ca rampele de teatru) erau niște fotolii joase de forma celor americane dar din lemn gros în întregime și tăiate parcă în felii negre alternate cu gălbui. Totul avea un aer ușor, improvizat de decor de teatru...

Nu scosese mânușile mici de piele care-i răsăreau din mânecile manșoane și parcă sta dinadins cu coatele sprijinite așa ca să-i sublinieze frumusețea mobilă a mâinilor înmănușate. Picioarele dela genunchii goi și rotunji în jos, (rochiile erau mereu scurte) în ciorapi de culoarea nisipului desăvârșit întinși, erau lipite unul de altul, iar din pricină că fotoliul era cam jos, lungite oblic. În toată figura îi apăreau ochii acum de un safir mai fumuriu, nu albaștrii intens ca altădată și dinții albi, descoperiți, de câte ori râdea cu fața în sus, cu gâtul sprinten către cei care o înconjurau în picioare...

Când începuse să fie lume tot mai multă, a apărut și Ladima într'un palton prea larg, cafeniu, cu fular de lână în pătrățele galbene și roșii... Cum l-a văzut, D-na T. i-a ieșit înaintea bucuroasă și aproape fără să se scuze față de ceilalți, i-a luat brațul târându-l într'un colț, cu toată că el se lăsa dus cu oarecare rigiditate orgolioasă...

Am înghețat... și cu inima stoarsă parcă de un pumn nevăzut, urmăream nedumerit și cu o teamă ca de diagnostic, figura ei foarte animată... Ochii îi deveniseră de un albastru mat, oțelii, își ținea cu mâna înmănușată, ca o agrafă

minunată, mantoul descheiat de nasturi, și îi vorbea/viu cu o intensitate nervoasă... Mă întrebam uluit dacă nu e ceva între ei, dacă el n'a jucat un soi de teatru tăcut și intens, ascunzându-mi abil și fără gesturi totul, îmi ziceam pe de altă parte că e firească înflorirea aceasta de veselie când își vede un prieten care a intervenit pentru ea cu atâta bravură și loialitate, dar mă întrebam și dacă nu cumva gestul lui n'o fi impresionat-o atât de mult, încât să înceapă să-l iubească. Cu asemenea femei pe care tot ce e frumos ca gest și cinste o stupefiază, o tulbură, ești totdeauna neliniștit. Totdeauna „acuza” primirea, înregistra ca un seismograf fiorul oricărui gest frumos și eram frământat căci simțeam că nu se poate ca ea să nu fi fixat bravura lui. Eram pe vremuri melancolizat (parcă acum nu) de orice actor care juca subtil, de un domn care spunea lucruri frumoase într'un cerc din care făcea și ea parte, de un tip prea bine care era dezinteresat amabil cu ea. Mai ales de cei care erau bine deși nu-i făceau de loc curte mi-era teamă. Să nu stimuleze în ea orgoliul de a-i impresiona. Urmăream acum mimica ei, fără să înțeleg nimic, cu impresia nedefinită și totuși săcăitoare că acolo se decide ceva care mă privește ca o linie care se interferează cu linia destinului meu... Nu era întâia oară când o priveam și-i interpretam mimica, atunci când/vorbea de parte de mine. Ca și acum de multe ori mă întrebam exasperat ce poate să spue, altcuiva de căt mie. Ași fi/vrui să fiu aproape să ascult dar tot ce era bărbătesc în mine se cabra...

Pe de altă parte știam că orice banalitate, ca-

pătă din pricina vocii ei timbrate, inflexiuni nuanțate ca un tremur de înserare, un înțeles sexual care mă dezola. Câte odată când el răspundea ceva, care o contrazicea vădit, trăsăturile feții i se relaxau, gura i se arcuia în jos, obrajii i se destindeau desamăgiți. Se vedea că e nemulțumită, enervată. Iși privea mâna liberă strângându-i gânditoare degetele înmănușate în podul palmei, pe rând ca o mână arătătoare într'un afiș.

Eram exclus din convorbirea asta, ca dintr'un dintr'un imperiu pierdut, care se creaa din nou fără mine.

Atunci am simțit în mod stupid, ca și când gândurile mele bărbătești, n'ar fi fost luate în serios, de un spirit zeflemist strein, nevăzut, că trebuie să aflu cu orice preț, chiar al unei umilințe, ce vorbesc cei doi... M'am hotărît să mă apropiu cu sentimentul de risc incalificabil cu care un trădător se duce la o legăție streină. Nu faptul de a spiona mă demoraliza, pentru că de mult, printr'un soi de pact rușinos cu conștiința mea, hotărâsem că trebuie să-i citesc scrisorile uitate, că trebuie să iau informații despre ea, ba de vre-o două ori o urmărisem și pe stradă chiar. Ceeace sporea mizeria mea, era că spionajul de acum era riscat și ridicul, de o îndrăsneală de sugestionat, care nu mai poate raționa. Mă strecuram prin asistență care acum era foarte numeroasă, calculând să ajung în spatele lor, îmi alesesem chiar tabloul pe care să mă prefac că îl admir absorbit, când am fost reținut de o mână solidă.

— Ce faci diplomatule?

Era scriitorul cunoscut, voinic și binevoitor, care mă privea cordial și protector...

— Ei, cochetezi cu arta? și întorcându-se către un domn care îl întovărășea: Domnul Fred Vasilescu, diplomat, sportiv, dansator, etc., în flangrant delict de frecvență artistică... Ce femei te aduce pe aci, spune drept? Mă întreba, convins că e cu neputință ca un tip ca mine să priceapă ceva din artă sau însfârșit să aibă alte legături cu arta decât acele de braconier al amorului. E adevărat că deși venisem dintr'un oarecare snobism, eram totuși acolo pentru o manifestație de artă și numai incidental acum arta și tot restul lumii erau trecute într'o zonă de interese limitate, cum era expresia la modă, și într'adevăr numai o femeie polariza toate gândurile mele. Chiar de femeea aceasta, el mă depărta, târîndu-mă cu seninătate, spre un panou maritim, cu jumătăți de corăbii, cu faruri întrerupte, de parcă totul ar fi fost pictat pe sticlă, și spart fiind, n'a mai știut nimeni să potrivească bucățile la loc, punându-le apoi la întâmplare.

— Ei, pricepi ceva?

— M'a întrebat provocător, cu un zâmbet voinic și batjocoritor de parcă ar fi asistat la cine știe ce experiență caraghioasă. Eu eram acum însă toropit și indiferent la batjocuri ca un anesteziat cu stovaină, dar cu mintea mai limpede, mai intensă, cu mult mai activă, de cât de obicei...

D-na T. ruga cu o stăruință nervoasă și excesivă pe Ladima, pândind în privirea lui, cu zâmbete luminoase întrerupte, să vadă dacă ajunge până la el, dacă atinge în rezistența lui pedala, care să răspundă afirmativ. El părea foarte încurcat, iar ea pornită, avea aerul că depinde de răspunsul lui. Mi-era cu neputință să surprind mă-

car /vre-un fragment din conturul inteligibil al unei fraze, ca să pot reconstitui convorbirea lor, dar cum îl știam pe el foarte inteligent și pe ea atât de emotivă, simțeam că acolo e o devenire în care eu eram de prisos. Scriitorul insista mereu, fără să observe cât sunt de nervos, până când surprinzându-mi direcția privirii, m'a interpelat mirat.

— N'oi fi pus gând rău, urâtei aceleia care stă de vorbă cu Ladima? Șefule, te știam om de gust.

Par'că, m'ar fi stropit cineva cu o cană de apă ca să mă deștepte dintr'o reverie stupefiantă.

Am ridicat din umeri ca insultat de această presupunere, dar în mine s'a instalat un semu de întrebare, ca gravat cu un stilet acid.

Să fie într'adevăr urită?... E posibil deci ca un scriitor, om presupus de gust s'o găsească urâtă? E adevărat că acum, parcă scăpat de hipnoză, nici mie nu mi se părea frumoasă. Fața ei care deobicei era absentă și gânditoare, înregistrând interior și lin cele mai mici nuanțe ale clipei, de îi puteai urmări succesiunea gândurilor, doar pe crisparea ușoară a buzelor pe obraji, pe ochii albaştriți ca trecerea umbrei unui nor pe apă, era acum foarte /vie, prea expresivă cu un fel de mimică nuanțată, ochii înșiși nu mai aveau /vioriul-albastru al clipitei de gândire, ci erau pozitivi strălucitori, dar ca de oțel, buzele se răsfrângeau, de o mobilitate excesivă, pândind răspunsul lui Ladima.

Nu era întâia oară când față de mine se spunea că e urâtă... Mai ales când era necăjită, legată de nemulțumiri practice, pierdea foarte mult... Ochii își schimbau culoarea și se adânceau în orbite. Corneei se injecta cu fire roșii și parcă devenea de sticlă, toată se /veștejea subit. Atunci își neglija

și ținuta. Frumusețea ei era foarte sensibilă la viața interioară și cred că niciodată n'a fost mai frumoasă, ca la vreme-o câteva luni după începutul iubirii noastre, când părea exasperată de iubire. Și atunci avea ochii intenși, dar de o limpezime care făcea cu albul corneei (nu era chiar alb, avea ceva din catefelarea nedefinit/verzue, a unei petale de trandafir alb, căruia i s'a injectat artificial culoare/verde...) să dea o impresie de vis.

Ardea toată, așa cum nu mi s'a mai întâmplat să simt ferbinte un corp omenesc, de o sănătate mlădioasă și sprintenă de animal tânăr, buzele îi erau într'o tensiune mică de fiecare clipă, totuși fără răsfrângeri tari ca acum... E adevărat însă, pentru că depășisem parcă limita, într'o vreme toate aceste amănunte se exageraseră ca într'o exasperare... Ochii deveniți prea fixi, îi ieșiseră puțin în afară, albul lor se mărise straniu, buzele îi erau aproape crispate. Căpătase și un tic foarte nervos, de a duce mâna la rădăcina gâtului, în adâncimea unde se întâlnesc tendoanele. Era în vremea celei mai mari exasperări sensuale dintre noi, când ne închidem ca niște dementi, în vreme-o cameră de hotel ardelean de sâmbătă seara până luni dimineața. Nu-i plăcea nici o perversiune, nici o „rafinerie” așa zisă de femei modernă, dar punea atâta iscusință, știa să abuzeze de toate posibilitățile posesiunii, să ceară simțurilor prelungiri iscusite, totul până în pragul nebuniei, când deslănțuirile brusce, după atâtea rețineri, nu mai știam de ne vor lăsa în mințile. De sâmbătă seara până luni dimineața, arzând mereu, nu era nici odată la fel, cum desigur nu e nici odată la fel capriciul ciocârliei

în sbor. Din pricina acestor ore îndelungi petrecute cute împreună, nu ne mai interesau întâlnirile cotidiene grăbite, totdeauna automatizate și dezluzionante nu ne mai interesau. Așteptam tăcut și concentrat mica noastră vacanță săptămânală, căci buna negustoriță nu lipsea nici odată dela magazin (sau aproape niciodată). Când starea ei, vizibil anormală s'a agravat, când fixitatea privirei a început să devie oarecum îngrijorătoare, dublată de o stare de neliniște și teamă permanentă, cu ticul nervos al ducerii mâinei la gât, cum alții și-o duc pe inimă ca să-i simtă bătaile (ea spunea că își simte acolo pulsul intens), a trebuit să consulte câțiva specialiști. Eu însu-mi aveam dureri mari în ceafă și-mi simțeam parcă ochii de carton. Rup-tura, provocată apoi subit și brutal de mine, chiar în/vremea acestei exasperări, i-a agravat net patologicul tulburării, până când ne mai putând umbra pe stradă, din neliniște nedefinită, a intrat într'un sanatoriu la Viena.

Cu toate acestea era frumoasă, când se consuma ca o facă numai flacăre. Astăzi, cu tot dramatismul mișcărilor ei, sau desigur chiar din cauza asta, era urâtă. Drept să spun, vag mă mulțumea faptul acesta, căci mă măgulea gândul de a ști că e frumoasă numai cu mine și mai ales numai prin mine.

Când am scăpat de scriitori și când lumea s'a mai rărit, Ladima despărțindu-se de d-na T. a pornit să cerceteze cu luare aminte tablourile. Când a venit în dreptul meu a început să-mi/vor-bească brusc, nervos, simulând totuși, de parcă am mai fi stat de/vorbă în aceeași zi, con-vorbirea noastră fiind doar întreruptă... In

dreptul nostru erau trei pânze ale unui pictor rus, care înfățișau câteva scene apocaliptice geometrice, însă cu o geometrie de raze lungi și de cercuri de culoare de aceeași nuanță, suprapuse, care-i plăceau mult lui Ladima căci le examina nervos și stăruitor.

— Mare pictor... Asta da... e un progres în artă.

Mă întrebam dacă nu căuta să afecteze o preocupare periferică, tocmai fiindcă simțea că între noi a intervenit ceva care nu permitea lămurire, o situație falsă. Privea, puțin teatral, apropiindu-se și depărtându-se, ca să refere parcă pentru el însuși.

Pe urmă, brusc fără să mă privească, în clipa când traectul lui îl apropia de mine.

— „D-na Mănescu stăruie de două zile ca să primesc la gazetă pe un oarecare D. Știi ce buget de sărăcie avem și m'a enervat că a trebuit s'o refuz.”

Știam cine e D. și a fost în mine ca o schimbare de cadrul în neliniște, căci limpezit brusc din partea lui Ladima, devenisem nervos din cauza acestui D.

— Spune că e într'o mizerie care-ți face milă, că nu are nici un rost... Acum în iarnă, l-a dat afară proprietăreasa. Să-i fac măcar un loc de corector. A trebuit să refuz și asta. Pe urmă tipul e absolut insignifiant”.

D. acesta era un fel de tânăr îmbătrânit, care-ți dădea impresie de murdar. Ne întâlneam foarte des la D-na T. Mărturisesc că mă irita prezența lui, pentru că era de o insistență de țânțar gonit.

Imi apărea destul de nelămurit, ca situație în legătură cu ea, mă întrebam dacă nu cumva e

vre-un frate de al ei, bănuiam cine știe ce dramă de familie. Foarte târziu am aflat că nu poate fi vorba despre asta, dar tipul nu era mai puțin ridicul cu ochii lui tulburi, de slugă jignită, aducându-i flori și venind noaptea la ea.

Evident că era destul să mă gândesc serios, ca să mă liniștesc (deși chiar simplă apropierea lui și tot jignează). Era peste putință ca să fie ceva între ei, oricât de mare ar fi fost așa de invocata perversitate femeiască... Intâiu era un motiv de incompatibilitate. Femeia aceasta nu putea suporta fizic nici o urâțenie.

Asta mă făcea să nu mi-o pot închipui niciodată vânzându-se de pildă, chiar în clipele ei de greutate materiale, vre-unui bătrân flasc, cu carnea învinețită, roasă de eczeme. Nu putea măcar să privească asemenea lucruri, fără să i se irite cu adevărat pielea. Pe corpul ei însuși nu putea suporta nimic. Avea cea mai curată piele pe care am văzut-o vre-odată. Nu răbda nici o atingere murdară, nici o rosătură, fără să nu furnice toată... Cred că aceste continue plimbări nervoase ale mânilor ei în jurul gâtului, spre urechi, erau un fel de reflexe nervoase provocate de piele. Nu fusese bolnavă niciodată, parcă nici microbii nu-i putea suporta... Imi spunea că odată la ei în casă, toți copiii se îmbolnăviseră de scarlatină fără să se prindă de veste. Ea n'a avut nimic și au și renunțat s'o mai izoleze. De o rezistență vie, total imună, ea exagera însă în sensibilitate organic, toate... Un simplu guturaiu o deprima ca o catastrofă, un coș o împiedeca să lucreze. Orice atingere, din pricina sensibilității, avea rezonanțe, în tot organismul ei, încât cei care voiau să su-

portau furuncule, fără să se întrerupă dela activitatea lor, și se păreau prin contrast, de o nepăsare de rinoceri care suportă familiar cuiburi de păsărele în piele. Odată a fost intoxicată nu știu din ce cauză și ea a suportat săptămâna de boală, ca o agonie, desființată de desgustul/vomitărilor, neadmițând cu exasperare să fie/văzută nici măcar de rudele alarmate de suferința ei și de acest mister, toată săptămâna. Cum era să-mi închipui că femeia aceasta curată ca un cățel de rasă, care nu bea de două ori din aceeași apă din farfurie, care într'adevăr dacă se servea din nou dintr'o mâncare de pui, cu sos, schimba iar farfuria căci oasele și sleiala o făceau să leșine parcă (în case streine, știu, că tocmai din pricină că nu putea cere să i se schimbe farfuria, nu mai cerea nici odată din acelaș fel), ar fi putut îndura apropierea parcă mirositoare, murdară a organelor și secrețiilor lui D? Asta depășea tot ce-mi puteam închipui.

Astăzi încă, unul dintre sentimentele mele de orgoliu, e că femeia aceasta care arunca apoi, pieptenul pe care i-l cerea vre-o prietenă, a folosit de câteva ori cu mine aceeași perie de dinți... Am uneori amețală, ca și când aș fi trecut pe lângă un pericol, la gândul că am avut curajul să fiu inconștient de natural lângă o asemenea femeie. (Căci e probabil că mai ales la început, până i-am descoperit cu uimire sensibilitatea — eu o credeam/vânzătoare de magazin banală — am fost cu ea aproape inconștient). Nu numai despre D., nu numai despre Ladima, dar despre Marginoiu însuși care avea un fel de iritație furunculoză a pielii pe coapse — știam dela baia de

aer cald — eram liniștit când gândeam, căci îl compătimeam dinainte pentru imprudența de a apare gol, lângă o privire atât de neliniștită și iscoditoare cu senzații repulsive ca a femeii acesteia. Iar „amor” îmbrăcată în mașină ca atâtea femei, sau dusă de întâmplarea unui flirt, nu făcea cred niciodată, căci știu desgustul cu care asculta povestindu-i-se astfel de cazuri. Sincer compătimeam și disprețuiam pe bărbații cari s'ar fi aventurat inconștienți în intimitatea acestei femei, ca pe acei gafeuri care într'o casă mare, nu și-ar fi dat seama unde sunt, și ar fi fost ca la ei acasă, cu libertăți comode sub privirile imperceptibil consternate ale celorlalți musafiri.

Era destul deci, cu toată intrarea mea spontană, să mă gândesc serios, iritarea ca să-mi dau seama că e peste putință ca între D-na T. și D. să fie mai mult decât o strângere de mână (și aceea încă, desigur greu suportată).

Dacă intervenea pentru el atât de insistent, acum era desigur din bunătate. Era cu adevărat foarte bună, un soi de bunătate spontană, din reacție imediată. parcă tot de natură epidermică, din incapacitatea de a suferi răul sau falsul, căci asta i-ar fi cerut sforțări sistematice, de care nu era în stare.

Acasă am găsit pe tata și pe Gheorghidin — era o zi când ne întâlneam la masă—și cum acesta avea o criză de ficat (din cauza asta purta cred brâul lui Iov) n'am putut vorbi nimic. Se trântise în fotoliu și transpira rece cu ochii tulburi, șterși, cu valuri de zăduf în obraz, mereu căutând, strâmb o poziție mai comodă. Știam toți că suferă și mi se părea, nu știu un soi de lipsă de

respect, să fie abstracție de durerea lui și să-i propun angajarea lui D. Mai târziu n'am mai avut însă nici un prilej să intervin.

De altfel și tata și Nae Gheorghidiu erau din ce în ce mai neliniștiți și mai preocupați de soarta colaborării cu Ladima... El scria gazeta ca și când ar fi fost a lui, și nici nu concepea măcar că ar putea să scrie altfel... Negreșit, aceasta aducea cetitori, dar contrazicea prea mult intențiile proprietarilor... Din ce în ce mai mult Veacul devenea un organ dușmănos industriei și comerțului, ceea ce în nici un mod nu se potrivea gândurilor tatei, sau lui Nae Gheorghidiu... Intr'o zi acesta ne-a arătat enervat un anunț ironic în pagina întâia a Veacului, pe două coloane, în chenar, cu litere groase: „Fabricile de gheață cer sprijinul statului. Gerul excesiv face inutilă gheața artificială, năruind astfel o industrie atât de necesară apărării naționale. Se cere ca statul să ia asupra sa cel puțin în timpul iernei, cumpărarea întregii producții de gheață, altfel fabricile vor fi nevoite să închidă, lăsând pe drumuri pe lucrători”.

Pe urmă, ieșirile împotriva industriei „parasitare” au devenit tot mai numeroase... La început lui Nae Gheorghidiu îi era teamă că această campanie împotriva industriei naționale, să nu supere pe șeful partidului... Ionel Brătianu era însă atât de preocupat de problema regentei și a menținerii „actului dela 4 Ianuarie”, încât tolera orice divergență, pe orice chestie, era gata să trateze cu orice partid, subvenționa chiar gazete care atacau pe liberali, cerând numai atitudine convenabilă pe această „chestie închisă”...

Mai cu seamă în zilele acestea, ale procesului Manoilescu, îngăduia brice, devenise împăciuitoare, părăsind cu totul faimosul sectarism, numai în schimbul admiterii „actului”. L-am văzut în ziua proclamării la Cameră; albise, obrajii i se micșoraseră și se adânciseră mult, părul dat peste cap era ca o chică de poet cărunt, ciocul era de asemenea schimbat. Nu l-ași mai fi recunoscut pe stradă. Și asta numai în câteva luni de zile.

La început îi fusese teamă, că supărat, din pricina remanierii, Gheorghidiu să nu se adaoge cumva la numărul acelor care, politicieni încercați și abili, știau ce înseamnă „o chestie”, și refuzau să recunoască „de drept” „actul dela 4 Ianuarie” căci de fapt îl recunoșteau mai toți. Ii era teamă că „Veacul” ar fi putut să aibă o atitudine echivocă... Cum dimpotrivă gazeta părea să fie anticarlistă, căci se făcea, vag de tot e drept, ecoul știrilor defavorabile prințului exilat, cu două sau trei zile înainte de serbarea donației Muzeului Simu, cu o săptămână deci înainte de moarte, Ionel Brătianu i-a telefonat pe la 2 după amiază lui Gheorghidiu, care a primit vestea năucit de uimire și de fericire, că vrea să-l viziteze, dacă e acasă... Când a sosit, a fost primit dela portița de fier de Gheorghidiu, iar după ce a luat loc în biroul cu ușile-oglinzi, împărțite în careuri, și cu muchee de aur, liniștit ca un stăpân acasă la el, a spus că ține să-i aducă personal cordonul Coroanei României (pe care, după tradiția liberală a remanierilor i-l dădea drept consolare) și se scuza că nu avusese timp, din cauza împrejurărilor (moartea regelui, aran-

jarea practică a regenței, etc.), să i-l înmâneze... E de prisos să spun ce speranțe — împotriva evidenței — a legat Gheorghidiu de acest „gest” al lui Ionel Brătianu. A crezut că s'a întors iar roata norocului politic. Venirea peste o săptămână abia la șefie, a lui Vintilă Brătianu, marele pontif al industriei naționale, l-a făcut să înghețe de teama vreunei imprudențe. E ușor de înțeles că a avut aproape o sincopă când a cedit chiar în ziua aceea, în Veacul, un articol îndârjit împotriva industriei și a băncilor „parazitare”. Prăbușirea băncii Elino-Române dela Galați, urmată de sinuciderea directorului general, ca și prăbușirea în aceeași săptămână, a altor bănci, ieșene, se dovediseră un grav simptom de maladie financiară. La rândul lor băncile bucu-reștene începură să avizeze la măsuri de salvare. Fiecare din ele avea imobilizate, în polițe dubioase, sume mari de foarte multe milioane, împrumutate de altfel, prietenilor politici, pe polițe de complezență, bani dați cu intenția să nu mai fie achitați vreodată și care nu erau în realitate decât plata unor servicii pe care aceștia le făceau, când erau la putere, băncilor și industriilor lor. Acum acestea încercau să treacă statului, rând pe rând, aceste „portofolii dubioase”¹⁾.

*) Articolul din „Veacul” e într'adevăr de o violență surprinzătoare de la titlu: „Portofolii putrede și suflete descompuse” până la afirmația, că: „ne aflăm nu numai în fața unui procedeu de un sadic cinism, care impune astăzi Statului jefuit să plătească, tot el, păgubașul, comisioanele prevaricatorilor, în sumă probabil de miliarde; dar și a unui act de demență politică, sortit să ducă la ruină Statul actual, prin secăuirea

tezaurului și prin distrugerea oricărui prestigiu de guvernământ”.

În felul ei redacția Veacului era foarte interesantă. Cu discuții vecinice... cu vizite de acțiune, căci Emilia venea des cu prietene de-ale ei. Personal n'am făcut parte dintre redactori... Într-o zi însă, ieșind împreună dela o ședință a comitetului S. S. R. am stat mai mult de vorbă cu Ladima și i-am arătat absolut sincer și fără nici o intenție (deși m'aș fi simțit bine la o astfel de gazetă; căci am aflat abia mai târziu că e a lui Gheorghidiu), cât de mult prețuiam atitudinea, și nervul cu care e scrisă foaia... M'a invitat să colaborez, însă numai după un timp de reflexie vagă, mai mult așa ca o politețe... N'am putut să-mi dau seama dacă succesul îl zăpăcise într'atât, încât credea că nu mai are nevoie de nimeni, sau dacă nu era poate cumva faptul că, deși eram de atâtea ori de acord, mă prețuia totuși prea puțin. A adăugat mai târziu, e drept puțin cam stânjenit: „Avem un buget penibil... Dă-mi din când în când câte un foileton... 500 de lei, e tot ce putem plăti...”

Am primit și mă duceam adesea pe la redacție, unde după un timp începuseră să vie câteva figuri de „suprafață politică”, dacă e permis cuvântul... Excesiv sentimental, Gh. Ladima lua drept prietenie gestul acestora de a-l vizita — poate era și destul de măgulit de actul lor, de vasalitate oarecum — iar ei erau bucuroși ca, pentru două țigări fumate acolo, să-și asigure prietenia unei gazete atât de temute, unde se puteau face dări de seamă interesate, sau publica note, care totdeauna vizau ceva, caricaturi etc. Se făcuse astfel un fel de redacție onorifică, făcută din foști și viitori deputați, secretari generali, ba și vreo doi foști miniștri care treceau între 12—1 și 6—7, ca „să mai deau bună ziua campionului”.

Birourile ziarului erau tot așa de primitive ca o baracă improvizată... Pe strada Millo, trei camere mici, de apartament banal, la etajul doi. Una pe dreapta cu anunț: Administrația... O masă neagră mare pe care veșnic erau hârtii în dezordine și registre încălecate... Expediția o făcea servitorul la o masă rudimentară. Prin colțuri colecții, pe culoar alte teancuri. În stânga era o măsuță cu mașina de scris... Altă cameră, era a secretarului de redacție și a redactorilor... O masă de bucătărie, lungă aproape de la un perete la celălalt și în jurul ei câteva scaune... Nu era vopsită în nici un mod... bradul prta încă urma rindelei... Era doar acoperită cu hârtie albă de ziar prinsă cu pioane. E adevărat că nici odată nu erau mai mult de doi re-

dactori acolo... Altfel n'ar fi fost de ajuns nici scaunele, nici cuerul.

Și mai era biroul directorial... Foarte mobilat în contrast cu sărăcia improvizată a restului... Dar era ușor să vezi că mobilierul era adunat cu pantahuza, de la proprietari, probabil... O canapea și un fotoliu vechiu, de piele, scoase din uz, un biou mare de tot, de stejar căptușit cu foițe de nuc, scorjite și căzute ici colo, ca la o casă pereții leproși. Pe jos nici un covor... pe pereți originalele caricaturilor care apăreau în gazetă, înrămate englezește, cu chear subțire negru... Se așeza fiecare cum putea... Când musafirul era de pildă o fost excelență care urca scara numai ca să spuie „una bună”, o replică picanță sau o anecdotă, se antrena povestind, până se instala deabinelea în jumătatea de fotoliu a lui Ladima, care și așa se plimba mai mult prin odaie, iar când venea băiatul cu manuscrise sau corecturi, lucra în picioare pe colțul biroului. Am impresia că toată lumea știa a cui e gazeta și credea că și Ladima știe, dar cu toți găseau că are atâta libertate ca să poată fi de folos oricui.

Căci orcine era binevenit la redacție în afară de o singură categorie de oameni: economiștii. Orice articol de finanțe îl scotea din sărite... „Veacul” publica din când în când note de batjocură sângeroasă... *Corbii matematici ai mizeriei sau Aventurierii și șarlatanii improvizați medici financiari*. O „casetă”, grasă, cerea pentru economiști o uniformă deosebită:

„Oameni buni, faceți-le o uniformă ca la ciocli... Un soiu de frac alb cu șireturi negre, ca să-î cunoaștem din depărtare pe stradă, să ne putem feri de ei”.

E drept că atitudinea lui era privită cu indulgență, căci chiar în redacția onorifică, toată lumea era mai mult sau mai puțin economistă, ca de altfel nouă zecime din românii în haine negre, între anii 1918—1928. Deși erau însă de părere contrară, răspundeau directorului cu un surâs de acceptare, care părea să spuie că dacă nu admit ideile, oricum admiră vehemența lor literară... Ceeace e sigur e că în această epocă economiștii erau foarte prețuiți, și în orice caz singurii oameni care aveau, în vremuri așa de grele, lefuri principiare. Mai ales că, asemeni medicilor în timp de epidemie, erau chemați în mai multe locuri odată și nu era unul să nu fie în cinci șase consilii de administrație sau comisii deodată. Condiția, ca să fii economist, era să nu ai nici o profesie și nici carieră marcată, căci atunci erai socotit drept „diletant”. Făceau bine înțeles excepție de la aceasta, inginerii și advocații, care erau dimpotrivă bineveniți, Medicii erau admiși numai dacă nu mai practicau. Ceeace e cert, e că mai ales

cei necunoscuți în nici un fel, și îndeosebi tinerii se puteau instala, publicând articole cu cifre, drept specialiști.

— Domnule Ladima, cum poți să-ți susții asta?

Ladima se'nfuria și suferea cu adevărat că nu poate convinge. Se plimba furios prin odaie și vocifera. Hainele negre largi de pe el, îi dădeau un aer de pledant patetic. Deși gulerul scrobît era foarte larg avea ticul de a-l tot lărgi, cu două degete, ca și când tot l-ar fi jenat.

— Domnule, toți avocații fără clientelă, toți studenții care nu și-au încheiat studiile, acum au devenit, peste noapte, doctori în științele economice. S'au impus ca niște intenđenți excroci în familii burgheze și timorate. Nu e minister fără un oficiu de studii... Ba unele au câte două-trei, și pentru direcțiile generale... Ei bine, asta nu va împiedeca statul ca în curând — ascultă-mă în curând — să facă disperat apel la experți streini.

Un fost deputat, voinic ca un luptător de circ, cu cap de copil, surâdnea plin de el.

— Ha, ha, ha. Experți streini... și-l privea compătimitor. Crezi serios asta, domnule Ladima? D-ta știi că economiștii noștri sunt consultați de către streini? Știi ce impresie extraordinară au făcut în comisiile de la Geneva?

Ladima arunca tocul enervat: Asta-i! Lasă-mă... lasă-mă domnule!... Ascultă ce-ți spun... Vor fi chemați experți streini... Nu e bancă fără zece economiști improvizați directori, cu birouri americane, cu zeci de dactilografe, cu portari în livrea și cinci călătorii pe an la Berlin-Londra-Paris... Nu e bancă fără „oficiul ei de studii”. Ei bine, asta nu va împiedeca jumătate din ele, cel puțin, să se prăbușească... E un domn director general al uneia, care vrea să ne învețe săptămâna trecută finanțe, la Fundație... Ei bine, prăbușirea ăstuia va fi cea mai tragicomică...

Și, descoperind ceva în gazetă, ridicând mâinile cu manșete burlane a trântit foaia pe birou ca jignit personal.

— Uite domnule, un tartor al economiștilor, raportorul general al bugetului, imbecilul de Oromolu. Uită-te și d-ta. Exprimă în raportul lui nădejdea revalorizării leului... Ai înțeles?... Revalorizarea leului! Miliarde se vor cheltui cu asta... Cu aberația revalorizării monedei. Uite ziarul... citește.

În timp ce noi ne grămădisem pe foaie, ca să cetim raportul, el a început să-și ciupească mustața, și-a potrivit gulerul și a redactat o nouă casetă, cu rânduri groase de tot, pe două coloane: *Ministrul „budgetului*

de așteptare" crede în revalorizarea leului și bazează budgetul pe ea... E naiv, nebun sau de rea credință. (A doua zi a apărut „Raportorul” în loc de „ministrul” și asta m'a mirat mult, îndemnându-mă spre tot soiul de presupuneri).

Altă formulă care-l scotea din sărite era „criza”. Intr'o seară de ninsoare abundentă și domoală, eram în redacție vreo cinci sau șase inși. Fostul ministru, care spunea anecdote picante Emiliei și unei alte colege de la Teatru, (veniseră să-l ia pe Ladima) un deputat, cunoscut avocat liberal. Ladima care citea ziarele de seară, și-a aruncat ochii pe caricatura dintr'unul, pe care abia îl despăturise... Infățișa pe Vintilă Brătianu stând de vorbă cu doi cetățeni jigăriți. Avea jos următoarea legendă:

— „Lăsați că dacă facem stabilizarea o să treacă și criza...”

— „Domnule Ministru de finanțe, să nu cumva să se stabilizeze... criza”.

Ladima a început să trîntească tamponul sugătoarei și tot ce-a găsit la îndemână, ca un copil înfuriat, căci era, când se aprindea, copilăros, în desenul cu caricatura pe care o svârlise cu furie pe birou.

— Ce cruntă prostie... auzi, criză!

Deputatul a rămas încrămenit, fostul ministru s'a întors și el spre noi, dar cu mâna tot pe umărul actriței.

— Cum d-le Ladima, d-ta crezi sincer că nu e criză?... Poetii ăștia sunt teribil, domnule... Căci am auzit că ești poet... Spunea eri cineva la Capșa...

Ladima publica versuri de mai bine de 20 de ani.

S'a oprit din plimbatul în cameră, parcă avea febră, cu ochii albaștrii ca un smalț șters, în orbitele prea mari, cu gulerul scrobit prea larg pentru gât. mușta vie.

— Ce-i aia criză?

Și deputatul avocat, îndesat și mânios:

— Sărăcie generală, domnule... Sărăcie... Ei drăcia dracului. E țara săracă...

— Asta e criza d-tale? Ei, atunci e fals... Nu e criză, e o idioteție economică... Ascultă ce-ți spun. Lumea e bogată... e mai bogată ca oricând, orice ar spune economiștii d-tale imbecili. Statul, el, trece însă printr'o criză cumplită. Și asta e cu totul altceva... Nu e o criză economică... e o criză a Statului românesc, domnule deputat și domnule „fost și viitor ministru”... Înțelegeți!

Fosta excelență a surâs indulgent, ca de o enormitate și a spus fără emfază:

— Statul e sărac, pentru că e lumea săracă.

Ladima striga, gesticulând, de erau să-i sară manșetele...

— Nu e adevărat... E sărac pentru că nimeni nu-și plătește impozitele. Nimeni, înțelegi d-ta?... Pentru că toți îl dușmănesc...

— Aci e un cerc vițios... Dacă n'au oamenii, de unde vrei d-ta să plătească?

— Nu-i adevărat... Dovadă că unii plătesc totuși... Culmea e că plătesc cei mai săraci, singurii... funcționarii.

Sigur de el, tacticos, ca și când ar fi făcut o întrerupere în parlament, fostul ministru se offeri să aducă un argument decisiv cu blândețe retorică.

— Domnule Ladima... nu e chiar așa. Impozitul industrial și comercial în 1926 a dat 1.461 de milioane. Anul acesta să zicem că va da 1 miliard. Pe urmă ai avea dreptate... așa ar fi, dacă veniturile Statului ar fi scăzut numai la impozitele directe... Partea gravă și care dovedește criza, este că au scăzut veniturile indirecte.. D-ta ești poet, cum spune dumealui, dă-mi voie să-ți explic pe îndelete asta...

— Nu-mi explica nimic.

— Atunci nu putem vorbi nimic... Eu cum te las pe d-ta? A scăzut adică venitul vămilor, al taxelor pe consumație. Au scăzut din cauza sărăciei consumațiile... și deci și veniturile statului... Numai la alcool de la un miliard și jumătate, au scăzut aproape la câteva milioane anual.

Ladima nu se mai putea stăpâni, și nu conținutul discuției, cât această lipsă de disciplină, în discuție, era pentru cei doi, o indicație despre superioritatea lor.

— Ei, bine, asta e nemai pomenit... Crezi d-ta sincer că se consumă azi mai puțin alcool, decât înainte?... Cu adevărat, crezi d-ta că azi se consumă numai câteva vagoane de alcool în toată țara românească?... Știi d-ta câte fabrici avem? Poate că mii și mii... Știi d-ta câte plătesc impozit astăzi? Mă întreb, dacă vor fi două, trei, ca să nu fraudeze. Știi că mai toate băncile și industriile lucrează cu două rînduri de registre. (Era în 1927, deci cu câțiva ani înainte d'ecriza mondială). Aci e jaful cel mai sfruntat... Înțelegi toți cu agenții statului, nimeni nu mai plătești. Fraudele directe... evasiunile fiscale vor nărui statul românesc... Să-ți spun eu d-tale un adevăr, ca fierul înroșit, de viu: Nu există dușmani mai mari și mai aprigi ai Statului românesc de azi, decât Ungurii și Burghezia românească. Statul e sărac, falimentar... Marea industrie îi fură anual, sub pretext de furnituri naționale câteva miliarde. Prin jocul taxelor vamale protecționiste, mai jefuește pe consumatori — am cetit un

articol foarte interesant în privința asta — încă de vreo opt, nouă miliarde anual. În schimb nu știu dacă două-trei industrii plătesc impozite. Îți spun eu, că nici odată nu au existat un număr mai mare de bo-gați de cât acum... Dacă s'ar desface safeurile băncilor ar ieși la iveală miliarde. Devenise furios și avea în colțul gurei și puțin pe buza de jos câteva fire de spună. Mustața i se sbârlise.

— De unde știi asta... ai darul Mafaldei?

— Nu' e nevoie să fii prea inteligent, ca să știi asta... Toată lumea se vaită că lipsesc bani din circulație... Da sau nu? E adevărat că nu sunt destui... Dar și așa... sunt vreo douăzeci de miliarde: Ghici ghicitoare bou-lui: unde se găsește cel puțin 14 miliarde absente din circulație, azi?... Domnule, dacă s'ar publica listele deponenților, ai rămâne uimit de ce ai afla... Dacă s'ar deschide safeurile... Bagă de seamă, că nu vorbesc măcar de depunerile în străinătate, nici de valuta streină pusă la adăpost. Acesta e semnul timpului... Burghezia își distruge propriul ei stat. Nici de armată, care e pavăza și formula ei psihologică, nu mai îngrijește. E în plină criză de înconștiență și iresponsa-bilitate. Suntem la o răspântie istorică.

Era aplaudat ca să zic așa cu surâsuri și glume admirative, în aparență mai mult, căci în fond îl gă-seau extravagant, și-l desprețuiau cu indulgență. Fostul ministru rotofeu și revărsat, l-a bătut pe umăr.

— Simpatie ești domnule... Zi-i poet și pace. Dar cum îți explici asta... că toată lumea se vaită?... Bân-cile depun bilanțurile... concordatele sporesc în fie-care zi.

— Ei și? Ce înseamnă asta?... Unul dintre aspectele crizei e și această văicăreală generală, care are cânte-cul ei. Domnule, să-ți spun ceva semnificativ și ui-mitor: a apărut la noi în Veacul, acum două săptămâni un articol optimist și așezat, intitulat: Sfârșit de criză? în care se arăta că un soi de afaceri cunosc o revenire în Ardeal... Ei bine, redactorul nostru a fost apos-trofat tocmai de cel pe care credea că-l obligă: ce vrei d-le, să deștepti atenția fiscalului?

— Sinuciderile se înmulțesc și d-ta găsești că nu e sărăcie? Ai scris eri un articol care mi-a dat la-crimi, vorba aia, despre muncitorul de la Petroșani, care din cauza mizeriei, și-a legat un cartuș de dina-mită de pânțece și i-a dat foc... (Fusese o sinucidere care a înfiorat toată opinia publică). Ai scris singur alt articol despre avocatul acela care s'a sinucis din mizerie. Adineaori erai înduioșat de băiatul care a fost prins furând o pâine și arestat... Cum poți să susții că nu-i mizerie?

— Dar cine a susținut asta?... E mizerie, cumplită, dar numai într'o parte din populație, pentru că suntem imbecili... Nu e sărăcie generală... criză... E altceva... E o proastă distribuție... și ca și când a făcut o descoperire...: Uite mi-am găsit subiect pentru mâine... Trecu la birou unde însemnă vreo două rânduri ca să ție minte.

A doua zi într'adevăr „Veacul” avea în mijloc cu literă mică, dar neagră, următorul articol:

PROASTA CIRCULAȚIE.

Sergentul din mijlocul străzii ridică și coboară bățul, parodiind în fața Operei, pe dirijorul în frac din năuntru. Automobile cu fotolii adânci ca mormintele, gătite și iluminate pe dinăuntru ca niște buduoare, dintr'o lume ireală, se urmează, cerându-și nerăbdător, cu țipăt aristocratic de claxoane, drum. E, astă seară, mare manifestare de artă, v'o spunem serios și fotoliul, scaldat într'o baie de lumină electrică, a fost plătit cu 1000 de lei, exact prețul a două sute de pâini.

Iată acum, aliniat ca un parter de flori și plante, femeile cu umerii rotunzi, gâturi marmoreane mângâiate de coliere, mâinile albe încheiate cu cătușe de aur și platină.

Suntem, domnilor, o țară bogată, fără îndoială.

Asta a putut constata eri și băiețașul care, flămânzind de două zile pe străzile Capitalei, după ce a privit vreme îndelungată galantarele dela băcăniile împinse până în stradă și până în nările celor flămânzi, s'a decis să fure o pâine dela o gheretă din marginea orașului.

Nu l-au tentat nici homarii și langustele dela Ciobanu, nici șalaul cu spinarea lătă de o palmă dela Teișani, nici rodiile, nici perele învelite în vată ca niște păsări bolnave. El nu vrea decât o pâine și e mai greu pentru unii, în această țară, să aibă o pâine, decât pentru alții să trimită acasă un coș cu icre negre, brânză scump putrezită și pateuri cultivate încă înainte de gătuirea păsării.

Băiatul acesta n'avea decât 16 ani, dar mintea lui necoaptă a putut gândi stupid, că e mai bine să fure, cu pereții stomacului uscați și lipiți de foame, o pâine, de cât să aștepte, și să încerce a obține dela stat o furnitură. Greșală scump plătită, căci a fost împușcat de către simbolul ordinei noastre sociale, domnul sergent din post.

Coliba puturoasă, cu trupuri măcinate de mizerie,

alături de palate cu multe camere, în care pe divanuri, pe mescoare, fiecare obiect, aruncat parcă la întâmplare, reprezintă o valoare care ar schimba destinul unui om, asta e Capitala simbolică a noastră.

E o proastă distribuție în țara asta, ca într'un corp bolnav, distribuția sângelui. Unele organe plesnesc de congestionate ce sunt, pe când altele care lăncezesc, se atrofiază, se descompun, pentru că până la ele, în acelaș corp, nu ajunge nici o picătură din lichidul nutritiv.

E neîndoios că dacă un aeroplan ar putea sbura deasupra acestei Capitale și pilotul ar putea privi, ca în poveste, prin acoperișuri, ar vedea în acelaș timp alături de așternutul cu sdrențe în care femeia cu trupul mâncat de tuberculoză, își alăptează copilul, și dormitorul luxos, cu trupul curtezanei neroade, frământat de voluptate, după ce a fost ațâțat de bunătați, plătite din jaful banului public.

Sufletele copiilor se ofilesc dela duhoarea vieții din jurul lor încă de mici. La 16 ani sunt împușcați adolescenții pentru că fură o pâine, iar la 20 de ani studenții își strâng tâmplele în mâini deasupra cărții, nu numai pentru că amețiți nu mai prîcep nimic, dar și ca să-și potolească printr'o **crispare**, crampele foamei.

Ce viitor ne pregătește această hidoasă congestie a organismului social, ce posibilități să putem întrevedea în țara lefurilor de 4 milioane anual, care stau în cântar cu pensiile de 500 de lei lunar?

Ce suflete pot crește într'o astfel de mocirlă morală?

Lișiță tremurătoare, scoici flasce și nuferi, frumoși poate dar parafitici, când noi avem nevoie de stejari și brazi, de animale sănătoase, îmbătate de aer proaspăt.

Trebue să luăm aminte. E prea multă suferință aci și prea multă juisare nerușinată. Organe prea bine nutrite, năclăite de grăsime... și inimi prea secătuite și desnădăduite.

Se pare că în asemenea maladii chiar și medicina a revenit acum la anumite procedee terapeutice, care în ultimul timp cereau numai câteva lipitori, dar care într'o vreme foloseau și operații curajoase.

G. D. Ladima.

D. P. S. Pentru o mai bună înțelegere a momentului, pentru a încerca o justificare a violențelor lui Ladima și pentru a realiza mai verosimil atmosfera acestor întâmplări, adăogăm, acum, când se tipărește cartea, la mai bine de patru ani dela moartea lui, și reproduce-re întocmai a unei scrisori apărute de curând, într'unul din marile cotidiene, sub titlul gros pe două coloane:

IN JURUL CUMPARARII FABRICEI „ASTRA” DIN ARAD.

Din partea d-lui general M. Ionescu, directorul general al căilor ferate, primum următoarea scrisoare:

Domnule director,

În ziarul „Universul” nr. 282 cu data de Joi 13 Octombrie 1932 a apărut o notă în care se exprimă surprinderea că în timpurile grele de astăzi, se cumpără fabrica „Astra” din Arad pentru suma de 360 mil. lei.

Pentru lămurirea acestei chestiuni, socotim necesar să vă dăm următoarele lămuriri: Calea ferată, printre alte contracte de reparațiuni de material rulant, încheiate cu diverse fabrici particulare, are și contracte-legi încheiate cu consorțiul „Astra” și „Romloc”, în valoare totală de 445 milioane lei anual, cotă obligatorie și cu o valabilitate a contractului până la 1 Mai 1936.

Cum în prezent, prin reducerea traficului, s'au redus implicit și necesitățile de reparațiuni pe de o parte, iar pe de alta, o clauză din contract impunând Căilor ferate să plătească ca beneficiul net 20 % din valoarea contractului în cazul că nu se va da în lucru materialul rulant destinat reparațiunii, deși nu a lucrat nimic, și cum contractul cu fabricile „Astra” și „Romloc” se cifrează la suma de 445 milioane lei anual, numai prin faptul nepredării de reparațiuni, Calea ferată ar trebui să plătească anual suma de lei 89 milioane ($0,2 \times 445$ milioane lei), iar pe întreaga durată a contractului, ar urma să plătească 383 milioane lei ($89,000.000 \times 4,3$ ani) fără a avea nimic în schimb, aceasta fiind o penalitate obligatorie a contractului-lege, care nu se poate modifica sau anula sub nici o formă.

În asemenea condițiuni, consiliul de administrație a hotărât a se începe tratative pentru cumpărarea fabricilor „Astra” din Arad și „Romloc” din Brașov, pentru lichidarea acestor contracte, în baza ofertei prezentate în acest sens.

Printr'o comisiune compusă din trei membri ai consiliului de administrație, un subdirector general și un delegat al contenciosului, s'a ajuns la înțelegerea ca aceste fabrici să fie cumpărate pentru suma de 360 milioane lei, iar ca rezultat al tratativelor, ușor se poate vedea că e mai avantajos să plătim 360 milioane lei și să dobândim în proprietate cele două fabrici cu toate instalațiunile lor, decât să plătim 382 milioane lei fără a repara nimic fiind obligați să respectăm clauzele contractului.

Menționăm că și suma de 360 milioane lei se va plăti tot din cotele anuale ce se înscriu în buget pentru

Nae Gheorghidiu a telefonat îndată după apariția ziarului, tatălui meu, să vie neîntârziat la el.

I-a cerut să-i spue limpede lui Ladima, că „Veacul” nu numai că nu poate lua atitudine împotriva comerțului și industriei românești, dar că înțelege să le sprijine călduros în orice împrejurare... Să-i spue că orice atac în această privință, cu tot regretul, va însemna o încetare de colaborare. Il ruga însă pe tata să facă tot posibilul să-l convingă pe Ladima să accepte punctul acesta de direcție, căci n'ar fi vrut de loc ca

reparațiunile materialului rulant în fabricile particulare, modilitatea de plată a acestei sume globale fiind următoarea: 120 milioane lei se va plăti fabricilor „Astra” și „Romloc” din cota bugetară a anului 1932;

120 milioane lei din cota anului 1933 plătilă în patru rate, iar restul de 120 milioane lei sunt datorii ale celor două fabrici către Banca Națională, sume pe cari Calea ferată le va lichida ulterior cu această Bancă.

Consiliul de administrație, prezidat de d. ministru al comunicațiilor, a aprobat tranzacția în forma propusă de acea comisie specială, — 18 August 1932 — (procesul verbal nr. 35), iar tot dosarul s'a înaintat ministerului de comunicații, care urmează a supune chestiunea aprobării consiliului de miniștri.

În felul acesta, se face o serioasă degrevare a bugetului căilor ferate, iar administrația intră în stăpânirea a două importante fabrici cari vor complecta nevoile de reparații ale căilor ferate în cele mai bune condițiuni.

Primiți vă rog, domnule director, încredințarea distinselor mele stime.

Director general C. F. R.

General de divizie

M. IONESCU.

N. B. — Publicăm această întâmpinare, primită prea târziu, rezervându-ne dreptul să revenim în numărul de mâine cu comentarii, din cari se va vedea că autorul acestei nemernicii este tot faimosul M. pe care regimul de azi l-a mai cocoțat și delegat la Societatea Națiunilor.

el să plece. Când i s'a spus aceasta, directorul (Veacului a scris o scrisoare de demisie fără să spună o vorbă... Tata a rupt-o și l-a invitat seara după masă la noi. N'a venit.

Nici după moartea lui Ionel Brătianu, Gheorghidiu n'a intrat în minister... După ce s'a crezut câteva momente într'o remaniere, guvernul s'a reconstituit sub prezența lui Vintilă Brătianu cu aceleași elemente. Cum se simțea însă, datorită gazetei și mai ales prieteniei cu leaderul tineretului, în bună situație, Gheorghidiu a cerut alta satisfacție, anume șefia unei organizații din Banat, căci n'avea nici o situație politică definită, și-i era teamă că dacă partidul trece în opoziție, n'are să aibă unde candida, cap de listă căci numai șefii de organizații, deveneau în genere capi de listă). I s'a mai oferit de asemeni prezența unui „Credit național petrolifer” cu un capital de peste 500 de milioane lei... Dar adevărata satisfacție a fost triumful lui în Cameră... De multă vreme pândea o răfuială... Il întrebases, adesea, pe tata, și eu, de ce Gheorghidiu nu schițează nici un gest de apărare — el pe vremuri atât de spiritual și abil¹⁾ — atunci când îl ataca o țară întreagă? și mi-a răspuns așa, gânditor, fără convingere, dar și parcă ar fi știut ceva. „N'au nici o importanță atacurile și... pe urmă nu e momentul”.

Acum parcă e momentul... Partidul avea pe

1) Da, spiritual și abil, câtă vreme nu intrase în marile afaceri, care nu numai că îl amuțiseră, dar îl și demascaseră. Evoluția aceasta de la spiritual (aparent) la veros, e normală la politicianii români.

cap grija apărării actului dela 4 Ianuarie, prietenia cu ministrul Dimescu îl împăcase cu tineretul. „Veacul” îi adusese și concursul celor care aveau nevoie de gazeta lui, deci majoritatea în Cameră. îi era asigurată. Ambele partide mici din stânga, nu țineau deloc să aibă o gazetă atât de „turbată” împotriva lor. A socotit — și nu s'a înșelat — că e momentul să pornească bătălia cu maximum de sorți de izbândă... Timp de trei ore a vorbit explicând, producând cifre, invocând mărturiile... Din nou spiritual ca în vremurile bune, a fost foarte adesea întrerupt de aplauze prelungite... E drept că ele fuseseră aranjate încă din timp.

— Tănase, ești sigur de Covaci?... Să nu lipsească nici unul?...

— Ceilalți nu lipsesc nici unul... Dar Covaci nu poate fi în București, are un proces mare la Cluj... pleacă diseară...

Gura mică i se strângea și mai mult, între fălcile mari cu obrajii căzuți, de babă.

— Ce proces? Ce proces, Tănase?... Dacă pezevenghiul ăsta nu e mâine în București, la Cameră... îl dau afară pe cumnatu-său dela Credit?... Vreau să se știe cine umblă în două luni... Înțelegi... unul să nu lipsească... Am nevoie să fiu aprobat sgomotos...

— Coane Nae te mai îndoiești... Toată Camera are să fie cu d-ta.

— Pentru asta e nevoie de cheag, Tănase... Nu se poate face o găleată de iaurt fără o lingură de chiag... Douăzeci de inși care să dea semnalul... să mă susție... sigur... sigur, înțelegi ce înseamnă: sigur?

Dealtfel Camera întreagă se simțea supraveghiată; și nu numai interpelatorul, căruia i s'a publicat în „Veacul” un cazier penal, lui și unui fiu al lui, inginer, dar și cei ce l-au aplaudat sau au întrerupt în sensul interpelării, au fost amenințați la gazetă: „un fost erou al navețelor a găsit erii de cuviință să se illustreze printr'o întrerupere care a stârnit ilaritatea Camerii”¹⁾...

*) Succesul lui Gheorghidiu a fost într'adevăr remarcabil.. Dacă într'unele gazete, atât interpelarea cât și răspunsul n'au luat de cât abia câteva rânduri mai mult de cât o comunicare despre un pod rupt („d-l Gheorghidiu în chestie personală”) „Viitorul” și gazetele cu tendințe liberale au publicat coloane întregi, „Veacul” avea firește titlul pe o întreagă pagină: Spulberarea unui sistem de calomnii.. Și în cuprinsul paginei numeroase subtitluri, pe câte două sau trei coloane. Evident că nu e locul să-l redăm aci în întregime, deși ni se pare caracteristic și pentru personagii, și pentru viața politică, și pentru modul în care Statul românesc e servit.

Iată totuși câteva fraze și momente, de la început și altele de la sfârșit.

„Domnule Președinte, domnilor deputați.

Onoratul meu coleg de Galați a pus d-lui ministru al Industriei și Comerțului câteva întrebări, care denotă la d-sa o curiozitate de invidiat aproape, căci psihologia ne învață d-lor, că această însușire e caracteristică inteligențelor dezvoltate.. Peștii de pildă, s'a dovedit științificește, nu manifestă în nici o împrejurare nici un soi de curiozitate” (mare ilaritate).

Ilaritatea era provocată nu atât de calitatea spiritului, cât de agresivitatea aluziei.. Căci chiar în ajun „Veacul” publicase niște scrisori din care rețea că interpelatorul fusese în tinerețe întreținut de o femeie, pe care azi nici măcar nu mai vrea s'o mai recunoască, deși era, biata, în mizerie.

„Nemulțumit cu răspunsul care i s'a dat, a dezvoltat în fața d-voastră o lungă interpelare, dovedind, cum s'ar zice, grai excesiv (ilaritate) dar după cum vă vom dovedi în detrimentul, și al său propriu.. și al intereselor țării și — îngăduiți-mi s'o spun — și al bunului simț.

Mi-a făcut onoarea unui capitol întreg, din romanul

d-sale, atât de specializat în romane (ilaritate)... Domnilor nu mă supără că am devenit erou de roman, dimpotrivă această mă flatează — socot însă că și prin caracterul meu și prin gesturile mele, prin coloritul, și prin pitorescul meu natural — înfățișez destula note pentru un roman, și că nu e necesar ca fantezia fără scrupule a unui autor prost, să-mi atribue altele care dovedesc cel mult un spirit sărac de invenție, bineînțeles atunci când nu e în beneficiu propriu (ilaritate).

Trec domnilor peste nota naivă, de soiul mahalagesc că ași fi miliardar. Avera mea e mult mai modestă, din păcate, și nu eu de pildă aș fi împotriva unui proiect de lege care ar pretinde justificarea averilor (aplauze).

Domnilor am fost acuzat că am lovit în interesele țării, eu care totuși am putut pune la dispoziția apărării naționale o fabrică de muniții și pentru reparat materialul de războiu, în campaniile pentru eliberarea Ardealului, pentru care actualul prim ministru mi-a adus mulțumirile sale... Sunt acuzat, eu care în vremea neutralității, cu două luni înainte de începerea ostilităților, am isbit să smulg Germaniei 25 de vagoane de aramă, care s'au transformat în obuze înțoarse împotriva năvălitorului (aplauze puternice).

O voce ironică: Dând în schimb o sută de vagoane de grâu...

— „Nu știu de unde a venit întreruperea, dar bănuiesc că e a unui om de onoare și de conștiință. Îl întreb deci loial: Crede d-sa sincer că a fost o faptă rea acest schimb care sporea cât de puțin mijloacele de luptă, așa de puține, ale unei armate viteze, impunând în schimb oarecare lipsă — ușor de suportat într'o țară agricolă, — celor rămași acasă? (aplauze puternice).

După războiu aceeași grije pentru Stat și neam, înscrisă în tradiția partidului nostru, m'a făcut să iau o serie de inițiative, toate menite să sporească mijloacele de apărare ale țării... Că mă lovesc de critici cu atât mai întărjite cu cât sunt mai nedrepte?... Nu trebuie să ne sperie aceasta... Nimeni nu aruncă cu pietre de cât în pomii cu rod... De altfel, domnilor, partidul liberal e obicinuit cu astfel de atacuri... Ingăduiți-mi să amintesc, domnilor, un mic episod din trecutul nostru... (E supărătoare această repetiție a unor cuvinte, dar e cu totul obicinuită în oratoria parlamentară, ca un tic, care probabil înlesnește ritmul gândirii, sau respirația. De obicei la corectură oratorul o suprimă, dar Gheorghidiu n'a făcut-o. N. R.). Domnilor, s'a dus

împotriva partidului nostru și în deosebi împotriva actualului președinte al Consiliului, una dintre cele mai sălbătice campanii, s'au ridicat cele mai deșănțate acuzații de necinste împotriva unui om despre a cărui onestitate azi nu e nimeni în cuprinsul României Mari, oricât de adversar, să se mai îndoiască.

De ce era denunțat, de ce trebuia înfierat cu „fierul roșu”, primarul Vintilă Brătianu? (aplauze puternice). Pentru că dăruise acestei capitale tramvaele electrice... (aplauze puternice). Mai e cineva azi să nu-și dea seama ce binefacere a fost pentru această Capitală minată de războiu, ca să găsească după încheierea păcii, măcar cu o rețea modernă de tramvaie, în locul rușinoaselor cotigi cu un cal care îi străbăteau străzile? Asta a fost una din crimele partidului liberal” (aplauze prelungite).

Abilitatea lui Gheorghidiu, de a trage în rândul atacărilor, cu el, pe Vintilă Brătianu, pe o chestie care a produs la timpul ei desbateri atât de pătimășe, a fost incontestabil dintre cele mai reale și mai pline de efect, mai ales că reportajul, indica în fruntea miniștrilor prezenți... pe șeful guvernului.

Interpelatorul produsese liste întregi de cifre și rapoarte, care dovedeau că fabrica de muniții al cărui președinte de consiliu de administrație era Nae Gheorghidiu, și acea de avioane, al cărui administrator delegat era, nu produc de cât foarte puțin, de calitate inferioară, și mult mai scump de cât am putea obține din străinătate.

Timp de 3 ore Gheorghidiu a citit alte cifre și rapoarte din care rezulta că fabricile produc, că produsele sunt de o calitate excepțională și că nu sunt de loc mai scumpe de cât cele streine, dimpotrivă.

Și ca o concluzie...

„Dar eu vă întreb altceva... domnilor... Poate fi prea scumpă o industrie națională, care ne-ar permite în caz de războiu să fabricăm avioanele și amamentul de campanie în țară, în loc să mai așteptăm așa ca în 1917 — ca ele să ne sosească prin Dardanelele închise sau prin Arhangelskul înghețat — adică să nu ne sosească. așa cum nu ne-au sosit? (aplauze îndelungate pe băncile majorității).

Domnilor, dacă m'au îndurerat atacurile primite, în ceea ce privește persoana mea, m'au revoltat cele aduse împotriva intereselor țării.

Domnilor, știu care e gândul nemărturisit al celor ce mă atacă, dar nenorociri se pot întâmpla oricărei familii... Sublocotenentul în rezervă Ștefan Gheorghidiu și-a găsit pedeapsa în fundul ocnei... și nimeni dintre noi, dintre cei de acelaș sânge cu el, n'a făcut vreo

Seara, după ședința Camerii, acasă la noi a fost un soi de sărbătorire. S'a băut șampanie, s'a comentat în toate modurile ședința, acuma faimoasă, și s'au făcut planuri de viitor. /Veni-

dată cel mai mic demers, ca pedeapsa să nu fie executată până la ultima ei literă... Gădesc că este însă o neiertată lipsă de scrupule să fie atacat, fie și numai prin aluzii perfide, unchiul care a contribuit la înarmarea armatei române, pentru vina nepotului care a trădat această armată... (vii aplauze).

Domnilor, am fost atacat cum puțini oameni din țara românească au fost. Puțin îmi pasă când știu că acțiunea mea e spre folosul obștesc. Nici n'am căutat să răspund vreo dată insultelor, care, recunosc, au de venit, nestânjenite, avalanșe... În ziua însă în care calomniile de cafenea și de club cu cagnotă (aplaude vii) au ajuns până la tribuna parlamentului, aduse de un om fără răspundere, atunci din respect pentru această Adunare m'am simțit obligat să lămuresc acest caz, chiar cu riscul de a-i răpi din prețiosu-i timp (aplaude prelungite) nu fără speranța că asemenea ușuratece acuzații, nu vor mai fi formulate aci împotriva nimănui (aplaude puternice, repetate)".

Din pricina că nici o gazetă nu mai îndrăsește, nu să-l atace, dar nici măcar să comenteze atacurile altora, succesul lui Gheorghidiu s'a prelungit și în săptămânile următoare în cercurile politice. A dat câteva zile impresia, că e un neînțeles, un nedreptățit, un element de sprijin al statului, calomniat. „Orice-ai zice”, îmi spunea un fost ministru, într'o seară, la teatru, dar statele nu se crează, și nu durează prin oameni ca Ștefan Gheorghidiu, ca George Ladima (cred că ar fi adăogat și pe Fred Vasilescu, dacă l-ar fi cunoscut), ci prin contribuții pozitive ca Nae Gheorghidiu. Pentru un stat e mult preferabil un constructor, chiar veros, unui individualist oricât de strălucit, dar dizolvant... Nae Gheorghidiu a apărut — asta e impresia mea — într'o altă lumină Camerii, a isbutit să schimbe punctul de vedere, a convins... și asta a fost cauza succesului lui care a fost realmente foarte mare, și impresia unanimă e că va fi rechemat, pe viitor în orice guvern liberal.

Adevărul e că s'a vorbit din nou, după ce înainte se ceruse atât de stăruitor „epurația partidului”, de oamenii de afaceri și de reintroducerea în minister a unor elemente „constructive” ca „deputatul de Oravița”.

seră, invitați de tata, vre-o câțiva deputați și senatori care, acum după succes, își dădeau un fel de aer de grup, „grupul Nae Gheorghidiu”. În realitate el exista mai de mult, dar componenții lui erau atât de demoralizați de atacuri, încât, solidari prin interese, nu îndrăsneau să se afișeze prin convingeri. Ba unii își pregăteau așa pe dibuite, alte orientări în partid.

În biroul cel mare, de o solemnitate veche și neagră-verzue, cu toate luminile aprinse, Nae Gheorghidiu era plin de voce bună, deși cu un aer de primadonă obosită și amabilă. Asculta bucuros și cu o falsă absență amănunte și întregiri de felul acesta: „Coane Nae când ai spus că Fabrica de armament și muniții a fost o inițiativă și o dorință a lui Ionel Brătianu, m'am uitat la Duca. S'a întrerupt din cetirea unui dosar, și a făcut o mutră acră către Tătăărăscu”. Sau: „A, știi? Chiar Dinu Brătianu a dat semnalul aplauzelor, când ai adus vorba de procesul tramvaielor”. Sau, după o altă cupă de șampanie:

— Ascultă, Sassu a fost în incintă, tot timpul?

— L-am urmărit, a stat o bucată de vreme în picioare lângă banca ministerială, și pe urmă când a văzut că Vintilă Brătianu te ascultă atent, s'a dus spre băncile opoziției. Era otrăvit rău.

— Dar Dr. Lupu? Știi cum asculta? N'a lucrat nici o clipă, tot timpul a fost atent și când erai întrerupt de opoziție dădea semne de nervozitate.

Cu fălcile împăcate și gura de babă, Nae Gheorghidiu confirma.

— Când am coborât de la tribună mi-a întins cel dintâiu mâna, sculându-se în picioare și aplecându-se peste banca ministerială: „Foarte bine!”

Cineva a întrebat:

— Tancred unde era? Nu l-am văzut deloc.

La care tata a jucat cu înțeles de nedumerire, nemulțumit, degetele mânei stângi, iar Nae Gheorghidiu a clătinat din cap, a privit pe gânduri, în gol.

— Tipul e cam suspect. Trebuie urmărit... Am uitat să spun. Știți cine m'a felicitat când am ieșit pe culoar? Mirto... Mirto care mă întrerupsese tot timpul... Spun serios... Nu s'a oprit în loc, dar mi-a strâns mâna, așa, grav: „Mi-a plăcut... Atât îți spun: Mi-ai plăcut. „Mare pezevenghiu!”

Altul a observat, mirat și bucuros:

— Domnule, Dimescu a fost magnific la întreruperea lui Madgearu... Să știi, coane Nae, că a făcut o foarte bună impresie că el de pe banca ministerială te-a sprijinit așa de frumos.

Gheorghidiu zâmbea, împăcat cu tot universul.

— Dar bietul Dumăroiu...? Ce cumsecade... N'am schimbat în viața mea zece vorbe cu el, și ce frumos m'a susținut eri... S'a repezit când vociferau național-țărăniștii să se ia de piept cu ei, și cerea furios lui popa Imbroane să cheme la ordine pe Madgearu...

Pe urmă timp de vre-o săptămână Nae Gheorghidiu a primit neconținut telegrame și scrisori de felicitare.

Masa de miercuri de la noi, căci Nae se simțea

strein la el acasă, de când îi murise băiatul cel mare, a fost mult mai bogată ca de obicei... Tata l-a invitat și pe Ladima, care deși se considera demisionat, conducea încă, gîrînd gazeta... Se conta pe o destindere și socoteala n'a fost greșită... Ladima a fost cucerit pur și simplu de /verva și cordialitatea lui Nae Gheorghidiu... Deși unele spirite ale acestuia îl făceau aproape să se înroșească... La sfârșitul mesei, era limpede că povestea cu demisia /va rămîne moartă.

Gheorghidiu l-a tachinat afectuos și l-a obligat să fumeze o țigare de foi.

Ce mai e și asta? Alături e un scandal absolut de neînțeles... Emilia /vociferează, amenință... bate cu pumnul în masă... Nu înțeleg tot ce spune, căci nici nu spune nimic în definitiv... Sunt numai apostroafe, care corespund altora mai scăzute, dar tot așa de mînios îngrămădite unele într'altele. Asta îmi mai trebuia, gol cum sunt acum... Incep să regret totul... Am impresia că am intrat într'o aventură stupidă... Nu trebuie să te scufunzi în anumite promiscuități, ispititoare o clipă, dar care te pot târî fără să știi unde. Din când în când tonul invectivelor scade ca să se ridice iarăși — discuția trebuie să aibă loc acum în antreu — cum se ridică și scade răpăiala rafalelor de ploaie, pe acoperiș.

E ora aproape opt. Perdeaua gălbue nu mai pare luminată din afară, a devenit aproape fumurie. Incep să mă îmbrac și las totul ballă.

Emilia intră cu chimonoul strâns pe ea, ca o mantie de căpitan, cu mâna în șold, încruntată. Când face pașii mari și energici, piciorul dus înaintea iese pînă la jumătatea coapsei de subt

pulpana de mătase. Are o plinătate de modelări de gutue molatecă, și-te miri că baboșii de mătase cu toc subțire pot suporta atâta autoritate.

Nici nu ia notă măcar că m'am sculat să mă îmbrac... E în exercițiul demnității ei și nu mai există nimeni pentru ea.

Ba nu, acum mi se adresează deadreptul, pasionată cu un ton de autoritate... Nu mai are nimic din Emilia veche... S'a încălzit.

— Ascultă, dragă, să-ți dau un sfat... Ascultă-mă pe mine... Uite, să-l vezi pe om că moare în drum și să nu-i faci un bine... Să știi de la mine: azi e o prostie să ai inimă bună.

Filosofia Emiliei are ceva peremptoriu și primar de fasole prost fiartă.

— Dar ce e dragă, ce s'a întâmplat?...

Nu poate să-mi răspundă, clocotește încă, plină, ca o căldare închisă.

— Aaa... Aaa... Pe mine să nu mă scoată cineva din sărite... C'oi fi eu bună... Că dau și bucățica dela gură dacă /văd că omu e cumsecade. Da' știi, vorba aia, să nu mă calci pe picioare mult că te plesnesc... Auzi colo? Mie mi-e milă de ea, și ea?...

— Dar ce e dragă, lămurește-mă și pe mine.

S'a oprit din plimbare.

— Pramatia de /vară-mea... Auzi colo... Eu îmi lucrez rochiile la ea numai de milă, că o știu nenorocită, părăsită de bărbat-său cu doi copii pe cap... de n'are nenorocita ce să mă-nânce, că stă tocmai la dracu 'n proznic... pe Raion... Dacă am nevoie de ea, trebuie să-i scriu

cu o săptămână înainte ca să primească poștala.

— Ei și?

— Că „să-i plătesc”... Bine, să-ți plătesc, cât face socoteala? Că „atât și atât”... Cum „atât și atât?” Păi, să/vezi, două rochii din nou și două transformări”. Care transformări? Că, rochia de casa, una, și ailaltă frez. Să-ți plătesc pentru rochia frez, că i-ai pus o garnitură acolo? Ei, știi că-mi place?... A început să bâzâie, ba pe urmă a devenit și obraznică... Că ne batem joc de munca ei, că se trudește de dimineață până seara...

— Dar cât îi plătești tu pentru o rochie, întreb cu oarecare bănuială.

— Cât, ne cât... /Vorba e c'o plătesc cât n'ar merita ea... Că sunt proastă de bună... Uite, recunosc singură, că sunt proastă de bună... Că vezi că unele se laudă... Eu nu mă laud, da' așa e... Când am auzit-o mi-a sărit muștaru... „Madam... Madam..! Ține-ți morișca madam, că ți-o aduni de pe jos... Ee... Când mi-oi înfige mâinile în claiă d-tale ți-o fac ondulație permanentă...” Am dat-o pe ușă afară.

Sunt îndepărtat ca un astru.

M'am uitat în curte dând colțul perdelei puțin la o parte... Radiația luminii se domolise, spre apus cerul era ușor gălbui... Dintr'un soiu de culoar au eșit doi tineri, studenți pare-se, care probabil așteptaseră să treacă dogoreala soarelui. O bătrână încovoiată lua apă dela cișmea, împroșcând caldarâmul strâmb al curții... Nici ei, nici ea, fără îndoială, nu se știau priviți în clipa aceea de sus, de după perdeă și

n'aveau în nici un mod reprezentarea interiorului răvășit, și goliciunea de aci.

— Ce, vrei să pleci?

Iși sprijine corpul de mine și îl simt în toate accidentele lui. Brațul pus pe umărul meu, rotunjimea de fruct a sânelui elastic și robust, platul cald al pântecului apăsător pe șoldul meu, cu greutatea voluptoasă în plus a micului pântec de grăsime, și pe urmă lipită de piciorul meu, coapsa ei caldă. Simt în mine o voință încropită și streină, o inițiativă de ciudată independență a șalelor, care contrastează cu liniștea gândurilor și intențiilor mele. Memoria a tot ce e desagrabil în intimitatea Emiliei, mi-a dispărut cu totul. O clipă mi-am spus că, din pricină că a stat mult în cealaltă cameră, trupul femeii și-a dobândit iar personalitatea, pielea i s'a aerisit, are ceva nou, o nedefinită impresie de început. Nu, poate să fie și asta, dar trebuie să fie și altceva. E o constatare pe care o fac întâia oară, dar o simt verificată printr'o serie nesfârșită de experiențe anterioare, deși nici odată nu le-am gândit ca atare, e mai mult ca o concluzie a unor amintiri, de împrejurări diferite, dar în același ordin de senzații. Corpul Emiliei e altul din cauza mătăsei. E de neexplicat ce acuitate dă simțurilor mele, pipăitul unui trup tânăr de femeie, printr'o suprafață mobilă de mătase. Dubla alunecare a mâinii care vrea să prindă, întâiu pe luciul artificial și, în acelaș timp, pe deasupra trupului însuși, ridică arcă senzația, în mod material la pătrat. Insuși felul țesutului mătăsei parcă prinde capetele nervilor din palmă și totdeauna întărește conturul și

plinătatea formelor feminine. E drept că nu orice mătase, ci un fel intermediar între crêpe de chine-ul prea moale, și atlasul prea păios, așa cum era chimonoul de acum al Emiliei (și cu adaosul că pentru mine în deosebi mătasea neagră e nesfârșit mai tulburătoare decât celelalte). De altminteri cred că e mai ușor de controlat afirmația, observând ce relief ferm capătă orice picior de femeie, prins în teaca diafană și mângâitoare, ideal adaptată, ca o pielețică de lux și lucioasă, a unui ciorap de mătase. Când înainte treceam podul palmei peste sfârțul sânelui, pielea era lipicioasă și senzația avea ceva năclăit. Când acum, prinzându-i talia cu stânga, îi trec podul palmei peste învelișul lui întins de mătase, îl simt lunecând din ce în ce mai viu parcă frecarea și lunecușul lucios degajează cu adevărat un vag curent electric...

Și totuși după câteva ocoluri mâna se insinuiază, cu o fatalitate ancestrală, pe sub învelișul mătăsos, căutând oricum, pielea adevărată, ca șarpele, culcușul. Brațul îmi alunecă, simțind totul, pe șanțul suav al șirei spinării în sus spre grumazul voinic...

— Mai rămân... Ieșim mai târziu la masă, împreună...

Dar din nou nu ghicește nimic, trupul îi e fără antene capabile să capteze realitatea clipei... Jos, dintr'o intrare sec dreptunghiulară, cafenie de tot, apare o femeie păios de blondă, cu fața puțin cadaverică, pe care nici măcar fardul nu poate prinde, și devine de aceea strigător.

— Uite! vezi pe asta, săraca, e bolnavă de rinichi, de nu știi doctorii ce să-i mai facă... Ni-

meni nu poate să spună ce are". Parcă mă deșept dintr'un somn haotic... Parcă se întrerupe circuitul care trecea prin mine și prin femeea aceasta, și recad amorf. S'a sfârșit. Gândului de adineaori i se asociau neconținut altele, dublate în același timp cu anumite estompări, căderi în subconștient, pentru ca totul să mă poarte către răsturnarea femeii pe pat... Acum totul se asociază în mine cu sugestii de scursori mirositoare, de membrane /veștede, negre, /vinete. Așa cum adineaori Emilia devenea femeea unică din lume, acum toate femeile, după felul celei de jos, sunt făcute din putreziciune în toate organele lor, și scursori.

— Când mi-aduc aminte, reia gânditoare Emilia, ce-am pățit și eu cu rinichii...

M'am dus și m'am trântit pe patul larg, cu cearșaful împărțit de tăvăleală în mici arhipelaguri de cute.

— /Vino să mai cetim scrisori... Dacă s'o mai răcori mergem să mâncăm undeva afară... Iau o altă scrisoare. Asta când ți-a scris-o?...

Emy,

Treci mâine pe la Teatrul Național... /Vezi că directorul vine pe la 10 dimineața, înțelegi la zece? și te primește imediat. De altfel am vorbit și cu Bulfinsky, directorul Teatrului Mic. Mi-a spus că ei /vor juca deocamdată numai comedie și că /viitoarea premieră e sau „Antonia” sau „O lună în paradis” o comedie nemțească... Ar fi admirabil să intri însă la Național... Săptămâna asta se pune în repetiție „Invieră”... ar fi s'o dublezi pe Marioara /Voiculescu.

Scumpa mea, nu fii supărată. Bilete pentru con-

ferința lui Dekobra diseară, nu ne-au/venit la ziar. Dacă vrei, aveți locuri la cinematograful la Capitol. E Casanova cu Mosjouckine. Concursul de fotogenie al gazetei nu e serios. Mai bine ar fi să trimitem fotografiile direct la Paris. Spune dacă vă dceți diseară. Mie mi-e cu neputință să/viu... E o masă colegială, cu toți redactorii... N'are nici un sens să/vii și tu, nu vine nevasta nici unuia.

G.

— Era așa pe toamnă. Incepuse el să scrie critică de teatru. Dar știi, ce critică!... Ii spriase pe toți. Toate fetele se luau bine cu mine, din cauza lui.

Incă o scrisoare fără titlu.

Valeria spune unchiului tău că am/vorbit la Casa Pădurilor... Dacă are actele în regulă, să se ducă la subdirectorul Stănescu. Spuneai că/vrei tu să te ocupi tu puțin de camera mea? Dar nu e nimic de aranjat Valeria... Cum n'am bagaj decât un geamantan, iar cărțile le-am și expediat astăzi... Camera e mobilată: divan roșu, scaune cu spate de catifea roșie, un birou (scaunul înalt cu catifea roșie parcă e jilțul lui Ștefan cel Mare). Totul e cam/vechiu, dar îmi convine mai ales că are și bae... Imi place că nu mai am scări de urcat și cum îți spun am și baie. E un fost vestibul, neacoperit între două camere, căruia i-au făcut acum un acoperiș de sticlă... și au instalat baie... Cam scurtă pentru mine, nu e vorba, dar merge...

G. D. L.

Pe un bilet dreptunghiular, lucios, cu antetul Teatrului Național.

Ești angajată stagiară clasa III pe ziua de 1 Decembrie... Vino azi să mă iei la masă și să-ți dau amănunte.

G.

— Te-a angajat?

— A, păi acum îi știau de frică. Ce-a fost cu cronica de la Faust. Toată lumea a cetit-o și în foaier și la direcție.

Nu te supăra, dar nu pot |veni... |Vreo câteva zile sunt foarte ocupat și ziua și seara... |Voiu trimite bilete pentru cinematograful. Te-a căutat azi la prânz, credea că |vii pe aci, Gina...

Emilia râde cu ochii limpezi ca o cană cu apă, și încearcă, fără succes, un surâs cu gura mare de țarancă de pe Volga: „Imi aduc aminte... In serile acelea |vream să mă întâlnesc cu Stoianovici la el acasă... Că de, începusem să mă feresc... Nu se știa cum aveau să iasă lucrurile... Imi băteam capul cum să |fiu liberă |vreo câteva seri... Că acum de cu zi aranjăm ce facem, în fiecare seară, nu mai era chip să dispar fără să-i spun unde mă duc... Mi-am adus aminte că el, când se supăra, nu mai dă pe la noi câteva zile... Nu știam ce să mai inventez. Și am început să-i spun încet la ureche Ginii, care era la noi, o mulțime de prostii. La început n'a întrebat, nimic, dar cum eu nu mă lăsam, a spus așa, în glumă mai mult, într'o doară...

— Ce șușotiți, fetelor acolo?

Eu i-am răspuns însă acru: Nu te interesează... A rămas trăsnit. Pe urmă, continuam, iar ju-

când teatru. El s'a sculat în picioare, și a spus întristat: atunci plec, dacă sunt de prisos... Fără să mă uit la el, i-am spus că n'are decât să plece, dacă nu-i place, că nu-l ține nimeni... S'a ricat cat în picioare, alb ca varul, și n'a mai spus o vorbă... Trei zile n'a mai dat pe la noi... Pe urmă, când am văzut că nu e nimic serios cu Stoianovici, mi s'a făcut milă de el, și m'am dus la redacție... — Era prăpădit de bucurie, eu însă făceam pe îmbufnata ca la teatru... S'a apropiat de mine și mi-a spus glumind: „Bună ziua donișoară... Ați terminat secretele?” Stăteam bo-sumflată, pe urmă am început să râd cu hohote... Mi-a luat mâna și mi-a sărutat-o. „Astăzi pot să întreb ce-i spuneai?”

— Du-te și întreab-o. Ii spuneam că eu cunosc un tip bine, care scrie la jurnal... I se făcuse ochii cât pumnul și î se ridicase mustața în sus toată...

— Ii spuneai asta, Ginei?

— Te cred... dacă râdea ea cu hohote, când întrebai ce-i șoptesc și eu nu/vream să-ți spun. Râdea, fericit, și-mi mângăia părul: „Ce copil ești? ce copil năsdrașan care complică totul”... Mă gândeam zău, pe/vremea aceea să mă culc iar cu el... Dar Valeria mi-a spus iar că e mai bine să-l duc așa cu zăhărelu, mai ales că el nici nu cerea nimic.

În vremea asta spre Sf. Nicolae, într'o seară, era și Gina la noi care îmi dădea replica, a venit vorba despre viitor... așa... că e bine să se asigure omul... A doua zi mi-a și scris o scrisoare, care trebuie să fie aci... era chiar pe/vremea asta.

Emy dragă,

Deși n'am scos o vorbă, să nu crezi că nu mi-a dat de gândit ce ai spus tu aseară... Emy, îți spun astăzi limpede, fără să mi-o țeară nimeni. Nu am părăsit nici o clipă nădejdea că tu ai să fii nevasta mea. Dacă nu am făcut nimic, care să-ți arate cât de adâncă și nestrămutată e dragostea mea, dacă nu ți-am cerut de cât câte un sărut, a fost pentru că te iubesc atât de mult, că nu doresc să fii a mea de cât ca nevastă... Și dacă gazeta prinde, dacă voi dobândi posibilitatea materială, îți voi cere să fii nevasta mea. Până atunci cu surâsul tău din fiecare zi, cu sărutările furișate, sunt cel mai fericit logodnic din lume... Îți sărut cu recunoștință ochii a căror lumină îmi limpezește turburările și amărăciunile.

George

Emilia e amuzată, cu dispreț, de ideea lui Lădima că i-ar fi putut fi nevastă.

— Ascultă, Emilia, la urma urmelor, de ce nu te-ai fi măritat cu el?

A răspuns, îngânând ca o precupeață chibzuită:

— Ei, pentru ce vrea el... și fără să termine... revenind cu ocol. Nu se putea... Era și caraghios îmbrăcat... Parcă era un tată... Nu-mi venea să ies cu el, și ca și când ar gonî un gând... nu, nu se putea...

Nu mi-e prea greu de întregit schema gândurilor ei așa: El vrea o nevastă numai a lui... Vrea să merg cu el la Râmnicul Sărat sau mai știu eu unde... Pentru asta, avea prea puține mijloace... Poate că ar fi fost bun ca un bărbat „înțeleghitor”, care să știe să închidă ochii când e nevoie.

Dar nici pentru asta nu era bun, căci era prea puțin prezentabil... Se îmbrăca prost, prea prea pentru ca să servească drept paravan unei asemenea actrițe.

Poate că acesta a fost și norocul lui Ladima, fără ca lui să-i treacă măcar prin cap.

Ii era rușine să iasă cu el... E drept că era ceva ridicul în silueta demodată, ca o figură dintr'un catalog vechiu prăfuit, a lui Ladima... Prea avea aerul unui profesor, înăcrit, de geografie, de provincie. Simțeam asta și eu, când ieșeam cu el seara la masă la Chateaubriand sau la Cina. L-am lăsat să înțeleagă odată ce gândesc, ba chiar i-am propus să meargă cu mine la un croitor.

Intr'o seară însă, eram la Elisée, mi-a spus așa în bătaie de joc: „d-voastră snobii care urmați moda”... Deși tonul era glumet, nu era lipsit de puțină acreală. I-am spus atunci, foarte serios, mai serios decât se aștepta el:

— Iartă-mă, domnule Ladima, ce găsești d-ta, exagerat, în îmbrăcămintea mea?

A suris șiret pe sub mustață, posnaș ca un copil, care însă, vedeam că nu vrea să mă supere, ci numai să mă tachineze.

— Hm... hm... Cămașa de mătase...

— Nu e de mătase... E o simplă dejalenă...

— Aaa... deja... cum ai spus, dejalenă?...

— Da, acum dejalenă. De altfel deobiceiul port olandă, firește. Dar aș pune orice, cu condiția să fie de calitate bună; pentru că revine mai ieftin, chiar dacă pare altfel. Cum observi, n'am măcar gulere cu colțurile exagerate. Mânecele cămășii, e adevărat, sunt strânse pe încheetura mâinii... Dar, sau largi,

sau strănse, ce sens ar avea din punctul d-tale de vedere?

Râdea, gădilat, convins că m'a lovit unde mă doare.

— Dar costumele pe care le schimbi mereu?... parcă ești cucoană... La cinci după amiază: hai acasă să mă schimb.

— /Vorbești serios? Mi s'a părut ciudat că l-a impresionat asta. Garderoba mea e compusă în totalul ei, domnule Ladima, din următoarele rânduri de haine: un frac, un smoking, o haină neagră cu pantaloni cu đungi, cenușii. Un costum marron pe care-l pun de dimineață... Il schimb în fugă spre seară, cu unul bleumarine, pentru că nu/voi să atrag luarea aminte în localurile în care intru, printr'o culoare bătătoare la ochi. Și nu-i drept că marron-ul se vede dela distanță?

— Zi-i „castaniul” ,sună mai românește.

— Dacă ași fi scriitor, poate că ași zice și eu „castaniu” în loc de marron, dar când vorbesc nu/vreau să mă deosebesc de cei din jurul meu.

Pe urmă, crezând că m'a prins, sorbea din paharul auriu, măsurându-mă șiret, de jos în sus.

— De ce nu pui costumul bleumarin și ziua?

— Pentru motivul foarte simplu că, purtat mult, bleumarinul capătă luciu și se învechește numai decât. Decât să le porți 6 luni fiecare, le alternez mai bine pe amândouă în decurs de un an.

Își tăia friptura în farfurie cu o pedanterie de copil bine crescut.

— Lasă, că, vara pui altele. Crezi că eu nu te-am văzut, și parcă denunța un flagrant delict, în

costumul acela de flanelă cenușie... la modă?

Firește, ironia era neînțelegătoare.

— Recunoști că trebuie să pun din cauza căldurii un costum ușor?... Flanela aceea specială, nu ține cald de loc... Dacă ași pune unul de dril, ar trebui să-l spăl în fiecare zi!... Și ipocrit: Nu-mi dă mâna.

— La Tekirghiol purtai pantaloni albi totuși, cămașe albă cu mâneci scurte, abia de-ți treceau de umeri.

— E mai greu să-ți explic... dar d-ta ești un artist și trebuie să înțelegi asta... Mi-am așezat tacticos cuțitul și furculița în farfurie. Am văzut la Movilă oameni tineri care, chiar pe căldura aceea, purtau haine negre, cămașe cu guler legat care se înmuia ca o cârpă, de parcă aveau, în Iulie, bandaje fierte în jurul gâtului. Nu găsești că era urât lucrul acesta? Nu mai spun că, acolo în praf, hainele se stricau foarte repede... Eu făceam o economie considerabilă, timp de trei luni, de haine, purtând două perechi de pantaloni, foarte ieftini, de flanelă sau tenis, pe când altfel, în trei luni, așa tăvălit, se poate strica un costum bun de stofă scumpă, mai ales la volan.

— Dar albul acela care se spăla în fiecare zi?... și râdea așa ca și când mi-ar fi spus: smecherule!

— Vara, totuși trebuie să porți alb... Încă odată, d-ta ești un artist, înțelegi, așa ca dispoziție: într'o stație de vară, albul dă o impresie de proaspăt, de curat, de înviorare și vacanță...

— Știi ce mi s'a părut însă caraghios? Am văzut că prietenii d-tale, snobi și la modă, purtau în jurul gâtului o batistă roșie, sau dacă vrei

o basma cu nodul într'o parte... de parcă ar fi suferit de gâlci...

— Da... asta da... Dar, nu-i așa? Eu n'am purtat-o. Nu așa înțeleg moda, care are lucruri bune. .

Surâde ca un profesor indulgent, care la cafea, / vrea să facă mici pozne protejatului lui.

— Da... scrobeală englezească, tăietură englezească, stofă englezească... Hm!...

M'a întrerupt comic, pipăindu-mi haina, de am devenit livid, căci ne-am fi trădat obiectul convorbirii pentru cei din boxele cu fotolii, din față.

— Englezească... hm!... hm!...

I-am prins mâna și i-am dat-o jos.

— Acum te rog crede-mă... Pot să-ți spun că noi — adică tata — suntem acționarii principali, la cea mai mare fabrică de postav românească... Ei bine, stofa noastră, iese la soare, îți transformă mânicele în covrigi de stofă, îți face genunchi după două zile, iar după alte trei luni se roade. Costă 600 de lei metru... Cu stofa de pe mine nu se întâmplă nimic din toate astea. (Era un bleumarine închis, dar cu țesătura în dungi împletite fin, ca brodată).

— E drept că e foarte frumoasă!

— Costă 2000 de lei metru... Te miri, nu? Ți se pare enorm... De când crezi că o am?

A spus așa într'o doară, jucându-se cu șervețul, glumind:

— N'o fi de anul trecut?

— E de acum patru ani, căci îți dau cuvântul meu că de acum trei ani mi-am mai făcut doar un costum, deși dumneata mă faci snob și mă ironizezi că mă schimb ca o cucoană.

S'a mirat cu un accent sincer.

— D-ta, despre care se spune că ești cel mai elegant om din București? Ei, n'am să cred asta acum.

— Te rog să crezi că nu fac mai mult de un costum pe an. Mai întâi că n'am bani. Cheltuesc prea mult cu pasiunea mea pentru avion. La patru ani odată fac patru-cinci costume pentru patru anotimpuri... pe care le schimb între ele... Trebuie să știi însă un lucru... Că e bine să lași stofa să se odihnească.

— Ei asta-i acum? Și ironic... pipăindu-și mustața ca să vadă dacă e bine răsucită. Dar dacă vrei d-ta, o s'o facem și pe asta.

— /Vorbesc foarte serios... Purtate prea mult, stofele își pierd elasticitatea... Ce să mai vorbesc de pantofi? Un pantof purtat neîntrerupt se arde, și arde și piciorul. Pantofii trebuie schimbați de câte două, trei ori pe zi.

— Nu zău, îți spun drept am numărat, odată, uimit, la d-ta, în șifonier jos, douăsprezece perechi de pantofi.

— Ca și hainele, ca și cravatele schimbate des, unele perechi sunt vechi de ani de zile... Durează indefinit când nu-i porți în fiecare zi neîntrerupt... De ce surîzi? Uite am citit într-o gazetă la New-York se face în fiecare an revizuirea podului dela Brooklyn cu grije, căci se știe azi, că și fierul obosește. Nu râde... pe mine mă amuză foarte mult almanahurile, și le citesc cu plăcere... D-ta știi că și bateriile electrice, care firește folosite se descarcă, atunci când își întrerup serviciul, dacă nu sunt cu totul des-

cărcate, adică dacă sunt lăsate să se odihnească, își revin binișor?

— Ascultă, toate le înțeleg, că/ văd că ești doctor în materie, mă rog dacă ești doctor, ești doctor.

— De ce ești ironic?...

— Dar explică-mi un lucru... De ce plătești o pereche de ciorapi 350 de lei... Îți spun drept că am înghețat, când am /văzut asta, săptămâna trecută, când am intrat amândoi la magazinul de lângă teatru.

— Am să-ți răspund la asta, spunându-ți ce-am pățit odată... Intr'o zi, întârziind la Roman, într'o chestie de aviație, mi-am cumpărat dela un magazin de acolo trei perechi de ciorapi, pe care i-am găsit mai buni de altfel... Era /vară, alergam mult, că era vorba să fixăm acolo un aerodrom intermediar. Spre seară, eram extenuat și cu picioarele umflate, mi-era aproape rău... Timp de trei zile am crezut că sunt bolnav... Am venit în București... Aci nu mai aveam nimic... Din când în când însă mi se umflau picioarele... Până când, așa printr'o asociație de idei, am descoperit că de câte ori puneam ciorapii cumpărați la Roman, de atâtea ori mi se umflau picioarele. I-am aruncat și-am scăpat de necaz. Mai târziu un chimist mi-a explicat, că erau vopșiți, economici, cu /vopsea toxică, proastă, neprecipitată, care intra în pielea piciorului, umflându-l și provocând o transpirație toxică.

Ladima se făcuse palid, în mod comic, ca un sergent major care are lipsă la magazie.

— Știi că eu sufăr foarte mult de picioare... Mi se umflă...

Am început să râd, eu acum.

— La d-ta trebuie să fie altceva... Așa sunt scriitorii... N'ai văzut că în scrisorile lui, Eminescu se /văita mereu că-i sunt picioarele umflate.

M'a privit în ochi, mirat, și foarte serios, așa grav, deodată.

— Ascultă, e adevărat, ai citit scrisorile lui Eminescu?

Am ridicat din umeri afirmând nedumerit, am înțeles însă că și el, ca și cealaltă lume, mă crede și mai prost și mai incult de cât sunt. Nu știam dacă să mă bucur că fac o impresie atât de neașteptată, sau să mă întristez, că dacă spun ceva rezonabil, surprind, uimesc. Am socotit că e mai bine să nu stărui*). E drept că

*) Această reputație de prost și incult, de care se bucura Fred Vasilescu „Lumânăraru”, era una dintre cele mai false din câte se pot închipui. Am vorbit cu el foarte adesea și m'a surprins prin spiritul lui — domol oarecum e drept — dar foarte aplicat. Nu mai vorbesc de priceperea lui în motoare, electricitate, sau cai de curse, care era cu totul remarcabilă. Il ascultam adesea îndelung, explicându-mi calități, particularități... Dar și așa, cum fusese câțiva ani atașat de legăție, călătorise mult, văzuse multe, avea o lectură de tânăr diplomat francez și de amator de cai, englez, în același timp, făcută, în afară de cunoașterea oarecum anecdotică a istoriei, cerută de carieră, și dintr'o lectură de magazin ilustrat englezesc, la curent cu nou-tățile și curiozitățile practice ale culturii, foarte interesantă... Dar cum lumea rareori admite că o femeie frumoasă e și inteligentă, hotăra că un monden piep-tănat, lipsit de spirit (adică incapabil de „spirite”, glume, jocuri de cuvinte, căci altfel nu era lipsit în convorbire de un umor, abia perceptibil, dar pătrunzător) blond, ca un amoroș de teatru englez, uneori prea tăcut, e neapărat prost.

aceste scrisori le citisem pentru că îmi spusese d-na T. să le citesc. Căci ea citea memorii și colecții de scrisori cu pasiune. Abia după un timp a reluat, încât m'am mirat.

— Bine, bine, dar cum se face că totuș costumele d - tale nu se demodează? După câte știu, apar în fiecare an modele noi, în jurnalele de modă.

— Da, însă diferențele sunt foarte mici... / vorbesc de moda bărbătească... Reverurile ceva mai late sau mai înguste, aripioara lor când în unghiu ascuțit, când în unghiu drept cu ele. \ Variază iar, puțin, lungimea { vestonului. Altă schimbare privește spatele. Acum cinci ani, chiar după războiu, talia era sus, adică haina era mai îngustă, ca pe un corset de mușchi, ca la ofițeri... Acum doi ani, era talia jos, iar în dreptul spatelor, spre coastă, cobora în două mici falturi. Acum se poartă spatele hainei de sus până jos, egal de lat, dreptunghiular, peste câțiva ani s'ar putea să se poarte, iar cu \ vreo mică modificare. De altfel e foarte important la bărbat, căci asta dă o impresie de îngrit — l-am privit cu intenție — să aibă ghetete frumoase și cămașa, cu guler care-i / vine pe măsura lui. Aci am făcut o pauză cu înțeles, căci el purta niște gulere largi, scrobite, care -i îmbătrâneau gâtul, dându-i ceva rachitic. De asta vream să-l desvăț mai întâiu, făcându-l să puie gulere moi, de culoare, care ar fi fost și mai ieftine, și mai ușor de spălat.

— Domnule Vasilescu... Uite pe tânărul acela care dă bună seara cucoanei de \ vis-à-vis, cela în haine cafenii... Are \ vesta încheiată cu un șir de

nasturi până la nodul cravatei, ca un abate, de nu i se vede deloc cămașa... Haina abia-i trece de șolduri, iar pantalonii sunt jos strânși pe glesnă, ca niște pantaloni de pielea dracului, din cei care poartă pictorii... E sau nu, la modă? Să-ți spun sincer, nu mi se pare o vanitate mai puerilă decât aceea de „a fi la modă”. Ce lecție de modestie ar trebui să li se dea acestor domni.

— Domnule Ladima, dar e o glumă... Asta numești modă? Dar așa se îmbracă pe stradă, câțiva dansatori care apar seara, la Varieteuri în frac / vărgat, de „fantezie”, ca să-și debiteze numărul și câțiva băeți de liceu, care dezorientați îi imită. Un mare croitor la Paris, mai curând se spânzură, decât să facă asemenea costum. Nici măcar la București nu are să accepte / vreunul dintre cei doi-trei mari croitori, să „taie” un asemenea costum. Aceștia în principiu nici nu lucrează pentru băiețandrii de douăzeci de ani, oricât de mult ar plăti ei. Costumele astea de prost gust, le fac de obicei croitorii de mâna doua de pe strada Regală, Academiei, Brezoianu sau mai știu eu care...

— Ei cum, tăgăduiești că e o modă?

L-am privit lung.

— O modă bărbătească, de când lordul Derby a adoptat fracul negru și de când s'a fixat costumul acesta „nemțesc”, cred că nu există... Mici deosebiri de amănunte, fără nici o importanță... E drept că, în genere, bărbații care au trecut drept faimoșii eleganți, care au prețuit în mod deosebit accesoriile, le rămân credincioși... Sunt așa de mici, în cât nu sunt remarcate în genere decât de cei care sunt de obicei atenți la îmbră-

căminte. Vreau să spun că mai toți bărbații rămân la idealul de eleganță pe care l-au avut când au îmbrăcat primele haine „la modă”, nu fără un desgust de aristocrați conservatori, față de inovații. Uite acest superb exemplar, care e Tony Bulandra, a rămas la culoarea verde, de dinainte de războiu *) care azi nu se mai poartă, la manșetele scrobite, la monoculul cu șnur negru, iar când vine în salon intră cu mânuși albe, purtând mereu tocurele înalte. Acesta era maximum de eleganță când a început el să joace pe cuceritori. Uite regisorul Teatrului Național, Soare Z. Soare, care a risipit foarte multe milioane. Nu va renunța decât simțindu-se nenorocit la cămașa și gulerul scrobit, la vestă cu tiv de pîchet. Când Păstorel Teodoreanu a terminat liceul se purta, provincial, la Iași, haină neagră, pantaloni gri și gambetă. E îmbrăcat foarte luxos, poartă cămașe de mătase de patru mii de lei, dar nu a renunțat la nimic din felul primului lui costum.

Aș fi vrut să-i spun mai multe atunci, dar deși știam că vream, nu aveam gândurile limpezi, nu isbuteam să mă exprim. Când scriu însă acum, e cu totul altceva. E foarte ciudat cât mă ajută scrisul să gândesc. Spun lămurit: să gândesc. Până aștern o frază pe hârtie, alta se formează, dela sine, în minte, adâncind-o pe cea dintâiu. Când sunt în fața cuiva, nici nu pot să gândesc ca lumea, întocmai ca în liceu, când știam lecția foarte bine, dar dacă mă scolea la tablă, din cauză că eram în fața tuturor, din

*) In 1927 firește. Căci acum în 1933 a revenit.

pricina profesorului, nu mă puteam concentra și deci nu puteam să gândesc.

Căci e îngrozitor să gândești în fața tuturor... cum nici încă altceva nu pot face nu martori, ca la examen. Am fost unul dintre cei mai proști elevi ai liceului Lazăr, și au trebuit multe intervenții ca să trec. Prin urmare nici lui Ladima nu i-am spus, ceeace acum îmi apare foarte lămurit. Găsesc, împotriva convingerilor obicinuite, că tocmai a nu urma „moda”, adică a nu fi îmbrăcat cu toată lumea, e o dovadă de/vanitate puerilă... Cei care vor să fie individuali în îmbrăcăminte, tocmai ei se fac/vinovați de lipsa de modestie... Trebuie să ai o astfel de înfățișare, ca să nu te deosibești niciodată din jurul tău... Câte odată mă gândesc pe mine însumi cu barbă și mă simt, așa din senin, umflat în pene. E impresionant ce idee înaltă, trebuie să aibă un om tânăr despre capul lui cu barbă... Eu de câte ori văd unul, așa, impozant, îl și rad în gând, iar rezultatul, imaginea realizată astfel, mă amuză enorm. De aceea când Ladima a vorbit de/vanitatea puerilă a modei, îmi venea să-i spun că mai curând mi se părea puerilă, vanitatea asta a mustății lui imperiale, care atrăgea luarea aminte, acum când eram cu el în restaurant. De altfel tocmai poeții care disprețuesc moda sunt cei care caută să se deosebească prea ades printr'o înfățișare prea personală, pe care unii o afișează ca pe o firmă prea indiscretă. Multă vreme am crezut că redingota neagră, închisă la gât, cravata lată tot neagră, gulerul scrobite, milităresc, pe care le poartă profesorii nemți, sunt o dovadă de modestie și dispreț, pentru cele lumesti, de

ignoranță simpatică și naivă a „modei” actuale. Când am fost însă în Germania, am înțeles, cu o uimire pe care nu poți să ți-o închipui, că dimpotrivă ei sunt foarte mândri de această adevărată ținută, pe care o cultivă de altfel cu multă grije, ca pe o uniformă de intelectualitate, menită să-i deosibească de restul mulțimii de rând... Dacă mă gândesc și mă gândesc, îmi vine să cred că și o îmbrăcăminte urită, cu o cravată înnodată neîngrijit, într'o lume corect îmbrăcată, e o dovadă de suficiență... Întâi, dovedește că nu te sinchisești de părerea celor în mijlocul cărora trăești, iar pe de altă parte, că nu te stingherește să atragi luarea aminte și să fii comentat.

Dar atunci nu i-am putut spune lui Ladima nimic din toate acestea, iar el a continuat convorbirea, după ce și-a ars romul din ceașca de șvarț.

— Atunci, dacă nu fac haine la modă, de ce mai sunt mari croitori? De ce snobismul cutărei firme? Atunci, mai bine să-ți cumperi haine gata.

— Nu... nu... nu... Vezi aici te înșeli,, E o deosebire hotărâtoare. N'ai decât să privești atent un rând de haine gata... Au întotdeauna umerii prea înguști, încât cusătura nu vine ca o trăsătură caligrafică dela umăr la subsioară, ci căzut scurt și nesigur, din pricină că sunt tăiate în serie... pentru orice întâmplare... De aceea gulerul nu cade la ceafă, pe gulerul cămășii, frumos, ci rămâne căscat ca o gură de știucă. Haina jos e totdeauna prea largă — pentru că fabricanții presupun că media cumpărătorilor au oarecum

burtă... Mânecele au jos la pumn deschizătura prea mare, pentru orice mână... De pantaloni, ce să mai spun? În față, chiar acolo unde orice ai spune, cade întâi privirea, sunt strâmți, scoțând în relief oasele, în loc ca toate cusăturile să cadă frumos la vale, ei au încheetura trasă într'o parte, și alta, ca șireturile la ghete. De altfel însăși marginea, conturul hainei de-agata, are cusătura/ vizibilă, nu e la vreo doi milimetri mai înăuntru, acoperită... O haină gata e ca și o haină de împrumut. E făcută, pentru un tip mijlociu, standard... pentru altul decât tine. Pe când un croitor mare e un adevărat artist... El face o singură haină, pentru un singur corp... Atunci haina capătă galba ei, unică, așa cum îi e destinația. De cele mai multe ori, firește el aranjează natura... Nu mult, căci nu i se poate cere imposibilul, dar cât de cât. Haina lui are cusăturile, dela umeri la subsioară, așa, cum să spun, ca niște jumătăți oblice de paranteză (nu i-am spus așa, dar așa trebuia să-i spun), la ceafa gulerul nu cascadează, reverurile se petrec frumos unul peste altul... Haina cade pe corp, fără să se agațe nicăeri, cum învâluie, căzând, mătasea, rotunjimea unui manechin. Jos e adunată rotund pe pantalon ca să nu rămâie loc gol sub ea ca sub o umbrelă. Pantalonii, se fac, cu ajutorul câtorva cute, foarte largi sus, ca să nu sublinieze, ca un tricou de tenor, partea din față, și să nu acopere dosul, strâns ca niște cioareci.

— Domnule, dar te pricepi... Când mi-oi face haine te rog să vii cu mine ca specialist.

Aproape că jubilam că am câștigat partida. Mă și vedeam la croitor cu el.

— Dă-mi voie să-ți spun că mai toți prietenii mei mă roagă, și nu refuz, să vii cu ei la probe. De ce n'ași face-o și pentru d-ta?... oricând, mâine.

Eram convins că mi-am atins scopul și mi-am împăcat mica mea manie. Dar parcă necunoscutul i-a apărut plin de pericole. A devenit gânditor.

— Lasă, că mă intimidezi... și-l speria ideea.

Nu știi, mi-ar fi făcut plăcere să-l transform pe acest demodat prieten, într'o singură zi, ca în filmele americane. Să-l fac să-și tundă mustața, să pue cămăși care să nu-i mai stea independente de corp, scrobite, ci cu guler care să-i mângâie gâtul, cravate frumos innodaie, pantofi englezești, haine sprintene... Sunt sigur că ar fi plăcut mult femeilor. Și fără îndoială că leafa destul de frumoasă pe care o primea acum, i-ar fi permis să cheltuiască, două mii de lei, cel mult, pentru îmbrăcăminte.

— Va să zică modă nu e? Ci numai croitor mare? mi-a spus, după ce și-a răsucit o țigare, dintr'o tabacheră plată de lemn, fapt pe care îl înțelegeam, căci dovedea pe fumătorul de gust, care știe că e mai bun tutunul din cutie, și după ce a pus-o cu grije într'un țigaret special, cu vată înăuntru.

— Nu, nici așa... E modă... Inșă privește mai curând stofele... Asta e drept. Țesătura stofelor și culoarea se schimbă destul de des. Nu numai din progresul natural al chimiei și țesăturii, dar și ca să depărteze fraudă... În general stofele bune au preț de producție foarte ridicat, din cauza materialului scump folosit. Din pricina asta, alți fabricanți fără scrupule, din cei ce pro-

duc și vând în cantități considerabile, imită stoffele și țesăturile la modă, bune. Totdeauna însă cu o întârziere de doi-trei ani, ba și mai mult, până își lichidează imensele lor stocuri... Observă vitrinele scumpe, să vezi că au mai totdeauna alte culori decât vitrinele bazar. Alte cravate, alți ciorapi, alte cămăși, alte stoffe... A fost la modă imediat după război, un poplin gălbui destul de fin. Imediat, după ce au terminat vechile stocuri de zefir, marii fabricanți, au produs depozite întregi de poplin galben, mult mai vulgar însă, făcut cu multă economie din spirit de speculă... Atunci poplinul din material bun, produs cu grije, a căpătat linii și vărgi. Peste trei ani a fost imitat și acesta... Acum magazinele de lux fac cămășile de dejalenă... Peste câțiva ani vom avea și dejalenă pentru strada Carol. Dacă ești atent la cravate observi că — la un interval de trei-patru ani — ți se oferă la colțul străzii o cravată „la fel” cu aceea pe care ai cumpărat-o dela magazinul de lux, însă de zece ori mai ieftină. La adăpostul culorii și desenul caută să te înșele la calitate... De aceea producătorii „scumpi”, schimbă imediat. De aci moda țesăturilor.

Era trecut de miezul nopții... Grigoraș Dinicu trecuse dela bucăți moderne, la cântece sentimentale, languroase... Unele mese se goleau, imediat curățite de chelnerii „eleganți” ca niște diplomați. Femeile, toate interesante, din pricina îmbrăcămînții și a coafurii care le îngăduia să arate și să sublinieze ce au mai frumos, camuflând restul, mai formau, în boxe ori pe lavița roșie care era dealungul peretelui, subt căderea bogată a

luminei, centrul de atenții calde pentru cei de la masă, sau fermecau strict iluzoriu, în parabole largi, pe cei din restul restaurantului. Îl vedeam limpede pe Ladima armetit de frumusețea lor, dar fără să isbutesc să-l fac să simtă, deși era în realitate o problemă de stil, adică așa cum înțeleg eu, de unitate; cât de grotescă, iar în fapt imposibilă (spre sincera mea părere de rău) ar fi fost alăturarea lui, așa cum era, de un trup femeesc, cu grije și gust îmbrăcat, ca o floare studiată. În realitate, el care era împotriva atragerii atenției, isbutea să isbească toate privirile, să se izoleze între toți, prin îmbrăcămintă, în acest salon cu oglinzi multe, prea luminate. Am vrut să-i subliniez asta cu oarecare brutalitate. La masa din fund, spre galantarul casieritei, era un grup mare de oameni tineri și alții mai în vârstă... Intre ei era unul, un fel de cazac uriaș, cu barbă albă, scurtă, răzvrătită, cu plete, șuvițe cărunte lipicioase, cu un chimirlat, care atrăgea toate privirile...

Mi s'a părut că ași putea bate șaua pentru Ladima.

— Crezi că domnul acela n'ar fi atras mult mai puțin atenția, îmbrăcat așa ca să nu difere de cei din jurul lui?... Moda uniformizează... e o lecție pentru amorul propriu.

I s'a coborât mustața pe colțul gurii de spaimă, m'a privit cu ochii înfundați în orbite.

— Taci... taci... E marele poet german Däubler, sărbătorit de redactorii unei reviste literare.

Am înghețat cu sentimentul, disperat, că am comis una dintre cele mai crunte gafe din ¹viața

mea, și întâmplarea m'a /vindecat definitiv, de a mai da asemenea lecții.

Și totuș Emilia asta nu are dreptate, căci dacă l-ar fi privit cu cât de puțin sinceră simpatie, ar fi trebuit și sigur că ar fi isbutit ca ea să-l facă să-și schimbe îmbrăcămintea.

Arunc mukul de țigare surâzând și examinez, întâiu eu, biletul pe hârtie cu antetul Veacului.

Emy,

La regisor nu se găsește rolul. Trebuie scos din nou. Am rugat pe domnișoarele dactilografe. Treci după masă să-l iei.

Am reținut pentru Revelion o masă de patru locuri la Enescu. Se mai pot pune la nevoie două scaune... Vreau ca 1928 să fie început cu frenezie. Acest 192 vreau să fie anul /vieții mele.

George

Anul morții lui... Nici o bănuială...

Ași /vrea să nu mai recad în mine însumi, dar biletul acesta singur stârnește în minte o goană de formă și lumină. Incerc să rezist și n'am punct de sprijin.

Revelionul din 1928... (Viața omului acesta mă târăște în vremea care ș'a scurs, cu propria mea viață, cum trage un fluviu apele râului afluent... Nu /vorbisem cu d-na T. de un an și jumătate... Amintirea îmi îngreuiază tristețea... Las totul și fumez. Gândul că /venea al doilea revelion pe care nu era să-l facem, mă umplea de o disperare care mă pătrundea ca un frig... Trotuarele înguste erau pline de o lume grăbită, numeroasă de obicei, dar devenită manifestație de stradă în zilele acestea de târgueli... Toți oame-

nii aceia aveau un rost, aveau un ideal măcar de 24 de ceasuri, căutau o beție... Pe Calea Victoriei zăpada se pulverizase, încât făcuse ca un soi de tărâțe, deși rămâneau, din cauza pavajului neîndreptat dela războiu, mici mormane de ghiață stratificate. Parcă din cauza atâtor respirații, gerul se înmuiase. Primisem de dimineață telefoane dela prieteni pentru invitații și desigur că peste tot orașul gânduri se căutau într'o circulație amețitoare, ca mișcarea în filmele | voit accelerate. Am primit cea dintâi dintre aceste invitații, la L. C., pentru că înțelegeam că e de prisos să mă rezerv, știam că ori câte / vor mai / veni, una singură / va lipsi dintre ele...

Fiindcă la băcăni târguia atâta lume, pentru că în blănuri și în șoșoni scurți de tot ca rețeați, lăsând să se / vadă ciorapul de mătase între ei și strânsoarea mantoaului, treceau atâtea femei... era în mine un neastâmpăr altoit cu tristețe. Mi-a / venit și mie o poftă ne bună să târguesc și să fac bucurii la întâmplare... Aș fi / vrut să știu ce va face ea seara... cu cine / va ciocni un pahar de șampanie. Bună cum e, cui / va ura, cu obrazii rumeniți, cu rombul înflorat al surâsului, cu ochii strălucitori și lichizi: „Noroc și an bun”...? Va avea în toată seara un gând bun și pentru mine? Cine-i / va lămuri, în minte, amețitor, uimerii mobili ca merele în decoltajul mătasei, și rădăcina nervoasă a cefii?

Am început să colind magazinele, ca să / văd cum târguește lumea.

Pentru nepoței cumpărasem de Crăciun un cinematograf „Baby”, un aparat de radio și tot

soiul de jucării de pom... Am luat pentru cumnatu-meu o garnitură de birou cu tocure-rezervor, pentru soră-mea am găsit la un magazin o lampă minunată, făcută din cuburi, ca s'o determin să adopte mobila modernă. Micei actrițe i-am trimis un aparat fotografic promis cândva în glumă.

Aș fi vrut să-i trimit ei ceva, nu un cadou, un buchet de flori. De șapte-opt ori am trecut, alunecând peste mușuroaele de ghiață prin fața magazinului... Am zărit-o de vreo două ori înăuntru, ocupându-se de clienții, foarte numeroși pentru lămpi, mesicioare și obiecte de artă, care își alegeau singuri și probabil cereau lămuriri, întrebau de cost... Trei sute de mii de oameni, din acest București, dela trecătorul în mașină, la comisionarul trimis să ia pachetul, oricine ar fi putut intra s'o vadă pe femeea asta în pullover roșiatic și rochie de culoarea cafelei cu lapte, să-i vorbească, să vadă figura puțin băețească, oricând gata să se transforme într'un suris de soră sau „regină care vrea să se facă populară”, numai eu nu... Aș fi putut sărbători revesionul la Cina între femei pe care alții le găsesc „splendide”, aș fi putut colinda cu mașina, pe la jumătate din locuințele luxoase din București, în noaptea asta, când toate femeile erau decoltate și împodobite... Ori unde aș fi fost primit... Dar totul era anulat de faptul acesta, net, că nu puteam urca două etaje, în parcul Bonaparte ca să mă trântesc pe un divan, eveniment care ar fi corespuns pentru mine cu o de neînchipuit întorcere, permisă numai de în-

cheerea păcii, dintr'un război de patru ani în tranșee.

Aș fi fost bucuros, s'ar fi potolit tumultul din mine, dacă aș fi avut măcar posibilitatea, să întreb la telefon ce face seara și să-i spun, fie și cu un surâs îndurerat: „Mult noroc... multă sănătate” după ce i-aș fi trimis un dar.

Nici măcar o floare anonimă nu-i puteam trimite... Ar fi știut de unde vine și asta însemna pentru mine prăbușirea.

Experiența unui revelion precedent îmi arătase riscurile unei astfel de încercări.

Acum doi ani, cel dintâiu revelion pe care nu-l făceam împreună, ne găsea certați, depărțați de mai mult de patru luni... Imi spuneam totuși că n'o să poată trece acest început de an fără să-i fac un dar, care aș fi vrut să fie și o recunoștință, și un cheag de emoție risipită într'alta vreme de parte de ea, și o durere nouă, arzătoare. Aș fi vrut de asemeni să aibă și o valoare comercială... Mi-era teamă să nu aibă dificultăți materiale... Era singura femeie care mă interesa pe lumea asta, și cum nici odată nu primise în cei doi ani de dragoste, nimic dela mine, socoteam că n'ar fi rău s'o scutesc, într'o măsură oarecare, de cine știe ce întâmplări viitoare...

Cu o lună jumătate înainte am studiat un catalog de bijuterii și am comandat în Belgia, prin cel mai bun bijutier din București, o brățară de platină cu briliante. Era făcută din opt dreptunghiuri de mărimea unui mic ceasornic, cu câte un briliant mai mare la fiecare capăt... Costase opt sute de mii de lei... Mă gândeam să i-o ofer de ziua ei, dar și mai bine de revelion, căci a-

tunci cadourile au un aer mai puțin direct și personal... Sau dacă nu, eram hotărât să-mi creez, dela o zi la alta, o împrejurare oarecare, anume; să aibă aerul unei stricte și firești întâmplări, fără urmare, ca să nu fiu nevoit să dau explicații.

În cele din urmă m'am hotărât s'o aștept la ieșirea din magazin... Bănuiam că nu are să închidă de loc, dar îmi ziceam că tot va merge la masă... Așteptarea asta a fost una din cele mai grele din viața mea... Mi se părea că toată lumea știe ce aștept, rezemat de bara galbenă din vitrina unei drogherii vecine, dar nu chiar din fața magazinului, și credeam că toți mă compătimesc și mă găsesc ridicul... Zeci de prieteni, care au trecut pe acolo, văzându-mă, m'au tachinat, întrebându-mă dacă aștept vreo midinetă... Mereu trebuia să găsesc motive și explicații... Abia pe la 2 și jumătate a ieșit... Când a trecut pe lângă mine, în mantoul de taupe, rotunjit, castaniu-verzui, cald, de simțeam o pornire nebună să-l mângâiu, să-mi lipesc obrajii de el, am înghețat. Surprinsă însă, după ieșirea din magazinul cu lumina artificială, de albul ameiților al nămiezii, era probabil puțin zăpăcită, și de mișcarea curgătoare de pe trotuar.

M'am urcat în mașina lăsată pe str. Sf. Ioanica și am pornit după ea, încet, hotărât să provoc în dreptul ei o încurcătură, care să mă oprească în loc... Nu era prea greu în ajunul acesta de An nou... Când am ajuns, am cerut sgomotos loc... A întors capul tresărind, căci îmi cunoștea clacsonul. Am privit numai cu coada ochiului... Ea a rămas aproape încremenită pe loc și toată figura i s'a strâmbat ușor ca de

durere... Albul ochilor s'a făcut mai mare, mai limpede și platina cu reflexe liliachii a pupilelor mai intensă, mai alarmată. Buza de sus, din cauza gurei desfăcute într'un surâs de tristețe, lăsa să se vadă dinții albi din față... Li înflorise toată fața, mărginită de bordura ca de șapcă a pălăriei cloș, de gulerul mare al mantoului care-i înconjura capul, și-l depășea, de fularul de mătase, care era ca un plastron de culoarea cai-sei, înfioat, pe piept. O vedeam în oglinda dela volan și am întors capul încet... Deși se uita la mine n'a prins de veste, de parcă plutea în ne-real — și m'am mirat de asta — căci pe urmă privirile noastre s'au întâlnit... Am ridicat pălăria și mi-a răspuns liniștit și cald, parcă ne certasem aseară, de parcă n'ar fi trecut patru luni fără să ne salutăm. Am oprit pe dreapta în dreptul Pasajului român, deși îmi veneau mașini în față... Am coborât și i-am ieșit înaintea.

— „Sărut mâinile”... și tremurând aproape... „La mulți ani”.

Avea ochii mirat deschiși, mai viorii, cu adevărat ca viorelele, înlăcrămați... N'a spus o vorbă și mi-a luat apoi brațul. Mi l'a strâns, pornind alături, lipită de mine ca o strângere la piept, transformată din cauza locului. Simțeam parcă prin stofa paltonului mângâierea mantoului ei castaniu-verzui.

— Unde mergeai?

Nu mi-a răspuns nimic... Tăcea, așa, nervos, la brațul meu... fără să mă privească...

Mi se părea că am febră, nu mai am nici un contact direct cu lucrurile. Pe orice aș fi pus mâna, n'aș fi putut prinde bine, vorbele nu ve-

neau singure, iar în jurul meu nu mai treceau oameni, ci mergeau forme... De nervos ce eram, simțeam nevoia să vorbească neapărat căutând penibil.

— Pot să te întovărășesc puțin?..

Era puțin cam caraghios, de vreme ce ea îmi luase brațul și mi-l ținea strâns.

Abia acum m'a privit liniștit și voit.

— Mă duceam să mănânc ceva la un mic restaurant aici...

— În pasaj?

— Da... dar acum nu mai pot mânca... Hai, pe stradă...

— Magazinul e închis?

— Nu a rămas acolo doamna Landrino, care a fost mai de vreme la masă.

La Riegler în față, erau țigănci care se instalaseră ocazional cu coșuri mari de vâsc și mimosose; alergau ușor după trecători.

A surâs limpede, cu fața mereu ușor crispată, ca o strâmbătură de voluptate și durere în acelaș timp, iluminată de ochii vii care parcă descopereau acum lumea. A luat o ramură de mimosă ca un mugur de salcie, mi-a desfăcut paltonul și mi-a pus-o la butoniera vestonului... A desfăcut apoi poșeta neagră mare. Am vrut să duc mâna în buzunarul hainei, dar m'a împiedicat, aducându-mi aminte:

— Diseară e anul nou.

— A da! E anul nou... Atunci primesc... Primesc cu o condiție... Să-mi dai voie să-ți fac și eu un dar... Și am scos mimoza ca o amenințare.

Î-a înghețat fața și a capitulat frumos.

— Primesc.

Eram chiar în dreptul marelui bijutier... Nici n'a mai avut timp să protesteze. Pe galantarul acela care e ca o vitrină de fluturi și șerpi albi în muzeu, și-a așezat coatele nervos și a început să caute... A descoperit cel mai cuminte inel... ca un fir de sârmă, de aur, cu un safir... de altfel foarte frumos...

S'a întors surizătoare, arătând încântată, jumătate din dinți albi de sus, mai limpezi ca bijuteriile mici de fildeș.

— Am găsit.

Am privit glumeț, scoțându-mi mânușile groase de piele și dictând cu o prefăcută energie.

— A nu... Cine oferă aci? Eu sau J-ta?

A devenit palidă, de i-a rămas numai gura roșie, în toată fața, și s'a sprijinit de galantar... În clipa aceea, eu am avut, înțelegând, ca o declanșare fluidă... Fără să mă gândesc, automat, prafrazasem una din glumele noastre cele mai intime, cele mai sensuale: „Mă rog, aici cine iubește!” spuneam uneori, când o țineam îmbrățișată, exasperată de dorință, și când tiranic, sadic, nu-i îngădiam nici o mișcare, de rămânea cu tot corpul întins, încordat, crispat, în așteptare. Am transpirat întreg, ca de un scurt circuit în artere, și abia după câtva timp am putut vorbi, dar nu către ea, căci între noi totul era epuizat ca după o posesiune, ci către bijutier, întrebându-l, așa, stupid, ce rezultat știe de la Consiliul de Coroană din ziua aceea dela Sinaia, unde fuseseră chemați toți șefii de partide și vre-o doi jurisconșulți. Pe urmă am căutat câteva brățări, am rugat-o să le încerce, ca să maschez premeditarea, și privindu-i vinele în-

cheeturii, subt pielea subțire, împletite ca dorințele, i-am prins în jurul mânei întoarse, care era ea însăși o bijuterie, brățara comandată.

De plătit, firește că m'am făcut că plătesc imediat, dar mă întrebasesm mereu dacă să-i spun prețul bijuteriei, sau să-l las să-i fie surpriză... Mi-am spus însă că e o copilărie... că ar fi putut să cadă mai târziu pe mâna vreunui șarlatan, și că era mai bine să știe prețul adevărat... Am iscălit deci în fața ei un cec, anulat în prealabil, de 800.000 de lei, cât costase brățara. Era cel dintâiu dar pe care i-l făceam de când ne cunoșteam... Aveam superstiția stupidă că dacă îi ofer măcar o floare, dragostea noastră se termină... Și de aceea, luptând cu mine însumi, în doi ani, nu-i oferisem nimic. Cu sufletul alterat de sentimentul irevocabilului, cu care de altfel eram de acum familiarizat, resemnat după nădejdi contradictorii și înfrângeri definitive, îi pregătisem acest întâi dar.

Când am ieșit, apăruse de după norii lănoși, iar soarele.

— Mai ai o jumătate de oră... Nu ți-e frig? Mantoul castaniu-verzui deși își îngusta forma, acoperind cald genunchii, era scurt și nu ciorapii de culoarea nisipului aveau să-i țină cald, mai ales că șoșonii erau atât de scăzuți și mici. „Vrei să mergem să mâncăm împreună la o grădină oarecare?”

Am oprit o mașină de piață... Nici odată nu primise să meargă în mașina mea... În cei doi ani, iubirea noastră rămăsese oarecum secretă... Din când în când ne refugiam în câte un orașel de

munte, de cele mai multe ori plecând cu trenul: Deva, Sighișoara, Bran, Nehoiș sau, când nu era sezon, pe coasta mării. Chiar la teatru, aveam aerul că ne-am întâlnit acolo, la masă eram împreună numai la ea, sau numai la mine în garsonieră, unde ne închideam uneori de Sâmbătă până Luni dimineața, ca niște condamnați ai voluptății.

Am mâncat la un restaurant de pe 11 Iunie, singuri în tot salonul, în acest ajun de An nou. Era pentru mine o bucurie, chiar numai s'o privesc, cercetând-o ca pe un tablou... Femeia asta, care la început nici nu mi s'a părut frumoasă, m'a făcut să descopăr frumusețea. Cădea pe gânduri uneori și, ferindu-și parcă privirea de a mea, rămânea în profil. Pălăria părea o glumă, iar marginea ei, ca o mică streășină, de fetru castaniu, tăia o diagonală sinuoasă ocotind pe deasupra sprâncenei stângi, peste ochiul drept, peste obrazul rumenit de trecerea dela frig la cald, până la lobul urechii, pe urmă, arcurit spre ceafă, lăsând câteva bucle de un arămiu des, întunecat, afară. Zâmbea lumii gândurilor ei, arătând trist dinții albi de sus. Sprinjinită în cot, își rezemase bărbia de dosul mânei sucite, cu degetele mângâietor lipite de gât. Era într'o vestă de jersei cu linii dungi paralele, roșcate, negre, cafenii, pe care o purta, văzusem pe fereastră, și în magazin.

În asemenea clipe, ca și atunci când era îmbrăcată pentru serată sau bal, frumusețea ei avea în ea ceva absolut nepământesc, transfigurat și asta explica de ce atâți bărbați vorbeau despre ea cu un soi de emoție, pe care ceilalți, care aveau

prilejul s'o vadă doar întâmplător, în momentele ei de plictiseală, necazuri sau nedispoziție nu o înțelegeau.

Am vorbit despre multe, fără să cerem nici unul, nici altul, explicații pentru ce a fost.

— Ce faci diseară? am întrebat, neliniștit că îmi va pleca într'o lume necunoscută.

— Nimic... \Vino la mine... și fără să se gândească: \Vreau să bem, diseară, șampanie...

Mi-am simțit obrazii moi și năclăiți de o sudoare rece... Să fiu cu ea diseară, în dormitorul fără mobilă, fără covoare, ca o cameră în care azi te-ai mutat, numai cu un pat alb și o mes-cioară joasă, fără șifonier pentru haine — căci se desbrăca într'o odaie alăturată în care erau dulapurile și masa de toaletă, după ce ieșea din baie. Să fie din nou goală și să bea șampanie... Ca un sinucigaș, care dă totul pe o clipă îmi vine să zic... da.

— Ce rău îmi pare, nu știam că te voi întâlni, și m'am angajat pentru toată seara... M'am gândit la cei care se duc la operație, fără anestezie... „Dar poimâine, nu la... haide la...” Acum e partea cea mai grea... Firește oriunde, în afară de: la mine sau la ea acasă... Când iubirea noastră a fost timp de doi ani interioară, \va trebui să fie acum numai pe drumuri. E o schimbare ca o răsturnare în existență.

— E la Cartea Românească expoziția lui Teodorescu Sion... Vrei să vii s'o vedem?

A rămas contrariată, cu surâsul trist care îi ridică puțin colțul gurii, arcuindu-i buza de jos, făcând-o paralelă oarecum, cu conturul bărbiei; căci atunci când zâmbea, gura i se încadra ca

într'un romb instabil, fără cele patru unghiuri, fiindcă unul era înlocuit de nas, altul topit într'o gropiță în bărbie, iar două schițate, aproape imperceptibil, în obrajii arcuiți ușor.

Și ridicând din umeri, jucându-se cu mânușile de piele neagră.

— La 11 dimineată...?

Ca și când ne-am fi descoperit o vocație nouă, am vizitat în cele două săptămâni care au urmat, toate expozițiile și muzeele din București... Eu eram într'o aiureală de fericire continuă...

Știam însă că totul va avea un sfârșit, deci după două săptămâni am început să lipsesc de la rendez-vous-uri... M'a găsit odată, chemându-mă la telefon și am rugat-o să mă ierte, pentru că sunt puțin bolnav... Sunt nevoit să stau în casă. Speriată.

— Ce-i asta...? Ce ai?

— Nu știu... puțină febră...

— Dă-mi voie să vii să te văd.

— Ești prea bună, dacă... nu te reține nimic...

M'am desbrăcat numai decăt, am întredeschis buzele ca să mi le ardă puțin respirația, am făcut un adevărat exercițiu de paloare...

A venit, și-a aruncat mantoul și pălăria în fotoliu, și s'a așezat doar jumătate lângă mine, pe divan, cu picioarele lungi, oarecum paralele cu divanul, cu genunchii lipiți goi și strânși în mătasa ciorapului, căci rochia de serge bleumarin, era prea scurtă.

Mi-a luat mâna, dând o clipă în lături bucelele arămii care-i cădeau pe față din cauză că aproape își smulsese, preocupată de mine, pălăria.

— Dar pentru Dumnezeu, ce ai?...

— Nu știu, nimic, puțină febră...

Mi-a mângâiat matern părul, m'a privit în ochi, cu zâmbetul acela care-i încadra gura întredeschisă în acel romb inefabil, îndurerat, cu acea strălucire a ochilor viorii de tot, care făcea să fie văzută de departe... Și pe urmă hotărât și-a lipit buzele de ale mele. Am făcut o grimasă.

— Nu... nu... Cine știe ce am...

A început să mă strângă în brațe...

— Mi-e tot una, orice ai avea...

M'am desprins, moale de desnădejde.

— Te rog, astâmpără-te... nu... nu...

Și ca să nu creadă că ar fi altceva, că n'o iubesc, după ce m'am desprins, i-am sărutat mâinile ca pe unele frumos așezate dintr'o icoană.

N'avea totuși mână mică și cu degetele mola-tece de madonă, ci lungă și subțire. Articulațiile apăreau la orice îndoitură pe dosul mânei,, altfel delicate ca niște }vii accente circumflexe, subliniind }vâlcelușele dintre ele, bune de umezit cu vârful limbii. Degetele albe, prelungi, nu se terminau în unghii ascuțite, ci mai curând late, ca niște petale mici lăcuite roșu, mâini fără gră-sime, nervoase, de prințesă, pe care, resfirate le ducea neconținut, când ca să aranjeze o buclă, pe după ureche, imaginar căzută, când ca să strângă mica eșarfă în jurul gâtului, ca un domn care și-ar potrivi cravata.

— De ce-mi privești mâinile?

Surâdeam, fără să știu ce să spun.

Am prelungit o săptămână boala aceasta închipuită, care mi-o dăruia pe ea în fiecare după

amiază la ora 7 jumătate precis... Mâncam seara împreună, la mine, lângă divanul larg, pe o mesioară joasă, și o priveam fericit cum își plimba mâinile pe olanda feții de masă, printre cupele joase de cristal albastru de murano, pe tacâmurile de argint, căci totul căpăta viață când era ea acolo.

Eram din nou ca în liceu, când visam să fiu bolnav, numai ca să vie îngrijorată, să mă vadă, o doamnă frumoasă, soția unui prieten al tatei... N'am mai lăsat-o să mă sărute, spunându-i că doctorului îi i-e teamă de un tifos... Își apăsa gura pe a mea cu o dorință de împărtășanie a răului care mă cutremura.

Peste o săptămână, ridiculul situației nu mai putea fi prelungit și am anunțat că plec în Franța să-mi recepționez un avion comandat.

Intr'adevăr am lipsit o lună de zile... Eliberat de groaza apropierii, i-am scris de acolo în fiecare zi, scrisori de dragoste smintite, cu voluptatea de a urla în fiecare rând că o iubesc, de a mă umili în declarații de robire absolută.

M'am întors în sbor pe la începutul lui Aprilie și am început probele de antrenament și încărcare de benzină... Vream să bat recordul în linie dreaptă fără să mă decid în ce direcție... Bănuiam că până în cele din urmă voi porni spre Capetown.

Veneam pe la ora trei acasă foarte obosit, mâncam, fumam o țigare, și pe urmă, îmi luasem obiceiul să mă duc s'o văd la magazin: Era întotdeauna dela 9—1 acolo și dela 3—7... Se ocupa foarte serios, își sfătuia clienții în alegere, lăsând fetele să se ocupe numai de mărunțișuri...

Studia modelele noi în revistele streine de artă, discuta cu maestrul pe care-l aduseseră dela Berlîn despre modificări și materiale... Ajunsesse foarte pricepută... De altfel citea toată ziua, și nu numai romane, ci tot soiul de cărți: tratate de drept și medicină, colecții de acte, sociologie, dar mai ales istorie... Până și din cărțile mele, și nu numai din cele adunate în carieră, ci și de aviație, a cetit. Reviste de artă și literatură (dela ea am luat obiceiul să citesc și eu *Nouvelles littéraires* și *Candide*). Dar ceea ce m'a mirat mai mult, era că nu lăsa să treacă nici o zi, ziarele... Odată i-a spus cineva că asta e o apucătură bărbătească.

— Iartă-mă, eu nu mă duc la ceaiuri să aflu „noutăți” dela cucoanele care știu atâtea, și nici nu mă interesează cam ce spun ele.

Când se mira cineva că o femeie atât de frumoasă ca ea, se ocupă atât de mult de magazin, rămânea totdeauna pe gânduri.

— Munca aceasta înseamnă pentru mine independența, banii câștigați îmi dau dreptul să fiu eu însămi, să cumpăr cărți și lucruri frumoase, să nu fiu jignită de proprietar și să fiu scutită de oferte necuviincioase.

Avusese norocul ca întreprinderea să realizeze câștiguri foarte frumoase, încât după doi ani, mai împrumutând bani, isbutise să clădească în Parcul Filipescu, în spre Calea Dorobanților, o casă mică, dar foarte modernă, cu două apartamente de închiriat, în afară de cel mic oprit pentru ea.

Nu a lipsit, în decurs de câțiva ani, decât de câteva ori dela magazin, și numai din cauza mea...

dar și atunci ruga pe asociată să fie prezentă... Nici Sâmbătă măcar, nu făcea weekend. Magazinul avea un fel de retragere ca o strană, mare cât o cameră... acolo era o masă groasă modernă, cu câteva fotolii joase în jur, o etajeră cu cărți și reviste. Citea, desena și aștepta să fie întrebată de fete. Mi se pare că și d-tale ți-a răspuns odată: „Dar asta e /viața mea... Ce vrei să fac?”.

— Te împaci cu gândul că ai să trăești 30 de ani așa?...

— Uneori n'as /vrea să trăesc de loc... Dar dacă mă gândesc bine... nu e chiar așa de rău... Stau acolo între lucruri frumoase, alese, uneori gândite, mângâiate de mine... Dacă n'am nimic de făcut, citesc toată ziua și tot e un câștig. În fiecare seară merg la cinematograful... O lună pe an călătoresc, dar e cinstit să adaog că nu uit interesul magazinului, /vreau să /văd ce mai aduce nou modernismul în mobilier.

— Dar iubești?... Nu ești geloasă?... Nu ești neliniștită?...

— Nu cred în iubire.

— Nu crezi d-ta în iubire? Nu te atrage iubirea?...

— Ba da, mă atrage... Poate că e singurul rost ai unei /vieti mărginite, comune, cum e viața noastră. Și-mi place... dar știu că nu durează... că nu corespunde unei realități... Îmi place mult să privesc o noapte cu lună... și uneori stau vreme îndelungată la fereastra mea privind, dar știu bine că luna e altceva decât ceea ce pare... Nu întind mâna s'o prind... E mult și ceea ce dă, fără intenție și sfortare.

Aproape toată luna lui Aprilie, am fost în fiecare după amiază în magazin. Era o bucurie liniștită, între mobile noi, frumoase... Retras în firida aceea (încăperea fiind prea mare, de când cu criza de magazine, se construise în interior ca să zic așa, sau mai bine se împărțise încăperea în două, dar unul dintre magazine, o tutungerie, nu mergea până în fund, lăsând astfel o bună porțiune celuilalt), parcă mă afundam într'un vis.

Am învățat o mulțime de lucruri în aceste trei săptămâni. Ce nu-mi explica femeea aceasta! Aș fi ascultat orice... Ne consumam într'o iubire rarefiată, prelungită după amieze întregi. Și totuși simțeam, nefericit, că nu e cu puțință ca femeea asta să nu se întrebe de ce n'o chem la mine, de ce, logic, nu transform în fapt, pornirea mea.

În ajunul Sf. Gheorghe... catastrofa atât de temută luni de zile n'a mai putut fi ocolită...

După amiază mi-a trimis un buchet de liliac și o mică valiză cu pijamaua ei, peria de dinți, un alt obiect de toaletă mai intimă și papucii, ismeniți ca doi porumbei... „Astăzi este aniversarea iubirii noastre... Voiu dormi la tine... E cu neputință altfel”.

Mi-am dat seama cât de mult mă lăsasem târât de această paralizantă cedare din fiecare zi... Numai un gest disperat putea restabili situația... I-am înapoiat totul cu două cuvinte: Cu neputință.

Probabil că a sosit într'un automobil, căci peste o jumătate de ceas a fost la mine, forțând aproape ușa.

— Fred, ce înseamnă asta?

Cred că eram palid ca dr. Tokkeramo din Taifun.

— Nimic... Răspunsul meu.

M'a certat cald... gutural.

— Dar Fred... Fred ești nebun... Tu mă iubești.

Am luat, cu o voință de ghilotinat, o afitudine aproape necuviincioasă:

— Doamnă, cred că faceți o confuzie... Vă prețuesc nesfârșit ca inteligentă... și-mi place prezența d-voastră... dar nu mă interesați ca femeie.

A rămas ca paralizată... i-au dat lacrimile... Nu putea să spue nimic, scâncea.

— Dar Fred... Fred... mă iubești, nu e gest al tău să nu-mi spună că mă iubești. Am luat o afitudine de diplomat insultat:

— Doamnă, găsesc că e de un gust îndoelnic și această presupunere, și această insistență... De altminteri, ți-u să vă previn, că aștept din moment în moment o femeie...

S'a frânt toată, părea mult mai mică... își mușca buzele, cu ochii plini de lacrimi. S'a întors spre fereastră, s'a sprijinit cu cotul de o etajeră de cărți, cu capul rezemat în palmă. Părul scurt și fluturat, din cauză că își scosese pălăria repede, era tot înapoi, lăsând descoperită fruntea și urechea. Ochii priveau pe jumătate închiși, îndurerăți; distanța dintre pleoape și sprâncenele chinitor înălțate, se mărise mult. Buzele erau trist întredeschise, puțin de tot, nu se vedeau dinții. Linia maxilarului de jos se vedea accentuată nervos. În gulerul de batist al bluzei, gâtul îi palpita în gropița dela claviculă.

S'a întors ca subț o povară, și-a luat rar, ca un somnambul mănușile, și-a pus peste tailleur blana de vulpe în jurul gâtului și a plecat. Așa au luat sfârșit trei luni, de trăită nerealitate.

În Maiu a avut o legătură de două săptămâni, pe care a rupt-o brusc, pare-se, după ce acumulate destul desgust... Am fost fericit când s'a împrietenit cu Eleonora Demetriade... Sufăr mai puțin când văd că se interesează de o femeie... Când a plecat la Movilă în August, căci la Berlin, nu avea să plece decât în Septembrie, m'am dus, bine înțeles, după ea... ca să ajung la conflictul cu Ladima, din grădina Popovici. Când nu pot să-mi închipui în amănunte, în cadrul ei viața pe care o duce... mi se aprinde ceva în minte, ia foc totul în mine...

Ar putea fi altfel? De doi ani viața mea e un șir de contraziceri stupide, de hotărâri mari și gesturi curajoase, alternate cu acțiuni gratuite și greșeli mici, infame, de o înconștientă care mă îngheață pe mine însumi, și anulează totul.

Emilia îmi flutură mâna în dreptul ochilor, ca și când ar vrea să mă trezească.

— La ce te gândești atâta?

— Nu știu, e atât de bine la tine aci. Afară trebuie să fie oribil, până s'o mai răcori puțin.

— A fost azi o zăpușeală. Mă mir că nu plouă.

Plictisită, mai ales că suportă greu căldura, s'a sculat și s'a așezat pe marginea patului, cu trunchiul puțin cam strâmb. Picioarele cu coapsele mari, lățite de marginea drotului, îi atârnă dela genunchi în jos... Pernița mică a muntelui lui Venus îi acoperă cu totul, când stă așa, floarea de mătase. Pântecul deși ferm, mai face încă

o cută ceva mai sus, paralelă cu pernița... Sâni par și mai mult două gutui pline de sevă. Fesa din stânga îi e mai turtită decât cea din dreapta, așa cum stă cam aplecată într'o parte... sprijinită într'o mână. S'a gândit parcă la ceva. S'a dat jos și a căutat o fotografie... „Uite o fotografie a lui Stoianovici”. Numai să vezi...

O cercetez lung, deși nu mă interesează, dar ca să nu îmi trădez interesul exclusiv pentru scrisori. Pe urmă:

— Hai să mai citim:

Valeria dragă,

Imi pare rău, dar nu pot să te ascult... Nu mai rămân nici un ceas la gazetă... Am primit două scrisori, de la cine știi, dar e de prisos. N'am alt răspuns. E pentru a treia oară când sunt pus în situația asta. Crede-mă, și mie mi-e greu să renunț la o leafă, care așa cum e, îmi e atât de necesară. Mi-e greu să renunț la celelalte avantagii — pe cari le e-numeri — ale gazetei, dar mi-ar fi șilă de mine dacă aș continua.

Nu, Valeria, este peste putință... Imi pare rău de camarazii mei... și mie mi-era agreabil să lucrez cu ei. Toată viața mi-e plină de uriciune. Când alții au vilă și casă și onoruri, pentru că au renunțat la mândriu de a fi ei înșiși, mie nu mi-a rămas de cât dreptul de a scrie și mai ales de a scrie ce gândesc. Dacă nu scrii ceeace gândești, de ce să mai scrii? Sunt alte mijloace de făcut bani, mai practice, mai rodnice, decât acela de mercenar al condeiului... La urma urmelor, pentru ceeace mi se propune e prea puțin leafa de gazetar... Domnii aceștia nu mă cunosc. Dacă e vorba să accept asemenea îndeletniciri, atunci vreau să fiu

și eu ministru ca ei, vreau moșie și castel, în Transilvania. Intr'o cameră mobilată nu se poate locui bine de cât cu o biată conștiință limpede.

G. D. L.

Emilia își turtește cu regret buzele una de alta, clatină din cap și se lungește iar, plictisită lângă mine.

— Ce nerozie a mai fost și asta! S'a supărat ca proasta, pe gazetă și și-a dat demisia. Ce-am stăruit pe lângă el.. Valeria s'a ținut de capul lui o după amiază întreagă. „Nu și nu, că el pleacă”. Abia trecusem revelionul.

Din pricina unui articol în care Ladima denunța vehement un cartel industrial, Gheorghidiu, care se vedea în scurtă vreme din nou pe banca ministerială, și de altfel în înțelegere cu tata, au hotărât să se creeze la gazetă o „direcție politică”, pe care au încredințat-o redactorului șef, devotat lor. Toate articolele cu caracter politic trebuiau deci revăzute de Mateevici. În realitate nu era prea limpede rostul acestei direcții și mai ales nu era limpede ce rol mai avea în redacție Ladima. După o zi de încercare, când a văzut ce încurcate sunt atribuțiile respective, el și-a dat demisia.. Cele două scrisori i le-a scris tata, rugându-l să nu se grăbească, să fie înțelegător și să ia situația așa cum e. L-am rugat și eu să rămână.. Mi-a spus cu un gest dezolat: „Domnule Vasilescu, îți spun cinstit, chiar dacă ași vrea să rămân, n'ași putea.. Nu sunt în stare să scriu două rânduri, care să nu vie dintr'o convingere adâncă. Stau înaintea paginei albe câte o jumătate de oră și nu găsesc

nimic, idiotizat. Ce vrei să scriu, dacă nu scriu ce gândesc?... Nu sunt Mafalda să știu ce ar dori alții”.

Emilia clatină din cap cu părere de rău.

— Necazul cel mare a fost altul... Peste două săptămâni era premiera mea... Tocmai atunci nu mai era el critic. Eu știam ce are să fie... Toți dușmanii lui au tăbărât pe mine... Nu mai spun de alea din teatru, care atâta așteptau. Nu-ți vorbă, știu eu cine mi-a făcut-o.

Mă uit la ea, cum stă culcată pe o coastă, întoarsă spre mine. Sânul de jos e sprijinit pe brațul de sub el, cel de sus întinde puțin pielea la baza lui, ca un fruct greu și se sprijine pe tovarășul lui de jos. Șoldul îmbelșugat stă arcuit mult și genunchiul plin de desupt e adus în față. Din pricină că îi e cald, a desbrăcat iar chimonoul.

Nu știu dacă „i-a făcut-o cineva”, nu știu dacă „dușmanii lui au tăbărât pe ea”. Ceeace știu e că într’o piesă modernă, omenească și simplă, într’o atmosferă de intimitate, ea s’a apucat să urle ca o disperată. Ceeace ar fi mers într’o melodramă sau într’o dramă bulevardieră, era aci penibil. Emilia era cu totul alături de rol, din care nu pricepuse nimic, și nemai știind ce să facă, deoarece nici regisorul nu știuse ce să-i arate, a încercat să plaseze eternul și teribilul ei cuplet din „Modelul”, deși pe alte cuvinte, procedeu justificat doar de faptul că și aci era vorba de o femeie părăsită. Cam așa făceau pe vremuri, mi se spune, tenorii de operetă, care rugau pe șeful de orchestră să intercaleze undeva, un cuplet cu care, cine știe când și unde a-vuseseră ei succes.

Nenorocirea a fost că s'a răs în sală, tocmai când Emilia se credea mai dramatică. Și n'a fost o colegă de vină... Am asistat la premieră și pot să spun că risul „era în atmosferă”. A fost des-
tul un mic accident... Dela galerie, când ea a terminat patetică înclinând capul pe umăr, o frază pe care o credea sguuitoare: „Să te gândești din când în când la mine”, un student, probabil, a confirmat apăsător și grav: Bine! și sala a izbucnit în hohote.

De altfel întregul spectacol a fost foarte „în-jurat” de presă.

Emy dragă,

Ce vrei? Ce sunt eu de vină... De ce îmi trimiți teancul de cronici?... Pe mine nu mă înjură toți cei pe care i-a muștruluit pagina literară? Uite „Avântul” vorbește de un poet ridicul și agramat: Imi citează o strofă... Am refuzat revuiștilor o cronică făcută de ei înșiși, acum Gândacul, uite, scrie despre mine, citește tăetura asta, ca să vezi cât de spirituali sunt. „Autorul cunoscutului volum de versuri Spanac (celebrul Ladima, îl știți) a intrat eri să se tundă, într'o frizerie din centru. A fost o adevărată panică în personal și mai ales printre mușterii. Atunci patronul care-l știa după caricatură, din revista noastră, a avut o inspirație genială... Domnule, eu cumpăr Spanacul d-tale? Nu. Atunci d-ta de ce vrei să fii clientul meu?... Mândru Ladima a scos de subt paltonul ros ca o capră rioasă, trei volume de versuri: Spanac. „Le ofer gratis... dacă și d-ta mă tunzi gratis...” Ștefan, patronul, a căzut lat, în mijlocul prăvăliei și a fost stropit cu toate flacoanele de fricțiuni din galantare,

dar până la ora la care închidem gazeta, nu și-a revenit”.

G.

— E adevărat că și pe el l-au tăbăcit rău. Ce și-au bătut joc de el! Mereu găseam în cabină ziare însemnate de creionul. Mi le puneau acolo „inimile bune” din teatru. Că nu s’au lăsat până nu m’au dat afară. Și desgustată, întoarce capul, în partea cealaltă. Se încruntă și nu se mai interesează de mine. Citesc singur câteva bilete.

Emy dragă,

E absurd să-mi reproșezi mie plecarea ta din teatru... Ce înseamnă asta: „Sunt absolut sigură că dacă nu-ți dădeai demisia dela gazetă nu aș fi ajuns unde sunt”? De ce să crezi că eu am atras toate dușmăniile prin „polemicile” mele? Și de ce să nu admiți că a fost o greșită distribuire a ta și că piesa e proastă? Crede-mă Emy, sufer și eu când văd că ești batjocorită prin gazete și reviste. Ai dreptate, în chestia cu scaunul, bănuiesc și eu că e mâna vreunei colege invidioase... Mă duc mâine la teatru să vorbesc cu directorul.

G.

Emy... era foarte multă lume și n’am putut intra... / voi trece mâine. Diseară ești acasă?

G.

Am / vorbit cu directorul... Spune că el n’are nicio vină... Hotărîrea a fost luată de comitet, 130 de angajați sunt prea mult pentru Teatrul Național... În fiecare zi sunt articole în gazetă pe chestia asta... Și din 130 de angajați 92 sunt femei... E o proporție

exagerată... Spune că a concediat pe cele mai noi dintre angajate. Mi-a adăogat ridicând din umeri... „Am concediat șase fete, angajate acum doi ani cărora nici nu li s'a dat măcar roluri de încercare, ca să se vadă dacă au bieteale fete talent... D-ră Răchitaru cel puțin a jucat și în unanimitate critica cere s'o dăm afară... Ce vrei să fac? Să îndur campanii pe chestia asta? Să dăunăm Teatrului, ca s'o ținem?...”

Emilia, nu-ți închipui cât sufer... nu e decât o singură soluție..., trebuie să montăm cât mai curând un spectacol de avantgardă... Am să aleg o piesă care să-ți convie. Gerul ăsta mă exasperează și el. Pe Sărindar au desfăcut strada ca să repare canalul sau nu mai știu ce... Mi-e silă... mi-e silă... Scârboș oraș. N'am primit nici o știre dela Gina... Dacă ași putea să plec. Dacă ași putea să mă odihnesc.

George

Emy dragă,

Nu știu de ce ții atât să mergi la balul acesta... Am auzit că nici nu mai e ce-a fost odată... Înainte de războiu „Balul Sindicatului Ziariștilor” era un bal la care venea toată lumea bună... Dar acum... E foarte greu de obținut invitații... Am cutreerat eri toate redacțiile deși îmi venea foarte greu, că am alunecat pe zăpada înghețată și mi-am scrântit piciorul. Nu am întâlnit din comitet de cât pe Necșulescu... Imi spune că s'au desfășurat biletele de favoare... Că să vii la intrare, că e unul dintre colegi, și mă lasă înăuntru... I-am explicat că e vorba de altcineva... Mi-a spus că am dreptul să vii cu o doamnă. E tot ce am obținut... Imi pare foarte rău, că nu pot să-ți fac serviciul ăsta... Sunt și altfel nespuse de trist Emy... În viața mea n'am fost atât de trist... Rămâi acasă...

Să rămânem Sâmbătă seara acasă... Vreau să stăm mult de vorbă... Ah... desgustătoare iarnă... Mi-e silă de tot... și sunt obosit... E ceva sfârșit în mine Emy... Vreau să stau puțin lângă tine... Câteva cuvinte... ale tale ar fi ca un balsam. Dacă ți-ași ține o seară întreagă mâna în mâna mea, poate s'ar mai împrăștia gândurile acestea care rotesc deasupra mea ca niște corbi... S'a sfârșit Emy.

Cu sărutări de mâini

George

— Dar ce bal era ăsta?

— Balul ziarștilor, țineam neapărat să merg. Alea din teatru se pregăteau toate. Nici măcar un bilet nu mai era în stare să găsească.

Imi aprind obosit o țigare. Mă învăluie o tristețe ca o presimțire. Imi scapă scrisoarea din mână, ca o frunză uscată.

Emy, este imposibil... Deși spui că ai văzut invitația la Gina, mie mi s'a spus că s'au desființat... E posibil să fie altoeva dragă... Comitetul Sindicatului colindă ministerele și băncile plasând bilete... Fiecare dintre ministere ia câte-o lojă-două, și douăzeci, treizeci de intrări, pe care ministrul și secretarul general le împart apoi la prieteni... Probabil că Gina are un astfel de bilet... Dacă ași avea smoking ași merge eu cu tine, și ai intra cu mine... Însă l-am vândut de acum 5 ani... Dar mai bine ascultă-mă, încă odată, Emy... nu face să mergi... Vine acum acolo o lume imposibilă: Cocotele și servitoarele, se spune, fac majoritatea femeilor... Dă-mi mie mai bine, seara aceea, Emy.

Nici odată n'am fost atât de trist și părăsit ca acum. Am încercat să răspund infamiilor din Semnul,

dar mi-au refuzat în toate părțile articolul... Necșulescu pe care îl credeam cel mai bun prieten uite ce scrie:

E alăturat un petec de gazetă, cu un articol pe două coloane. Un pasaj însemnat cu roșu, subț titlul: „Nu e nevoie de o lege a presei”.

„O lege de cenzură a presei e o aberație... Chiar când între gazetari se strecoară aventurieri și șantașiști, ei sunt repede eliminați și exemplul nenorocitului acela de Ladima, care a dispărut din presă în mai puțin de trei luni, e destul de elocvent”. Prietenii, Emy...

George

Cam la o săptămână după plecare, el a venit la Veacul, cu un articol foarte violent, un fel de răspuns, uneia dintre gazete, care-l ataca în fiecare zi. Mateevici i l-a adus seara lui Gheorghidiu, care a ridicat din umeri și i-a spus să nu-l publice: „Ce să ne mai băgăm în chestiile astea?”

Emy, e o copilărie.. Frac și nici smoking, închiriat nu pun pe mine.. în nici un caz... orice s'ar întâmpla...

L.

— Mă mir, atâția inși împrumută frac și smoking. „Dar n'ai idee ce încăpățânat era”. O privesc lung, ca pe o haină și iau altă scrisoare.

Dragă Emy, nu înțeleg de ce atâta insistență... Dar în sfârșit, pentru că ții tu atât... Vin așa în

haină neagră și cu un domino... pe care zici că l-ai găsit... Dar trebuie să trec mai întâiu pe la Vasiliu... Pe urmă am treabă la S. S. R. Cred că de acolo scap pe la 8^{1/2}. Mi-e foarte greu să merg prin ger, mă ustură respirația. Voiu veni la tine imediat după masă...

— Țineam să merg cu orice preț pentru că știam dela Gina că o să vie acolo Cobâlcea, un basarabean, prieten cu Gheorghidiu... Eu mergeam în rochie de seară nemascată... Găsisem și pentru el un domino... În bal, vorba aia, aveam să ne pierdem unul de altul... dela ușe chiar.

Emy dragă,

Imi pare bine că te-ai convins și tu că a fost o greșeală să mergem la acel bal... Mai întâiu faptul că n'am avut nici măcar domino și a trebuit să îmbrac o jerpelitură de costum de conspirator de la operă, mi-a stricat de la început cheful... Pe urmă, înghesuiala aceea stupidă dela intrare. Să aștepti o oră până se mișcă gloata dinaintea ta... Nu mai spun, că eu n'am înțeles nimic din tot balul, pentru că toată seara te-am căutat pe tine... De geaba spuneai, că să nu ne pierdem unul de altul, căci era zădarnic... N'am făcut de cât să urc și să scobor scările Eforiei, înghesuindu-mă într'un bâlcu de costume de tot soiul, căutându-te de la balcon până pe scenă. Era într'adevăr o striveală și o căldură înăbușitoare... Abia se găsea câte un colț retras... Aș vrea să-ți spun un lucru... De ce te-ai supărat aseară când ți-am spus că nu e frumos să vorbești cu tinerii aceia, de la altă masă? Tu erai nemascată Emy, eu, de asemeni, din

cauza căldurii mi-o scosesem. În asemenea cazuri nu mai ești în necunoscut. O femeie bine, nemascată, chiar la un bal mascat, nu trebuie să îngăduie familiarități... Bărbații aceștia sunt de o necuviință nerușinată... aseară tot timpul am avut impresia că ne-a urmărit un automobil cu farurile stinse... Când am coborît ne-a luminat însă de două ori cu farurile brusc aprinse... Cred că au vrut să-ți fixeze casa...

G.

— Vai ce am mai pățit la balul acela. Dacă l-ai fi văzut în costum. Ce mutră nenorocită avea... Să rîzi să te prăpădești... Nu puteam să mă mișc din cauza lui... Aproape că mă ținea de mână... Și vorba aia, nu pentru el venisem la bal... Cum ajungeam la înghesuială, și dispăream... Multă vreme nu i-a trăsnet prin cap să mă caute pe culoare, sus la balcon... Acolo am stat de vorbă cu un tip foarte bine, căruia i-am spus, să ne despărțim și să ne urmărească până acasă la plecare... că vom pleca la 3 fix... Să aștepte să plece cumnatul meu... (I-am spus că Ladima mi-e cumnat) și pe urmă am să apar la fereastră... Am vrut să nu creadă că sunt singură, că unor bărbați le face proastă impresie asta... Pe urmă am mai căutat să mai fac alte cunoștințe... Dar nu puteam scăpa de el.. Nemascată, că spunea că-l înăbușe masca, era și mai oribil... Când i-am spus lui Miți să-l ție puțin de vorbă... nici n'a vrut să audă... Fugi dragă de aici... Ce vrei să rămân de pomină!... Nu vezi, parcă-i Donchișote. Naiba să-i ia pe bărbații dela Operă... Au adus mai multe costume pentru noi fetele, și pentru bărbați... Dar eu m'am dus prea

târziu și n'am găsit decât costumul ăla de cavalier, pentru el.

O privesc atât de mirat și de strein, că o clipă am impresia că a înțeles totul. Lumina lămpii de pe noptieră, vine însă din spatele meu, încât fața îmi e într'o umbră ușoară, pe când ea e luminată în plină față, iar umerii i-au căpătat luciuri de sidef.

Emy dragă, am venit prea târziu, am fost după masă cu un prieten aviator, la aerodrom la Pipera. Îmi pare rău că nu te găsesc. Diseară ești acasă? Vreau să-ți vorbesc.

G.

Treceam cu mașina, dela restaurant, spre aerodrom și l-am întâlnit pe Academiei. L-am întrebat dacă vrea să meargă cu mine și am fost bucuros că a primit. Zoream acum antrenamentul, căci vream să plec, cât timpul era favorabil, spre Capetown. Toate încercările din vară eșuaseră și a trebuit să aduc noi transformări Breguet-ului, schimbând rezervorul, care nu putea lua decât 4000 de kilograme de benzină — când eu aveam nevoie, ca să încerc și un record mondial de distanță, de peste 8000 de kg. — și aducând unele modificări trenului de aterisare. Sborurile de antrenament erau foarte oboseitoare, mai ales din cauza discuțiilor și a intrigilor, dela aerodromul militar, unde îmi aveam adăpostit avionul... Sunt o seamă de aviatori tineri, foarte curajoși și foarte dornici, să se distingă—cu orice risc—prin biruințe răsunătoare... Din păcate, nu sunt încercați decât arare ori, căci, și pentru ca să

concurezi la moarte, trebuie, pare-se, protecție. În concursuri internaționale, în raiduri de mare importanță, sunt folosite mai totdeauna cam aceleași elemente, așa cum rolurile se dau la teatrul oficial, aceluiași actori favoriți ai direcției. Din pricina asta mocnesc mari nemulțumiri, iar printre cei mai urâți, în lumea aviatorilor, simt că sunt și eu. Faptul că dispun de un avion al meu, faptul că am utilajul aerodromului la dispoziție, faptul că am libertatea oricărei inițiative, îndurerează ca un memento social, pe cei oropsiți, care nu-și pot oferi, la preț bun de glorie, nici măcar viața.

Plecarea mea spre Capetown a fost anunțată în toate ziarele, fără desvoltare prea mare gazețarească, dar repetată cu destulă stăruință... Fixasem întâia dată această plecare la 20 Februarie, la 1 noaptea, nădăjduind să ajung în zorii zilei deasupra Mediteranei, să petrec a doua noapte peste Africa și să pot sbura cea de a treia noapte peste ținuturile necunoscute ale Transvalului... Cum se obicinuește, din snobism mai ales, foarte multă lume mondenă și sportivă, a ținut să asiste la plecare... O telegramă dela Constantinopol, anunțând vremea rea, m'a făcut să amân raidul cu două zile. Deși anunțată la aceeași oră, lumea n'a mai venit în număr mare, având aerul că „s'a păcălit odată”. Exasperat însă, a trebuit să amân din nou, din cauza unui incident stupid. Indicatorul de turaj, deși din vreme controlat, acum era gripat. Am crezut că am să leșin, așa, de exasperare. Prea era mare ghinionul, prea se amesteca parcă un geniu al răului.

Firește că am început să fiu ironizat, de către toți cei care, deși nu plățiseră intrarea, pretindeau spectacolul după program. Furios, am decis că a doua zi, voiu pleca fără să anunț pe nimeni, la 4 dimineața, ca să nu mă mai plictisească nepoftiții pretențioși.

Am dormit toată ziua în ajun (provocându-mi o insomnie cu o noapte înainte) și am venit cu două ore mai de vreme să văd dacă mecanicul și inginerul fabricii, mi-au pus aparatul la punct. Era un sfârșit de noapte cețos, cu un orizont alburiu, cu vagi dungi negre fumurii... Stele puține, dar reci și strălucitoare. Deși eram încă în iarnă, bătea un vânt călduț, dinspre miază-zi. Terenul verde, era fără zăpadă, dar ici colo cam moale, și gândul că-l voi străbute cu 8000 de kgr. de benzină, mă irita ca o contradicție câinoasă. Prin jurul hangarului, pe lângă gheretele sentinelilor, erau mușuroaie de ghiată înzăpezită.

N'ași putea spune că nu eram emoționat, dar putea să fie și din cauza acestor preparative de sfârșit de noapte răcoroasă de tot în Februarie, care aveau un mister de pornire la atac în zorii zilei. Sau poate că era și neobicinuința de a fi sculat la o oră atât de mică, așa ca un condamnat deșteptat pentru execuție. (Ar fi fost altceva dacă, nedormind, aș fi prelungit o noapte până în zori).

În afară de inginer și vreo trei mecanici, de ratele meu, de un căpitan care reprezenta Aero-Clubul pentru omologare, mai erau sora mea și vreo trei ofițeri piloți. Aeroplanul fusese scos din hangar și adus până în lumina lămpii foto-

electrice. Globurile electrice din fața hangarelor, din cauza aerului puțin cețos, rece, dădeau o lumină difuzată, reverberată, de parcă iluminau cavouri aliniate. Imbrăcasem salopeta ca pe niște nădragi până la piept, pusesem casca cu ochelarii deasupra și, învățat de incidentul din ajun, căci altfel aveam încredere în mecanic și în inginerul fabricii noastre, am început, dând târcoale păsării mele cu formă de torpilă înaripată net, o verificare personală și amănunțită: jocul elicei, cablurile comenzilor, conductele de benzină și ulei. La ampenaj, profundorul îmi pare înțepenit și tresar, dar respir numai decît: mecanicul îl încerca în acelaș timp cu mine, însă în sens invers. Benzina, era pusă, după indicația mea, în trei rezervoare. Unul între mine și motor, iar două laterale. Printr'o apăsare de pârghie, în caz de pericol, puteau fi desprinse de aparat, ca să evit incendiul sau prăbușirea.

Dela o vreme, am băgat de seamă o mașină de piață închisă, izolată de celelalte mașini cu care veniseră cei prezenți, și m'a pătruns de odată fiorul unei bănueli... Am ghicit, am văzut cu o putere de dincolo de mine, nu știu, dar am deslușit pe perna din fund ca o arătare, un chip de femeie. Mi-am simțit tot corpul, mișcarea sîngelui în capilare și mi s'a tulburat respirația... Era linia știută a hainei de blană, și mai ales gestul mîinii întinse, aduse pe rever, în mînușa muschetar, ca să acopere pieptul. Așa cum numai unii au văzut pe apostol în noaptea fugii, eu singur vedeam și înțelegeam. Venise, fără în-doială, ca să participe cu privirea la preparati-vele plecării, ca să aibă ultimele clipe... N'am

îndrăsnit să mă apropii, dar acum era în mine ca o povară duioasă, care-mi umezea ochii, și deși eram mai apăsător, mișcările îmi erau mai vii.

Nu mă îmbrățișez cu nimeni dinadins, de altfel mi se pare și prea teatral. Când să urc în carlingă, cu salopeta desfăcută la gât, piciorul îmi lunecă pe treapta de aluminiu. Tresar superstițios și mă îndârjesc în mine însumi. Aparatele de bord au fost examinate ieri toată ziua, acum mi-arunc ochii doar asupra compasului. Rotesc manșa, apăs cu piciorul palonierul: Comenzile răspund. În oglinda rotundă, așezată în dreapta, puțin întoarsă ca la automobile, pot privi cu atenție amuzina de culoare pare-se neagră. E nucleul viu al câmpului acesta în sfârșit de noapte.

— Contact!...

— Contact.

Motorul pornește, pocnește, ies scânteii. Tresar... Turajul e ciudat... Întreb cu privirea pe mecanic. dar și el jos asculta încremenit. Înțeleg. Am tras prea repede maneta. Reiau progresiv. Motorul prinde și vrambajul lui înfioară zărilor, ca și vijelia stârnită de helice. Delegatul Aero-Clubului îmi înmânează carnetul de rută, cu viza plecării.

Mi-arunc din nou privirea în oglindă și fac gestul de înotător, dând brațele înapoi ca să se ridice calele. Flutur mâna către sora mea, care e cu fața crispată de emoție. Aparatul a pornit și iau direcția în plin vuet. Tremur tot. Din pricina încărcăturii nu mă pot desprinde. Merg interminabil pe iarbă. Trag furios manșa. nici un răspuns. Mă cuprinde desnădejdea că

nu voiu putea decola. Întorc înverșunată, reiau terenul dela capăt și aștept ca avionul să-mi ceară singur, să-l decolez. Gata, hangarele cad în jos, orizonul se desface... Noroc... Am și pornit spre sud.

Peste câmp aleargă după mine ca un cățel după automobil, o mașină deschisă. O recunosc și am un fior care se adaogă la acel al aerului rece. Fac un viraj întins, întorc cu totul, cobor în dreptul mașinei puțin și descriu un cerc larg. Reiau apoi direcția... trag ușor și sigur de manșă, aparatul cabrează întins spre ultima stea.

De acum voi fi singur între cer, pământ și ape, ca porumbelul care a sburat peste pământ după potop. Zi și noapte. Solidaritatea femeii cu mine, e ca sborul a două suflete în nesfârșitul lumii. Sunt mulțumit și de o coincidență... Nu-mi închipuisem că are să vie, dar dacă a venit e de o sută de ori mai frumos. Unui tânăr avocat, fost coleg de școală, îi lăsașem sigilat încă din ajun, testamentul meu făcut în dublu (o copie în caseta dela bancă).

„Las tot ce am, tot ce mi se cuvine, doamnei Maria T. Mănescu. Rog pe părinții mei s'o socotească drept fiică a lor”...

Vrambajul motorului cutremură toate straturile golului, și mă așez ca o sentinelă în post, fără sforțări mari de atenție la început, ca să-mi cruț puterile, cu ceafa pe spătarul de piele.

Când m'am întors peste o lună, dela izvoarele Nilului, în cinci șase etape fără glorie, cu un aparat reparat de mine însu-mi, între atâtea articolașe, scrisori și depeși din inimă unele, atâtea ipocrite, era o telegramă care mî-a transformat

tot sufletul într'un suris neîntrerupt, câteva zile întregi.

„Nu e nimic băiat prost, ai să mai încerci o dată”.

Repetam cu voce tare, copilărește, textul telegramei și mereu mă înduioșa ca întâia dată.

Erau în cuvintele acestea o familiaritate „oarecare” dacă vrei, dar o prindeau, cum o prindea orice gest. Avea o eleganță firească vie, animalică, dacă pot spune așa, care dădea un alt înțeles, sau un surplus de înțeles, cuvintelor și o făcea să-și poată permite orice gest, cât de riscat, orice greșală împotriva presupunerilor elementare de eleganță, căci în loc să piardă, dimpotrivă aceste abateri îndrăznețe deveneau la ea noi motive de frumusețe. Putea să ridice și să fluture mâna într'un cinematograf ca să cheme o prietenă, că a găsit loc, însă avea mâna atât de frumoasă, încât acesta era un gest cu adevădat de ducesă familiară. Mânca uneori castane pe stradă, cu o lipsă de cochetărie mondenă desăvârșită. Ei bine, și asta o prindea. Totuși cred că acest cuvânt nu e poate cel mai îndreptățit. Căci se poate spune că „il prinde” pe cineva un gest, când îl face intenționat și dacă „il prinde” implică și judecata că „a reușit”. Dar doamna T. numai la examen și la reușită nu se gândea. Era atât de proporționată, atât de subțire și plină femeeste în acelaș timp, încât își putea îngădui orice atitudine șezând pe scaun, și nu avea nevoie să stea distinsă ca o nevastă de oficianți. Mai ales între prieteni — căci evita din sensibilitate, familiaritatea cu cei streini — ședea la masă sau în fotoliu, sucită, încovoiată, sau de

multe ori, cu capul pe un braț al lui, cu picioarele trecute peste celălalt, de parcă ar fi fost dusă pe brațe. Așa cum o pisică oricum ar sta, e totdeauna elegantă (afară de poza caracteristică din abecedar care e singura urâtă). Cred că o femeie dacă are ochi inteligenți, dinți albi, mâini subțiri și picioare nervoase, își poate îngădui orice. E un anume soi de bunăvoință elegantă, care e chiar opusul eleganței intenționate și care decurge din principiul superiorității sufletești, așa cum aș fi vrut să lămuresc când vorbeam de Miți Mărculeanu și de comediana dela Paris. Acea atenție lăuntrică, acea permanentă tensiune intelectuală a doamnei T. nu numai că o scuteau de poze exterioare, dar îi valorificau orice mișcare, dându-i semnificație, cum un luminat interior pune în valoare frumusețea unui vas Gallé.

Căci pe când Emilia, de pildă, are ceva dintr'o unealtă prost conducătoare de electricitate, sau îți dă totdeauna impresia unei baterii descărcate, din pricina proastei fabricații, D-na T. pare străbătută neconținut de un fluid, care o face excesiv sexuală, chiar în gesturile de obicei inerte la celelalte femei (de pildă, să aștearnă un șervet pe o mescioară, să scrie atent o scrisoare, să privească mirată un tramvai). Cred că acest curent continuu era de fapt gândire. O gândire adevărată, o simți cum simți pulsul cuiva, sau mai exact, cum ar trebui să constați atingând, că un corp e viu, numai din senzația de circulație. Mai că îmi vine să spun lămurit că inteligența se poate descoperi și prin pipăit. Și cum calitățile la nevoie se cunosc, cred că inteligența d-nei T. se vedea mai ales în acea

grea încercare pentru femei, care e boala. Nimic nu e mai desgustător decât o femeie proastă, bolnavă. Îți amintește, fără înduplecare, că omul e făcut din mațe. Sunt unele dintre acestea care vorbesc despre metehnele lor, fără necesitatea unei confidențe măcar... În tren, în tramvai, în vizită... „A, eu sufăr de multă vreme de ri-nichi”. „Nu mai spune? Și cum vine? Că eu am piatră la ficat”... Nu, la mine e numai bășica... și la ovare, dela o sarcină”... Și dau lămuriri despre aceste befeșuguri, cu o mulțumire de sine, ca de niște performanțe. Mi s'a întâmplat să vorbesc uneori cu doamna T. chiar despre purgativ, firește. Ei bine, nu era nici senzația de „rușine”, stupidă și mahalagească, dar nici vreun fel de publicitate sau aplicație, ca și când ar fi fost vorba de cine știe ce ispravă, așa cum am văzut de atâtea ori. Era ca un fel de intenție-paranteză, ca să zic așa — cu un surâs puțin dezolat.

— Te doare capul? va trebui să iei un purgativ...

— (plictisită, cu o strâmbătură comic jalnică) Vai! Tocmai când era bolnavă, inteligența ei era deasupra, delicată, melancolică, de prințesă devenită sclavă.

Să ne întoarcem dela acel Capetown, neatins, fără noroc pentru mine, la această Emilie cu carnea de gutue moale, la povestea aceasta, pe care puteam să n'o cunosc și totuș o știu eu singur, în toată după amiaza, asta, în tot orașul. Sting țigarea și iau un scurt bilet.

Emy, nu pot accepta invitația... E o copilărie propunerea ta.

George

— Valeria spunea că de vreme ce Cobâlcea îl învitase și pe el la masă, dându-l drept cumnat... putea să vie... avea să mănânce și el o masă bună la Giordache. Ii cerusem doar un lucru, să-și pună un guler curat, că de când plecase dela gazetă era într'o mizerie...

Emy, nu te supăra că eri am plecat și v'am lăsat pe voi la expoziție... Mi-am adus aminte că trebuia să întreb ceva la fotograf.

Încă odată, nu te supăra.

George

Râde gros, plin, sănătos.

— Era altceva... El nu știuse că se plătește intrarea... Și, când s'a cerut taxa, s'a făcut ca varul de alb... Cred că deși ne invitase, crezând că e gratuit, n'avea bani nici pentru el, necum pentru noi două. A început să bâlbâie, de-ți era milă de el...

Emy, scumpa mea,

Intotdeauna, nevoia de a-ți scrie crește în mine ca o voluptate, dar poate că niciodată ca acum. Dăinue în mine încă frumusețea orelor de aseară, așa cum dăinue în ghiocul proaspăt, vuetul haotic al mării. Asemenea seri justifică și scuză toate amărăciunile iubirii. Ce împăcare profundă îmi dă surîsul tău așa de cald, când mă privești.

Și trebuie să fie asemenea seri lungi, petrecute îm-

preună, ca să-mi dau seama cât de puțin te cunosc, ca să-ți descoper noui însușiri.

Niciodată nu ți-am admirat frumusețea mai mult ca aseară Emy.. Nu vorbesc de capul tău, care ți-am mai spus-o, îmi amintește desăvârșit de Lavinia fica lui Tițian, purtând, în tabloul, pe care l-am văzut în singura mea călătorie în străinătate, o tavă cu fructe. O impresie de sănătate trupească și sufletească, de bucurie luminoasă, bună și sinceră. E totul numai armonie în tine Emy. Te ascultam aseară, și te-ași fi ascultat încă ore întregi. Regăseam în tine, ca la începutul de neuitat al iubirii noastre, inteligența aceea egală, subtilă și liniștit pătrunzătoare ca o mireasmă. Niciodată n'am întâlnit un mai firesc bun simț, o judecată mai adâncă și așa de frumos domoală. Liniștea ta, când povestești, iluminată de surîsul plin, cinstit, cu care subliniezi unele momente, mă face să înțeleg, cât de fără pereche ești în această lume cotidiană și meschină în care trăim. Emy, iubirea ta îmi sporește orgoliul de bărbat.

Cu cel mai cald și mai recunoșcător sărut.

G. D. L.

O întreb surprins, uimit, despre ce e vorba.

Surâde larg amuzată.

— Am stat cu el de vorbă, săracu, o seara întreagă. Că știi.. uneori.. când nu era nimeni de față (ca să nu se compromită?) eram drăguță cu el.. M'a pus să-i povestesc fel de fel de lucruri. Dela Bârlad. Din teatru. M'asculta ca un copil. Nici nu-i mai venea să plece.

Mi-e cu neputință să cred că scrisoarea lui Ladima e sinceră, că toate acele însușiri erau cu adevărat descoperite. E prea mare deosebi-

rea dintre ele și ceea ce arată Emilia, ca să fie posibil ca un îndrăgostit, fie el și Ladima, să le și creadă, scriindu-le. Socot că el se amăgea, cu oarecare luciditate. Seamănă, într'un anume fel cu Nd. bătrânul care stă de vre-o câțiva ani la noi în țară. E fiul unui fost ministru de prin preajma războiului pentru Independență. A moștenit o avere frumoasă pe care a pierdut-o la cărți, toată. Chinuit până la demență de acest vițiu, după ce a stors de unde a putut și cât a putut, făcând datoriile rușinoase, a rămas muritor de foame, prin cafenele, la bătrânețe. Acum vreo zece ani tata, făcându-i-se milă de el, i-a spus să vie la una din moșiile noastre și să rămâe acolo. Are cel puțin casă și masă, fără grije. Ca în totdeauna și acum simte nevoia să joace, dar vechilul și alți câțiva mai răsăriți de pe acolo, nu vor să joace cărți cu el fiindcă n'are parale. Cum face însă rost de bani, dela mine sau dela prieteni, întâmplător, aleargă să-și caute parteneri. Aceștia știindu-i patima, se lasă greu, spunându-i acum că ei nu au parale. Până în cele din urmă tot el le împrumută banii de joc, numai și numai să poată juca. Dar la sfârșit rămâne fără nimic, căci ei dacă pierd îi împrumută din nouă într'una, dacă dimpotrivă câștigă, nu-i dau înapoi decât datoria, dar lui nu-i împrumută niciodată nimic. Multă vreme am crezut că experiența asta, măcar în zilele când o încercă, trebuie să-l desguste definitiv de asemenea tovarăși de joc. Totuși nu... Mi-a spus-o singur. E mulțumit că a jucat chiar și așa.

Ceva din această mulțumire, e și în scrisoarea asta a lui Ladima, care, pătimaș, împru-

mută însuși Emiliei tot ceea ce-i trebuie ca s'o poată iubi și o iubește anume, pentru ceea ce i-a împrumutat chiar el.

Emy, sunt neliniștit... Lenuța îmi spune că e a treia zi când n'ai coborât din pat... Trebuie să faci să te vadă neapărat un doctor. E îngrozitor... Trei zile am lipsit și eu, și trebuia la întoarcere, să mi se întâmple ceva... Vin mâine cu un doctor prieten să te vad.

George.

Intorc întrebător capul spre ea, căci tristețea din mine, e tot o apă cu durerea omului acesta.

— Era un raclaj, și din cauza lui, o infecție care m'a ținut în pat aproape o lună... de două ori am crezut că mor... M'am opus, cred și eu, să vie doctorul lui, să afle ce am... Cobâlcea, care la început, îmi dăduse bani pentru operație, când a văzut că s'au cam încureat lucrurile, n'a mai dat nici un semn de viață... Gheorghidiu nici el, deși i-am trimis o scrisoare. În fiecare zi se ducea Valèria cu câte o scrisoare ca să aducă bani, dar mai totdeauna era degeaba... Bărbații sunt scârboși... Când ești bolnavă, nu ești pentru ei.

Ea a deprins ritmul meu sufletesc, s'a angrenat povestirii înseși, de aceea îmi dă toate explicațiile firese și ca o confidență simplă.

Emy,

Am înțeles aseară, dintr'un gest al Valeriei, că o duceți puțin greu, că boala asta cade prost. Sunt sărac,

Emy, și sufer îngrozitor, că la vârsta mea, nu sunt în stare să fiu de nici un folos, femeii iubite care suferă, atât cât suferi... Eri, după ce a plecat doctorul, a cărui privire am pândit-o, ca un câine ochii stăpânului, încercând să ghicesc în ei, am rămas multă vreme, sfârșit de oboseală, și pustiu sufletește, în sufragerie... Mi-e silă de mine, Emy... Să văd cât de greu isbutește Valeria să facă față pentru medicamente, pentru hrana zilnică și să nu pot nimic! Mai ales că am și eu neșazuri... Am fost recunoscător eri proprietarului care n'a mai insistat... Ce să fac?

George.

P. S. Iți trimit ca să-ți mai treacă timpul, cum stai așa în pat, vre-o două cărți de citit. Iți trimit și „Cugetul” unde am o poezie¹⁾

¹⁾ E în numărul de pe Martie al Cugetului.

SAMARCANDA

*Muntele stictos din fund e la trei nopți
Depărtare cu privirea. Sahi răscopți
Plâng ce-a fost cu ochii scoși. Oigurii mei
Cresc în vaduri, văile vuesc de ei.*

*Merg spre Turnul nalt, cât norii albi de grindeni,
Margini nu se știu, priveliștea n'are
Țările vecine-l văd de pretutindeni,
Caravanseraiuri fumegă 'n hotare.*

*Sus pe munți spânzurători cât cerul gol
Cheamă trecătorii șuerând domol.
Muște cât găinele rolesc. Leproșii
Vămuesc chervanele, aprind chiparoșii.*

*Curcubeul peste Asia întreagă
Cheamă 'ntelepciunea voastră să aleagă.
Iată flacări, stele, luminează albastre,
Nașterea pe scut a Seminției noastre.*

*Bajazet închis cu amintirea'n cușcă
 Gratiile ca zăbalele își mușcă.
 Hoarda, hoarda mea de aur peste tot.
 Prapur cu minciună, cepeleag despot.*

P. S. Am avut foarte adesea, lungi și nervoase discuții cu Ladima, la redacție, la S. S. R. sau la cafenea despre poezie. Disprețului meu, de altfel numai verbal, pentru această falacioasă preocupare, el îi opunea un dispreț de mag pentru orice altă formă literară, de cât poezia. În acest sens după câte am înțeles, folosea el expresia „poezie pură”, voind adică să însemne cu ea anume opera acelor poeți, care n'au scris și nu vor scrie niciodată, nici teatru, nici romane, nici critică, genuri după Ladima, vulgare. El concepea structura sufletească a poetului ca o deosebire de speță, nu ca o simplă polaritate. Creatorul de poezie e un profet, un iluminat, e construit altfel de cât ceilalți oameni, are simțuri în plus și darul de a transforma orice atinge. Pentru el frumusețea, tradusă prin muzicalitate era un rit, îndeplinea un oficiu esoteric. Ironiilor mele pe care le găsea „lipsite de înțelegere” le opunea esența imaterialității lui.

Il indignau poeziile cu înțeles curent, cu „morală” sau chiar cele cu un tâlc oarecare.

— Atunci ești partizantul „poeziei pure” așa cum o înțelege Abatele Brémond, ca o pură incantație muzicală, indiferentă față de conținutul material al vorbelor, prețuind numai unicitatea lor formală, încercam eu să-l determin să-și formuleze sentimentul interior al ordinii lui poetice.

Spre surprinderea mea protesta cu îndârjire.

— Nici vorbă, nici vorbă! Abatele e un rătăcit, un impostor. Nu există o poezie pur formală. E o aberație. Poezia trebuie să aibă un conținut, trebuie să exprime ceva.

— Dar atunci nu e poezie normală, „impură” ca să zic așa? Ridica brațele nervos și indignat de cursa pe care i-o întindeam:

— Nu, nu, nu... Înțelege!... Ceeace e normal nu poate fi poezie.

— Atunci ești întocmai de părerea suprarealistului André Breton, care socotea că poezia are ca obiect subconștientul, exprimat mai bine în incoherența paraliților generali, frenetici, a căror modalitate, suprarealistii caută s'o realizeze cu oarecare pietate. Ladima se îmbufna și declara că nu mai discută cu mine, că sunt iremediabil neînțelegător.

Mă prefăceam uimit.

— Cum îți spun, am suferit foarte mult, că din toți bărbații care-i vedeam mereu, cât am

— N'ai spus singur că poezia trebuie să exprime anormalul?

— Da... Nu însă orice anormal... Nu mai sunt și alte stări, supranormale?

— În sensul acesta un fizician de geniu e și el supranormal... Ii înglobezi activitatea în poezia pură? Hotărî, indignat, mișca brațele ca niște vâsle.

— Nu...

— Atunci?

După o lungă pauză, cu emoție, aproape.

— Dar visul?

Conveneam numaidecât, nu fără ipocrizie.

— Acum te înțeleg. Ești un adept al onirismului... E un punct de vedere care se poate susține. Oniricul și orficul au fost delimitate de multă vreme ca perimetre ale poeziei... Dar atunci revii la lipsa de conținut. Visul și muzicalul sunt pură incoerență.

Mă privea cu o adevărată oroare, și explica domol.

— Nu... Nu... Nici chiar așa... și căutând mereu, Există indivizi, care au anumite vise, un fel de realitate transfigurată. Ca viziunea unei supralumi... Nu știu dacă e construită numai cu elemente din realitatea normală, sau e viziunea unui alt plan de existență. E un peisaj diformat, dar nu într'un mod vulgar ca într'un vis de pensionar care a mâncat mult, ci după un potențial superior, care este de esența poetului.

— Dă-mi un nume de astfel de poet, pe care-l socoți apropiat de d-ta.

— De ce nu? Gérard de Nerval, Edgar Poe, Baudelaire, Huysmans, în proza lui.

— Da... pare-se că ne apropiem...

— Am să-ți citez o strofă din Gérard de Nerval, care e, dacă vrei, semnul sub care stă destinul ver-surilor mele.

„Je suis le ténébreux, le veuf, l'inconsolé,

„Le prince d'Aquitaine à la tour abolie

„Ma seule étoile est morte. Et mon luth constélé

„Porte le soleil noir de la mélancolie”.

— Da... în sfârșit ne apropiem... E întrebarea dacă e realizat în operă. Așteptăm volumul promis de vreo zece ani... Poeziile d-tale sunt prea risipite prin reviste.

— Nu știu dacă-l voi publica, nici zece ani de aci încolo.

fost bolnavă unul n'a mai dat pe la mine... Lădima sta toată ziua pe lângă casă, mereu speriat de orice paloare a mea... Uneori mă plictisea cu tot felul de întrebări prostesti... Emy, cum te mai simți?... Emy, ia cutare... e foarte bun pentru apendicită... Că-i spuseseam că am apendicită... și fetele care știau ce am — ele veneau săracele — râdeau să se prăpădească, atunci când el da zor cu apendicita. — Ești de vină, Emy, când ai fost la masă la unchiul tău, cu siguranță că ai mâncat ceva cu sămburi. Nebunele alea râdeau cu lacrimi, ținându-se de burtă.

M'am dus eri la cine ți-am spus, să vând cinci foiletoane, pe care le-am scris... N'a vrut să-mi plătească înainte, de cât pe unul. A spus că după apariție... Mai încerc și la Adevărul... Am vorbit cu dr. Nicolaevici... El crede că se poate.

— Zău, săracu avea inimă bună și noi râdeam ca proastele. Tot Valeria a avut dreptate. Intr'o seară, mai de mult, când avea și el bani, Gina ar fi vrut să mergem undeva să supăm, și aștepta ca el să ne invite, că fusesem împreună la cinematograf. El însă nu ne-a invitat și atunci Gina ne-a spus nouă că sgârcit trebuie să mai fie. Dar Valeria ne-a certat rău: „Ia mai taceți din gură cu asta. Fiecare își știe mai bine socotelile lui decât i le știu ceilalți... Nu e bine să judeci pe nimeni”.

Și ai să vezi că săracu tot a găsit bani.

Emy, uite aci alăturat 5000 de lei... ți-i trimit mai de vreme, căci eu mă duc să fac corectura la foileton

și nu mai e timp... Țiu să știi de ei, cu un sfert de oră mai de vreme... Nici nu-ți trece prin cap de unde-i am. Incercasem în zece locuri să obțin un gir pe o poliță... A fost imposibil... Subt pretexte caraghioase; că „din principiu nu girez”... sau că „am avut odată un conflict” și altele, n'a fost unul dintre amicii cu semnătură, să nu mă refuze. Când, eri, l-am întâlnit mergând pe jos, pe Calea Victoriei, pe Nae Gheorghidiu... De zece ori m'am luat după el și de zece ori am renunțat, convins că mă refuză... La un moment dat, s'a întâlnit cu o doamnă cu care a stat în loc, mai sus de Biserica Albă, poate un sfert de oră... Dacă nu aș fi venit până acolo, ar fi renunțat... Parcă aveam tetanos, așa eram de încordat și nehotărât totuși... În fața porții lui, după ce am traversat, ca să am aerul că viu din față și că ne întâlnim întâmplător, l-am salutat. Am spus că vreau să-l rog să-mi facă un serviciu și i-am arătat ce vreau... N'a spus nici da, nici ba, la început... Pe urmă m'a întrebat, ce mai lucrez, și dacă l-am mai văzut pe I. Pillat... Mi-a arătat că el se teme de o nouă prăbușire a leului. Dezolat aproape, i-am amintit sfios: „Domnule Gheorghidiu, dacă mi-ați da girul d-voastră... mi-ați face un enorm serviciu...” A răspuns, distrat, cu două degete în buzunarul vestei ca de obicei, că ar fi o adevărată nenorocire, dacă tulburările antisemite continuă. Nu mai știam ce să cred. Peste vreo zece minute i-am amintit iar... Și am rămas uimit când în modul cel mai firesc, ca o paranteză, mi-a spus: „Sigur dragă că da... Se poate... Ai poliță? Bun. Ai complectat-o? Ei, bun”. Eram tot dezorientat. Să merg înăuntru s'o semnați? „De ce? E de prisos. Du-te colo, reazăm'o de fereastră și trage-i o semnătură pe dos cu numele meu... La ce bancă o scontezi? 5000?”

— Ce te miri așa... N'ai de gând s'o scoți? Atunci ce-ți pasă?... Semnează acolo cum o fi... Gheorghidiu și pace... La revedere... Du-te, cred, mai bine la Banca Industrială cu care lucrez eu...

L-am semnat... M'am dus, am dat polița și în zece minute am luat banii. Emy... În zece minute... mi-a venit rău... Duceam un petec de hârtie și pentru că era semnată, N. Gheorghidiu... luam în buzunar cinci hârtii mari de câte o mîe... Așteptând, am văzut cum cărau acolo în cuștile sălii mari, coșulețe și coșuri chiar, cu teancuri de mii de lei.

Ceeace arată până la uimire și dezolare, cât de complicat este sistemul acesta al relativităților în iubire, e că în acest timp eu îl învidiam cu emoție și admirație pe Ladima, care în vremea aceea se ducea foarte ades după amiază să ia o cafea și să citească reviste, la „Arta Decorativă”. Când îl întâlneam venind de acolo, eu, căruia acest lucru îi era imposibil ca unui condamnat, aveam impresia că el mai păstrează pe haine un soiu de polen sufletească. De citit, citeam și eu, acum mai mult ca oricând și cu un adevărat soiu de înverșunare, căutând mereu asemănări, cum caută unii bolnavi, care nu știu sigur ce au, în cărțile de medicină, simptome asemănătoare cu ale lor. Și ceeace mă impresiona cu deosebire nu erau analogiile de situație și potrivirile de caracter, oarecum prea tari, prea reliefate, care nu-mi spuneau mare lucru, cât un anumit soiu de corespondențe în sensibilitate, care mă înfiorau, când le descopeream. Este uimitor cât de mult seamănă în reacțiile simțirii lor, doi oameni care iubesc, oricât ar

părea că au caractere diferite. (Dar poate că au aceleași caractere și deaceia iubesc cu adevărat?). Determinismul psihologic e atât de mare, încât cu toată iluzia deosebirelor de structură, sunt incidente de asemănare, amănunte, care te înghiață. Ca pe drumuri diferite să ajungi în acelaș punct, îți dă emoția pe care o încearcă cel care, în pădure, vede că, ori în ce direcție ar merge drept înainte, ajunge mereu de unde a plecat. Și cu cât e mai mare finețea și caracterul de nuanță al întâlnirilor, cu atât nedumerirea din noi răsună mai în interior. Că lucrând fără să știe unul de altul Boyle și Mariotte descopere în acelaș timp aceeaș lege, a gazelor, sau că Newton și Leibnitz, mereu fără să știe unul de altul, au descoperit fiecare calculul diferențial, e mai puțin impresionant, decât să afli faptul că doi oameni încearcă aceleași simptome psihologice din pricina, aceleleași boli fizice, în senzații pe care le cred de neexperimentat, indicibil personale. De aci vine prestigiul imens al doctorului care știe să întrebe pe un bolnav nu despre simptomele globale, puternice, ci despre impresii crezute pur subiective. Nu despre durerea „în dreapta”, despre crampe, sau despre junghiul din piept și tuse, ci despre cele care trebuie traduc senzații, crezute cu neputință de întâlnit la altcineva. Nu-i așa că uneori ai impresia unui miros de cârpă arsă?... nu ai adesea senzația că pleoapele sunt de carton? Simți nevoia să te întinzi? Îți face rău carnea cu fibre mari și dimpotriva plăcerea cea cu fibre scurte, dese?

Adică dintre cele care-ți par implică la medic sagacitate și deci cunoaștere profundă.

La fel te câștigă prin pătrunderea lui, nu autorul care prezintă în carte cazuri și caractere groase, cam unanim cunoscute, ci anumite nuanțe considerate aproape secrete, care sunt însă cu atât mai revelatoare, căce garantează ele singure și pentru adevărurile generale, de suprafață. Uimirea cea mare, înspăimântătoare uneori, e să descoperi cât de total seamănă între ei oamenii prin ce au mai subtil și mai secret, când se cred așa de diferiți ca aspect.

Cam prin Martie am aflat dela Ladima, pe care l-am întâlnit venind într'o după amiază de la Arta Decorativă, de oare care dificultăți, cu care lupta d-na T. și care se putea sfârși într'un mod aproape dezastruos pentru ea. Dar mai întâiu ar trebui poate să spun cum a devenit proprietara, asociată, a acestui magazin, căci e în legătură cu câteva întâmplări.

După divorț, din pricina prăbușirilor valutare, care reduceau toată averea părintească la casa din Câmpulung și la câteva petece de livadă, d-na T. a trecut prin clipe foarte grele. Când mai târziu i se spunea, în glumă firește, că este o excelentă negustoriță, răspundea ades pe gânduri: „De câte josnicii mă scutește asta”.

Mie mi-a povestit cât de silă i-a fost de ea însăși, când la vreun an după divorț, locuia la o prietenă, și nu se hrănea decât cu câte două ouă la pahar pe zi: „Mi se scâlciaseră pantofii, și-mi ardeau ciorapii de atâta purtat, nu puteam să mă spăl în fiecare zi ca lumea, ca să nu deranjez prea mult, pe prietena care mă găzduise. Devenisem acră, de desgust trezit, de umilințe înghițite și neajunsuri”. Pe vremea aceea

a încercat să intre dactilografă la birourile din Capitală ale fabricii noastre (am aflat mai târziu) dar după trei luni Gheorghidiu a dat-o afară... probabil înșelat în așteptări. Mi-a spus cineva că era urâtă pe vremea aceea, și prost îmbrăcată. După ce a încercat, vreo două bănci, ca dactilografă, i-a venit ideea care a salvat-o. Pe Calea Victoriei, o doamnă bătrână, dar de familie bună ținea un magazin de mobilier și obiecte naționale... Firește, pirogravura și țesăturile sătești erau principalele mărfuri ale prăvăliei care mergea acum prost. D-na T. care trăise doi ani aproape la Berlin, unde arta modernă făcuse începuturi puternice, și care păstra legături frumoase cu casele de acolo, căci fostul ei bărbat, fiind inginer al unei fabrici de tractoare, frecventa mult industria, s'a gândit să folosească această împrejurare.

S'a adresat bătrânei doamne, propunându-i să facă amândouă tovărășie. Una aducea magazinul cu chiria plătită, alta un transport de marfă modernă și serviciul de „directoare”. Cu puținii bani pe care i-a obținut de acasă, cu bunăvoința prietenilor dela Berlin, i s'au dat o seamă de obiecte de artă în comision. La început o garnitură de biuro, de nuc placat, cu lac modern cafeniu, alt biuro cu plăci groase de stejar sprijinite pe alte două plăci ca un paralelipiped culcat. Etajere mici, asimetrice, scăzând ca treptele, capricios... bibliotecă cubice, de arțar placat și lăcuit, tot cu rafturi asimetrice... Pe urmă lămpi ca zarurile mari, pate, și nu mai știu ce statuete, subțiate, stilizate.

Succesul a fost neîntârziat, și-au primit co-

menzi mai ales pentru bănci. Cum d-na T. cunoștea o mulțime de reviste de artă, peste puțin timp au renunțat complect la pirogravură și țesături naționale, introducând noul stil cubist. Au botezat magazinul: „La Arta Decorativă”. (E drept că au început cam în acelaș timp cu un pictor modernist).

Mai târziu, din pricină că transportul costa foarte scump și mai ales se sporise vama, d-na T. a adus un specialist din Germania, pentru preparatul placajului de lemn; i-a dat ca ajutoare câțiva lucrători dela Tg.-Mureș, și au instalat pe șoseaua Iancului, un atelier de mobilă și obiecte moderne.

Ore întregi ea studia retrasă în nișa care se-măna cu un birou, a magazinului, și pe urmă, fie că indica direct modelul, fie că făcea schițe proprii, căci învățase admirabil desenul, dădea în fiecare zi timp de o oră, sau două indicații șefului de atelier. De altfel nimic nu se întâmpla în magazin și atelier fără știrea ei.. Când era invitată se scuza, și la mirarea celorlalți adăoga surîzând cu amărăciune: „E mai bine totuși decât dactilografă”...

Acum avea cele mai diverse modele și realizări, pe principiul dispariției oricărui ornament înflorat, și al geometriei, chiar în asimetrie, căci luxul stă numai în prepararea și calitatea lemnului.

Paturi divane joase, cu o singură tablă la căpătâiu, placată, fără nici un fel de zorzoane, alte paturi-divan, cu niște lăzi geometrice la un capăt, pe care se puteau pune vase moderne și statuete stilizate, iar înăuntru așternutul. Foto-

lii ca niște cuburi scobite liniar, sau scaune simple ca acelea țărănești, dar din lemn placat, dădeau o impresie de lux nou. Un paralelipiped, pe el o placă mare patrată, era o masă de sufragerie. Lămpi, sfeșnice de birou, făcute din arcuri negre simple, sau lămpi de tavan, în loc de lustre, cu niște cutii de sticlă mari, mate. Covoare colorate împărțite geometric și asimetrice, împreună cu draperii de culoare întregau totul.

Cam în vremea asta am cunoscut-o eu. Hotărâsem să-mi montez o garsonieră și, cum nu știam ce îmi trebuie, am intrat așa la întâmplare la „Arta decorativă”, atras de vitrină. Am fost întâmpinat de o vânzătoare simpatică. Purta ușor o rochie neagră serge, cu o floare de piele, neagră deasemeni, la piept în stânga. Figura era prea pronunțată în trăsături, ca de băiat, cu ochii destul de mari, dar cam apropiați... Mai târziu, numai, am văzut că sunt viu colorați. I-am explicat ce vreau și mi-a dat sfaturi cu un aer atât de detașat, atât de indiferent față de vânzare sau cumpărare, că m'a convins... Se înțelege că și asta e o tehnică negustorească, mult mai fină și mai abilă, decât lauda deșanțată și puerilă a mărfii, în principiu. M'a întrebat câte camere sunt, ce formă are garsoniera, ce culoare au tapetele, câte ferestre, etc. Și cred că am spus o mulțime de prostii, căci nu prea știam ce vreau. Și nu înțelegea nimic.

Nedumerit și simțind nevoia să fac o glumă...

— Nu rămâne decât să veniți, s'o vedeți.

Se așezase cu coatele pe o vitrină, aducând umerii cam prea rotunzi, ca merele, legați în

arc la spate, încovoiați în față, căci rochia deschisă sus în elipsă, descoperea când pe unul, când pe celălalt.

— Nu văd de ce n'aș trimite un maestru în locul meu, dar nu văd iarăși, dacă ți-neți să vin, de ce n'aș veni... Și zâmbea cu o amabilitate de vecină, parcă, atât de îndepărtat și indiferent, că nu știam ce să cred.

Ii priveam mâinile subțiri, nervoase, care nici un moment nu stau în loc, și contrastau astfel cu imobilitatea limpede și cu absența ochilor.

— Domnișoară, îmi este imposibil să știu ce vreau. Spun sincer... Dar uite, dacă ești bună, spune-mi, suma de 200 de mii de lei cât vreau eu să cheltuesc, ajunge pentru ca să-mi mobilezi trei camere? Uite, asta e cheea apartamentului... care e într'o casă nouă și e gol. Il poți vizita, poți hotărî mobila cum crezi d-ta că e mai bine... După vitrină, văd că în orice caz te pricepi mai bine ca mine... La 22 Aprilie vreau cheea și apartamentul... Te previn domnișoară că la nota d-tale voi face o reducere de 20 la sută.

M'a privit foarte mirată, măsurându-mă cu capul întors, lung, spre mine.

— Da, desigur că da...

— Atunci...

Și nedumerită...

— În sfârșit... dacă d-ta vrei așa...

— De ce nu? Tot acolo ajung...

Ă mai sovăit puțin.

— Da... vreau să spun... știi.. se obicinuește un așa numit accont...?

Cred că l-a cerut pentru că în prima clipă i-am părut neserios.

— A, da... N'am însă bani la mine...

— Nu face nimic. Veți trimite suma de 50 de mii de lei, în cazul acesta, după masă sau mâine.

Bună negustoriță mi-am spus.

— Aveți vreo preferință?

— !?

— Spuneți-mi cel puțin ocupația? îmi îngăduiți să întreb, nu?

— Sunt secretar de legăție în Ministerul de externe.

În prag i-am repetat: În seara de 22 April dorm la mine acasă! Nu?

Cum ași putea să-ți descriu bucuria pe care am simțit-o intrând în noua mea locuință... Era și ceva din plăcerea cu care pui întâia oară un rând de haine, dar era de vină și frumusețea locuinței.

După amiaza era cu soare proaspăt de April, cald, cu razele foarte lungi, parcă umede și nu știu cum să-ți spun, mai grele, decât de obicei, când am trecut pe acolo. Dar servitoarea angajată de harnica mea furnizoare, nu m'a lăsat să intru „că așa a spus d-ra". Este caraghios, însă deabia așteptam să văd cum e, așa cum îți dai seama că e caraghios să aștepti să vezi dacă ți-au reușit niște fotografii, dar tot aștepti cu nerăbdare.

Trebuia să mă duc la club, la o partidă de bridge și nu m'am dus. Azi mă gândesc, de ce puțin depind întâmplările esențiale din viața noastră. Am pornit-o cu „rabla", spre șosea... Aș fi vrut să fac o plimbare de o oră până la Plo-

ești, lunecând ușor, numai ca să simt pe ochi, în jurul gâtului, pe mâini, prospețimea care adia a primăverii. Dar dela aerodrom gropile îți tăiau orice poftă de viteză și de îngândurare la volan.

M'am întors pe la 8 jum.... Se înserase... Vestiarul nu era gata, n'avea nici măcar cuer și am trântit pălăria pe parchet, așa copilărește, ca să fac tot ritualul... Din vestiar o ușe, în față, da în birou iar alta, mascată, în stânga, da într'un hall mic... Mi-a deschis ea însăși când am sunat și emoționat, am intrat în birou... Dădea o impresie de întunecare geometrică intimă. Il tape-tase cu un fel de sac fumuriu. În loc de birou propriu zis, o masă foarte lungă, fără sertare, ca o blană groasă, de stejar lăcuit afumat... În spate, trona un fel de casă de bani, de stejar lăcuit, cu o ușe groasă, nu cu sertare... Perețele opus era ocupat de un divan-colțar, lung și îngust, deasupra cu raft de cărți, în lături cu etajere subțiri, tot pentru cărți sau vase de flori. Un alt cușoraș lăcuit pentru licheururi, o masă din trei blăni, două întretăiate și acoperite cu alta patrată, în mijloc. Fotolii mici, cubice. Pe jos un covor de o singură culoare, cafenie, ver-zue, ca și ștufa divanului, ca și draperiile.

— Aci ai să-ți primești prietenii. Aci, nu în dormitor, și surâdea... Un birou mare, fără sertare că nu ești profesor. Dosarele diplomatice, te întorci și le pui în dulapul acesta masiv. Prietenii d-tale vor vrea să stea comod... de aceea divanul lung... N'am pus jilțuri adânci, ci jumătăți numai, în jurul acestei mese de licheururi, și arătându-mi dulăpiorul; acolo păstrezi stic-

lele de băuturi. Raftul acesta jos, e mai puțin pentru cărți, mai mult pentru bibelouri. Cubul acesta e lampa de birou... Lângă divan sunt alte două mai mici cu abajur de hârtie pergamentată.

Ceeace mă încânta era simplitatea geometrică, fumuriul acela lăcuit pe care luneca privirea... impresie de confort și strict necesar, în cel mai real lux.

Trecând „ușa subțire:

— Cu hallul ăsta mic, era mai greu, că are prea multe uși... Noroc, că trei din ele sunt mai spre capătul acesta. Am pus și aci un divan larg de tot de forma locului și taburete, cuburile astea, cu aceeași pânză ripsată, căci am impresia că nu vei primi vizite solemne și oficiale, ci de prieteni care vor să stea tolăniți. Când îți vine în birou cineva, cu care ai de vorbit mai important, ei pot trece aci. Mescioara asta joasă e pentru lampă, ceașca de ceai, cafea, dar poate sluji și ca etajeră de cărți și bibelouri. Dar știi că îți trebuiesc tablouri? O mescioară pătrată uite, dacă ei fumează, sau beau cafele. Am pus dormitorul acolo, ca să fie mai ferit. Intri și de aci din hall, dar mai are dacă vrei o eșire, sau intrare, căci prin baie, comunică foarte comod, cu sufrageria, iar de acolo, cu scara de serviciu. A întregit surîzând: dar e păcat că și ieșirea din fund e tot prin gangul dela intrare. Hallul era albastru ca sineala.

Dormitorul dominat de fumuriu lăcuit și de auriu, căci și tapetul era cu pătrate de culoarea paiului degradate, avea un pat-divan mare foarte jos, sprijinit pe picioare mici ca un scaun, scurte

și drepte. Pe el o mare cuvertură de catifea păroasă, aurie, jos un puf, cât o roată, de reps albastru. Un dulap care abia îmi venea până la piept, dar gros, cu uși laterale, era între căpătâiul patului și peretele din fund.

— Să-ți încapă hainele bărbătești lateral. La noi, cu rochiile înguste e mai ușor. Deși pare bloc cu patul, se detașează însă ca să se poată curăța ușor. Deasupra e suprafața lăcuită cât o masă de mare, poți pune lampa, cărți, bibelouri, orice vrei. Opus dulapului, era o oglindă mare dreptunghiulară, cu o monogramă de metal negru în stânga, așezată deasupra unei lăzi de arțar lăcuit, lungă și joasă.

— Mobila asta nedefinită e un fel de cuier dacă vrei, de atârnat seara hainele, căci nu mai sunt scaune cu spătar pentru haina, ori de pus obiectele pe el. — Mai erau două fotolii joase, largi, cu spate de divan și cu rezămătoare laterale de nuc lăcuit, arcuite până în podea, comode, cu duble perne de mătase înflorată, albastre de tot.

În colțul liber dinspre fereastră, îmi cumpărase, cu o amuzantă competență, aparate de gimnastică de cameră, vâsle și mingie de box.

Am trecut apoi în sufragerie prin baie, pe care o lăsase montată cum a fost, adăogase numai o etajeră de sticlă și nichel, în fața unei oglinzi, mari de cristal. Sufrageria cu tapete ca nisipul, avea un dulap scăzut și lung cât peretele, iar în fața lui o masă lungă... „Dacă ai prieteni, ori o așezi în mijloc, ori o transformi în galantar cu gustări... Când mănânci singur acasă, ai masa asta pătrată, din mijloc. Ți-am pus scaune înalte, țărănești, ca formă, dar modernizate. Ușa astă-

Ialtă dă în hall, adică e aproape lipită cu ușa biuroului, deci când le deschizi pe amândouă, musafirii d-tale pot avea biroul, hallul și sufrageria la dispoziție, lăsându-ți odaia de dormit în pace. De aceea i-am pus și o perdea groasă de stofă... Știi, uneori e bine să nu știe camera din stânga ce face camera din dreapta. Mai lipsesc, firește multe lucruri... Tablouri... bibelouri... Poate un aparat de Radio, pathefon, telefonul, pentru ca locurile să devie confortabile pentru d-ta.

Treceam amățit dintr'o cameră într'alta... Azi, mobila cubistă s'a generalizat și nu mai face impresie, dar acum patru ani, nu erau în București decât extrem de puține locuințe mobilate astfel. Abia dacă începuseră unele bănci. Mie îmi place nespus de mult și cred că e îndreptățită această preferință a mea... La o masă oficioasă, când eram la legația dela Paris, numaidecât după război, se discuta despre epoca noastră... Pe drept cuvânt, un invitat francez, spunea că e o epocă mare, căci are în ea războiul mondial cu întâmplările și forțele manifestate în el. Un scriitor tânăr, dela secția de propagandă a ministerului de externe francez, susținea însă dimpotrivă, că e o epocă de imitație și crasă vulgaritate.

„O epocă fără stil, spunea el, atunci în 1919, o epocă fără spirit de invenție în artă. Nu vezi, casele noastre mari, practică stilul vechiturilor? Resturi: Louis XIV; Louis XV; Louis XVI, Empire, etc., cumpărate scump la licitație, ceea ce e o rușine. Obiectele uzuale n'au nici o formă, sunt degenerate din modelele vechi, casele imită tot arhitectura Renașterii, a Barocului, a Rococoului”. „In schimb, a întregit cineva ironic, a-

vem revoluția în artă: Cubismul” și toți au început să rîdă. Mi se pare însă, dacă mi-e permis și mie, un profan, să am păreri în această privință, că dacă acest cubism e poate caraghios când desenează, capete din triumphiuri, diferit colorate sau alte năsbâtii, nu se poate însă tăgădui că în arta decorativă, (căci e singura artă care se schimbă dela epocă la epocă, pentrucă Shakespeare și Racine rămân permanent valabili) adică în arhitectură și mobilier, Cubismul a creat „stilul epocii” cum se va zice probabil mai târziu, dându-ne semnul deosebitor de alte timpuri, și deci, chiar titlul de noblețe, pe care îl cerea tânărul scriitor încă din 1919...

Dacă o fi așa, dacă n'o fi așa, eu tot eram plin de bucurie.

— Domnișoară, trebuie să bem neapărat un pahar de vin pentru inaugurarea locuinței mele. Și pe urmă, zăpăcit: „Dar mai întâi s'o plătesc”.

A zâmbit.

— Da, dacă vrei și asta... nota... este pe birou... Păstrează-o astă seară, verific-o... Măine e Sf. Gheorghe... Treci Vineri pe la magazin.

— Da. Vineri... Te rog mult însă domnișoară să bei cu mine un pahar de vin.

A aprobat, cu un surâs nedecis, cu o ridicare nedumerită a brațelor.

Scriam un bilet ca să trimit servitoarea la club, să-mi aducă un menu și câteva sticle de șampanie.

Citea peste umăr și m'a întrerupt.

— Dar bine, ăsta e un banchet întreg...

— Un simplu dineu, menuul clubului.

A privit surâzând, răsfățat.

— Știi ce? E obicinuită șampania pentru inaugurări... Eu însă prefer un vin franțuzesc, cu condiția să nu fie Bordeaux... Eventual un Hermitage roșu, sau un Château neuf-du-Pape. Nu?

Am privit-o, mirat de preferințele atât de precise și oarecum savante. Mi-a cerut apoi lista, și a tăiat tot ce cerusem, scriind: șuncă slabă, sau pui rece, brânză albă sau șveitzer cel mult...

— Un roquefort?...

— E desgustător...

O priveam mirat, căci femeile preferă mâncărurile și mirosurile complicate.

A scris singură abia descifrabil.

— O cutie de compot de caise... Știrbey — căci prăjiturile nu merg cu Bourgogne — și a subliniat marca.

Toate acestea se mai pot lua dela băcănia de sub Athenée Palace, inclusiv vinul.

Acum venea firește bucuria de a mânca în garsoniera mea, despre care în oraș se vorbea cu anticipație, căci anunțasem că mă mut de acasă. Nu avusesem până atunci decât o cameră mobilată, bună când întârziam prea mult în oraș.

Parcă eram un copil care se juca de-a menajul... Și uite nici azi nu-mi dau bine seama, dar cred că dacă mi-a plăcut s'o rețin la masă, a fost, nu ca femeie, cât ca parte integrantă a acestui moment nou pentru mine... Era așa de potrivită acestui interior, aranjată de ea, încât mi se părea că dacă o să plece, are să plece sufletul casei. Mă gândeam, mai târziu, îndurerat, dacă nu cumva, mobilând atâtea case, ea nu va mai fi făcut cumva, parte integrantă și pentru alți beneficiari... Știm vreo dată?

Culmea era însă altceva... De obicei nu era nici o femeie care să nu-mi dea senzația că pierd timpul cu ea; în sensul că mi se părea că puteam să fiu, când eram cu ea, mai bine, cu alta mai interesantă, într'alt loc, la șosea, acasă la ea, sau aiurea... Mă plictiseam în mod stupid, râvnind mereu, fără sens, ca să zic așa, la vrabia de pe gard... Mai ales după posesiune, era ca un fel de grabă plictisită, fără jenă, să plec numai-decât de acasă... Acum, dimpotrivă, nu vedeam ce ar fi putut să fie într'altă parte mai interesant decât ceea ce aveam; mi se părea că la ora asta, aci trebuie să fiu, că nicăeri nu ar putea fi mai bine... dar mi-am explicat atunci că e din pricina locuinței.

Gustarea a fost delicioasă, de-ți venea să aduni și frimiturile de pe masă... Are dreptate... Mâncărurile acestea simple sunt mult mai bune.

— Nu-i așa? mi-a spus ea... Dau o impresie de curat și sănătos... Nu de putred și amestecat.

— Nu vă plac... preferințele complicate?..

Ședea cu amândouă coatele pe masă, cu brațele tinere și rotunde, îmbrăcate în albul atât de delicat al bluzei, cu mâinile subțiri și lungi, crescute parcă din manșetele moi de batist și mereu plimbate în jurul obrajilor, sporindu-le feminitatea. Pe degetul arătător, drept avea un inel cu piatra neagră de onix, banal, dar care o prindea, sporindu-i albeața.

— Nu domnișoară, serios, spune-mi ce preferi?

— Imi place lumina... pământul... cartea... rochia... fructele... zăpada... tot ce e neprefăcut... net.

Și-și ducea mereu mâna gracilă și nervoasă ca

să-și aranjeze când buclele care nu-i cădeau de altfel, când rochia care nu i se părea nici odată decentă.

Mai târziu m'am mirat mai puțin, când am văzut ce îngrozitor de complicate sunt însă aceste gusturi simple, deși de altfel tocmai pentru acestea și pentru alte, neașteptat de simple, o botezasem ciobănița, căci avea oroarea oricărui pretins rafinament și desgustul oricărei perversități (ceea ce nu excludea, dimpotrivă, epuizarea până la dementă).

Vinul îi încălzise obrazii.

— Luăm cafeaua în birou?

— Nu, în micul hall..

Am rugat-o mai târziu să rămâe la mine.

A zâmbit, privindu-mă cu ochii albaștrii, puțin galvanizați, cum sta așa trântită pe perine în colț, cu mijlocul puțin frînt, cu un picior întins și cel deasupra îndoit dela genunchi, apărînd mulat prin rochie, parcă era la ea acasă și gândul acesta mă amuza.

Surîdea, mereu, cu ochii vioi strălucitori, în albul mat al corneei.

— Vrei să inaugurezi casa?..

— Nu.. dar tot ești aici. Ești așa de bine aci..
Parcă e un cadru pentru d-ta.

A zâmbit iar, își rezemase un cot de o pernă de catifea albastră de tot, patrată, care înfățișa astfel brațul nervos ca pe o decorație rară. Din când în când își trăgea rochia taierului dedesubt, căci i se descoperea genunchiul îndoit.

— Motivul e serios... și, lungită acum dealatul divanului, fuma, cu amîndouă coatele înapoi, sprîjinite nervos și delicat de spătarul albastru și mo-

latic făcut parcă numai din perine scumpe de puf. Dar știi că la mine acasă am cu totul alt cadru?

Pe urmă a stat mult pe gânduri, încurajat am revenit.

— Ai putea să pleci de aci?

— Vrei să spui de lângă d-ta? și-i sclipeau ochii viorii de ironie.

— Nu, de pe divanul acesta...

Am venit lângă ea și am rugat-o — jur — frumos cum n'am rugat nici o altă femeie în viața mea.

— Rămâi aci.

Gura foarte mobilă în rombul ei inefabil, accentua ironia.

— Nu ai impresia că amorul acesta ia o nuanță conjugală?

— Dacă pleci de aci... plec și eu... mă duc la club... ori unde... nu știu.

A tras din țigare, s'a gândit îndelung, mi-a întâlnit privirea, care ruga cu emoție, a examinat parcă abatjurul de hârtie pergamentată, albăstrie, sprijinit pe vasul sferic siniliu care purta lampa. Pe urmă s'a întors spre mine, s'a ridicat în picioare.

— Bine, rămân... dar cât e ceasul? 11? Mă duc pentru o jumătate de oră și mă reîntorc.

— Ce mai e și asta?

— Nu știu; dacă vrei.

— Pe cuvântul d-tale că te reîntorci?

Iși pusese peste bluza-cămășuță taiorul care-i strângea talia, iar la gât vulpea.

— Mă reîntorc.

— Dă-ți cuvântul.

S'a oprit din încheiatul mânușilor negre care-i veneau peste mâneci, și-a ridicat privirea viorie, umedă, spre mine.

— Nu mi-l dau, pentru că e posibil ca jos în stradă să am chef să nu mă mai reîntorc, dar... cred că... totuși voi reveni.

Ingrozitoare așteptare... nesiguranța asta... emoția că o voi vedea desbrăcată, deși părea sa aibă corpul mult prea slab... curiozitatea să știu cum e în felul ei... când va fi goală prin casă... cum are sânii... Am fumat țigare după țigare. S'a întors peste vreo 40 de minute. Când am auzit-o jos, m'am speriat ca de o halucinație. Aducea un pachet, ca de carton, în hârtie albă. Am crezut că e ceva dela vreo cofetărie.

— Ce mai e și asta?...

Și-a aruncat vulpea dela gât, a pus pe un taburet pălăria și mânușile negre deasupra.

— Lasă-mă să-l duc în baie... și l-a desfăcut pe jumătate surizând comic, ca să-mi arate... Erau o perie de dinți, săpun și încă un anume obiect de toaletă.

— Dă-mi încă un pahar de vin, că prospețimea de afară m'a trezit... Am cutreerat pe stradă cu mașina, să găsesc o farmacie deschisă, servită de vreo femeie... E stupid, dar mă jenez să cer unui bărbat, fie el și farmacist, asemenea cumpărături.

— Ți-e frică să nu ai copii?...

— Nu asta în primul rînd, pentru că un copil mi-ar plăcea să am... Dar dacă amețeala dintâiu mă face să accept un bărbat... o clipă după aceea mi-e silă de el... Ași muri, de nu ar fi o cameră de baie alături. Nici chiar bărbatul meu...

— Care bărbat?

— Nu are nici o importanță, că d-ta îmi spui mereu domnișoară, ca încasatoarelor dela tramvai, dar am fost măritată.. Sunt divorțată acum. Am rămas mult pe gânduri.. Era ceva foarte jignitor în indiferența asta cu care vorbea.

— Dar știi, că e cam dezagreabil pentru un bărbat ceea ce spui?

— Te simți jignit d-ta?

— Da...

— Nu știi, poate că aș putea fi altfel, când aș iubi un bărbat, dar nu l-am iubit nici măcar pe fostul meu soț, care m'a desgustat cel dintâiu.. De ce ești posomorît? Pot să-ți spun că-mi plăci. Dar nu atât de mult — și a scăzut vocea — ca să te iubesc.

Și-a aprins o țigare și am imitat-o... Mă liniștiseam cu totul și o simțeam acum puțin cam streină. Așa a început această întâmplare atât de plină de durere, care a urmat. Nu mă iubea și n'o iubeam, nici măcar n'aș putea spune că o doream, căci fusese mai mult enervarea că pleacă, și despre ea cred că, de asemenea, nu mă doria. Ostentația cu care se amețea cu vin mă lămurea cu totul în privința asta. Hotărâsem amândoi, simplu, un fel de posesiune lucidă, rece. Eram așa de stins, că o clipă am avut fiorul că nu voiu putea fi bărbat, mai ales că acum toată curiozitatea de a o vedea goală dispăruse, căci îmi întărisem, așa fără motiv, din simplul fapt că se întorsese, bănuiala, provocată de faptul că avea clavicula, mlădioasă, dar oricum, vizibilă, că e prea slabă.

— Mai e vin?

I-am turnat din nou. Era pe colțul divanului cu mâna sprijinită pe mescioară, cu genunchii mai sus decât mijlocul corpului, și unul peste altul, picioarele întindeau desăvârșit ciorapii, cași când ar fi fost cu intenția de a-i prezenta.

Fuma foarte îngândurată, și eu mă întrebam cum să fac s'o sărut.

S'a ridicat hotărît.

— Nu rămân.

Am tresărit încremenind, căci vedeam că se gândise prea mult la ceva și bănuiam că regretă că a rămas.

— De ce?

Gândul că pleacă îmi dădea din nou senzația că pierd ceva de preț.

Și enumerând comic.

— N'am nici pijama, nici cămașe... Și probabil, n'ai nici d-ta. Eu ți-am cumpărat numai puțină rufărie de pat și de baie... Mă gândeam că ai să trimiți servitoarea să-ți aducă lucrurile personale de acasă.

Mi s'a părut așa de copilăroasă și comică, încât era să isbucnesc în râs.

— Atunci, te duci înainte, te desbraci și te culci... Ce nevoie ai sub cuvertură de cămașe?

S'a gândit, a tras din țigare, iar mâna ieșind din manșeta de batist albă, mi-a dat repetat impresia unui pistil palid, de crin alb, uriaș. Bine, mă duc, dar să nu vii decât când te voi chema eu.

Am fumat încă o țigare cu liniștea unui bărbat care știe că alături o femeie se pregătește pentru el. Faptul că era o femeie pe care nici nu o sărutasem încă, făcea totuși, stânjenitor de ne-

obicinuită împrejurarea și aproape că mă întrebam nedumerit ce are să mai urmeze și mai ales prin ce treceri.

Am fost chemat pe nume și am intrat în odaia de dormit... Cu capul pe perină, strângea, cu pumnii vârți dedesubt, cearșaful, până sub bărbie sus. Am rămas incremenit... În locul femeii atât de sigură de ea, de până adineaori, atât de conștientă de tot, era acum în pat un cap de fetiță, puțin speriată, cu ochii mari umezi, în cari tremura neliniștea, gura îi era crispată într'un suris, care putea fi și îndurerat și pedepsit de emoție...

M'a înduioșat adânc. Mi s'au împurpurat obrazii de uimire. Am îngenunchiat pe puful mare cât o roată, de lângă patul scund. Mi-am apropiat capul, privind turbure, ochii limpeziți și totuși plini de neliniște, care cereau o inutilă și copilăroasă îndurare. Gura sfioasă, ar fi vrut mereu să zâmbească, dar nu isbutea să arate decât puțin de tot din albul dinților de sus. Am apăsat-o și am simțit-o puțin umedă și caldă sub buzele mele. I-am petrecut mâna stângă sub ceafă, cu mâna dreaptă i-am prins bărbia — și după ce i-am desfăcut și zdrobit ușor buzele ca să le potrivesc, în toată suprafața lor, gurii mele, am sorbit toată neliniștea și toată duiosia lor, ca un destin început.

Dar cotul mâinii mele drepte, ale cărei degete îmi apropiiau de buze bărbia și gura ei, a zdrobit, prin pânza cearșafului, un fruct mic și elastic, al pieptului, care m'a înfiorat. Am smuls cearșaful, cu toată opunerea speriată, și l-am aruncat în mijlocul camerei, ca să nu se mai poată aco-

peri. Am descoperit atunci un corp de femeie, despre care pot spune că la fel n'am mai întâlnit, nici odată. Cum stătea așa, culcată pe spate, sâni mici, priviți de deasupra abia se desluseau, se încheaga totuși o zonă molatică, deasupra căreia, sâmburele mic înconjurat de un bănuț de culoarea vinului, odihnea ca pe o perniță discretă. Când corpul era privit lateral însă, forma nedefinită a sânelui, se unduia cald spre subsoară într'o suavă adâncitură, pentru ca să revie într'o nouă rotunjime, dedesubt, a omoplatului, care invita subt el palma... Coșul pieptului, lămurit, lăsa să apară ocolul ultimelor coaste, atunci când porneau lateral, iar pântecul se strângea ca un trup de șarpe. Mușchii subțiri, înfășând strâns talia, creiau unduiri subt piele și dau o impresie de susținut și' robust. O linie pornea dela gât, se adâncea ușor între sâni, se menținea mai largă între îndoiturile spre afară ale ultimelor coaste, cuprindea în ea melcul minusculul, din mijloc, așezat ca pe o perniță, ușor contractată, și pe urmă se pierdea în liniștea triumphiului ca mătasea porumbului. Incheeturile coapselor se ghiceau și ele, răsbatând puțin în marginea molatecă a pântecului, laudând feminitatea basinului, dar la spate șoldurile aveau o rotunzime desăvârșită tare ca de măr, în așa fel, încât îți puteai petrece mâna pe sub șalele înguste de copilandră, fără să salți prea mult mijlocul. Ce m'a uimit în deosebi, erau însă picioarele, care începeau, nu din dreptul șezutului ca la atâtea femei, ci deadreptul din șold, rotunde, lungi, robuste, abia îngustate spre genunchi. Înăuntru, liniile gingașe,

cu împletiri de vine ușor transparente, care arată drumul încheeturilor dintre coapsele rotunjite, tari, și pântecul, mic și moale, erau limpezi tocmai prin această deosebită de densitate, și lung oblice.

Și subț apăsarea buzelor simțai unduirile de floare tare, ale acestui corp, sprinten chiar când era nemișcat. Era ceva cu totul de necrezut în toate acestea, o nedumerire sporită probabil prin întorsătura nesperată, față de ceea ce bănuiam și așteptam.

Ca și când aș fi vrut să văd din nou ce ochi sunt înzestrați cu un asemenea trup, mi-am apropiat fața de fața ei. A întors capul cu un zâmbet rănit, cu ochii de un albastru umed, intens, pe care pupilele mărite mult, îi făceau aproape negrii acum, căutând parcă un sprijin în gol. Ardea toată, cum nu mi se întâmplase să întâlnesc un trup arzând... Cu silnicie am vrut să-i stăpânesc ochii, dar i-a întors tot mai mult. I s'a răsucit puțin și trupul, iar în clipa aceea piciorul dinspre mine cu coapsa lungă, s'a îndoit, lăsând să se vadă pe subț ea, rotunzimea moale, dinăuntru, cu ocoluri de culcuș a celeilalte coapse. Și a fost o întunecare a gândului și a vederii... Ca o răsturnare de oglindă... O arsură a gândurilor. Am adus dintr'un gest cearșaful de olandă, cu suprafața ca de zăpadă întărită, și l-am aruncat peste ea, peste cap, ca un giulgiu, ca să nu mă vadă desbrăcându-mă. Apoi torturat de imaginea acelei unduiri, lăuntrice, de coapsă, i-am răstignit în pumni umerii și, scos din minți, m'am încăpățânat să-i privesc silnic ochii și frângerea buzelor, pândind în întredes-

chiderea și frământarea lor, vestea urmării de uimiri, în frângerea trupului chinuit.

A stat în camera de baie atât de mult, că am avut timp să fumez trei și patru țigări, cu o senzație de împăcare, de plinătate, cum n'am avut niciodată în viața mea până atunci... Era ca o bucurie egală, liniștită, peste tot ce a fost și peste tot ce am știut, în fața a tot ce avea să vie, în toată existența lumii... Dacă mișcam un braț, dacă îndoiam puțin un picior, dacă trăgeam din țigare numai, această senzație de bunăvoie adâncă se făcea și mai simțită, cum se face mai simțită o voluptate continuă, când intervin atingeri mici noi.

Când a deschis, revenind, ușa mascată, trupul ei a arătat o nouă frumusețe. Talia îi era lungă, încât sânii sălțați de tot acum, ca niște nuferi culcați, păreau susținuți sus de coșul pieptului, dacă nu ai fi avut impresia că îi trag spre umeri mușchii lungi ascunși sub piele. Linia plină a coapsei pornea din mijloc, continuând, din șalele înguste și spatele prelungit arcuit, întinsă până la genunchi, iar de acolo ocolită nervos pe pulpă, spre călcâiul mic, cu tendoane clare.

Parcă puțin zăpăcită de lumină dar după ce s'a întors să caute comutatorul ca să stingă, dându-și seama că e mai aproape patul, a fugit fricoasă spre mine. Când și-a sucit însă puțin talia ca să caute butonul, am văzut într'o clipă că privită din profil, linia întregă a corpului ei delata creștet la călcâi, vie, puțin oblică, făcea în dreptul șalelor un zigzag rotund.

N'am vorbit încă multă vreme, iar începutul

după o îndelungă frământare interioară, a fost o întrebare a mea, cu un zâmbet nedumerit de tot, emoționat.

— Ascultă, și iar am privit-o uimit în ochii albaștri sfioși, de ce mi te-ai dat?

M'a fixat și ea lung și nu mi-a răspuns, avea o liniște înduioșată în privire care mă tulbura.

Am venit peste cuta de ceașcă care se formase între noi și ne despărțea corpurile. O simțeam și prin olandă, caldă ca un trup de pasăre.

Am zâmbit nedumerit.

— Mi se pare atât de ciudat că mi te-ai dat. Spune-mi, mă iubești?

— Nu...

— Atunci?

Din nou m'a învăluit cu privirea, ridicând pupila spre mine, spre pleoapa ei de sus. Gura i se mărise într'un zâmbet întristat, și trebuie să spun, deși am vorbit despre el adesea, că atunci întâia dată mi-am dat seama de acel romb vag care-i încadrează neasemănat de frumos gura îndurerată, când suride.

— Nu știu... n'aș putea să-ți explic. M'a impresionat gestul de a-mi da cheea... A dizolvat totul în mine...

— !?

— Trăesc într'o lume atât de rea... neînțelegătoare... Și-a mușcat ușor buza de jos.

— !?

— O lume cupidă, frământată de bănueli meschine... Gestul cam trăznit... așa cu voe bună.. m'a cutremurat... Simțeam că trebuie să-ți răspund cu ce e mai bun în mine... I-am luat mâna

caldă, i-am mângâiat părul. Mi-a zâmbit copilăros.

— Ceeace făcuseși era drăguț, iar lucrurile frumoase sunt puține... Dacă le lași fără răspuns e păcat... Și arcuind ușor umerii, întorcând iar capul, ca o lămurire mică a gestului ei. Mi-ai cerut asta. Și-a culcat apoi, încet obrazul, cu o bucurie tristă pe brațul dus subt căpătâiu.

De la o vreme simt că Emilia mă privește cu o liniște penibilă. Mă examinează cu o curiozitate de muscă plictisită. Dar trebuie să merg spre destinul gândurilor mele, pentru că mă duce într'acolo o memorie care scapă oricărui itinerar al rațiunii, cum viața vegetativă scapă controlului voinței. De altfel această trăire în trecut, aprig și voluptos dureroasă, ține fără îndoială de ordinul vegetativ. N'ași putea să o provoc oricând vreau, și nu mă pot sustrage ei orice sfortare aș face.

Intrebarea Emiliei mi-e penibilă ca o întrerupere dintr'o îmbrățișare prelungită.

— Ai dormit?

— Nu.

— Erai cu ochii închiși...

— Mă gândeam... Mă gândeam la bietul Ladima acesta... Ceeace calculasem cu grije să nu mărturisesc, mi se pare îngăduit să afirm acum când pentru întâia dată, încurajată, Emilia, are o vorbă afectuoasă pentru el.

— Era băiat bun, săracu... Mă mai necăjea el câtodată... Dar îi părea grozav de rău... Venea pe urmă să-și ceară iertare... Ce puteam să fac?... Mi-era milă de el... Dar... Înțelegea și el că nu se poate altfel.

O privesc uimit...

— Crezi că înțelegea?

— Daa... mai ales la urmă... sigur că înțelegea... Uite... așa, cam o săptămână după ce m'am făcut bine... a fost, aci la noi, o scenă grozavă... Iar îl apucaseră aiurelile.

Ascultă, nu știu dacă tu îți aduci aminte... Ai venit tu odată la mine. Așa cam pe la Bunăvătărie sau pe la Florii... Nu... nu te-ai urcat sus. A venit singură Gina să-mi spue să mă îmbrac și să vii jos la mașină, ca să mergem la masă...

E adevărat... dar nu pricep absolut deloc... în ce mod sunt amestecat eu în această întâmplare...

— Să vezi... El era la noi... Abia mă făcusem bine și săracul era foarte bucuros... Adusesse prăjituri și hotărâsem să stăm, împreună cu Valeria, toată seara, toți trei. Vorbea vesel, râdea, povestea...

Când a venit, Gina a văzut situația încurcată și nu știa ce să facă. Mi-a făcut semn, și mi se pare că el a văzut, că are să-mi spue ceva... Am trecut amândouă în dormitor și mi-a spus că tu ești cu mașina jos, că mergeți la masă și că ea a venit să mă ia și pe mine, că tot n'am mai ieșit de atâta vreme... Drept să-ți spun, mi-a făcut mare plăcere asta... De o lună și mai bine nu mai mâncasem în oraș... și am și început să mă îmbrac numai decât... Ea a coborât jos, zicea că ai zis că ți-e urit să aștepti singur în mașină. I-am spus că vin numai decât, dar să așteptați după colț, căci mi-era frică să nu vie Ladima... Când m'a văzut îmbrăcată... el, care amuțise, m'a privit galben.

— Unde te duci?

Vorba aia, deși mă plictisea... i-am spus:

— Fac doi pași cu Gina pe jos și mă întorc.

— Ce mai e și asta?... Ziceai că rămâi acasă?...

Spune-i Ginei să rămâie și ea.

— Dacă-ți spun că facem doi pași pe jos și ne întoarcem...? Era foarte abătut și-și frângea mâinile... Nu știa ce să spuie. Parcă nu mai putea respira.

— Ascultă Emilia, te rog nu pleca... Rămâi aci... rămâi cu noi astă seară.

Avea și el hazul lui, ce să-i faci?

Imi aranjasem lucrurile în poșetă, îmi căutam mânușile... Atunci el a venit spre mine fierbând:

— Te rog să-mi spui cine te așteaptă jos în mașină? Când am văzut obrăznicia asta, m'am enervat... Ți-am spus eu: Sunt bună, bună cât vrei, dar când văd că cineva se obrăznicește...

— Asta nu te privește pe d-ta...

A rămas așa ca năucit.

— Cum nu mă privește?

— Da' de unde până unde, asta?

S'a apropiat de mine, că zău, drept să-ți spun am crezut că o să mă lovească. Ii ardeau ochii.

— Ascultă Emilia, nu ți-e rușine să-mi spui asta?

Imi venea să-i trântesc poșeta în cap, dar miera milă de el. L-am repezit scurt.

— Te rog să mă slăbești și să nu te amesteci unde nu-ți fierbe oala.

Am crezut că face spume la gură... a început să urle la mine, trântind lucrurile pe masă.

— Ești o mizerabilă... Acum înțeleg mai bine ca oricând. Ești cu adevărat... Dar ce nu m'a

făcut: târitură, târfă... Eeee! Eeee! Când am văzut asta, am crezut că-mi vine damblaua... Când m'am uitat odată la el și când l'am repezit.

— Ia ascultă, domnule Ladima... domnule Ladima... și Emilia pune pe silaba *doua*, un accent greu ca spatele ei, iar repetarea numelui o face cu o ironie șuerătoare.

— Unde te trezești, domnule? Dar ce, ai contract cu mine să mă pisezi atât?... Auzi, asta-i bună... Da' ce, d-ta ai plătit chiria aci? Ai numărat d-ta 30 de mii la Bunavestire?... Și pe urmă i-am arătat ușa, scurt... Te rog să ieși afară... A început să urle iar... bălăbănind mâinile.

— De plecat, am să plec... Atâta nerușinare m'a săturat. Înțelegi, m'am săturat... M'am săturat... Mi-e silă... Mă sufocă desgustul... Și încă din prag, urla furios... „Mi-e silă!...” Am coborât repede fără să mă sinchesc dacă mă urmărește... dar nu s'a luat după mine... A luat-o mergând furios spre dreapta...

A doua zi, pe cine crezi că a văzut Valeria venind, palid, domolit și pocăit, ca un câine cu coada între picioare? Pe Ladima!... Ea, bună, l-a primit, i-a făcut cafea, și el a stat pe divan, fumând până pe la cinci când am venit eu. Ei, ce era să fac?... Am stat îmbufnată în dormitor vre-o jumătate de oră... pe urmă mi s'a făcut milă și ne-am împăcat.

Povestea asta pune între mine și existență ca un soi de catifea care împiedică orice contact și control. Imi amintește organic, de toate indigestiile pe care le-am avut. Atât de multe nu le putem ști în viață, la doi pași de noi... Din cauza mea, Ladima s'a răsucit în el.

Emy dragă,

Imi ceri să răspund eu pentru tine la întrebările puse de tânărul gazetar... Lasă atunci pe mâine, Emy, Emy, sunt îngrozitor de obosit. Simt că se macină ceva în mine, „Steaua Vânătorilor” asta nu ar fi o greutate, deși eu o scriu aproape toată, căci și articolele pe care le primesc de afară, trebuie să le refac în întregime... tot eu o corectez, eu o paginez... Trebuie să răspund și la corespondența pe care o trimit cititorii... Și pe ce drumuri de viață și de moarte e gândul meu când tai un di ca să pui un de... Sunt obosit... Am și acasă plictiseli... Nu știu dacă am să rămân, pentru că atât cât îmi dau ei, nu scot nici chiria și o cafea cu lapte pe zi... Aș vrea să introduc o cronică dramatică, deși e o revistă de specialitate Emy, dar nu știu dacă o să-mi dea teatrele bilete. In orice caz, la nevoie cumpăr și tot mă duc... Vreau să continui neapărat ceea ce am început la Veacul... Imi spui că ai primit cu poșta, tăeturi din gazeta cu ecouri, în care sunt înjurat... nu e nimic... nimic Emy... Nu știu dacă tu cunoști un vers din Rimbaud, care nu-mi mai iese din cap de vreo două luni încoace:

„Des serpents géants dévorés par des punaises.”

Cu astfel de „oameni” lupta e zadarnică...

Anecdota din gazeta lor despre răutatea mea e o stupiditate... Nu cred că sunt așa cum mă văd ei... Dimpotrivă, simt uneori că e în mine o imensă doză de bunătate inutilă... O bunătate cu care nimeni nu are ce face... O bunătate care se trece ca un fruct necules. O bunătate care se resoarbe, descompusă, ca o otravă.

Cu bine Emy...

P. S. — Am trecut eri pe la cismar să văd dacă pantofii sunt gata... Trec mâine să ți-i aduc.

Înțeleg, intens, ca un șurub răsucit în gândul meu, că va trebui, cu orice preț, să iau aceste scrisori, care nu trebuie să mai slujească, pentru nimeni în viitor, drept afrodisiac.

Mă întreb însă dacă nu va fi nevoie, pentru ca să câștig încrederea Emiliei și să-i pot cere scrisorile, să mă culc (ca să întrebuițez barbarismul și eufeminismul acesta) cu ea din nou. Dar numai gândul acesta și mă descurajează... Niciodată n'am avut-o de două ori pe Emilia... Odată da, căci vin amețit de pe drum de imaginea care mă obsedează, și, oricât de mediocră, întâia ei îmbrățișare nu mă desmeticește decât aproape de urmă. Dar a doua oară nu, căci încep să mi se năzare toate lipsurile ei, și nimic nu vine să-mi contrabalanseze sugestiile de desgust care urmează.

Ceeace-mă surprinde însă e constatarea că nu corpul Emiliei mă împiedică s'o-am încă odată, ci capul. În anume sens, corpul ei nu e lipsit de frumusețe. Așa cum stă pe spate acum, cu mâinile sub cap, cu un picior îndoit, iar cu celalt, dinspre mine, întins, nu pot spune că e urâtă. Nici un moment carnea nu atârnă pe ea, căci e tânără. Sâni s'au înmuiat, dar fără să-și piardă conturul. Și-au lărgit numai puțin baza... Pântecul nu coboară brusc, când se termină coastele, căci are coșul pieptului lat, ci rămâne așa între coaste și încheeturile scurte abia aparente, ale coapselor, ca un vas plin, cu câteva ocoluri de gutuie, chiar, supt puțin în dreapta și în stânga.

Ochiul mic, închis al buricului e subliniat de o cută ușoară, dintr'o parte într'alta, ca un arc de paranteză culcată ce se topește ușor spre șolduri. Ceeace are în deosebi plastic, e pernița de carne triunghiulară, care precede cei câțiva cărlionți de mătase blondă ai feminității ei. Acolo încă, are o frumusețe proaspătă de blondă grasă... E sigur că acolo e, în felul ei, mai frumoasă decât doamna T. care este acoperită cu un puf arămiu excesiv.

Toate ar fi cum ar fi, dacă n'ar avea capul pe care-l* are. Rotund, cu fruntea limpede de orice cută, cu nasul frumos îndreptat în jos, cu arcadele geometrice arcuite spre tâmpile. Orbitalele ei sunt fără adâncime. Ochii mari, sus sunt despărțiți cu o îndoire, de sprincenele trase, iar jos obrajii pornesc imediat de subt gene, reducând la minimum pleoapa. O frumusețe ideală desenată de un profesor de caligrafie, fără nici un mister, care ține în acelaș timp și de acadea și de parfum prost. Mă gândesc iar: cap de pisică de lemn cu coc la spate.

Se spune adesea: Femeile nu trebuie să arate prea mult din corpul lor, căci atunci dispăre „misterul, atracția...” Ca și când misterul unei femei ar sta în sexul ei, iar nu în sufletul ei. Unii merg mai departe și se întrebă cu îngrijorare, auzind despre progresele nudismului. Cum? să dispară ceeace făcea misterul femeii, îmbrăcăminte? Atunci dispăre și feminitatea. Dar sunt femei goale ca un măr, care au mai mult mister decât zeci de femei îmbrăcate până subt bărbie. Numai cine n'a avut numeroase femei în viața lui, poate judeca astfel, și mai ales numai cei care au avut femei care din primele trei cuvinte

s'au isprăvit ca farmec. Altfel ar ști că sunt femei, care fac, după amiază, din picioarele lor un colan în jurul gâtului bărbatului, iar seara sunt aceleași doamne cărora el le sărută mâna cu emoție.

Dacă ar fi adevărat că pe măsură ce o femeie se desbracă pierde din personalitatea ei, ar însemna că la plaje de pildă, femeile să fie mai puțin considerate, decât pe stradă, cecace e cu totul fals. Chiar când e aproape goală și leneș lungită în nisipul cald, i se vorbește unei femei frumoase cu trup de șarpe și ochii limpezi, fără îndoială mai frumoasă, decât îmbrăcată, cum i s'ar vorbi într'un salon. De altfel pe plaje se flirtează întocmai ca într'un salon. Într'o convorbire cu o femeie interesantă, deci deopotrivă de interesantă și în costum de baie ca și în costum de stradă, după întâiele clipe de examen, cecace trece în paranteză, nu e cum s'ar crede, psihicul, ci trupul. După câteva zile mai ales, când căldura animală, a pielii, virgine ca să zic așa, a dispărut în plin aer și în bătaia soarelui, când această epidermă proaspătă și lăncedă (căreia protecția rufăriei fine îi dă sugestii de culcuș, păstrând în ea acea căldură animală, care e ca o respirație vie a feminității) se îngroașe și se înăsprește puțin, trupul se apropie de ineficacitatea statuară. Și pe urmă raporturile sunt cu o abstracție mai mult sau mai puțin totală de el; căci rămâne admirat de cunoscători ca o nouă îmbrăcămintă parcă.

De altfel Techirghiolul-Movilă oferă și o allă experiență pe care am făcut-o cu destulă uimire.

Așa zise băile reci în lac, au despărțăminte

pentru desbrăcat, deosebite pentru bărbați și femei... Un gard de uluci, prelungit vreo zece pași în apă, deosebește cele două imperii ale goliciunii totale. În lac însă, mai ales datorită soților care caută să-și regăsească soțiile, despărțirea încetează, deși nu sunt nici măcar mailloturi. Privirile aruncate spre mal îți oferă viziuni de paradis. Nici un amănunt nu scapă, și identificările nu sunt grele. Ei bine, seara dansam cu femeile pe care le văzusem „fără mister” cu aceleași sentimente, ca la orice bal. Transpusă la altă scară, viața dintr’o stație de mare e absolut la fel cu viața corespunzătoare dela oraș: gelozie, prietenie, bucurie, preocupări de interes, admirație, emoție, pudoare psihologică, dacă mi-e permis să zic așa.

Nudismul nemțesc e camaraderie, cum camaraderie sunt în genere raporturile lor. Flirt ar fi pentru francezi, și țigănie pentru țigani, cum e și când sunt îmbrăcați (dar nu mai mult, căci dispăre atunci o parte din obsesia sexuală).

Se spune că bolșevismul, socotind iubirea, cu veleități de alegere și exclusivitate, drept o prejudecată infiltrată de spiritul burghez, a încercat s’o desființeze printr’o educație contrară, tratând amorul ca pe un instinct, asemeni celorlalte, fals împodobit până acum cu o aureolă pasională. A fost redus la stricta lui importanță prin educația neipocrită a sexelor laolaltă, prin nuduri integrale, pe stradă chiar, și prin încurajarea împerecherilor libere. Eroarea cea mare a fost că au crezut că amorul în acestea rezidă... Dar doi inși pe o plajă, în care e o învălmășeală de picioare și mâini, se gândesc și se simt

ei, pe ei înșiși cu totul deosebiți de ceilalți, care rămân tot atât de numeroși și de asemănători între ei ca pinguinii pe mal. Numai că s'au gândit și au și creat o nouă realitate.

Iubirea este preferință și, posedată — după regulament — de opt ateliere întregi, o femeie nu poate fi împiedicată de planton să prefere în gând și să surâdă cu privirea, cum nimeni nu poate împiedeca orgoliul de a te ști preferat și recunoștința înduioșată pentru asta. Căci dacă preferința însăși poate fi interzisă, gândul preferinței scapă oricărei opreliști. Mai mult decât atât nu e necesar pentru iubire. În timpul retragerii, am sosit într'o seară, uniformizați de noroi, nerași de o săptămână, sleiți, la un conac de pe Ialomița. O doamnă a improvizat o masă... Nemâncăți, o parte din camarazii mei s'au năpustit haiducește asupra farfuriile... Asistam, privind, să termine ei, ca să mă servesc și eu, dar nu mai rămăsese nimic. Atunci am simțit îndreptată spre mine privirea femeii tinere și frumoase. Mi-a suris înțelegător și i-am răspuns zâmbind. Mi-am aprins o țigară și am renunțat aproape. După masă cum se mai schimbau câteva vorbe, m'a întrebat: N'ai mâncat nimic? Vino, pentru că am spus servitoarei să-ți prepare ceva... Și am mâncat în camera ei unde am rămas până dimineața. E un raționalism excesiv, programatic, în proiectul egalizării tuturor oamenilor în materialitatea lor, căci deasupra unor mlaștine chiar, se ridică adeseori jocul flacărilor albastrui, care poate că pentru animalitatea noastră, e actul gândirii.

De altfel femeile „cu mister” adevărat, nu sunt

cele care „fac lampa mică” sau pun abat-jour de hârtie roză (ca acei negustori de stofe, care înadins astupă ferestrele, pentru ca în semi întunericul prăvăliei luminate scăzut, să-ți vândă marfă proastă). Căci femeile frumoase sunt iubite și după ce s'au dat, desfăcând picioarele ca niște bacante, și după ce au înșelat, și după ce au revenit.

Și oricum, femeile care înseamnă destinul unui om, cele adevărate, care sunt foarte puține (căci restul sunt femele) își încep misterul după ce s'au răsturnat în patul bărbatului.

„Mister” e acel inefabil care face ca o pereche de ciorapi descălțați și aruncați pe un scaun de o femeie oarecare, să fie o pereche de ciorapi, dar să fie cu totul altceva când ți se spune că aparțin unei femei adevărate... să fie ciorapii tulburători ai d-nei N. sau T.

Mai mult decât o văzusem eu pe această d-nă T. nu poate fi văzută goală o femeie. Doi ani. Și totuș astăzi e ca și când n'aș fi văzut-o nicio dată astfel. Resfrîntă în trecut, închipuirea mi-e încă arsă de goliciunea acestei femei. O văd limpede, căci am privit-o cu nerușinare, și nu mi-e un colț al trupului ei necunoscut, aș putea să-i descriu cu amănunte orice clin. Și totuș închipuirea nu-mi satisface curiozitatea, am impresia că e ceva care scapă celei mai îndrăznețe investigații. Atât de chinuit sunt, încât uneori, obsedat de sexualitatea ei, regret că nu o am fotografiată, răsturnată, într'una din acele poze obscene, și aș vrea-o exasperat de obscenă, așa cum se oferă pe subt mână, cu fereală de poliție. Dar simt că și atunci, cu acel document dinainte,

nu aş găsi ceea ce doresc, cum nu-şi poate domoli setea, cel cu gura uscată, în vis, oricât ar bea.

O privesc din nou pe femeia de lângă mine, aşa culcată pe spate, oferită neantului, goală şi plictisită. Incolţeste în mine bănuiala derizorie că din pricina ei, probabil, s'a sinucis Ladima. Din pricina acestei femei lipsită de orice mister lăuntric, pe care el proiectase toată imaginaţia lui ca pe o pânză albă. Mai sunt două-trei scriitori şi nu din ele, fără îndoială, voi afla taina morţii lui.

O privesc lung, dezarmat.

— Ascultă Emilia, când s'a sinucis Ladima?

Pare-se că se gândeşte, duce un deget la comisura din dreapta a buzelor, cum alţii îl duc la frunte.

— Păi să vezi... Era aşa cam după Sfântu-Gheorghe... Aşa... în... Aprilie... Ba nu... în Maiu... acum ştiu... la 2 sau 3 Maiu.

Aşa dar nu sunt nici patru luni dela moartea lui, şi vorbeşte despre el, ca despre un mort de pe aceeaşi stradă, sau, aşa, din acelaş sindicat. Cât de sincer şi total indiferent trebuie să-i fi fost el, dacă ea nici măcar după moartea lui, nu afectează acea prietenie, superfluă, uşor de acordat morţilor, şi nu joacă măcar de formă acel teatru ancestral al doliului.

Valeria, a fost numai un schimb de cuvinte... N'a fost bătaie... e încă o măgărie gratuită... Nu mai aduna stupidităţile lor... Dacă ți le trimit aruncă-le... Spune-i şi fetei că am fost eri la Banca Industrială să cer amânarea poliţei şi mi s'a spus că a plătit-o

Gheorghidiu... M'am dus la el să-i mulțumesc... nici nu știam ce trebuie să fac... mi-a spus că nu-i nimic că o să-i plătesc când oi avea... că să nu mă mai gândesc la ea. Eram așa de emoționat că nici nu știam cum să-i mulțumesc. În mizeria aceasta... În urâciunea acestor zile, când desgustul de toți și de toate mă pătrunde ca o umezeală, omul acesta mi-a adus un surâs și o lumină. În ceasul cel mai greu al vieții lui, Dumnezeu să-i țină socoteala de acest ajutor, dat unui părăsit și înșelat de toată lumea... S'a sfârșit... simt că s'a sfârșit... Sunt încolțit din toate părțile și în curând nici o mișcare nu va mai fi posibilă. Vin după masă la voi, Valeria. Chiar dacă nu-i Emilia... voiți mai sta așa... fumând în sufragerie...

— Era foarte necăjit. I se promisese un post la o gazetă și se ducea în fiecare zi. Pe urmă nu l-au mai angajat. Cum n'avea ce face scria poezii. Uite, într'o revistă erau două odată¹⁾.

¹⁾ Sunt două poezii apărute în Logos, numărul pe Martie.

S E C T A N T

*Dar iezerile unul lângă altul sute,
Când rîd arhipelagurile lumii mute?
Geyserii lungi lumina descompun
Ca munții de cristal și alaun.*

*Iradiază sorii albi, de odată patru,
Terasele de ape vii în amfiteatru...
Grădinile Semiramidei, lateral
Din răsărit pân'la apus, în sus de val.*

*Asvârle orgile planetei jerbe grele
De innuri spre spiralele de stele...
Când evantaliu latescente trec domol
Ca reci comete dincolo de gol.*

Cred că i se crease bietului meu prieten o atmosferă aproape irespirabilă, încât într'adevăr era evitat de toată lumea. Incepuse în jurul lui probabil, acel păenjeniş de intrigi vagi și insinuări abile, țesut de acei pe care-i maltratase în scris cu un aer quasi obiectiv, cu o ipocrită indulgență, dar tocmai prin această absență de interes vădit, era de o putere de sugestie și întindere, cuprinzătoare ca o igrasie. Spre uimirea mea, Nae Gheorghidiu întrebă odată față de mai multă lume, de către un deputat care vrea să scoată o gazetă, și căuta să-și facă redacția, din ce motive a plecat Ladima de la Veacul, l'a recomandat pe acesta cu o falsă căldură și cu o falsă ironie în același timp.

— A... e bun, e foarte bun... Și întorcându-se

*Fășii de lumină caută gândind
Sfârșitul lumii. Rar se sting și se aprind...
Așa era... așa era întâiul ceas.
De nu m'ar fi chemat pe Cruce aș fi rămas.*

F I N A L

*Marea crincenă de plumb visează salbe
Și rezoarbe înveninată, spume albe.
Pe de-asupra-i sârma întinsă între munți
Pentru pașii mei alături, și mărunți.*

*Doamne, din ce gropi, din ce canal,
Mă asvârli ca pe un cadavru, sideral,
Ce descrie cu picioarele lipite
Traectorii în ocol, de monolite?*

*Timpul se dilată 'n gol și vin prin spații
Către mine, flămânzite constelații...
Sorii noi au nimburi tari de sfinți. Eu trec
Ca o pasăre salvată de înec.*

*Semnul e de aur, știu, blestem de soi...
Negreșit, Steana polară. Dar apoi?*

spre tata... Nu-i așa Tănase? Numai vezi să ai mărunțișuri în buzunar mereu, că-i cam place să tapeze... Și în orice caz să nu-i dai mandat să iscălească chitanțele de publicitate. Altfel e băiat bun...

Tata a desmințit cu un aer indulgent și familiar, care a convins mai rău.

— Glumește dumnealui așa... Da e băiat bun.

Nae Gheorghidiu a surâs grav, larg neconvins.

— Ei, dacă Tănase zice că glumesc, așa o fi. Că el știe. Că el era cu fondurile.

Eu care știam că de nimic nu are mai multă oroare lumea asta ca de „tapeuri” și care știam că Ladima nu numai că nu cerea niciodată nimic, căci era normal să-mi ceară mie înaintea tuturor, dar nu mă lăsa să-i plătesc nici măcar nota când mâncam împreună, fierbeam și am intervenit hotărît, arătând că nici vorbă nu poate fi despre asta.

Dar Nae, extrem de amuzat, m'a aprobat cu o perfidie groasă.

— Și ăsta are dreptate... Fred trebuie să știe mai bine ca oricine că erau asociați la... masă...

Toți au răs sgomotos, găsind de altfel că obiectul nu merită prea multă bătaie de cap și că nu va comite nimeni nici un păcat, dacă îl socotește pe Ladima șantagist și tapeur. De la o anumită înălțime poți să calci râzând pe omizi și gândaci. De angajarea unui tip atât de ridicul evident că nu mai putea fi vorba.

— Ce-a fost asta, ce s'a întâmplat... O ceartă?

Se gândește fără o singură încrețitură a frunții.

— Era, nu știu, cam a treia zi de Paști... Ba nu... nu... că în toate trei zile de Paște fusesem

în excursie cu automobilul la Sibiu, cu Micropolu, un tip dela Banca Generală. Ladima venise în fiecare zi, de sărbători și stătuse de vorbă cu Valeria... Mai jucau tablinet, mai mâncau cozonaci așa... ca de Paște... El știa că sunt la țară la Bârlad și că viu Miercuri dimineța. Și cum m'am întors, s'a și înființat la noi... de nu mai puteam scăpa de el. La 1 trebuia să vie grecul să mă ia la masă... și Ladima nici nu se gândea să plece... Atunci am făcut pe gentila cu el, ca să nu bănuiască... Știi, nu mai vream să mai facă iar scandal... I-am spus că mi-a fost tare dor de el... I-am sărutat... I-am spus că tare aș vrea să mergem împreună la cinematograful... Că acum să mă lase că sunt obosită! Uite... adorm de-a-n-picioarele. Vino la patru și jumătate la Lux... așteaptă-mă în hall. El a primit fericit... Mi-a sărutat mâinile... Era foarte vesel. Dar ca naiba eu am uitat de el și nu m'am dus la Lux... Ba a fost și mai boacăna... Pe la 5 m'am dus să-l iau pe Micropolu dela Bancă, pe Smârdan, că lucra și după masă... Am eșit de-acolo, amândoi abia pe la șase... și tocmai căutam o trăsură prin dreptul Lux-ului, n'aveam nici o grije de Ladima că îl credeam plecat de mult. De unde să-mi treacă prin cap că el o să aștepte un ceas și jumătate. Ei bine, era acolo... se plimba prin fața cinematografului... Când m'a văzut la braț cu grecul i-a venit rău... a venit deadreptul acasă. Nici nu putea vorbi de atâta suferință... A stat vre-o două ceasuri, la masă, în sufragerie cu fruntea sprijinită în palmă... Valeria a încercat să-i vorbească, dar n'a răspuns nimic... Ei i s'a părut la început că plânge, dar zice că nu plân-

gea... Sta așa, cu fruntea 'n palmă, trist și gândea... Pe la 8 a plecat și abia atunci i-a spus Valeriei: „Am văzut-o pe Emy cu un domn la braț”. Zice că a plecat surîzând singur ca un nebun. Atunci eu i-am scris a doua zi un bilet, rugându-l să mă scuze că l-am făcut să aștepte și să sufere... Asta e răspunsul lui.

Dar nu face nimic Emy... găsesc că așa trebuie să se întâmple... Ești prea bună că te interesezi dacă sufer... Fii liniștită... De altfel, ca să sufer, ar trebui să mai am orgoliu... să mai fiu în stare de iluzii... Să te mai iubesc... Dar asta nu mai e cu putință, deși îți pândesc poarta și gesturile, deși te aștept și îmi aranjez viața, așa cum îmi e, după tine... Emy, ceeace simt pentru tine nu e nici dragoste, nici ură... E ceeace simte somnambulul pentru lună...

In colo nimic....

Dar peste o săptămână iar a fost scandal... Era la noi când a venit Micropolu, care, tâmpit, se jena de el.. Atunci, Valeria i-a făcut semn să plece, că nu vream să-l pierdem pe grec. El a plecat, dar a așteptat un ceas la poartă...

A doua zi, mi-a trimis scrisoarea asta, ultima

Dacă după cele întâmplate eri te aștepti, de la mine, la o scrisoare furioasă, însângerată, ai să rămâi fără îndoială din cale afară de surprinsă... Loviturile din urmă găsesc locul amorțit. Chiar dacă sunt mai tari sunt simțite ca prin pâslă... ca întâmplate altora... Firește îmi era greu să-mi închipui odinioară că aş putea aștepta la poarta unei femei până i se închee amantul — probabil întâmplător — la pantaloni, dar acum văd că nu moare nimeni din asta...

Te rog mult, un singur lucru... Inapoiază-mi, astăzi chiar, toate scrisorile, și dacă le mai păstrezi, versurile pe care ți le-am trimis. Te rog foarte mult asta. Trimite-mi-o înapoi chiar pe aceasta pe care o primești acum.

George Demetru Ladima.

O privesc uimit... Ei bine, văd că nu le-ai înapoiat?

— Valeria a spus că să-i răspund că le-am pierdut... A spus că, ce e asta să ceară înapoi scrisorile?... Cum poate să ceară asta un om bine crescut?... Dar până la urmă nu i-am mai răspuns nimic... El a venit singur să le ceară și i-a spus Valeria că nu mai păstrez nici una.

— Și pe urmă n'ați mai vorbit? Nu v'ați mai văzut?

Își strivește a nedumerire buzele caligrafice.

— Nu... Că... așa., cam la două săptămâni s'a omorît. Deci între 1 și 3 Mai.

Se închide în mine un iris uriaș, ca peste o vedere pe ecran. Tac îngândurat și pe urmă întreb privind lung, după ce am tras din țigare.

— De ce s'o fi sinucis?

Nu șovăie nici o clipă, ridicând spre mine ochii ei mari, inutil deschiși.

— Mai întrebi? Din mizerie... Vai de capul lui... Într'o vreme nu mai mânca poate nici odată pe zi.

Că scrisorile acestea nu trebuie să mai rămâie în mâna Emiliei, pentru mine e o poruncă inexorabilă... Dacă m'aș găsi într'o expediție periculoasă și un camarad al meu ar cădea sufocat de nisip, uscat de sete, aș căuta cel puțin să-l

îngrop ca să nu-l sfâșie șacalii... Mi se pare de prisos orice negociere cu ea. Cred că ar deveni cu atât mai calculată, cu atât mai prudentă, cu cât aş oferi mai mult. Aş vrea să-i cer scrisorile sub pretextul, că doresc să le copiez și eu. Și pe urmă să nu î le mai înapoiez. Dar chiar faptul că aş manifesta intenția de a le avea în copie, i-ar sugera ei bănuiala că e cine știe ce valoare la mijloc... Mai mult, aş face-o foarte circumspectă și n'aş mai isbui să le fur. Căci astă seară chiar, le voiu fura.

Incep prin a mă arăta plictisit... și arunc scrisorile, pe care nu le voiu mai pierde din privire, în lături.

— Cât e ceasul? Zece și jumătate... Vai dar mult timp am pierdut... Și mi-e o foame...

Se miră, căci n'am dat nici un semn, în privința asta până acum.

— Ți-e foame?

— Și ce foame... Știi ce, Emilia?... Hai să luăm și pe sora ta... și să mergem să luăm masa undeva la o cârciumă afară din oraș. Am poftă de mititei și momițe... Mergem la Zahana (acolo, gândesc eu, nu vom întâlni pe nimeni).

— Păi ce? Ai mașina jos?... Și e bucuroasă.

— Nu, luăm un taxi. Imprăștiți puțin scrisorile, ca s'o fac să le puie la loc imediat... Hai strânge astea, că vreau să mă îmbrac.

A îngenunchiat și stând pe călcâie, adună scrisorile din pat. Coapsele, lărgite de sprijinirea pe pulpe, aproape s'au lipit în față și fiecare din ele a făcut parcă un satelit de pulpă, lipit dealungul ei. Cârlionții din mijloc, aurii, au dispărut, căci pernița de grăsime de deasupra lor,

s'a lăsat puțin în jos. La fel și sâni care devin gutui atârdate, iar spatele i s'a lămurit în desfacerea șoldurilor, ca un spate de cal tânăr. Strânge foile dintre cutele cearsafului. Subt zodia acestor dungă, adâncituri și plenitudini, a stat întâmplarea acestei dupăamieze de August în întregime. Va veni o vreme când amorul va dispărea, când cei care suferă din cauza iubirii vor părea ridiculi? Cine știe? Dar ce poate face starea de lucruri care va fi cândva, pentru cei de acum... pentru cei care și-au încheiat ciclul revoluției pe planetă, subt această zodie de azi?

După ce a strâns scrisorile, fără grabă, Emilia, le-a legat din nou cu panglica roză în cruce, le-a așezat deasupra fotografia, ca eticheta pachetelor de pesmeți, le-a așezat în cutie, iar cutia a dus-o în șifonier, în sertarul de jos. De acolo iau pachetul, când se duce, rugată de mine, să-i spuie Valeriei să se îmbrace. Il vâr apoi în buzunarul dela spate al pantalonilor, singurul care poate fi mascat.

EPILOG I

Am căutat a doua zi, toate ziarele și revistele, din săptămâna morții lui Ladima. Nu mi-era greu, căci faptul intra chiar în colecțiile din anul acesta... Gândul acesta singur și îmi da o tristețe grea ca un doliu. Peste sinucidere însăși se trecea cu oarecare discreție. Ziarele de tiraj păstrau un adevărat echivoc în privința aceasta, căci nu aminteau decât „moartea” unui poet. Era ca un soi de ciudată pudoare, sau ca o întâmplare nenorocită în familie, care nu trebuie comentată. Altfel aceste articolașe-necroloage erau surprinzător de elogioase, contrastând cu ostentația cu care era trecut sub tăcere în viață. Dar era un fel de laudă gratuită, ca și când cuvintele ar fi fost tocite de sens și trebuiau umflute: „G. D. Ladima un strălucit talent” sau „a fost unul dintre cei mai lăudați (?) poeți de azi”. Una vorbea chiar de „o mare pierdere pentru literatura românească”. Era în toate acestea un soi de publicitate indiferentă în ceea ce privește însuși obiectul, dar binevoitoare și amabilă fiind vorba despre un confrate. Revistele mai mici aveau mai mult accent. Una din ele m’a oprit îndelung și mi-a umezit ochii: „Unul dintre cei

mai mari poeți ai timpului... hrănit cu oțet, fiere și desgust de contemporani a dus tăcut țeava rece pe inima caldă și stupidă, și a domolit-o, sfărâmând-o. Noapte bună poet smintit și cum-secade”.

Ceeace unora li s'ar putea părea de o grotescă absurditate, anume că un om ca Ladima să se sinucidă din pricina unei femei atât de vulgare ca Emilia, mie mi se părea destul de explicabil. N'aș putea spune cum... Din capete de experiență proprie, din cercetarea cu oarecare atenție a reportajilor de gazetă, din ceeace știu din jurul meu, am ajuns la convingerea că numai femeile vulgare provoacă „drame din amor”, sinucideri sau crime. Neîndoios că din pricina femeilor superioare se suferă mult mai mult, mult mai adânc și subț formele care țin de un desființător sadism psihologic. Dar când auzi despre vre-o sinucidere sau crimă, aproape totdeauna constați uimirea celor ce au cunoscut pe eroină: Cum, pentru asta? Dar nu e nici măcar frumoasă, e vulgară, are o inteligență de vânzătoare de mărunțișuri, aprigă la câștig. Tocmai de aceea din câte femei despre care se spune că sunt bine în București — cel puțin așa știu — nici una nu a dus la sinucidere pe vre-un bărbat. Toate dramele din toți anii, de când sunt atent la lume, sunt din mahalaua sufletească... Cele mai adesea femeile sunt foste prostituate, aventuriere de birje cu un cal. Adevărul e că suferința din pricina unei femei, de inteligență superioară, delicată, sensibilă, oricât de capricioasă, e ca o boală lungă, cu remiteri trecătoare, cu anumite voluptăți în suferință, cu o adâncire în sine și cu o ilumi-

nare a lumii exterioare, nebănuite până atunci. Acele boale despre care un scriitor (pe care l-am cetit undeva) spunea că dezvoltă inteligența. Dar dacă suferința din pricina unei femei „bine” seamănă cu tuberculoza, suferința din pricina unei femei vulgare are ceva din usturimea și exasperarea unei furunculoze, a unei boale rușinoase. E insuportabilă... Unii bărbați aflați în condiții neprielnice „pierzând începutul” și nevoiți să „marșeze” apoi, din lipsă de puncte de control, alții lipsiți de atenție critică (nu sunt prea mulți și nici dramele prea numeroase), cad victime unor asemenea iubite de roman mahalagesc.

(Trebuie să punem în paranteză cazul foarte numeros al sinuciderilor femești din dragoste. În cele mai numeroase împrejurări e vorba de complicații, ca sarcina, „nenorocirea” sau părăsirea după fugă, fără nici un adăpost material, care deși sunt consecințe ale iubirei, nu înseamnă totuși că moartea a fost aleasă numai fiindcă sinucigașa nu putea trăi fără o anumită persoană, cum e în genere cazul bărbaților, sau al tinerilor care se sinucid împreună).

O femeie superioară „înțelege” suferința pe care o provoacă, e inflexibilă în cruzimea ei de refuz când crede că așa trebuie, dar nu o vulgarizează, nu o trivializează prin scene de teatru bărbieresc... Bine înțeles că de multe ori, vrând să aline, fără să se angajeze, ea complică totul, adâncește rana, dar pune în toate acestea o stranie noblețe pentru care victima îi e încă mai recunoscătoare, căci cunoaște otrăvuri noi... Cine rezistă mult unui asemenea regim, tot se vindecă însă. O asemenea femeie nu trimite un bărbat

care cerșește un suris, o clipă: „opt și cu a brânzei nouă”. Obicinuită să fie iubită, nu se laudă în tramvaie și nu face pe eroul (?) căzut, să joace public, exasperându-i suferința, nu împinge, prin anularea oricărui răgaz de reparație, pe un om năucit, la gesturi desnădăjduite, exasperate. Focul de revolver dela urmă nu e decât în genere, un moment din seria ocărilor dintre doi amanți vulgari, a lăturilor svârlite 'n față, a feselor bătute 'n public, a lui „măta și ta'tu, pricopsitul”.

Anumite matroane care au o singură servitoare o maltratează în fața musafirilor, ca să arate tuturor că sunt stăpâne... Cine are mulți servitori în casă nu are nevoie să facă asta... Cine e mult iubită, nu trivializează iubirea, nu îi dă publicitate cu orice preț.

Nu mi-a fost greu să aflu chiar de a doua zi, cine a fost procurorul de serviciu care a făcut sumara anchetă asupra sinuciderii lui Ladima. După câteva cuvinte schimbate, am aflat de altminteri că e și el tot un poet, care însă mai prudent decât Ladima a studiat și dreptul. L-am rugat să-mi povestească amănunte, și mai ales, ce crede despre cauza acestei sinucideri.

— Îți spun drept... Am rămas trăsmit când mi s'a telefonat știrea... Eu îl socoteam drept unul dintre cei mai de seamă poeți ai noștri, dela Eminescu încoace, deși era aproape necunoscut marelui public. Asta a fost însă totdeauna soarta geniilor. Pe la prânz, servitoarea—locuia într'o curte lungă de pe 13 Septembrie — văzând că e ușa închisă, împotriva obiceiului, căci spunea ea, nu închidea niciodată, a bătut în geam,

a strigat și cum asta era a doua zi, a chemat pe proprietăreasă... În sfârșit, când m'am dus eu, zăcea într'un pat îngust de tablă, cu capul căzut de pe perină pe umăr. Iși trăsesese un glonte în inimă, lipind țeava de piept și înăbușind cu pătura sgomotul... Nu s'a putut afla de unde și-a procurat revolverul...

De-abia mai puteam respira... Pe pereții biroului (îl căutasem pe procuror acasă), erau tot felul de fotografii și obiecte delictive. Cadavre fotografiate, în coșuri, sau pe podea așa cum fuseseră descoperite, asasini pociți, rebegiți parcă unii, fălcoși, alții, priveau cu pasivitate, dintre jandarmi și polițiști. În cadrul acesta, comentariul morții lui Ladima, devenea insuportabil de adevărat și real.

— Credeți că s'a sinucis din cauza mizeriei?

— Fie că se sinucid sau nu, mizeria e mai totdeauna cauza adevărată a morții poezilor români, domnule Vasilescu. Cam toți evoluiază între spital și ospiciu.

Mă apăsa ca o mână grea, ceva pe inimă.

— Domnule Procuror, credeți că Ladima s'a sinucis într'adevăr pentru că nu mâncase de câteva zile?

Cu capul aplecat într'o parte, ca să gândească parcă, probabil un tic, și-a lărgit gura, puțin amară, cu un accent circumflex de mustață tunsă, într'un zâmbet greu.

— De foame? Asta nu... În buzunarul hainei, în ziua sinuciderii, avea o mie de lei, în două hârtii de câte cinci sute. Nu e însă nevoie ca un om de patruzeci și ceva de ani să îndure chiar foamea, pentru ca să se spună că totuși a

murit din pricina mizeriei. Domnule Vasilescu, poetul Ladima s'a sinucis însă din cauza unei femei.

Am încremenit într'o privire întrebătoare. El, fără să se uite la mine, a mai aranjat puțin tocurile și tamponul de pe masă și pe urmă, limpede.

— A lăsat pe masa lui cu cărți, o scrisoare adresată unei doamne.

— !?

— O femeie tânără și elegantă, dacă vrei și frumoasă, deși mie nu mi se pare.

Aștept mereu.

— Pare-se că o iubea de ani de zile, cu un soi de desnădejde înăbușită.

— Se poate spune cine e această doamnă?

— Desigur că pentru istoria literară nu va fi un secret. Am însă impresia că, din motive pe care nu le înțeleg, doamna aceasta n'a vrut să se dea publicității această întâmplare. Cel puțin așa am înțeles din exagerat de prefăcuta ei nedumerire. Avea aerul că nu știe... că nu pricepe absolut nimic.

— Nu e o actriță?

— Nu... nu... E cu totul altcineva... E proprietara unui magazin de mobile. Dacă îmi dați cuvântul d-voastră că veți păstra oarecare discreție, deși în definitiv doamna nu e măritată, vă pot spune și numele. Într'un aviator și secretar de legație cred că se poate avea încredere.

— Aveți cuvântul meu...

— Doamna se numește Maria Mănescu și e proprietara unui magazin de mobile din Calea Victoriei...

În craniul meu se mișcă spetezele unei mori de vânt.

— Aveți motive să credeți că era o scrisoare de dragoste?

Căută într'un sertar, scoate o cheie, și descue cu ea alt sertar.

— Când vă spun ce admirație am pentru geniul lui Ladima, vă închipuiți că am avut și dorința de a păstra măcar o copie fotografiată, după scrisoarea în care-și lămurea pricina hotărîrii de a se sinucide.

Mi-am copiat-o și eu, năucit, cu o absență de histeric.

„Mă gândeam Doamnă, că această parafă a iubirii mele va mai putea fi amânată. Socoteam chiar că, așa cum dragostea mea s'a mișcat în apropierea dv. ani de zile neștiută, ca o felină domestică, va continua să se miște ca o umbră vie, indefinit de aci încolo. Să viu un ceas, două, pe zi în refugiul din fundul magazinului, să vă privesc, să vă ascult, reținut, neînțeleș, era pentru mine strict necesar, ca o gravă dietă sufletească. Pentru versurile mele, de ce nu v'aș spune azi? această prezență a fost rațiunea și însuși procesul nașterii lor. Ce demon m'a îndemnat atunci spre răzvrătire, cine mi-a spus că am dreptul să pretind și eu, bucuria de a mângâia o mână subțire, iubită, că aș avea și eu dreptul să cuprind niște umeri care-mi sunt dragi, să solicit un zâmbet înduioșat numai pentru mine. Dacă din toamna aceasta am făcut atâtea încercări de a rupe lanțurile nevăzute care mă țin în mizeria mea sufletească mai rău decât cele de fier, e că nu mai puteam, creștea în mine, streină de mine, o dorință mai de neînvins decât orice tărie. Nu

m'ați înțeles cu adevărat? Toate aceste strigăte mute, disperate, să nu fi fost într'adevăr auzite, înțelese de d-voastră, care aveți mai multe simțuri decât celelalte femei, de cât ceilalți oameni din lume?

Doamnă, versurile mele nu v'au spus nimic, pentru că ele nu vorbesc nici odată de dragoste, dar substanța lor era, toată, iubirea aceasta eterată și otrăvitoare, care astăzi neînduplecat, îmi apasă țeava uci-gașe pe piept.

Căci în ultimul timp când am văzut cu ce indife-rență dulce, din alt material, răspundeți nebuniei mele, am înțeles că în această țară, în această lume, eu sunt un paria blestemat, a cărei simplă atingere obligă la abluțiuni, că am datoria să vă evit.

Doamnă, în clipa morții, gândesc halucinat, ce-ar fi fost iubirea aceasta, despre care nu îndrăsnesc să spun: a noastră, și strig în mine însumi, bucuria cum-plită, că gestul acesta descreerat va scoate în privirea d-voastră alt gând, de cât afecțioasa indiferență de prințesă îndepărtată, pe care ați avut-o pentru mine până acum.

George Demetru Ladima

Am căutat să schimb imediat subiectul con- vorbirii. Tot conținutul sufletesc mi se clătina în simțuri ca apa într'un vas purtat. Nu-mi ră- mânea decât o capitulare, neputincioasă, totală ca un leșin. Parcă se despicasă o catapeteasmă; parcă se anulase în derîdere o întreagă exis- tență. Am ieșit împreună, și l-am condus cu ma- șina la Capșa, unde mi-a spus că-și ia de ani de zile șvarțul la ora 1 și un sfert. Acum căști- gase câteva minute.

Dacă la început am șovăit mult, gândindu-mă

că trebuie să-i vorbesc d-nei T. — pe urmă m'am răsgândit cu disperare. Unde aş fi putut ajunge?... Unde am fi ajuns?

Dar adevărul, sau o parte din el, trebuia să-l cunosc. Eram prins ca într'un remouu circular, din care cu toată rezistenţa comandelor, nu mă puteam desprinde. Am căutat să cunosc pe cei trei prieteni ai lui Ladima. Câteva zile de-arându-l am luat câte un şvarţ, la Capşa în cafe-nea, unde nu intrasem până atunci cred nici odată, deşi luam în fiecare zi într'o vreme, aperitivele cu băieţii şi fetele, la ora 1, dincolo în cofetărie.

Intrebam la început discret, după ce aşteptam singur, şi mai ales încet, pe chelner dacă nu e în cafenea d. Cibănoiu, de pildă, sau într'altă zi, un altul. Pe urmă când am întrebat, anume, cu oarecare hotărîre, chelnerul m'a lămurit prietenos, că aceştia nu vin decât între 8 şi 10 seara.

— Aşa sunt clienţii noştri, ai localului... cei adevăraţi... Fiecare are ora lui. Unii vin dimineaţa, să ia cafeaua cu lapte, alţii la zece pentru rendez-vous-urile de afaceri, alţii, cei mai mulţi, între 12 şi 1 la aperitive. Pe urmă cei care între 2 şi 4 îşi iau cafeaua şi aşa mai departe.. Aproape că unii nu s'au văzut nici odată, între ei, deşi vin de ani de zile, chiar la aceiaşi masă.. Domnul Cibănoiu, venea la masa de colo, de sub calorifer, seara între 8 şi 10, cu domnul Pen- ciulescu, cu d. Bulgăran şi cu d. Ladima... ă! de s'a sinucis.

— Şi acum?

— Acum, unul e mort, d. Cibănoiu nu mai

vine de loc. Iar domnul Penciulescu s'a certat cu Bulgăran.

— Și nu mai vine nici unul aci?

— Vine, tot între 8 și 10 seara, d. Penciulescu.

L-am cunoscut, căci aci se fac ușor cunoștințe, chiar a doua zi. Avea un cap negricios de actor bătrân, care a jucat numai roluri de senatori romani... El a intrat în vorbă cu mine, fără nici o prezentare, după ce s'a așezat la aceeași masă.

— Ai țigări?

Am scos tabachera și i-am oferit.

— București cu carton? Are și chelnerul. Nu fumez din astea... Trimite să-mi ia dela debit, Tomis fără carton.

Puțin cam surprins, am chemat pe piccolo și l-am trimis.

Nu știam de unde să încep, cum să aduc vorba...

M'a întrebat pe urmă el, cu o severitate de judecător de instrucție, cu gura lătită.

— D-ta cine ești? cum te cheamă?

I-am spus, dar firește numele nu i-a spus nimic.

Cu fălcile strânse, cu privirea autoritară:

— Vasilescu, Vasilescu... dar cu ce te ocupi? Ce faci?... Din ce trăești?... Din joc de cărți?...

În sfârșit, după ce am lămurit și asta, am căutat mai târziu să aflu ceea ce doream.

— Domnule Penciulescu... L-ați cunoscut mi se pare pe poetul Ladima?...

— N'am cunoscut nici un poet Ladima.

— Cum? Nu l-ați cunoscut pe Ladima?

— Pe Ladima? pe dobitocul ăla? L-am cuno-

scut dacă vrei... și vag, neglijent, arătând parcă lămurit, că n'avea altceva comun cu el nimic... întorcând capul în partea cealaltă: Venea pe aici, pe la Capșa.

— S'a sinucis, nu?...

— Ce vrei să faci altceva?

Rămân uimit, cu ceașca de șvarț la buze, pe urmă nedumerit.

— Se zice că era un poet foarte mare.

E indignat, ridică brațele îndoite dela cot a uimire, ca un blasfem.

— Poet mare!... auzi, Ladima, imbecilul ăla, poet mare!

Ca și când aş călca în călcâie, de nesigur ce sunt:

— In sfârșit... unul dintre cei mai de seamă poeți de azi.

A cru, cu gura arcuită ca o scoică.

— Ce-i aia „poeții de azi?” Sunt niște cretini toți... n'au nici unul talent...

Nu pot decât să îngân:

— Poate că... exagerați... In sfârșit... despre unii...

Aprig, sec, s'a întors trântit spre mine.

— D-ta știi ce e poezia?

— !?

— Atunci ce tot spui prostii cu poeții de azi?

Sunt atât de surprins că nici nu fac gestul să-i dau cu tava 'n cap. Pe urmă iau lucrurile așa cum sunt. Așa s'o fi vorbind pe aci. Mormăie mereu cu capul într'o parte... Auzi, poeții de azi?... au ajuns toți proștii să aibă păreri despre poezie...

Se întoarce apoi brusc spre mine:

— Să-ți arăt eu poezie! Și a început să declame, frumos, mărturisesc sincer:

„Tăcere este totul și nemișcare plină,
„Un cântec, sau descântec pe lume s'a lăsat.
„Nici frunza nu se mișcă, nici vântul nu suspină
„Și apele dorm duse și morile au stat.

Ai auzit? „nemișcare plină” și explică ridicând lămuritor un deget, „Un cântec sau descântec pe lume s'a lăsat”... Ei, îți plac?

Convin sincer.

— Sunt într'adevăr foarte frumoase...

— Ei, știi de cine sunt?

Evident, nu mi se pare greu să ghicesc că sunt de el, dar întreb cu admirație voit nesigură:

— De dumneavoastră?

Ridică mâinile uluit în tavan...

— De mine? și parcă nu-și poate reveni. Auzi de mine! Mama ei de școală, că trec prin ea toți proștii... Sunt de Ion Heliade Rădulescu, domnule, de Ion Heliade Rădulescu... Și decât acestea nu s'a scris nimic mai bun în românește.

A urmat o tăcere, căci eu eram literalmente copleșit de această izbucnire a lui. Penciulescu asculta, se vede, ce se vorbea la masa lungă din fund, căci cafeneaua dreptunghiulară cu canapele roșii ca lavițele lungi, de jur împrejur, cu ferestre mari în ziduri groase de închisoare, e destul de mică încât să se poată vorbi dela orice masă. S'a întors către mine, arătându-mi, cu o privire de milă și de ironie pe cei dela masa din fund, și a vorbit ca să audă toată cafeneaua:

— Auzi! dumnealui, fost deputat și economist! și, răstit, către ei: Englezii, domnule, au născocit numai cuvântul Warrant. Dar procedeul e vechi și străvechi, poate dela Fenicieni...

În urmă, l-au reintrodus Tătarii în veacul al XIII, când au cucerit lumea, când au înființat tehnica poștei și au făcut și depozitele warant, dealungul drumului Adriatica-Peking. Și îndeasă, încruntat, cu barba nerasă, aspră: Să nu te lași, auzi, să nu te lași până când nu te faci profesor de economie politică... Așa-i trebuie țării... mama lui, lui Apolodor din Damasc că a făcut podul peste Dunăre să ne vie toți gușații din Balcani...

A venit picolul cu țigările și mi-a adus și restul la 500.

Penciulescu și-a așezat dinainte cutia cu țigări, ca proprietate.

— Eh, cum asta? Bagi hârțiile, așa, în buzunar fără să te jenezi?... Dă-mi o sută de lei, că nu mai găsesc curând un imbecil ca d-ta...

Nici măcar n'am zâmbit, căci nici cei dela masa din fund nu răspunseră nimic și, pe urmă, aveam atâta nevoie de el. I-am împins hârția spre pachetul verzui de țigări.

— Domnule Penciulescu, vream să te rog ceva... Aveai un prieten, pe d. Cibănoiu.

S'a încruntat ușor și grav, ca un pretorian pe gânduri:

— Cibănoiu!?

— Cibănoiu, fost la externe... pensionar.

Și net, convins:

— Nu cunosc... Nici n'am auzit de Cionoiu.

— Cibănoiu, am rectificat.

— Cionoiu, Cibănoiu... nu cunosc.

— Dar, Bulgăran?

— Țsta da... l-am cunoscut.

— Mai vine pe aci, pe la Capșa?

Mi-a răspuns convins:

— Nu l-am mai văzut de mult... Trebuie să fie închis pentru vre-o excrocherie.

A fost întâia și ultima mea converbire cu Pen-
ciulescu.

Adresa lui Cibănoiu am aflat-o dela Niculae, chelnerul, cu înfățișare de director de minister, al cafenelei. Câteva nopți nici n'am putut dormi de enervare, dorind să știu ce-a fost între Ladima și d-na T.

Fostul cancelar de legăție nu e un om cu înfățișarea de bătrân, deși are mustața cărunțită. Stă pe strada General Angelescu într'o curte mare cu niște case vechi, care sunt proprietatea lui. Convinsul teosof trăește, după cum am aflat, din pensie și din ceeace-i vine dela cei câțiva chiriași nevoiași. Cele două camere-vagon și antreul în care locuește el personal, au pereții literalmente căptușiți cu cărți, pe mai multe rânduri chiar, cum se așează lemnele în pivniță. Pe jos, prin colțuri sunt alte cărți... Are de asemenea velințe și scoarțe rupte, o mulțime de obiecte vechi, unele de artă... Mi-a servit, pe o tavă de alamă, turcească, o cafea într'adevăr foarte aromată.

— L-ați cunoscut pe poetul Ladima, domnule coleg? dacă-mi dați voie să vă spun așa, îl vedeți ades?

— Dar domnule Vasilescu eram prieteni foarte buni... Ce groasnică nenorocire, sinuciderea lui.

Adaog cu tristețe:

— Sigur, un poet atât de mare...

— Poet, poate că nu era el... desigur... n'avea talent... Scria și el așa... Dar ce om!... ce inteligentă!... Parcă mi-a murit un frate... Numai că moartea lui mi s'a părut o nelegiuire...

— !?

— Religia condamnă sinuciderea, domnule Vasilescu... Nu ne e îngăduit nouă să corijăm hotărârile Domnului... Un foarte mare păcat... Din cauza asta eu nici n'am luat parte la înmormântarea lui.

Sunt uimit. Imi așez încet ceașca filigeană pe tavă și-l privesc serios.

— Dar eu nu știam că sunteți creștin, domnule Cibănoiu, mi se spunea că sunteți unul dintre șefii mișcării teosofice.

Suride blând, își mângâie mustața ca a lui Briand.

— Nu, nu, nu... E drept că mai de mult m'am interesat de teosofie... Am studiat de asemeni toate religiile. Uite am aci, cărți și dicționare de tot soiul, dar am ajuns la convingerea că tot creștinismul ortodox e suprema împăcare a sufletului. Ceeace mi-a arătat Cibănoiu, m'a îngrozit de admirație ca să zic așa. Niciodată n'am văzut, în felul ei, o bibliotecă atât de completă. Cărți groase cât ceasloavele, sau colecții mari, legate, ca enciclopediile, franțuzești și nemțești despre catolicism, despre sfinții filosofi, istorii de ale conciliilor (lexicon judaic, am descifrat pe o serie de tomnuri la fel, în limba germană).

— Vezi dumneata, domnule Vasilescu, ceeace are, neegalat de frumos, ortodoxismul e faptul

că e singura dintre confesiunile creștine, întemeiată pe credința adevărată... Catolicismul e raționalism curat... Dogmele creștin-ortodoxe prin cuprinsul lor ilogic, și intenționat ilogic, menținut așa după lupte de sute de ani, în sinoade ecumenice, înlăturând orice înțelegere, arată că ortodoxismul nu e o religie de discuție logică, ci de credință totală în Creatorul lumii...

— Dar acest creator, cum îl înțelegeți, cum vi-l închipuiți?

A zâmbit blând.

— Dacă l-am înțelege, dacă l-am închipui, ar mai fi deasupra noastră? Când ești pe o movilă, o vezi toată, o închipui... dar când ești pe un munte uriaș, care trece de nori, nu vezi nimic.

Răsplata noastră va fi în viața viitoare, când vom vedea și vom înțelege nesfârșit mai mult, decât cei care au avut vanitatea științei pe lumea aceasta...

— Domnule Cibănoiu, dar după câte știu Ladima credea în Dumnezeu...

— Și, dacă ar fi crezut mai departe, dacă ar fi rămas un bun creștin, ar fi trăit și azi. Dar a avut nenorocirea să întâlnească în cale pe diavolul însuși, subț înfățișarea unui prieten.

Aruncă chibritul, fără să mai aprind țigara.

— Dar Ladima s'a sinucis din pricina unei femei.

— Nu, nu domnule Vasilescu, a suferit din pricina unei femei, dar s'a sinucis din pricina unui mizerabil, Bulgăran.

N'am nici o tresărire, pentru că mi se pare de necrezut.

— Ingăduiți-mi să vă întreb: Nu s'a sinucis din pricina unei femei, a unei doamne Maria T. Mănescu, pe care a iubit-o, se pare, ca un nebun?

Își răsuțește, din cutia de Macedonia de dinainte, în care sunt puse câteva felii de cartof ca să păstreze tutunul umed, o țigare groasă, pe care o pune într'un țigaret de vișin.

— Ladima, a iubit de altfel, domnule, o altă femeie, nu pe această doamnă Maria Mănescu.

— !? Totuși i-a adresat o scrisoare, în clipa sinuciderii, arătând fără echivoc că din pricina ei se omoară...

Face un semn blajin, de negație, ca derivat dintr'o binecuvântare.

— Nu, nu, nu... Și s'a ridicat, s'a dus la birou, din al cărui dulap a scos o sticlură, burtoasă ca o eprubetă, de licheur cafeniu, și s'a scuzat, turnându-mi: Ingăduie să te rog să guști acest preparat. Eu ies foarte rare ori în oraș, și asemenea plăcută născocire, sporește încă, farmecul cărților. Era într'adevăr savuros, cu vreo trei soiuri de gusturi de drojdie și arome deodată.

— Domnule Cibănoiu, am vorbit cu procurorul de serviciu... Am văzut fotografia scrisorii lui Ladima.

Nu răspunde nimic, rămâne mult pe gânduri, ca și când, deși știe multe, nu ar vrea să spuie... După ce termină țigarea, scoțând mucul din țigaret, se decide:

— Domnule Vasilescu, acea doamnă, despre care de altfel am auzit mult bine, nu e pricina sinuciderii lui Ladima... Pricina acestei sinucideri e numai acel nerușinat de Bulgăran.

— De ce a scris, atunci, Ladima această scrisoare?

S'a sculat, s'a plimbat puțin prin fața cărților lui, și pe urmă s'a așezat într'altul din jumătățile de fotoliu cu catifea roșie, cu ciucuri și broderii joase.

— Domnule Vasilescu, începu iar, cu invocarea numelui meu, ca și celelalte fraze, mă bucură că vă interesați atât de mult de un om, ale cărui merite, a cărui inteligență și mai ales cuviință creștinească, îl îndrituiau spre stima tuturor. Prin urmare am să vă spun ce știu și — datorită prieteniei noastre până în ceasul sinuciderii — veți vedea că știu oarecare amănunte. A dus mâna la bărbie ca o băbă, mi-a turnat din nou din sticla burtoasă ca o eprubetă.

— Trebuie să știți că nefericitul de Ladima a iubit, cu o patimă nepermisă, de om descreerat, pe o femeie fără suflet, o actriță, fire netrebnică, în carnea căreia înflorea numai ochiul diavolului.

Am răsufolat și totul s'a așezat din nou în mine.

— Am acasă, domnule Cibănoiu, scrisorile lui Ladima, pe care le-am furat, ca să nu mai rămâie în mâinile ei.

Erau să-i dea lacrimile, își agita degetele dela mâni, amuțit, de uimire.

— Ah! domnule Vasilescu, dacă Ladima ar fi avut acele scrisori...

— Vi le voi aduce data viitoare...

— Le-a cerut în scris, a fost să le ia... Am fost și eu de două ori, dar cum să poți sta de vorbă cu două femei, în care nimic nu amintește de Dumnezeu?

— Dacă ai ști de când alerg după lămuriri... Te rog, nu te supăra de întrebările mele directe, de ce a scris atunci acea scrisoare?

Nu răspunde numai decât, pe urmă, reia cu o nesfârșită tristeță:

— Domnule Vasilescu, prietenul nostru, din pricina acelei iubiri înjosoare era un om pierdut. Și-a dat seama de asta singur. Mai ales în ultimele săptămâni din viață, ți-era milă să-l privești. Parcă se rupseseră în el resorturi, parcă organele nu-i mai funcționau. Era cu mult mai rău decât bolnav. Se jurase, că după o ultimă întâmplare umilitoare, pentru nimic în lume nu se va mai duce la ea. Era el însuși uimit că a putut să iubească o asemenea femeie, îmi spunea chiar, că i-ar fi rușine dacă ar afla și altcineva, afară de noi, prietenii. Iși dădea seama și de aceea i-a și cerut scrisorile înapoi... „Mi-e silă de mine însumi, Nicolae, mi-e silă, de parcă am păduchi în suflet”. I-am arătat că numai credința în Dumnezeu îl poate îndrepta din așa cădere... Și așa era să fie, căci era un bun creștin, găsea cuvinte frumoase despre bunătatea Celui prea înalt și cred că în scurtă vreme s’ar fi împărtășit din harul împăcării. Negreșit că uneori șovăia: „Niculae, nu mai pot. Sufer ca un câine greu bolnav. Gândul morții mă ține ca într’un clește zi și noapte”. Il mângâiam cum puteam: „George, dacă moartea e trimisă de Domnul în înțelepciunea lui nemărginită, e o împăcare și o binefacere, dar omul nu trebuie să se gândească să-și ia singur viața. — „Dumnezeu mă va ierta, Nicolae, că știe ce mult am suferit, și cât l-a laudat gândul meu, dar acest rău,

iubirea asta, mă doare ca o bubă vânătă, scârboasă și nu o mai pot îndura. Dacă nu-mi fac seama singur e că m'ași răsuci de desgust în sicriu, dacă ași bănuși că lumea crede că m'am sinucis din pricina acelei femei... sau poate că din cauza foamei... O asemenea moarte singură ar întrece în rușine, uriciunea suferințelor mele... Orice, dar să nu se știe că am suferit din pricina acelei nerușinate... sau că, cîm în toată firea, am suferit de foame"... Mi-a strâns brațul, că era de felul lui sbuciumat și mi-a arătat, spre uimirea mea, o hârtie de cinci sute de lei: „Vezi tu asta, Niculae? Vezi banii aceștia? Sunt prețul morții mele. Când am rupt cu femeea aceea, am suferit atât de mult, că din prima seară mi-am spus că trebuie să mor. Dar nu trebuie să se știe că am iubit asemenea femei și că în viața am suferit de foame, nu trebuie să fie cadavrul meu, fără un ban lângă el, ca să creadă cineva că m'am sinucis din pricina foamei. Așa nu mă puteam sinucide. Și atunci am început să adun bani. Am adunat cinci sute de lei, cum se adună o zestre. Mi-au furat viața, m'au înjosit, dar mila lor nu-mi trebuie. Iți pot spune acum, pentru că de eri mă simt mai bine, gândul morții m'a părăsit". Pe urmă s'a mai potolit; era ca o apă care scădea. Am crezut, domnule Vasilescu, în zilele acelea, că îndemnul morții l-a părăsit și așa era. Seara vorbeam îndelungă vreme aci... Regăsise calea către Domnul și, de ce n'aș spune-o? îl ajutase să se însenineze și convingerea lui că e un mare poet: „Mi-am dat această viață mizerabilă, pentru una infinită, Niculae... Sufletul meu va trăi o nouă viață, iar arta, pe care

ei n'au înțeles-o, o vor înțelege copiii lor, care se vor rușina de neînțelegerea părinților lor". Negreșit, că eu nu l-am contrazis despre asta, de vreme ce poate însăși această credință era inspirată de Domnul. Din nenorocire, prietenii care trebuiau să-l ajute cu vorba și gestul lor, i-au fost dușmani... Tocmai când, din cauza suferinței lui neînchipuite, avea nevoie de credință, ei i-au sdruncinat orice convingere. În săptămâna morții ne găseam toți patru la cafea la Bulgăran, când au început să-și bată joc de el. Penciulescu plin de venin îi spunea tot felul de răutăți: „De ce ai tu nevoie de nemurirea sufletului, Gedeme? Religia impune o ordine prestabilită. Ai fost dobitoc în această viață scurtă, iubind o femeie de stradă... Dacă vei trăi încă o sută de vieți, nu e nici un motiv ca, fiind tot atât de dobitoc, să nu iubești tot femei de stradă... Atunci, la ce-ți trebuie nemurirea?” Nu poți să-ți închipui cât punea bietul Ladima la suflet asemenea glume grosolane. Bulgăran a cărui bibliotecă de ateu, e un adevărat laborator al diavolului, i-a făcut lungi teorii, ca să-i dovedească inexistența lui Dumnezeu.

Sunt nedumerit și-l întrerup cu o întrebare:

— Iartă-mă, domnule Cibănoiu, îl cunoaște-ți într'adevăr pe d-l Penciulescu, pentrucă...

— Desigur că îl cunosc, de vreme ce de vre-o cinci șase ani e chiriașul meu gratuit, într'o cameră din fundul curții, aci.

— !?

— Cu cifre, cu păreri de autori, cu poze chiar i-a explicat Universul arătându-i zădărnicia oricărei credințe într'o Ființă Supremă.

Ai să mă întrebi ce-am făcut eu în această împrejurare, ce am răspuns atacurilor și argumentelor opuse? Nimic... Existența lui Dumnezeu nu se poate dovedi și e un păcat să cauți s'o explici cuiva. Crezi numai... și afirmi. Credo în quia absurdum. Ladima însă a prins să discute și să apere, asta i-a fost pierderea.

Peste vre-o două zile l-am întâlnit foarte schimbat... Nesfârșit mai trist, ros parcă de un vierme crunt din el. — „Niculae, dacă Bulgăran are dreptate?” Era palid și îi sticleau ochii. „Ascultă Niculae, dacă sunt țărână din țărână, dacă am ieșit din haos întâmplător și nici odată nu vom cunoaște o nouă viață, dacă aceasta, pe care am trăit-o, a fost singura posibilă pentru mine dintr'un miliard de posibilități, și eu mi-am sacrificat-o îndurând lipsuri cumplite, iubind pe Emilia Răchitaru? Arde pielea pe mine ca o cămașe de foc când mă gândesc că asta ar fi posibil”.

I-am spus nedumerit:

— Dar Emilia nu există decât de doi ani în viața ta?

— Dar în acești doi ani a istovit toate posibilitățile mele sufletești. Toțul e stors sau sfărâmat în mine. Dacă n'ar fi credința în artă...

În seara următoare au fost noi discuții. Ladima a spus că, chiar dacă nu există Dumnezeu, el crede în supraviețuirea prin artă, a strigat — deși Penciulescu râdea de el — că totuși a folosit cât putea mai bine această viață, în orice caz mai bine decât oricare dintre ei, creind o operă care va supraviețui la nesfârșit.

— La nesfârșit? Ce înseamnă la nesfârșit? urla

Bulgăran... Intr'un număr oarecare de ani pământul tot va pieri... Ce înseamnă că opera ta va supraviețui o sută de ani, un milion, când tot se va împrăștia în haos, împreună cu praful pământului și al tuturor operelor, distruse într'un cataclism cosmic... Ascultă-mă pe mine, asta-i singura posibilitate de trăire. Asta... Să te plimbi pe bulevard, să vezi soarele, să iubești, să citești... Asta-i tot, între două nopți infinite de neant — zece, douăzeci, treizeci de ani de viață ireversibilă. Arta e o vanitate ca toate celelalte. „Zădărnicia zădărniciilor, toate sunt zădărnicii”. Nu facem decât să amânăm o scadență. Ladima era alb ca varul: „Crezi asta, Bulgăran cu adevărat?... Am trăit patruzeci de ani”. Și și-a cuprins fruntea în mâini cu ochii în lacrimi. „Am trăit patruzeci de ani, inutili”.

Bulgăran i-a dat să citească și niște articole de revistă, de un ateism blestemat. Singur de altfel, i le-a cerut... Pe drum îmi spunea: „Niculaie, cel puțin dacă m'ar fi iubit Emy, viața asta n'ar fi fost zadarnică”... Eram îngrozit căci vedeam că iarăși se destramă... A doua zi l-am întâlnit din nou... Acum era însă tăcut... N'am putut scoate o singură vorbă dela el. Mergeam amândoi pe stradă. O singură dată la încercările mele de a redeștepta în el credința, mi-a șoptit îngândurat: „Totul e zădărnicie... Nu mai cred nici măcar în artă. Bulgăran și Penciulescu au dreptate”. I-am cerut să-mi dea și mie cărțile care, picătura de apă ultimă, au clătinat și răsturnat un spirit atât de slab, și l-am întovărășit până acasă să le iau. A doua zi, era foarte abătut, ne-am dus să ne plimbăm, că era în Maiu, la

Șosea. Când ne-am întors, prin dreptul Teatru-
lui Național a trecut Emilia la brațul unui băr-
bat... El mi-a pus mâna pe umăr... I s'au înălbit
buzele și s'a răsucit ca o frunză... N'a mai fost
chip să vorbesc cu el... A fugit de lângă mine
ca un nebun... pe scările dinspre strada Matei
Millo și a doua zi am aflat că s'a sinucis... Am
rupt și cu Bulgăran și cu Penciucescu... Desigur
că au găsit o materie moale ca o pastă, neîn-
stare de rezistență... Nu e mai puțin adevărat
că trăește în ei un mârșav spirit de distrugere.

Am mai stat aproape două ceasuri de vorbă
cu Cibănoiu. Felul înțelepciunii lui mi-a plăcut
foarte mult. I-am spus că eu socot pe Ladima
un poet foarte mare și că voi aduna tot ceea
ce-l privește. Mi-a dat fotografia, vre-o două
cărți. Ți le alătur la aceste caiete. Ași vrea să
mă ajuți să-i publicăm volumul. Am luat și niște
reviste cu articolele cari pare că l-au tulburat atât.
In zilele următoare le-am cetit și eu. Mărturisesc
că mi-au dat un fior continuu. Din nou mi-am
judecat tot ce-a fost, toate întâmplările cumplite
și sbuciumate în lumina acestui Memento¹⁾. După
cum am vorbit aseară la telefon, îți trimit totul.
Eventual voi mai întregi cele povestite, prin amă-
nunte verbale.

1) Se pot da aci în notă, ca să poată fi sărite, două
articole, din două reviste dintre cele împrumutate de la
Bulgăran, și însemnate cu sublinieri de către Ladima,
pe care de altfel pare că l-au impresionat foarte mult.
Cel dintâiu e o conferință a savantului Sir James
Jeans, ținută la Universitatea din Cambridge, sub titlul
„Soarele care moare”.

„Cunoaştem stele care abia de sunt mai mari ca pământul, cele mai multe sunt atât de mari că sute de pământuri ar încăpea în fiecare din ele şi tot ar mai rămâne loc destul; ba aici-colo întâlnim câte o stea uriaşă care ar putea cuprinde milioane de pământuri. Şi numărul total al stelelor este fără îndoială învecinat cu numărul total al firelor de nisip de pe toate ţărmurile tuturor mărilor din lume. Atât e de mică locuinţa noastră în spaţiu în comparaţie cu substanţa totală a universului.

Mulţimea aceasta imensă de stele rătăceşte prin spaţiu; unele se grupează pentru a călători împreună, dar cele mai multe sunt călătoare solitare. Şi ele pribegesc prin universul atât de spaţios că apropierea unei stele de alta e un eveniment de o raritate aproape neimaginabilă. Majoritatea lor călătoresc într'o izolare splendidă, ca un vapor pe un ocean pustiu. Intr'un model în care stelele ar fi ca nişte vapoare, fiecare vapor s'ar afla în medie la mai mult de un milion de mile de vecinul său cel mai apropiat, astfel că se înţelege lesne pentru ce asemenea corabie arareori poate ajunge să se întâlnească cu altă corabie.

Noi credem totuşi, că acum vreo două miliarde de ani acest rar eveniment s'a împlinit şi că o stea, în goana sa oarbă prin spaţiu, s'a nimerit să se întâlnească cu soarele nostru. Precum Soarele şi Luna provoacă marea pe pământ, tot aşa steaua aceasta trebuie să fi stârnit marea pe suprafaţa solară. Dar cât de deosebite, fireşte, de mările plâpânde pe care le ridică masa modestă a Lunii pe oceanele noastre! Un val gigantic trebuie să fi străbătut suprafaţa Soarelui, spre a alcătui în cele din urmă un munte de o înălţime prodigioasă, mărimdu-se neconţinut pe măsură ce se apropia cauza acestei tulburări. Apoi mai înainte ca steaua străină să fi început a se depărta din nou, atracţiunea ei devenise atât de puternică încât muntele acesta a fost sfărâmat şi s'a împrăştiat în fragmente mici până la mari depărtări, întocmai cum coama unui val îşi aruncă departe spumele. Şi de atunci acele mici fragmente gravitează neîncetat împrejurul Soarelui, părintele lor. Sunt planetele, cele mari şi cele mici, dintre care una e pământul nostru.

Soarele şi celelalte stele pe care le vedem pe cer sunt toate de o căldură imensă — mult prea mare ca viaţa să se poată stabili pe ele. La fel erau, fără îndoială, şi fragmente expulsate din Soare în clipa sfărâmării lor. Incetul cu încetul însă ele s'au răcit atât de mult că azi nu le-a mai rămas căldură proprie, temperatura lor actuală fiind datorită în întregime radiaţiei pe care le-o dăruieşte soarele. Pe urmă, nu ştim

nici cum, nici când, nici de ce, unul din aceste fragmente în curs de răcire a dat naștere vieții. A început cu organisme simple care nu erau capabile a face altceva de cât să se reproducă și să moară. Din aceste umile începuturi însă a izvorit un curent vital care, progresând prin complexități tot mai mari, a sfârșit prin a produce ființe ce își fac un temeiul al vieții din emoțiile și ambițiile lor, din judecățile lor estetice și religiile lor în care sunt conservate cu evlavie speranțele lor cele mai înalte și aspirațiile lor cele mai nobile.

Nu putem afirma nimica, dar e cu totul verosimil că omenirea în acest chip și-a dobândit existența. Instalați pe microscopicul nostru fragment de fir de nisip am ajuns a ne sili să pătrundem natura și scopul universului care ne înconjoară locuința noastră în spațiu și timp. Prima noastră impresie e ceva ce seamănă cu groaza. Universul ne îngrozește prin imensitatea nesocotită a distanțelor sale, prin lungimea de neconceput a perspectivelor sale de timp care reduce toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinței noastre în spațiu — a milioanele particule a unui fir de nisip dintre toate firele de nisip de pe toate țărmurile lumii. Dar mai presus de toate ni se pare îngrozitor universul fiindcă pare a fi indiferent față de orice fel de viață asemănătoare cu a noastră; emoția, ambiția și succesul, arta și religia, toate acestea par streine de planurile sale. Ar trebui poate chiar să se spună că universul pare ostil oricărei vieți asemănătoare cu a noastră. Spațiul gol, în cea mai mare parte, e atât de rece că distruge prin îngheț orice vietate; partea cea mai mare a materiei răspândită în spațiu e, tocmai dimpotrivă, atât de arzătoare că face imposibilă orice viață; spațiul e brăzdat și corpurile astronomice sunt bombardate neîncetat de felurite radiații dintre care multe sunt probabil defavorabile vieții, ba chiar capabile s'o nimicească.

Într'un astfel de univers am picat noi oamenii fără să prea știm cum, dacă nu cumva din greșală, în orice caz prin efectul a ceea ce se poate numi cu multă dreptate un accident. Întrebuințarea acestui cuvânt nu înseamnă că ar fi surprinzător că pământul nostru există, căci accidente vor fi totdeauna și dacă universul va mai dura destul timp, e probabil că toate accidentele ce se pot concepe se vor realiza la timpul lor. Huxley, mi se pare, a spus că dacă am pune șase maimuțe să bată, fără nici o noimă, la niște mașini de scris mai multe milioane de milioane de ani, ele ar ajunge în mod fatal, cu timpul, să scrie toate cărțile

ce se păstrează la British Museum. Dacă, examinând ultima pagină compusă de o astfel de maimuță, am constata, că, întâmplător, țacăneala ei orbească a produs un sonet de Sheakespeare, am avea dreptul să socotim acest accident remarcabil, dar dacă am trece în revistă milioanele de pagini, produse într'un număr imens de milioane de ani, noi putem fi siguri din nainte că undeva se va găsi un sonet de Shakespeare, produs al jocului orb al întâmplării. La fel e și cu milioanele de milioane de stele ce rătăcesc orbește timp de milioane de milioane de ani prin spațiu; prin firea lucrurilor ele trebuie să întâmpine tot felul de accidente posibile; așa încât vor trebui în mod necesar să dea naștere, cu timpul unui număr determinat de sisteme planetare. Totuși numărul acestora va fi infim în comparație cu numărul total al stelelor, de pe cer.

Raritatea aceasta a sistemelor planetare e un punct important, fiindcă, după câte vedem, viața, așa cum o cunoaștem noi, nu poate lua ființă decât pe planete ca pământul nostru. Ca ea să poată apărea, trebuiesc condiții fizice convenabile între care cea mai importantă e tot temperatura care să permită corpurilor să existe în stare lichidă.

Stelele însele trebuiesc date la o parte, fiindcă sunt prea calde. Le putem socoti ca o imensă multitudine de focuri împrăștiate prin spațiu, răspândind căldură într'un climat care nu trece de circa patru grade peste zero absolut, cam -269° C, și care e chiar mai rece în vastele spații ce se întind dincolo de Calea Laptelui. Departe de focurile stelare stăpânește acest frig inimaginabil de sute de grade; în apropierea lor e însă o căldură de mii de grade care face să se topească toate corpurile solide și să se evaporeze toate lichidele.

Viața nu poate exista de cât înlăuntrul unei zone temperate ce înconjoară pe fiecare dintre focurile acestea cerești la o distanță anume. În afară de zonele acestea viața ar fi ucisă de frig, mai înlăuntru ea ar fi arsă de căldură. Un calcul sumar arată că zonele înlăuntrul cărora viața este posibilă, adunate toate laolaltă formează mai puțin de o miliardime de milioane a spațiului întreg. Apoi chiar înlăuntrul acestor zone viața trebuie să fie extrem de rară căci faptul de-a proiecta departe planete, cum a făcut Soarele nostru, e un accident atât de puțin frecvent pentru un Soare, încât probabil deabia una la 100.000 de mii de stele posedă o planetă care se învârtește în jurul ei în zona aceasta redusă unde viața e posibilă.

Pentru acest motiv pare imposibil ca universul să fi fost conceput la origine cu scopul de a produce viața;

dacă ar fi fost așa, ne-am fi putut aștepta să găsim o proporție mai echitabilă între enormitatea mecanismului și rezultatul obținut. La prima vedere cel puțin, viața pare a fi numai un subprodus, fără nici o importanță; noi, ființele vii, suntem într'un fel alături de linia principală.

Nu știm dacă niște condiții fizice convenabile sunt suficiente în sine pentru a produce viața. O anume școală pretinde că pe măsură ce pământul s'a răcit, a fost natural și aproape inevitabil să se nască viața. Alta susține că un prim accident dând ființă pământului, un al doilea a fost necesar pentru a produce viața. Constituanții elementari ai unei ființe vii sunt atomi chimici cu totul ordinari: carbon, așa cum îl găsim în seu ori în funigină, hidrogen și oxigen, așa cum se găsesc în apă; azot, așa cum alcătuește cea mai mare parte a atmosferei; și, așa mai departe. Toate felurile de atomi necesari vieții au trebuit să existe pe pământul nou născut. Din când în când întâmplarea a putut face un grup de atomi să se grupeze întocmai în felul cum sunt grupați în celula vie. De fapt, într'un răstimp suficient de lung, trebuia cu certitudine să se grupeze astfel, cu aceeași certitudine cu care cele șase maimuțe trebuiau într'un răstimp suficient, să sfârșească prin a tapa pe mașinile lor un sonet de Sheakespeare. Dar atunci atomii aceștia astfel grupați alcătuiau-vor oare ei o celulă vie?

Cu alte cuvinte, o celulă vie este ca o simplă grupare de atomi ordinari potriviți într'un fel insolit oarecare, sau este ceva mai mult? Este ea numai un ansamblu de atomi, sau ansamblu de atomi plus viață? Sau iarăși, cu alte cuvinte, un chimist suficient de abil ar putea oare crea viață plecând de la atomii necesari, cum un copil creează o mașină cu piesele din cutia de jucării, și pe urmă să o facă să funcționeze? Ignorăm răspunsul. Când va veni, el ne va indica dacă alte lumi nu sunt locuite ca a noastră și prin urmare va influența considerabil interpretarea noastră asupra sensului vieții; s'ar putea chiar că acest răspuns să producă mai mare revoluție în gândirea umană de cât sistemul astronomic a lui Galilei sau doctrina biologică a lui Darwin.

Ceeace știm perfect totuș este că, dacă materia vie se compune din atomi cu totul ordinari, aceia din care se compune în mare parte au o aptitudine specială de a se coagula în grupări, în „molecule” deosebit de voluminoase.

Cei mai mulți atomi nu posedă proprietatea aceasta. Atomii de hidrogen și de oxigen de pildă se pot combina pentru a forma moleculele de hidrogen (H^2 sau

H³), de oxigen sau de ozon (O² sau O³) de apă (H² O) sau de apă oxigenată (H² O²), dar nici unul din acești compoziți nu cuprinde mai mult de patru atomi. Adăogirea azotului nu schimbă mare lucru: compuşii hidrogenului, oxigenului și azotului cuprind toți relativ puțini atomi. Dar o adăogire ulterioară de carbon transformă complect tabloul; atomii de hidrogen, de oxigen, de azot și de carbon se combină pentru a forma niște molecule cuprinzând sute, mii și chiar zeci de mii de atomi. Corpurile vii sunt alcătuite în esență din asemenea molecule. Cu vreun secol în urmă se admitea încă, obicinuit, că ar fi necesară un fel de forță „vitală” pentru a produce aceste molecule uriașe precum și celelalte substanțe care intră în compoziția corpurilor vii. Dar iată că Wöhler, în laboratorul său și prin procedurile firești ale sintezei chimice, a produs ureea (CO²) (NH²) care este un produs tipic animal; pe urmă s'a realizat sinteza și altor elemente ale corpurilor vii. Azi fenomenele ce se atribuiu odinioară „forței vitale” se interpretează unele după altele prin mijlocirea procedeelor ordinare ale fizicii și ale chimiei. Deși problema e încă departe de soluția ei, devine din ce în ce mai probabil că ceace deosebește special materia corpurilor vii este prezența, nu a unei „forțe vitale”, dar a acestui element cu totul banal, carbonul, totdeauna în combinație cu alți atomi, cu care împreună formează molecule excepțional de voluminoase.

Dacă este așa, atunci viața nu există în univers decât pentru că atomul carbonului posedă anume proprietăți excepționale. Interesul pe care-l prezintă carbonul din punct de vedere chimic rezidă fără îndoială în faptul că acest element formează un fel de tranziție între metale și metaloide, dar până acuma nu se cunoaște în constituția fizică a atomului de carbon nimic ce ar putea explica aptitudinea-i cu totul specială de a lega împreună alți atomi. Atomul de carbon se compune din șase electroni care se învârtesc în jurul unui sâmbure central ca șase planete gravitând în jurul unui soare; el pare a nu se deosebi de cei doi vecini ai săi mai apropiați în tabloul de elemente chimice, atomii de bor și de azot, decât că posedă cu un electron mai mult decât primul și cu un electron mai puțin decât al doilea. Totuș această ușoară diferență trebuie să explice în ultimă instanță toată diferența dintre viață și absența de viață. Fără îndoială rațiunea pentru care atomul cu șase electroni posedă aceste proprietăți remarcabile își are origina în vreo lege primordială a naturii pe care fizica matematică încă n'a ajuns s'o pătrundă.

Chimia mai cunoaște și alte cazuri similare. Fenomenul magnetismului permanent, apare într'un grad exacerbât în fier, și într'un grad mult mai redus la vecinii săi, nichelul și cobaltul. Atomii acestor elemente posedă câte 26, 27 și 28 de electroni. Proprietățile magnetice ale celorlalți atomi sunt, în comparație, aproape neglijabile. S'ar părea deci că, deși nici aici fizica matematică n'a lămurit încă chestiunea, magnetismul ar depinde de proprietățile particulare ale atomilor cu 26, 27 și 28 de electroni, și mai cu seamă de ale celui dintâi. Un al treilea exemplu ni-l oferă radioactivitatea care se limitează, în afară de excepții aproape neînsemnate, la grupul de atomi posedând dela 83 la 92 electroni; nici aici nu știm pentruce. Astfel singurul lucru ce ni-l poate spune chimia este că viața trebuie pusă în aceeași categorie ca magnetismul și radioactivitatea. Universul e construit în așa fel încât să funcționeze după anumite legi. După aceste legi, atomii care posedă anume număr definit de electroni, adică 6, dela 26 la 28 și de la 83 la 92, au anume proprietăți speciale care se manifestă în fenomenele vieții, ale magnetismului, și ale radioactivității. Un creator atotputernic, pe care nu l-ar fi împiedecat nici o limitare, n'ar fi fost redus la legile care guvernează universul actual; el ar fi putut alege să construiască un univers conform cu oricare din înfinita multiplicitate de grupuri de legi posibile. Dacă ar fi adoptat un alt ansamblu de legi, alți atomi particulari ar fi putut poseda alte proprietăți speciale legate de constituția lor. Nu putem spune care anume, dar pare a priori neprobabil că radio-activitatea, magnetismul sau viața ar fi figurat printre aceste proprietăți. Chimia bănuiește că viața, ca și magnetismul și radio-activitatea, poate să nu fie de cât o consecință accidentală a grupului particular de legi care cârmuește universul actual.

Este adevărat că cuvântul „accidental” se pretează la discuții. Căci pentru ce creatorul universului n'ar fi ales un grup special de legi tocmai pentrucă aceste legi aveau să tragă după ele apariția vieții? De ce n'ar fi fost acesta felul său de a crea viața? Atâta timp cât considerăm pe creator o ființă antropomorfică, animată de sentimente și de interese asemănătoare cu ale noastre, nu se poate răspunde la obiecția aceasta 'decât cel mult prin observația că, odată admis postulatul unui astfel de creator, nici o discuție nu poate adăoga mare lucru la ceea ce s'a acceptat dintru început. Dar dacă alungăm din spiritul nostru orice urmă de antropomorfism, nu mai avem nici un motiv să presupunem că legile actuale ar fi fost alese înadins pentru a produce viața. Ar fi fost tot atât de rațional de pildă să

gândim că ele au fost alese pentru a produce magnetismul sau radio-activitatea — ba chiar mult mai rațional fiindcă, după toate aparențele, fizica joacă în natură incomparabil un rol mai mare de cât biologia. Dacă o considerăm dintr'un punct de vedere strict material, extrema neînsemnătate a vieții ar putea contribui mult la distrugerea opiniei că viața aceasta ar fi putut interesa cândva deosebit pe marele arhitect al universului.

O comparație familiară va limpezi poate mai bine situația. Un marinar fără imaginație, obișnuit a face noduri, nu ar putea crede în posibilitatea trecerii oceanului dacă n'ar exista posibilitatea de a face noduri. O funie însă nu se poate înoda decât într'un spațiu cu trei dimensiuni; nici un nod nu e susceptibil de a se realiza într'un spațiu de 1, 2, 3, 4, 5 sau orice alt număr de dimensiuni. De aci marinarul nostru fără imaginație ar putea deduce că un creator binefăcător trebuie să fi luat pe marinari sub protecția sa deosebită; că acest creator a voit ca spațiul să aibă trei dimensiuni anume pentruca în universul creat de dânsul, să se poată face noduri și să se treacă oceanul — cu un cuvânt că spațiul are trei dimensiuni pentruca să poată exista marinari. Acest raționament pare a avea aceeași valoare la argumentul de mai sus; într'adevăr viața, considerată în ansamblul ei și facultatea de a face noduri, au cam aceeași importanță; și una și cealaltă nu alcătuiesc de cât o fracțiune cu totul fără însemnătate a activității totale a universului material.

Deci, după actualele date ale științei, în acest fel surprinzător am ajuns să existăm. Iar mirarea noastră nu poate de cât să sporească îndată ce căutăm să trecem dela problema originilor, la aceea a scopului existenței noastre, adică dacă încercăm să prevedem ce rezervă rasei noastre destinul.

Viața așa cum o cunoaștem, nu poate exista decât în condiții convenabile de lumină și căldură; noi înșine nu existăm decât pentru că pământul primește de la Soare exact cantitatea necesară de radiație; dacă s'ar rupe echilibrul într'un sens sau altul, exces sau lipsă, viața ar dispărea inevitabil de pe globul nostru. Și trăsătură esențială a situației este că echilibrul se poate rupe foarte lesne.

Omul primitiv, trăind în zona temperată a pământului, a trebuit să vadă cu un fel de groază epoca de gheață coborând peste așezările lui; în fiecare an ghețarii ajungeau mai jos în văi; în fiecare an soarele părea mai puțin capabil de-a furnisa căldura pe care o reclama viața. Pentru el, ca și pentru noi, universul părea a fi ostil vieții.

Noi care trăim acum în zona îngustă temperată din jurul Soarelui și care căutăm să străbatem depărtările viitorului, vedem că suntem amenințați de o epocă de gheață cu totul diferită. Intocmai precum Tantal, stând în picioare într-o apă destul de adâncă încât aproape să-~~r~~ îneece, era totuși condamnat să moară de sete, la fel este destinul tragic al rasei noastre de a fi condamnată să moară de frig în timp ce cea mai mare parte a substanței universului va rămâne atât de arzătoare că în ea viața nu se va putea adăposti. Soarele, neavând nici o sursă exterioară de căldură, va emite fatal din ce în ce mai puține radiații generatoare de viață și prin aceasta chiar zona temperată a spațiului în care viața poate exista va trebui să se reducă încetul cu încetul și să alunece spre frig și spre întunecimile exterioare.

Pe cât putem prevedea ele vor continua să activeze până când frigul va fi ucis viața pe pământ, afară dacă vreă ciocnire sau vreun cataclism nu vor interveni și nu vor distruge viața mai curând, printr-o moarte mult mai rapidă. Acest destin în perspectivă nu e rezervat numai pământului nostru; alți sori vor muri ca și al nostru și viața care ar putea exista pe alte planete va avea și acolo acelaș sfârșit fără glorie.

Fizica ne ține acelaș limbaj ca și astronomia. Căci, independent de orice considerație astronomică, principiul general al fizicii cunoscut sub numele de a doua lege a termodinamicii prezice că universul nu poate avea decât un singur sfârșit, o „moarte termică”, atunci când energia totală a universului va fi distribuită uniform și când toată substanța sa va avea aceeași temperatură. Temperatura aceasta va fi însă atât de joasă că va face imposibilă orice viață. N'are importanță pe ce cale se va ajunge la această stare finală; toate drumurile duc la Roma și sfârșitul călătoriei nu poate fi altul de cât moartea universală.

Dar atunci la atâta se reduce viața? A cădea aproape din greșeală, într'un univers care n'a fost făcut pentru viață și care, după toate aparențele, îi e complet indiferent sau chiar hotărât ostil. A rămânea cramponați pe un fragment de fir de nisip până ce frigul morții ne va fi nimicît; a ne pavana un răstimp de o oră pe teatrul nostru minuscul, știind foarte bine că aspirațiile noastre sunt toate condamnate la un eșec final și că tot ce vom fi făcut va trebui să piară împreună cu rasa noastră. lăsând universul ca și când noi n'am fi existat?

Astronomia pune întrebarea, dar cred că răspunsul trebuie să-l cerem fizicii. Căci astronomia poate să ne demonstreze aranjamentul actual al universului, vidul

și imensitatea spațiului, și neînsemnătatea locului ce-l ocupăm noi într'însul; ea poate chiar să ne spue câte ceva și despre natura schimbărilor produsă de trecerea timpului. Dar trebuie să pătrundem adânc în natura fundamentală a lucrurilor înainte de a putea spera un răspuns la întrebarea noastră. Iar aceasta nu mai ține de domeniul astronomiei; dimpotrivă ancheta aceasta ne duce de-a dreptul în inima fizicii moderne".

Fragmentul de mai jos, e scos din celălalt articol, împrumutat de Bulgăran, publicat într-o mare revistă franceză, și intitulat „Evoluția e oare revolută?"

„Ființele vii sunt departe de a fi toate capo d'opere. Cum notase deja Théophraste d'Eresos, sunt în natură multe lucruri rău făcute, sunt multe note false în preținsa „simfonie a adaptărilor”, care ar fi lumea animată.

Se cunosc animale care se împiedică în ghiarele lor prea lungi, altele care pot abia să se miște, abia să mănânce, sau abia să se reproducă; în sfârșit animale atât de defectuoase și de greșit făcute, cât pot să fie, așa cum sunt ele. Nedințatele și celaceele sunt, spune Guyénot „colecții de monstruoziități”; Furnicarul merge greu pe cioatele lui cu ghiare. Mezoplodonul are dinți mediani și îndoiși înăuntru, care îi închid aproape cu totul gura; Leneșul are ghiare așa de mari că nu poate să meargă și e silit să rămâie agățat de ramurile arborilor.

Iată păsări dăruite cu ciocuri straniu de incomode: Rhyncops a cărui mandibulă inferioară întrece cu mult pe cea superioară; Anastomus cu ciocul deschis, Cataoul cu ciocul prea masiv, Avocetta cu ciocul prea subțire. Iată tritonii Molge, Waltlilii și Tylotriton ale căror coaste sunt așa de ascuțite că le găuresc pielea. Iată Cetoniile crematoșilide și Clavigeride, pe care o gură prea astupată le face incapabile să trăiască fără ajutorul furnicilor. Iată fluturi, frigani și efemere care n'au trompă. Iată larve de monstrilide lipsite de tub digestiv. Alături de aceste ființe, care abia trăesc, iată încă ființe baroce prevăzute cu structuri fanteziste inutile și jenante: Rhynchophorus cu gâtul peste măsură de mare, Macrophthalmes cu ridicule peduncule oculare, Sphonyophore cu uimitoare escrescențe frontale, Acanthocines cu antene nedefinite.

In prezența acestor creaturi schiloade, pocite, caricaturale cum să nu convii cu ipoteza mulaționistă care face să iasă lumea vie dintr'o serie de întâmplări greu censurate de moarte.

P. S. George Demetru Ladima intră cumva și el, în vreuna dintre aceste categorii de ființe, aparent desăvârșite, notate însă prin vreun minus, sau prin vreun adaos, care face viața grea, imposibilă?

Vreau să spui, talentul sau intransigența morală, au ceva din surplusurile ridicule, și periculoase, ale unui Rhynchophores, ale unui Macrophthalmes sau ale unui Sophonyophore? Să fie într'adevăr poetul, un exemplar sortit să fie fatal și „greu cenzurat de moarte”?

F. V.

EPILOG II povestit de autor

Dela întâlnirea din dreptul Cercului Militar, când, arătându-mi o trecătoare banală și gândind la poetul nefericit, Fred Vasilescu simțise un gol în propria lui existență, nu ne mai întâlnisem. Ades îi telefonam ca să văd dacă își ține făgăduiala dată.

Până la începutul lui Octombrie, nu se decisese să-mi scrie întâmplarea aceasta, din August, care-l tulburase atât.

— Poimâne e 1 Octombrie... Incep la 1 Octombrie.

I-am arătat că acesta e pretext de școlar leneș... Numai școlarii lăsători, leneși se decid să învețe bine „începând în ziua întâia a trimestrului”, sau își fac frumos temele numai când inaugurează caete „noui”.

— Poate că e adevărat... Dar mai e și altceva... E un reprezentant al unei fabrici engleze de avioane în București și trebuie să mă ocup de el. La sfârșitul lunii pleacă...

Intr'adevăr s'a apucat să scrie. Mi-a arătat, tot la telefon, că „merge greu”. Că frazele se fac mai mari decât ar vrea el, și-și încurcă propozițiunile. I-am recomandat procedeul excelent al

parantezelor și, la nevoie, al frazelor fără sfârșit. A râs și mi-a promis că așa o să facă.

Pe la jumătatea lunii ne-am întâlnit la curse. Câștigase un premiu însemnat cu un cal în care pusese mari speranțe și era aproape fericit... Venind dela cântar, după cursă, distrat de bucurie, m'a luat de braț și mi-a spus că „trebuie” să ne întâlnim, că vrea să-mi vorbească... Era oarecare incoherență, în tonul lui, din pricină că era așteptat de un grup de tinere doamne, și eu îl țineam în loc. Dar pentru că mi se părea totuși că într'adevăr vrea să-mi vorbească, am stăruit.

— Cum merge subiectul?

Fluid, plutind deasupra momentului...

— Nu știu... dacă e bine sau rău... Nu-mi dau seama dacă-ți va fi de folos, dar de abia aștept în fiecare zi să mă văd în odaia mea de lucru, la masa de scris... E o adevărată voluptate... Dimineața nu scriu, numai sbor... Cum sfârșesc masa, de la restaurant mă duc deadreptul acasă... Intre 3 și 9 seara, căci numai atâta scriu pe zi... nu sunt acasă pentru nimeni... De multă vreme n'am mai fost atât de mulțumit... Ascultă „trebuie” să-ți vorbesc... Dă-mi mâine un telefon... Și făcând un gest puțin pripit: Nu cunoști pe doamna Demetriade?... Hai să te prezint...

Am înțeles că bănuia că îl țiu în loc anume ca să mă prezinte, cum fac unii vizite riscate în timpul mesii, și am refuzat, mulțumindu-i. M'a bătut cineva pe umăr și m'am întors. E un fost colaborator al ziarului *Le Progrès*, de câteva ori deputat, care m'a apostrofat amical și mirat:

— Ești prieten cu Fred Vasilescu?...

Destul de surprins am fost eu de această mi-rare.

— Da... e un prieten foarte agreabil...

— Ei, ce spunea?... Era radios că a luat 200 de mii de lei? M'a luat de braț, protector și cordial, și am pornit spre ghereta albă și spânzurată a potoului... Deși era o zi de toamnă frumoasă, cu albastrul înalt, era lume puțină... Mai mult obicinuiții, ca să zic așa...

M'a surprins acreala cu care fostul deputat și secretar general, m'a întrebat despre prietenul meu.

— Cred că dacă Fred Vasilescu ar urmări să câștige... bani... în primul rând n'ar ține grajd de cai de curse, nu?

Mi-a răspuns cu un ton indiferent și ironic.

— Crezi?

— Cum să nu cred... Un grajd de curse costă și nu aduce nimic.

Mi-a repetat automat și poros:

— Crezi?

— Fără îndoială că da...

A început să-și însemneze cu creionul în program.

— De unde știi că Fred Vasilescu nu urmărește ceva... cu grajdul lui?

— Ambiția puerilă de a figura printre proprietari?

E adevărat că oarecare diferență de vârstă putea îngădui convorbitorului meu un ton de superioritate, exagera însă, în maniera lui condescendent cordială.

— Dragă prietene, Fred Vasilescu ține cu orice preț, ca la 40—50 de ani să devină membru al Jockey-Clubului.

Mi s'a părut o glumă dintre cele mai năzdrăvane din câte puteam auzi.

— Cum? începe cu cai de curse, la 25 de ani ca să pregătească o alegere peste un sfert de veac?

— Da, și nici atunci nu va reuși.

Mi se părea cu adevărat posnașe afirmația, iar nedumerirea mea era atât de evidentă, atât de profund sinceră, că fostul deputat s'a tulburat.

— Ascultă, dumneata nu ții de pe acum să fii membru al Academiei?... Tot așa Fred Vasilescu își pregătește de pe acum alegerea la Jockey Club.

Imi venea să râd.

— Trebuie să-ți spun, mai întâi că nici prin cap nu-mi trece să ajung la Academie. Dar în sfârșit, Academia e Academie... fie ea și românească... Dar Jockey-Clubul... românesc? iartă-mi expresia! Și încă, să-ți faci un ideal din el? E orice ai spune, puțin comic.

Mai vârstnicul meu prieten era foarte iritat acum.

— D-ta știi că membri ai Academiei au căzut la alegerea dela Jockey Club?

— N'am știut... și, îngăduie-mi să ți-o spun, nu cred nici acum... Mi-a citat atunci nume, care m'au nedumerit, și a trebuit să convin...

-- Bine, înțeleg, ați refuzat un scriitor, sunteți oarecum consecvenți cu d-voastră. Dar Fred Vasilescu e un monden, ca să zic așa, în sfârșit, unul din ai d-voastră?...

Fără să mă privească, în timp ce ocoleam tri-buna spre paddoc, mi-a spus cu o profundă convingere, cu un accent neașteptat, și inexplicabil de grav și de hotărît:

— Dragul meu, băiatul Lumânărarului, ori ce ar face, nu va fi niciodată membru al Jockey Clubului... De altminteri ce mai vrea? E imens de bogat, adică tată-său... E tânăr, frumos, are femeile cele mai bine din București... Ce e prea mult strictă...

Mărturisesc că așa înțeleg lucrurile, și oricât de comică mi se părea ambiția de a fi membru al Jockey Clubului, conveneam că fostul colaborator al lui Marghiloman are dreptate.

Iși nota acum călăreții, deși nu juca, fiindcă era rüinat.

— Și pe urmă, noi nu înțelegem stăruința lui, acum când la Aero-Club a devenit un factor important...

De altfel cred că niciodată Fred Vasilescu nu s'a gândit mai puțin la Jockey Club decât în această lună. Din câteva convorbiri la telefon, am înțeles ce uimitoare descoperire a fost pentru el posibilitatea de eliberare prin scris. Re-fulând ani de zile, un mister ca pe un germen distructiv, în adâncul organic, închis cu taina lui, în el însuși, ca și când ar fi fost încarcerat cu un dement, expresia devenită posibilă căpăta pentru el sensul unei evadări.

— Scriu, mă plimb prin casă, gândesc, mă trântesc pe divan, fumez, iar scriu... E o bucurie pe care nu ți-o pot povesti... Mă lămuresc pentru mine însumi... și, așa văzute, chiar suferințele trecutului capătă un soi de îndulcire care le face suportabile... O durere povestită e o durere, nu diminuată, dar armonioasă, așa ca un soi de operație pentru care ești pregătit cu cocaină. Bucuria scrisului e mai tare ca heroina

însăși. Și chiar la telefon, i-am simțit prin voce, frângerea de înjunghiat: ah, dacă s'ar putea povesti totul...

Caietele, pagini mari de coală, mi le-a trimis tocmai o zi sau două după cincisprezece Noembrie... Mi-a dat un telefon la gazetă...

— Diseară la 9, vine șoferul meu să-ți aducă o mapă cu toate prostiile pe care le-am scris.

I-am răspuns cu promptitudine.

— Astă seară, până dimineață la nevoe, citesc tot ce mi-ai trimis.

— Da? vrei să ne vedem mâine?... să-mi spui dacă notele îți pot fi de folos? Hai să luăm masa împreună mâine seară...

— Negreșit.

— Unde? ai vre-o preferință?...

Și am fixat un restaurant în oraș.

— Vii la timp?

— Mâine de dimineață sbor, după masă dorm, iar la 9 seara viu să stăm de vorbă până dimineața, dacă vrei... Voiu fi absolut punctual.

La 9 seara n'a venit și nu va mai veni niciodată.

La Cameră se anunțase un discurs la mesaj de mare răsunset, dar un pisălog lungise oratoria lui provincială, amenințând să ocupe toată ședința de după masă. Celălalt a trebuit să fie amânat deci pentru a doua zi.

Culoarele circulare, cu fotolii și draperii verzi dealungul pereților, erau somnolente, iar la bufet plictiseala incoloră. Mi-am cumpărat țigări și am coborât de pe dealul Mitropoliei prin șanțul în fundul căruia era aleea. Toamna târzie era frumoasă, însă în ziua aceea era o lumină gălbue,

cețoasă, un cer scămos și scăzut, care nu lăsa fumul și mirosul de benzină al mașinilor să se ridice. Nu era frig... Abia puțină umezeală. Ici colo prin magazine, deși era numai ora patru, se aprindeau lumini...

În dreptul bulevardului Regina Maria, plin de larmă și vehicule de tot soiul, vânzătorii de ziare strigau ediție specială... Oricât au abuzat câteva ziare mici de aceste ediții, când unul dintre cele două cotidiene mari de informații scot o ediție specială, nu poți să-ți stăpânești un fior, ca pentru o întâmplare, uneori imens dinamică, în care dăinuirea sau voința sunt atinse ca de aripi mari nevăzute.

Erau numai patru rânduri, cu litere cât nucile negre, cu o cerneală groasă care se lua pe degete.

Groaznic accident de avion.

Aviatorul Fred Vasilescu a capotat, voind să aterizeze, din motive necunoscute încă, lângă Ciulnița. Autoritățile au plecat la fața locului. Cadavrul svârlit din nacelă și decapitat e păzit de jandarmi. S'a deschis o anchetă pentru cercetarea cauzelor.

Și cu litere mult mai mici urma, jos, o telegramă externă fără importanță.

Se întâmplase în devenirea lumii ceva care nicidecum nu se va mai întâmpla. Gândul brutal, aprig, că nu-l voi mai vedea niciodată pe Fred Vasilescu, orice aș face, de s'ar frînge tot fierul din lume, de s'ar prăbuși sorii, mă copleșea și mă înspăimânta ca infinitul sensibilizat.

Fred Vasilescu, nu bănuia că el însuși, chiar prin ce avea mai bun în el, era un exemplar merit „să fie cenzurat prin moarte”.

Ziarele de a doua zi au adus coloane întregi de amănunte și numeroase fotografii, care de altfel erau ele înseși un fel de moarte, căci, așa cenușii, poroase și cu liniile simplificate, nu mai înfățișeau nimic din tânărul blond, cu obrazul limpede, cu trăsături regulate și evidente ca un cap de statue grecească, doar cu fruntea puțin cam boltită deasupra ochilor verzi adânci. Cu atât mai puțin aminteau de acel corp vânjos din sportivitate diversă, complimentară, cu mișcări mlădioase de haiduc tânăr, afemeiat și gânditor. Incercase, profitând de toamna prelungită, să bată recordul lumii de viteză, pe 500 kilometri, pe un avion românesc din propria lor producție. Deși vremea era puțin schimbată, nu renunțase la sbor. Avea de făcut trei circuituri deasupra Bărăganului, ca să totalizeze kilometrii necesari. După întâiul, s'a răsturnat încercând să aterizeze din motive nebănuite, pe care avea poate să le lămurească ancheta. Impresia produsă de moartea lui a fost adâncită și de faptul că, abia cu două săptămâni înainte, se prăbuseră un tânăr locotenent, alt as strălucit al aviației românești.

Toate ziarele subliniau cu o dureroasă uimire, că aviația românească intrase într'o adevărată se rie îndoliată.

Cortegiul mortuar, într'o după amiază fără soare, dar nu rece, nici umedă, a scos lumea din casă, ca o înmormântare de tenor. A luat parte și unul dintre membrii regenței, prieten al familiei.

Eu nu cetisem, așa cum îi făgăduisem, caetele trimise, chiar în noaptea aceea. Le-am descifrat cuprinsul numai în zilele următoare, într'o fierbere sufletească de bătaie. Nu știu dacă vreodată aş fi putut să aflu ceeace constituia dubla lui existență, denunțată aci din capete de mărturisiri, din întorsături de frază, involuntare ca lapsusurile, sau, cine știe, voite de el cu tensiunea de neînălțurat a unei fatalități.

Abia în primăvară, după lungi debateri sufletești, m'am hotărât să aduc la cunoștința d-nei T... manuscrisul lui Fred Vasilescu. Teancul acesta care închidea în el, calde încă de sbucium, două existențe, îmi dădea un vag fior și prin această coincidență, care făcea ca a doua zi după ce l-a încheiat, Fred să se prăbușească... A fost, parcă, o moarte amânată până la realizarea unui mod de perpetuare... Frenezia cu care el transpunea în aceste pagini, ceeace era transmisibil din existența lui, mă înfiora... De ce n'aș spune, că gândul unei sinucideri amânate îndelung, nu mi se părea incompatibil cu întâmplările din urmă. (Și mai e și faptul că e foarte greu să știi dacă un aviator, dintre aceștia, care încearcă totul, definitiv, la început de tot nu e îndemnat cumva și de isonul unui gând de sinucidere. Căci Fred Vasilescu începuse pilotajul din 1926). Dar în sfârșit, nu e decât — și e mult mai logic să fie așa — o simplă ipoteză dintre atâtea câte se pot face în asemenea împrejurări... Și ar trebui să-i atribui un soi de duplicitate — fie și dezinteresată — dar duplicitate, prea brutală... presupunând că, deși hotărâse sinuciderea, tot mi-a

414

dat întâlnirea, cu atâta voie bună, la masa de seară.

I
pri
me
;
de
fel
ce
în
li
ca
ca
at
și
r
te
si
n
p
r
d
r
s
I
c
c
:
)

Totuși pe Doamna T. n'am putut-o întâlni decât peste o jumătate de an, la începutul lui Iunie. A doua zi după incinerarea lui Fred Vasilescu (așa ceruse încă de pe când era în viață), plecase la Viena. Când i se comunicase că e legatară lui — și numai decât a fost pe șoptite sfătuită să se intereseze de averea și mai ales de obiectele rămase, ceea ce a refuzat, — fără să spue o vorbă, cu ochii duși, s'a mulțumit să dea procură unui avocat. În câteva ceasuri a aranjat totul pentru plecare, lăsând pe asociata ei și mai ales pe ajutoare, la conducerea magazinului și atelierelor.

Trecusem pe la ea pe acasă de câteva ori și nu promisem decât lămuririle vagi ale servitoarei, o femeie aproape bătrână, cu un aer de guvernantă. Imi lăsasem adresa, cu rugămintea de a fi înștiințat îndată ce se întoarce. Intr'adevăr am fost vestit printr'o scrisoare a d-nei T. chiar, care-mi da și ora la care pot veni.

De două săptămâni ploaia într'una, și pavajul orașului era neconținut spălat de răpăeli, relativ liniștite. Spre seară ploaia înceta, iar crepusculul târziu, avea inutile luminișuri de sidex; ochiurile de apă prin băltoace măsurau golurile pavajului, iar noaptea se anunța umedă, căci și vegetația îmbelșugată după atâtea zile de ploaie, rămânea apoasă.

Revederile acestea sunt penibile prin începuturile convorbirii.. În mașină aveam un trac de actor. Ți-e neconținut teamă că n'ai să găsești tonul just, gestul potrivit. Intâia privire e ca un

joc de loterie. Te întrebi dacă ai să aduci vorba despre cel mort, dacă e locul să iei o mutră îndurerată, sau ești obsedat de ideea de a nu juca, dimpotrivă, teatru.

Am urcat șovăind treptele înguste de beton până la etajul al doilea al casei din parcul Filipescu... Mi-a deschis singură, fără să-mi spună o vorbă, dar zâmbindu-mi cu prietenie, cu o mișcare nervoasă de identificare. După ce mi-am lăsat trench-coatul în vestiarul îngust ca o celulă, am trecut în camera mare cât un hall, aranjată, nepotrivit gusturilor, comercializate, ale proprietarei de magazin de mobilă modernă... Un divan larg, în colț, așternut cu un covor caramanlău, o masă joasă, făcută dintr'o tupsie cât o roată de car — de aramă bătută. Deasupra, etajere negre, nelăcuite, ocolind pereții, înșesate de cărți... Alte etajere tot negru-mat umpleau și ceilalți pereți. Pe ele, fel de fel de obiecte, amintind probabil, câte ceva. Camera ar fi avut înfățișarea unui birou, dacă în mijloc n'ar fi fost o masă de sufragerie pătrată, acoperită cu un șal mare de tot, din cele cu care se acoperă pianele. În schimb, biroul era un soi de miniatură, abia mai înaltă de o jumătate de metru... la care se sta pe un taburet ca de pian. Un bufet mare de tot, reprezenta sufrageria propriu zis. Un „ucenic fierar” de Ressu, un portret de Marius Bunescu și un „pod în munte” de Sion, erau printre alte tablouri. După ce m'am instalat într'un mic fotoliu de lemn negru, funinginos parcă, m'a întrebat nedumerită, de ce îmi rotesc privirea atât de mirat.

— Mi se pare atât de ciudat, și atât de conform unui proverb, ca d-ta, care ești socotită

printre cei care au introdus mobila cubistă la noi, să păstrezi mai departe mobilierul vechiu... Imi închipuiam că voi găsi aci totul schimbat, într'un adevărat studio, acel gen de cameră modernă care folosește de sufragerie, odaie de lucru, odaie de primire, în sfârșit de toate, în afară de odaie de dormit.

Zâmbea cu fluiditate și cu o participare totală, vag îndurerată, ca de obicei.

— Dacă vrei, e un studio, principial, căci corespunde definiției d-tale prin arhitectură... Dar mobila n'aș putea s'o schimb nici odată.

Am privit-o mirat, luând din cutia cu țigări oferită.

— Niciodată? Și de ce?

— Nu știu, mi-ar părea că am murit.

— Dar nu înțeleg de loc.

— Nu pot să mă explic... Dar din interiorul acesta, care e viața mea, nu aș putea schimba nici odată nimic.

— N'ai fost ispitită să-l înlocuești cu acea minunată decorativă modernă?

— Și mie îmi place nesfârșit mobila modernă, și s'a complectat ca în paranteză, bine înțeles când nu e de prisos strâmbată și împovărată, în loc de ornamentația veche de flori, cu muchii inutile și cu temelii greoaie, care nu înseamnă nici un câștig pentru frumusețe. Dar poți să-ți schimbi familia, chiar dacă o găsești puțin demodată? Poate că e și o slăbiciune a mea... Nu știu, dacă e un fel de oroare de necunoscut și nou, sau mai mult o înrădăcinare în ceea ce a fost... Sufer când se strică un obiect vechiu, șovăi nesfârșit când trebuie să înlocuiesc o slujnică

obraznică sau leneșă, numai la groaza că nu voi mai vedea un obraz care mi-e familiar, fie și în rău.

Credeam la început că va trebui să mă explic asupra vizitei mele — și era ceeace mă preocupa pe drum, dar i s'a părut foarte firească și n'a fost nevoie de nici-o justificare. Am întrebat-o pe unde a călătorit.

— V'a fost dor de București?

Părea foarte încurcată și puțin iritată.

— Uite, trebuie să te contrazic numai decât... Nu-mi place tot ce e al meu... chiar și orașul acesta de pildă... Nu... În străinătate e totul larg... poți respira în voie... Nu-ți împiedecă prea mult privirea, să zicem, case eșite în mijlocul străzii. Nu te apasă nimic... Totul e curat... înalt... spațios... Și pe urmă noutatea streină e totală, nu e ca o spărtură sau cârpitură în ceeace a fost. Nici o clipă nu m'am gândit la București... Dar de odăile acestea ale mele, și de lucrurile de aci, îmi era un dor stupid.

O privesc și sunt subt obsesia descrierilor lui Fred Vasilescu. Stă deacurmezișul divanului... Părul desfăcut în plete scurte de un castaniu strict, îi acoperă urechile și îi subliniază fruntea puțin prea dreaptă, perpendiculară pe tâmple. Cu adevărat linia de jos a maxilarului, de la bărbia rotundă la ureche, este de o desăvârșire ușoară de arc destins. Orbitale puțin neregulate, cam adânci și întunecate, sunt înviorate de albul catifelat al corneei, iar albastru viu al irisului e acoperit uneori de genele lungi. Gura puțin severă, regulată, dar fără puritatea

convențională a desenului, e ușor contractată și mobilă.

Poartă o rochie neagră încheiată cu nasturi mari într'o parte, care-i lasă gâtul gol, bine înrădăcinat în bust, vânjos ca un trup de șarpe când îl privești din față. Din profil, gâtul acesta e și mai frumos, căci pare scurt la ceafă și prelung sinuos dinainte. Jocul vizibil al tendocanelor încheiate limpede la capătul pieptului, îl fac să arate foarte tânăr. Umerii rotunji îi sunt aduși în față, acum când a încrucișat mâinile peste genunchii fără nodozități, dela suprapunerea căroro picioarele cad unul lângă altul drept în jos, cu pulpele suav înălțate, în ciorapii întinși, fumurii, care îngăduie să se strevadă pielea. Rochia cade dedesubt, la marginea divanului, drept în jos, lăsând puțin descoperit din coapse, cât ajung ciorapii, fără însă ca, dela mine, să le pot vedea pielea. Și această libertate ghicită a coapselor dinspre podea, e ca o înrădăcinare a feminității ei în materie și în viața care curge cu legile și instinctele ei.

— Ai de gând să pleci din nou?... Mi se pare mai bună formula asta. Simt că un plural ar părea scrobit, în fața acestei femei adevărate.

— Cred că da... Nu mai e atât nevoie de mine, aci... Magazinul și atelierele au început să se resimtă de concurență, căci toate fabricile de mobile și-au modernizat producția — și pe urmă totul se resimte de stagnarea aceasta.

Trebue să ajung, chiar fără tranziție, de vreme ce testamentul e de domeniul public acum.

— Cu familia lui Fred Vasilescu ai avut dificultăți?

Protestează jignită, fără nici un gest, numai privirea albastră i s'a întunecat, mistuită.

— Nu... nici urmă de dificultate... Chiar în seara înmormântării...

O întrerup nervos.

— Ai fost la înmormântare?

Genele au căpătat un soi de mișcare de deschidere... sprâncenele s'au înălțat în accent circconflex... Și pe urmă mă privește cu recunoștința oricăruia dintre cei care au iubit, pentru cei ce se interesează cu simpatie de dragostea lor. În schimb vocea îi e acum ceva mai tăiată de respirația, reținută parcă.

— Am fost.

Și după ce rămâne un timp îndelung răsfrîntă în ea însăși, reia cu un ton de mărturisire:

— Am suferit mult că n'am putut fi lângă sicriu tot timpul, nici urmări de aproape convoiul... Eram într'o mașină închisă cu ferestre mici, alergând și așteptând dricul la fiecare răspântie... Gândul că el e întins acolo, acoperit, mă frângea... mă exaspera... Cred că dacă ar fi fost înmormântat, și nu incinerat, n'ași fi putut pleca acasă, lăsându-l singur, parcă fără apărare, paralizat, în cavou...

Vorbește rar de tot, prin fereastra larg deschisă pătrunde inserarea umedă de afară. Rochia se lămurește vag în umbră, dar fața apare palidă în penumbre. Se ghicesc deasemeni mâinile și miclele reflexe mătăsoase ale ciorapilor.

— E mai bine așa... S'a ridicat în fum... Tot i-a plăcut atât de mult să sboare.

— Când au aflat ai lui de testament?

Nu răspunde numaidecât, simt material că gândește însă.

— Se vede că după întoarcerea dela cimitir, căci seara au venit, în doliu mare la mine, mama și sora lui. Servitoarea nu vrea să lase pe nimeni înăuntru... Spunea că sunt bolnavă... Stăteam cu fața în jos pe divan, plângând tot ce nu putusem plânge pe stradă. Ele au stărui să intre și când m'au văzut năucită de durere, au început și ele să plângă din nou. Și cu o nesfârșită părere de rău: Dacă m'ar fi iubit puțin!...

— Crezi că nu te-a iubit?

— Nu m'a iubit... Mă părăsise de doi ani... Mă evita... Mă umilea...

— Totuș, testamentul?... Desigur că nu avea o avere personală prea mare. Oricum... să desprinzi din lumea întreagă pe cineva... să alegi din *tot*, o ființă anume.

— Averea pe care a lăsat-o e destul de mare: un avion, automobilul, caii de curse, un teren mare în apropierea orașului, pe care-l cumpărase nu știu de ce... Dar asta nu dovedește nimic... Era prea bun... avea remușcări, știa cât îl iubesc. Uneori îmi părea și mie că în ceeace simțea el pentru mine e și altceva decât bună-tate și recunoștință de bărbat iubit fără limită... Încercam să mă conving și mă loveam ca de o bară de fier... înșultată, uneori bruscată de el... Mai târziu renunțasem.

Tac îndelung, înțelegând cât de puțin bănuie cuprinsul caietelor pe care le-am adus înfășurate sul... și sunt ispitit să-mi închipui, printr'o anticipare, frământarea și uimirea ei când le va cети. Ii voiu lăsa, desigur, originalul. După un

timp, întoarce comutatorul și o lumină tare readuce la suprafață din noapte, acest studio demodat și pe femeea de pe potecele neexistenței.

S'a întors dela ușe și s'a așezat acum într'un fotoliu jos. Stă cu picioarele unul peste altul, cu ȧlia puțin sucită, căci se reazămă în cotul drept și își sprijină capul în palmă. Subt rochia neagră dela șold la genunchi, i se lămurește coapsa tare întinsă. Deși rochia e ceva mai lungă decât cele scurte impuse de modă, totuși abia trece de genunchi, acum când stă jos.

Picioarele în ciorapul mătăsos și fumuriu sunt lungi și de o formă cu totul deosebită. Nu sunt nici groase, nici subțiri și nici gradat rotunjite ca niște popice. Sunt vânjoase și parcă din planuri diferite, cu muchile topite și nici un moment fixate într'o formă anume. Jos la glezna mică și nesigură, conturul ar putea fi un vag și delicat trapez, pe care să-l prinzi între arătător și degetul mare, cât ai urca în sus trapezul s'ar lărgi treptat rotunjindu-și formele. Parcă în forma lui dintâiu, dela jumătate în jos, sculptorul a tăiat cu lopățica un plan mai lat în afară, unul mai scurt înăuntru pulpei, un al treilea și scurt și îngust înapoi. Numai în față o linie aleargă lung dela genunchi la vârful pantofului, ca un picior de T dictando. Apropiat, aș spune că pulpa caldă e oferită într'un cornet sucit, dreptunghiular paralelipipedic, lărgit sus. E o impresie de robust și mlădios ca un picior de sălbătăciune. Acolo unde, cambrat, e gata să intre în adăpostul pantofului, două vine mari și încerte, pe care nu le vezi cum au pornit din glesnă, trădează prin ciorap un animal de rasă.

Imi oferă o nouă ținută, pe care o iau îngândurat. Imi amintesc apăsător, toate descrierile amantului ei și stăruitoarea mențiune că e mereu fierbinte. Imi zâmbeste, cu acel romb, pe care l-a identificat el, încadrându-i gura îndurerată.

Nu numai indiferența și trupul, dar și duioșia ei de soră, privirea și atenția ei, modul în care întinde țigările, până și melancolia și bunătatea acestei femei sunt sexuale. „Femeie iubită de toți bărbații”.

Nu știu de ce acum, simt nevoia să folosesc pluralul de politețe ca să-i încerc sufletul, cum ai încerca apa adâncă aruncând în ea o petricică.

— Doamnă, știți că în ultimul timp am fost prieten cu Fred Vasilescu. Din câte am înțeles — căci vorbeam adesea — cred că vă iubea mult... foarte mult.

A ridicat neîncrezătoare din umeri.

— Știi... vreodată? Ai d-ta impresia asta?

— E pentru mine o certitudine...

— Nu poate să fie adevărat... Uneori și mie mi se părea că mă iubește... Erau gesturi care trădau parcă, acesta e cuvântul adevărat, o iubire pătimaș ascunsă.

— Și cum vă explicați atunci faptul că vă ocolea?...

— Dar ce ipoteze n'am făcut? Cât nu mi-am ars mintea în îndoeli de tot soiul. Nu știu ce ar fi putut să fie...

— !?

— M'a chinuit uneori până și bănuiala stupidă răscolitoare, că într'un accident de automobil sau avion, vre-o rană i-a interzis pentru totdeauna să mai poată fi bărbat.

Imi vine greu să-i spun: Te rog spune-mi sincer ce-ai fi făcut atunci, dar îmi dau seama că, lipsită și de solemnitate și de familiaritate, femeea aceasta e totuși mlădioasă psihologiceste ca o panteră gânditoare.

— L-ai mai fi iubit atunci? și surâd.

Imi răspunde fără pic de șovăială:

— Da, îți mărturisesc că m'am gândit de multe ori... Ei bine, l-ași fi iubit și atunci... Oricum... Dacă ar fi privit cu admirație altă femeie, aș fi suferit și atunci. Iubirea mea era asta și mai era și altceva, cu neputință de înțeles.

Sufletul omenesc este alcătuit în afară de instincte și dintr'o funcție creatoare de iluzii, despre care nu poți să știi când devine autosugestie, și orice sinceritate trebuie suspectată numai cu măsură.

Imi aduc aminte și îmi fâlfâie în gând ca un refren amintitor, pasagii din conferința citată a lui Sir Jeans:

„Universul ne înspăimântă prin imensitatea necosotită a depărtărilor lui, prin lungimea de neconceput a perspectivelor de timp, care reduc toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinței noastre în spațiu — a milioana părticică dintr'un bob de nisip, printre toate boabele de nisip ale tuturor țărmurilor din lume. Dar mai presus de toate ni se pare Universul îngrozitor, pentru că pare indiferent față de orice fel de viață, la fel cu a noastră. Emoție, ambiție și succes, artă și religie, toate par deopotrivă de streine planului lui.

...Pentru aceste motive mi se pare imposibil ca

Universul să fi putut fi conceput la origină cu intenția de a produce viața”...

Femeea aceasta tânără, din care radiază pătrunzătoare unde nervoase, de parcă e învăluită într'o aură a sexualității, va mai fi răsturnată pe pat, picioarele acestea, cine știe, desfăcute se vor mai frânge de voluptate, iar mâini bărbătești vor mai tresări de căldura acestor coapse, care dau fiori fluizi poate tocmai pentru că simți că firul viu al gândirii acestei femei trece și prin rădăcina lor gingașe. Negreșit, toate acestea sunt posibile numai pentru că „atomul de carbon are șase electroni, unul mai mult decât cel de bor, și unul mai puțin decât cel de azot”. Ceeace e poate mai greu de explicat e cum electronul acela, al șaselea, se poate gândi pe el însuși și iubirea lui. Căci aceasta e voluptatea, conștiința voluptății, însăși.

Mă ridic și mă duc spre scaunul din colț, pe care am pus sulul caetelor.

Alături e un aparat de radio ca o colivie ermetică. Imi spune cu vocea scăzută, bănuind că vreau să umblu la el:

— Nu merge... l-am sfărâmat.

— !?

— Eram în timpul mesei și din cutia aceasta am aflat vestea morții lui. O frază spusă răspicat și indiferent, culeasă parcă din văzduh. De atunci nici odată nu l-aș mai putea asculta.

Ii aduc caietele și mă privește nedumerită.

— Doamna, pentru un roman al meu, Fred Vasilescu mi-a scris câteva amintiri din viața lui... Cred că vă vor interesa...

A devenit albă ca varul. Nu mai poate respira.

— Toate caietele astea... întregi?...

— Da.

Le-am pus pe colțul mesei și m'am așezat pe scaun. Le-a luat cu mâinile crispate și întrebările mele nu o mai găseau.

— Până când mai rămâneți în București?

— Nu știu, foarte puțin...

— Dintre prieteni ați mai întâlnit pe cineva?

— Nu...

— Acum vreo două săptămâni m'a întâlnit d-na Demetriade și m'a întrebat dacă v'am văzut... Spunea că vrea...

S'a ridicat freamătând în interior, cu mâinile chinuite, cu privirea mistuită de nerăbdare.

— Te rog... fii bun... vino mâine din nou... lasă-mă acum... lasă-mă cu caetele acestea. Și-i tremura mâna pe ele. De trei ani n'am vorbit cu el...

M'am ridicat și în prag mi-a strâns recunoscătoare mâna în mâna ei fierbinte. Cred că nici n'a închis bine ușa, și s'a năpustit asupra textului. Pe potecile lunecoase ale amănuntelor și ale interpretărilor, va găsi reazăm și o mai adâncită deslegare? Va afla ceva mai multă împăcare decât acea sete, care nu se poate potoli, în vis? De altfel, când e un acord aproape unanim asupra relativității spațiale, de ce n'am crede că sistemul de repercutare al cauzelor nu poate afla nicăeri un punct absolut. Taina lui Fred Vasilescu merge poate în cea universală, fără nici un moment de sprijin adevărat așa cum, singur a spus-o parcă, un afluent urmează legea fluviului.

— SFARȘIT. —